

378 m

A MAGYARORSZÁGI KÁRPÁTEGYESÜLET ÉVKÖNYVE.

XIX. évfolyam 1892.

→ 2 melléklettel. ←

M. ACADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Az egyesület kiadványa.

Központ székhelye: Igló.

IGLÓN.
NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1892.

Kérelem.

Hegyeink, nevezetesen a Magas-Tátra t. cz. látogatóit kérjük ezennel, sziveskedjenek hegyi kirándulásaik közben úgy saját, valamint egyesületünk érdekében a **lármázás és kiáltozástól**, különösen pedig a **lövöldözéstől tartózkodni**, mert ellenkező esetben nemcsak magokra fog kellemetlenség háramolni, hanem egyszersmind az is bizonyos, hogy egyes birtokosok vadállományuk iránti tekintetből területüket teljesen el fogják zárni a turisták elől.

Egyuttal intve intjük a hegyászokat, hogy a **Magas-Tátrában**, ámbár az útjelzés már megtörtént, **kalauz nélkül fenhavasi kirándulásokat semmi szín alatt ne tegyenek.**

Végre pedig kérjük a t. cz. hegyjárókat, hogy a menedékházakban lévő **vendégekönyvekbe** beiratkozni és az egyes rovatokat kitölteni sziveskedjenek.

Az elnökség.

Az egyesületi muzeumnak szánt mindenféle küldeményt **WÜNSCHENDORFER KÁROLY**, a muzeumi bizottság elnöke, **Poprádon** ezime alatt kérjük feladni.

A muzeumi bizottság.

Figyelmeztetés!

Tudomásul hozzuk ismét, hogy a **Kárpátok** mindenféle térképei a cs. kir. katonai-földrajzi intézet főraktárában **LECHNER R.**, udvari könyvkereskedésében, **Bécs, Graben 31.** kaphatók.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

Körözüény.

1. Egyesületünk t. cz. tagjait ezennel felkérjük, hogy folyó évi tagsági díjaikat, valamint a netaláni hátrálékokat **az egyesület pénztárosához Iglóra címelve minél előbb beküldeni**, vagy a helyi képviselőnél, illetőleg az osztály pénztárosánál lefizetni szíveskedjenek.

2. Felkérjük a t. cz. tagtársakat, hogy tévedések és zavarok elkerülése végett lakás- és czimváltozásukat velünk tudatni ne terheltessenek.

3. Ajánljuk egyesületünk kiadványait a t. tagtársak szíves figyelmébe.

A 3 év előtt kiadott „Tájékoztató“, mely útmutatásokat ad az utazó közönségnek és képekkel gazdagon van ellátva, az egyesületi tagok 15 krért (díszesen bekötve 20 krral drágább), a szép Tátra-képekkel díszített egyesületi **tag-okmány** 1 frt 10 krért, csinos egyesületi **jelvények** 1 frt 35 krért, a **Magas-Tátra képe** (70 cm., 30 cm.) 75 krért, a **Gerlachfalvi-csúcsnak**, hazánk ezen legmagasabb csúcsának képe 15 krért, a **Zöldtő-völgyének képe** 20 krért, a **Tátra térképe** 25 krért kapható az egyesületi pénztárosnál Iglón.

4. A t. tagtársak szíves jóindulatába ajánljuk a Poprádon felállított „**Kárpátgyesületi-muzeum**“-ot is, melynek számára muzeumi tárgyakat (állatok, növények, ásványok, régiségek, képek, könyvek, tér-

képek), vagy pénzadományokat a legnagyobb köszönettel fogadunk. A ki arra kötelezi magát, hogy évenként legalább 1 frtot fizet muzeumi czélokra, az a **muzeumi pártolók** sorába lép.

5. Figyelmeztetjük a t. tagtársakat arra, hogy a „Die Flora der Zentral-Karpathen von Sagorski und Schneider“ czimű jeles művet, melynek bolti ára 20 márka, az egyesület közvetítésével 16 márkáért megszerezhetik és hogy minden egyes ilyen elárusított példány után az egyesületi pénztárba 2 márka befolyik.

Igló, 1892. április havában.

Nikházy Frigyes,
titkár.

Fischer Miklós,
ügyvivő alelnök.

Marcsek Andor,
pénztáros.

Szerkesztői bizottság.

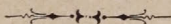
Elnök : K ö v i I m r e tanár (Iglón), hová az Évkönyvre vonatkozó levelezések czimzendők.

Tagok : Arányi Antal, Dénes Ferencz, Geyer Gyula, Lövy Mór, Róth Márton, Weber Samu és az osztályok képviselői.

A cikkek tartalma és alakjáért az illető szerzők felelősek.

Az utánnnyomat joga fentartatik.

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE.

XIX. évfolyam 1892.

→: 2 melléklettel. ←

Az egyesület kiadványa.

Központ székhelye: Igló.

IGLÓN.
NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDAJÁBAN.
1892.

300880

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

I. Értekezések.

	Oldal
1. Münnich Sándor: Csevegések a történelemelőtti korszakról . . .	1.
2. Mihalik József: A Poludnicza	13.
3. Egy természetbarát: A Táttra	21.
4. Lehoczky Tivadar: Utazás a Kárpátok táján 1852-ben . . .	26.
5. Dr. Pellech E. János: A siketfajd dürgéséről	36.
6. Gebauer Alajos: A Velki Choos téli megmászása	48.
7. Kolbenheyer Károly: Késmárk városának légnomása s hőmérséklete	60.

II. Egyesületi ügyek.

1. Elnöki jelentés (74). 2. Közgyűlés 1891. aug. 2. (76). 3. Választmányi ülés 1891. nov. 14. (79). 4. Választmányi ülés 1892. márcz. 26. (85). 5. A M. K. E. Muzeum számadása (90). 6. A Muzeum költségvetése (91). 7. A M. K. E. mérlege (92). 8. A M. K. E. protektora (94). 9. A M. K. E. tisztviselői (94). 10. Választmányi tagok (94). 11. A Muzeum bizottsága (94). 12. A M. K. E. képviselői (95). 13. Az osztályok jelentései. Aldunai osztály (96). Budapesti osztály (100). Egri-Bükk osztály (102). Fiumei osztály (103). Gölniczvölgyi osztály (104). Iglói osztály (108). Keleti Kárpátok osztálya (110). Liptómezei osztály (113). Magura-Javorinai osztály (116). Mátrai osztály (118). Sziléziai osztály (120). Szittnya osztály (122). Vasvármegyei osztály (124). Zólyommegyei osztály (126).

III. Apró közlemények.

Adalékok Liptómege földrajzi nomenclaturájához (127). Adat a Kriyán emlékoszlop történetéhez (134). Az idegen forgalom haszna (134). Nagy túr rövid idő alatt (139). Szteoiszdorf. (141). A fáradságról hegy-mászás alkalmával (141). Igló-Füred (142). Fürdő- és turista-ujság (143). A M. K. E. csereviszonyosságainak kimutatása (143).

IV. Mellékletek.

A Magas-Tátra látóképe a Kinbergről.

A Nagy-Tarpataki-völgy a Toronyhegyről.

I.

Csevegések a történelemelőtti korszakról.

MÜNNICH SÁNDORTÓL.

„Mily képtelenség mindjárt a czimben“ morog a pápaszemes szobatudós. „Hu! ezeréves penész“ fintorgatja orrát a szép olvasóné — és szép mindegyik, a ki saját tükrébe néz. „Üres kontárság“ jegyzi meg a megcsontosodott oklevélbuvár. Ah! hagyjuk békében e jó embereket s használjuk fel inkább a gyönyörű tavaszi reggelt, mely bennünket oly barátságosan hívogat a természet kezén kínálkozó szellemi élvezetre, kövessük nyugodtan a hegyek manóját.

Tehát még kísértetek is!?

Ó nem! Hiszen ez csak a mi hű öregünk, a ki összes utj aikon elkiséri azokat az Isten áldotta, igazi turistákat, kik fogékony szívvel és észszel rendelkeznek a nemesebb élvezet iránt, a ki a látszólag könnyű vérű, gondatlan csavargóból a tudomány és művészet útászát faragja ki, ki tanulmányait ott a szabadban eszközölvén, tapasztalatait az annyira ócsárolt évkönyvekbe írja, s óriás anyagot halmoz össze, melyből aztán a szaktudós ingyen kiírja drága könyveit. De minek is az a hosszú igazolás! Jó kedvvel felmászom Szepes-Olaszi felől a Drevenyik hegyére s nemsokára ott állok a Szepesség legnagyobb prae-hisztorikus telepén.

Háborgó tenger. melynek óriási hullámai mintegy megkövesültek vesz körül. Az óriás hullámok képezik az erdőséget és hegyhátaikat, s ott az azurkék látókörön áll — mintha a viharkorbácsolta hullámok habja megfagyott volna ... a Tátra!... oly kilátás ez, mely igazi turistának van teremtvé.

Ez alatt az én kísérem prae-hisztorikus paraszttá változott át s ott ül ürü czombon rágva a hidkapuban a három tölcser egyikében tőzegkutya, tőzegdisznó s tőzegmarha kedélyes társaságában. Egyszerre csak köröskörül nézek, s mit látnak szemeim? Nyolcz tűz lobog ugyanannyi körtöltésen belül, csodálatos alakok a liturgiai tánczot járják a jámbor troglodytának lelki üdvére s időnként, ha valami gyanust látnak, görbe

kürtjeikbe fujnak. Az én igazi praehisztórikusom most végig vezet engem egy, sok kilométer hosszú sziklás utczán, melyben veszszöböl font s agyaggal betapasztott méhkasforma kunyhók állanak sorban. Az én kísérom felvilágosít arról, hogy a természetes sziklás hasadék, melyet az emberi kéz tíz lépésnyire kitágított, legjobb védelmet nyújt a zord szelek ellen s a maga szögleteivel s párkányzataival tűrhető klímát okoz. Minden kapu, azaz lyuk előtt — mert négykézláb kell bemászni — nagy élénkség uralkodik: itt az egyik atyafi csinos obsidian tüket s finom késecskéket farag nukleusból (anyagközet), amott egy másik szép nemes formájú kőkalapácsokat s vésőket köszörül. Ez szarvasaggancsokat fúr meg nyeleknek, az pedig agyagedényeket díszít pontozott rajzokkal, — mint az én jártas kísérom megjegyzi — áldozati használatra.

„Tehát kő- s csontkorszakban vagyunk“ mondám én.

Kaczagva mutat egy csinos kelti menyecske-re, ki ragyogó bronz-karikákat hord karján s bokája felett.

„Tehát a bronzkorszakban?“

E pillanatban egy hosszú dárda szegzi felém aczélhegyét, mert már az „éles hegy“-hez közeledtünk, hol számtalan szikla-barlang van, melyek lakásoknak szolgáltak. A legmagasabb csúcson volt a király barlangja, előtte a sziklatrónus, melyen mint fiúk gyakran ültünk, ha a félig bedült lyukba „festékért“ mentünk.

Egy hatalmas villámcsapás véget vetett az egész dicsőségnek s szomorúan állanak a szepesi vár falai egy rég letűnt kulturának omladékai közül. Az én hegyi manóm, ki bizonyosan már akkor is elkísérhetett néhány víg turistát, fölvilágosított arról, hogy itt az „úri negyed“ kezdődik, melynek bejáratát szigorúan őrizték, hogy ez a terasz-építmény az „éles hegyen“ nemzeti szentély, hogy odafenn az a keskeny terasz az uralkodó párt számára van fenntartva, a széles tér odalenn pedig a nép részére van, hogy a barlanglakásokat erős tűzek segítségével alkották. Ha tudnillik a szikla eléggé ki van melegítve, akkor leöntik vízzel, minek következtében mészlapok lepattannak róla; s ez az eljárás addig tart, míg a lakás elég tágasnak látszik; itt tehát a ház nem épül, hanem kiégettetik. Mindenütt élénk munkálkodás uralkodik, az emberi nemnek jellemző sajátsága. Megérkezett az est, sűrű köd ereszkedett le lassanként az egész praehisztórikus telepre s én gyorsan lesiettem, hogy Hotkóczon kedves ismerősöknél néhány víg órát tölthessek.

Az aranyos napnak első sugara a Pázsiczán talált; az én tegnapi kísérom már várt reám s midőn a tegnapi képzelgéseim miatt kérdőre vontam, elvezetett ama vízszakadáshoz, hol egykor a monda szerint egy korcsma a benne úzótt fertelmes

orgiák miatt a földben eltűnt. Régi bögréknek cserepei csodálatos figurákkal s díszítésekkel ellátva kandikáltak ki az omladékból s azonnal munkához fogtam. A felső rétegek csakhamar ki voltak ásva, alant csupasz mészsziklákon eredeti agyagréteg mutatkozott — itt tehát semmi keresni való nem volt. A humust minden prae-hisztórikus nagyságával elmosta a víz. Találni valamit csak Almás felé eső úttörésben lehetett, hol egynehány vízmosás összefut. Másfél méter mélységben ugyanazon cserepek fordultak elő mint fennt, de már kovaszilánkokkal, kőeszközökkel kidolgozott csontdarabokkal vegyesen, még a kerek agyagkorong sem hiányzott. E becses tárgyak között prae-hisztórikus salak is találkozott, kunyhótapasz, mely már gerendás házakra enged következtetni, csinosan formált fazékmaradványok s bronzak nyomai. Még gazdagabb volt a lelethely a zsbirai főforrásnál; óriás edényfülek, agyaggyöngyök gurultak előm; fájdalom heves zápor elkergetett, mely elől az ősrégi szent mártoni apátság gothikus kapujában találtam menedéket. S most már a nyájas olvasóra bízom, hogy a prae-hisztórikus kulturának helyeit a Kárpáti Muzeumban található darabok nyomán újra alkossa magának úgy, mint én azt Drevenyikkal tettem. Az eső tovább zuhogott s nehogy elpocsékoljam az időt, kiraktam talált kincseimet, kitisztítám azokat, rendeztem az eszközöket s csakhamar körül voltam véve obsidiándarabokkal, cserepekkel s csontokkal, mint valami kis gyermek, ki tarka kavicsokkal játszik. Egy alsóbb rendű lakója a káptalannak hosszú ideig nézett reám, aztán sajnálkozva hozzám lépett, elkezdett beszélni a szepesváraljai irtalmasok zárdájának jó berendezéséről, késznek nyilatkozott engem oda-vezetni, mert ott már sokan lettek egészségesekké s minthogy nagy szemekkel bámulhattam reá, attól félvén, hogy mindjárt kitér rajtam a dühöngés, a zárda felé futott.

Ő bizonyosan kész bolondnak tartott. E közben megszűnt az eső és holmimat hamar bepakolván, egyenes irányban tovább ballagtam Baldócz-, Busócz- s Domanóczon át Görgőre, szorgalmasan átkutatván minden frissen felszántott mezőt, a hóvízmosat árkokat, bedült párkányokat s valamennyi patakot. Találtam ugyan mindenütt egyes cserepeket, itt-ott néhány kovaszilánkot is, de semmiféle salaktöltés, semmi teraszsz, semmi hamuhely sem vezetett valami prae-hisztórikus telepnek nyomára. Valjon ezek vízmosta maradványai egy későbbi kelta kornak Hradisko, Rock, Biat¹ idejéből? Vagy talán a természet szépségei annyira elbájoltak, hogy csak turista és semmi egyéb nem valék? Lehet, legyenek mások szerencsésebbek mint én.

¹ „Biat“-tal ellátott feliratok ide vonatkoznak.

Már késő volt, midőn Lőcsére érkeztem; jobbra fönt a Turnyik, kissé tovább a „vár“ halvány holdfényben árnyékot vetettek a komor fenyvesekre, mind megannyi hely — mint magának Lőcsének neve is — melyek a kelták korszakára utalnak.¹ Az akasztófa hegyen és a Lucs patak mentében laktak az ő hűbéresei (Antonius Pius korából való érmeek szerint) s a Hernád széles völgyét a beözönlő vandalok és szlávoknak engedték át (Szepesi Lapok 1890), kikkel későbbben egybe olvadának. A bizonyítékok erre nézve a szepesi történelmi társulat muzeumában vannak, magában véve nem nagy mennyiségben, de a Kárpát aljának történelemelőtti korára nézve nagy becsű birnak: fényes sugár a történelmi kutatás sötét éjjelében.

Valahányszor a Dráveczi-hegyen átkelek — akár magamban, akár társaságban — hosszabb ideig tartózkodom a keresztnél, hogy az aeszthetikailag szép, formailag tökéletes vidéket szemléljem, mely minden végletegek mellett pompás egészet alkot. A kopasz dombok, legelő csordákkal, a mély vízmásások, a szegletes törmelék, a magas, meredek oldalok, aztán a szelíden emelkedő Tátra a magas csúcaival s csillogó hómezőivel, aztán a végzetlen erdőségek, melyek öt vármegyén át húzódnak, lábunk alatt a hosszúra nyult Csütörtök-hely, Szent-László kimagasló templomával s a Zápolya-kápolnával, a széles fehér klastrom hosszú gazdasági épületeivel, jobbra balra számos helység, major, tanya, karcsu tornyok s gothikus templomok telve archeologikus kincsekkel: mindez kellő átmenetekben egészszé olvadva, minden ugrás nélkül tökéletes mintaképe a kilátásnak a legmagasabb művésznek kezétől turisták számára alkotva. Itt motívumokat talál a festő egész életének komoly munkájához.

De lám, megint ott ül a kópé, az én hegyi manóm, nyájasan int nekem s odamutat a mahalfvai Hradiszkóra. Meglehető épségben maradt teraszépítmény és jobbra balra két gyűrű (a Csesliskón s Moskoveczen) felköltik figyelmünket. Fél óra múlva már Jánócz patakának völgyében vagyunk. Buzgón keressük praehisztórikus maradványoknak nyomait s végre — a hol a szakadék a legszűkebb, a Letánfalva felé eső kifolyásnál — találunk is. Szemünk odafenn a Dráveczi-dombon nem csalat meg, jobb felől a lejtő a teraszépítményhez vezet, melyet a nép Hradiszkónak (vár) nevez, balra a köztöltésben van a vízszakadás. Egész figyelmünket igénybe veszik a durva, vastag, idétlen cserepek, durván faragott kövek, amott nagy mennyiségű salak, melyeknek praehisztórikus jellegét nem

¹ Lásd Szepesi Lapok 1887. Zipser Bote 1888.

lehet eltagadni. Bátran felhágunk az 50 m. magas párkányra s csakhamar az első fennsíkon állunk, mely cserepekkel és salakkal van behintve. Ezeket számtalan kövekkel együtt a szorgalmas földmivelő torlasztotta fel a hradiszközi csúcs felé, a hol szekérszámra lehet a praehisztórikus anyagot összeszedni. Most kezdődik valami 100 méter magasságu dűlő, melynek mesterséges alkotását a laikus ember is fölismeri, helyenként vízmóságokkal közbeszakítva, védett mélyedések, hol a víztartó mellett a praehisztórikus háziurak csendes hajléka állott. Minél magasabbak e vízmóságok, annál kisebbek s nemsokára a második teraszszon vagyunk, melyet a nép „vaskapunak“ nevez. Eredetileg bizonyosan teljes kört képezett, de az eső helyenként lemosta; még meredekebben emelkedik a harmadik terasz építménye, a hol az ekevas minden évben praehisztórikus kincseket szór ki, de csak azért, hogy ezek a levegőn tönkre menjenek. Ezek közül mindenféle nagyságu s faju leletek a Kárpáti Muzeumban találhatóak, nemkülönben sajátóságos salakdarabok, melyekről kellő magyarázatot adni sem a bécsi, sem a lipcsei, sem a budapesti archaeologusok nem képesek. Különösen a kőszerszámoknak oly jellemző alakjuk van, oly nemes formájuk, oly sajátóságosan vannak köszörülve s hasítva, hogy már ezek miatt is érdemes a fennemlített muzeumba bepillantani. A legfelsőbb kis fennsík éjszak felé laposra van szántva s a harmadik teraszszal egygyé olvad. E hatalmas négyszeres teraszszokkal ellátott építmény lábainál a patak felelt egy kisebbik áll, de csak két teraszszal, a melyen a jánóczi temető van. Azok a szántóföldek is, melyek az építményhez csatlakoznak, sok cserepet s kovaszilánkot tartalmaznak. Ámbár mind a két körtöltés jobbra úgy mint balra szántóföldek közepén van, mégis a Csütörtökhely felé eső gyűrű egész terjedelmében, még a Horkafelé néző csakis felében fölismerhető.

Említésre méltó, hogy a szántóföldeken gondos keresés mellett kőeszközök, kések és lándzsahegyeknek szilánkjai találhatóak, melyeket a viderniki kemény kovából hasítottak ki. E munkához a hradiszközi kőkalapácsok bizonyosan nem voltak alkalmasak, mert ezek sokkal puhább anyagból valók, de inkább a kemény aczélkalapácsok, melyeknek salakjai a hradiszközi és mahalfalvi szántóföldeket borítják. Dr. ROMER sok ilyféle leletet küldött Budapestre s általam nyilvánosságra is hozatta e lelethelyeket az Archaeologiai Közölnyben, mindamellott néhány tudákos azt állítja, hogy e kőeszközök, cserepek és obsidián-szilánkok az itt állott majorságokból származnak. Nem tudnák-e a nagy tudósok megmagyarázni, hogy mire használta a majortulajdonos e tárgyakat — talán

valamely boszorkányrugta marhának — milyen — kigyógyítására? ¹

Mint hogy azonban az eső csak úgy szakad, siessünk régi bányákon át a „Spányi-Hay“ mentében, mocsarak s felázott agyagföldeken keresztül, hátunkon a praehisztórikus tárgyakkal megrakott zsákot cipelvén, melyet a viderniki korcsmárostól vettem, a scsavniki megállóhelyhez. Éppen jókor jöttem, az őrljelt ád, a vonat prüsszkölve megáll a töltésen . . . „második osztály“ kiálték „gyorsan befelé“ ordít a kalauz — s felnyitja a III-ik osztály ajtaját — „csinálja kend gyorsan, mert különben itt marad“ s jelt ád az indulásra, egy éles fütty . . . és . . .

„Szervusz Sándor“ hangzik a II. osztály egyik ablakából, „Hová“ — „Gánóczra“ — „Jer be hát hozzánk“.

„Szivesen jönnék, de ha be nem bocsátanak“ felelém.

Ebből a párbeszédből kivehette a kalauz, hogy én mégis birok kvalifikációval a második osztályhoz s fölnyitotta az ajtót . . . általános elképedés a kupéban, de hát hiába, már azon nem lehetett változtatni. A vonat tovább robogott, a zsákot, melyből egy tőzegdisznónak agyagos feje kandikált ki, az ajtó felé támasztottam, a piszoktól duzzadó felsőmet az ablak előtt kiráztam, mialatt az agyagtól megdermedt lábaimat igyekeztem elrejtteni a publikum szemei elől. Nemsokára kiderült az intermezzo: a kalauz néhányad magával csontszedő zsidónak nézett.

Most már meg kellett mutatnom az én leleteimet, még egy bájos leányka is kíváncsian nézett a zsákba.

„Gánócz“. E szóval rántotta fel a kalauz az ajtót s én a zsákkal a kicsi de kies fürdőbe mentem, hogy ott jó barátok körében egy rövid nyári éjszakát elcseveghessek. A gánóczi fürdő s Filicz falu közt fekszik ama nagyszerű kőbánya, a mely sok vasutat lát el kitűnő, tartós, faragott mésztuffból álló kövekkel. 1870 óta a kőbányát nagyban mivelik, minél fogva manapság a régi körtöltésnek s siroknak nyoma sincs. A hegynek neve „Hradek“. A leleteknek nagy részét — u. m. cserepek, fazékok, kő- és csonteszközök, valamint bronztárgyakat is — a budapesti, felkai s poprádi muzeum őrzi, de sok tárgy Bécsben SPÖTTEL úr magángyűjteményében található. ² Mint hogy a föld nagyobbrészt egészen a csupasz szikláig le van hordva, ennél fogva a felette érdekes praehisztórikus hely egészen el van pusztítva. A legfontosabbak azonban a felső mészrétegek, az interglacialis korszakból, ³ mert a szétrobbantásnál azokban faszén és

¹ Kérem a szerkesztő urat, ne törölje ez észrevételemet.

² Valjon mi történt gyűjteményével halála után?

³ Dr. Staub szerint.

durva kőszeközök találtak. E szikladaraboknak nagyobb része a poprádi Kárpáti Múzeumban van. Ezek már csak azért is fontosak, mert bebizonyítják, hogy már abban a korszakban is léteztek tevékeny emberek. Minthogy a mésztuffa vízszintes rétegekből áll, tehát annak föltevése, hogy e tárgyakat a víz sodorta ide, teljesen ki van zárva. E kőszeközök természetesen (Melaphyr -- homokkő — s tejkovából) a legrégebb paleolithikus korba tartoznak. Közvetlenül e rétegeken alatt találkoznak az ismert mamuth — rhinoceros — stb. maradványai, melyek a faszénnel egyidejűleg e rétegbe kerültek. Gánóc összes praehisztórikus helyei közül, a legmagasabb csúcson egy 4 m. mély s 20 m. széles kerek katlan maradt, mely a monda szerint Gánóc legrégebb meleg forrásának a kráterje, sőt némelyek azt állítják, hogy e század kezdetén még víz is láttak benne. Ha víz volt benne, akkor mindenesetre csak esővíz lehetett, mert forrás sohasem alkot oly szabályos kört. Sőt a tölsér belső oldalain hatalmas tűznek nyomait láthatni, mely körülmény annak a föltevésnek ad jogosultságot, hogy a katlan emberi mű, mely a mészkőnek intenzív égetése által létesült, ugy mint a sümegi barlangok a Hernád völgyében vagy az óriások fala az ördögsziclán a „lapis refugii“ mellett. E katlantól 20 méternyi távolságra körtöltés vehető észre, a mely égetett mészdarabokból, homokkőből s humusból épült, s melynek külső s belső oldalain a legtöbb tárgy volt található. A körtöltés belsejében nem találtam kunyhótapaszt, annál többet kívülről a töltés alsó szélénél.

E kunyhótapaszról (a poprádi múzeumban nagy választék van belőle) igen könnyen lehet következtetni e famű nagyságára s az építkezési módra, sőt egy helyen egész kerék domb vala e tapasztól, néha egészen veres, téglá módra kiégetve gerendaszénnel s léczhamuval vegyítve a föld alatt — valóságos praehisztórikus tár, de csak törmelékben, csontfibrákkal (Kárp. Múzeum) aggancs vésőkkel, csinos fúrókkal; a tűzhelyen számtalan cserép, salak s bronzdarab hevert. A töltés belső oldalán voltak nagyobb és kisebb, (1 m.—0.3 m.) égetett gránitdarabokból épült s hegyes ívbe végződő sírok, bennök urnák maradványai hamuval telve, bögrék, tálak, agyagdíszítmények (Kárp. múzeum) kő- és csontszeközök és salak (DÉNES tanárnál) nemkülönben bronz (SPÖTTEL) továbbá megperzselt emberi s állati csontok. A négy világtáj irányában a Hradek oldalán, a töltésen kívül óriási tűzhelyek voltak sűrű hamuréteggel, mely alatt az agyag s a sziclának egy része is át volt égetve. Ezekből már csak az éjszaki van meg, ennek a napjai is azonban már meg vannak számolva. A tűzhelyek nagysága 5 m. átmérőjű volt, közvetlenül a nyugati

tűzhely mellett 20 m. mély sziklahasadék látszik, melynek fenekén, hamut, szenet, praehistorikus cserepeket találtak, magában a hasadéokban, mely különböző szélességű volt oldalt a vizmosásban s a párkányokon agyagba temetett számtalan emberi csont hevert, mely a nyelvhez ragadt, tehát fossil benyomást tett. Egész csontváz sehol sem volt található, sőt egész csont is a ritkaságok közé tartozott, nagy nehezen egy pár koponyát mentettem meg. Némely láb- s karcsonznak meg volt az a jellemző hasítóka, melyet a praehistorikus ember vágott a velőnek kiszoptatására. (Kárp. Muz.) Minthogy az egész földréteg lefelé mozgott, tehát a síroknak is lefelé kellett hajolniok, miáltal az edények összelapultak, alig hogy egy néhány kicsi épen megmaradt. Ugyanaz történt nagyobb urnákkal is, melyeknek maradványai TAKÁCS ÉS RÁTKAY családok sírboltja mellett találtattak.

Ha az ember oda fenn megáll a Keleti- s Fekete-tenger közti vízvásztón, valóban nem tudja, melyik irányban kövesse a praehistorikus telepeket, de a büszke sziklafalaknak megpillantása a Magas Tátra felé int, mert az minden igazi turistának a végcélja. Ezért nem hajtottam hű kísérmnek nőgatására, a ki megakarta mutatni a Gánócz alatti mofettáknak cserepeit, a scsavniki patak mentében levő kunhalmokat, a Svabócz s Horka közötti telepeket odáig a hol már a Mahalfalviakkal egyesülnek, a dubinai salak halmokat stb., valami természetfeletti varázs kapja meg az ember lelkét, e hótakarta Tátrának láttára, ott áll az mint komoly intőjel fölfelé, mint valami hatalmas templom, melyet az Isten maga alkotott, s mely édes sejtelemmel tölti el a keblet, s megnyugtatja a zaklatott szívnek viharos lüktetését, s titokteljesen arra int a naponként újonnan kipiruló hegycsúcs, hogy élvezzük a lábainál a homályban zugó völgyet. Egészen átengedtem magamat e hatalmas benyomásnak s lelkem oly jól, oly szabadnak érezte magát, szorosabban fogtam vándorbotomat, és . . . és az én turista-manóm ki volt békítve; abba hagyta a mofettákat, salakot s cserepeket, s elietvén a sok cserép mellett, melyeket Felkának s Poprádnak sohasem pihenő emberei e föld mélyéből kiáznak, nemsókára meg Nagy-Szalókon is tul voltak. Jobbra és balra a tátrafüredi uttól teraszépítmény emelkedik, nem különben hamuvedernek nagy mezeje, mindkettő századok óta termékeny szántóföld, s mégis tele vannak szórva cserepekkal, krakói kovával és szénnel (a Kárpáti és Tátrai muzeumban láthatók). Habár a turistának szándéka vala a gyönyörű alpesi világot megnézni, az utazásnak végcélját mégis a manóm határozta meg s valamint másokat a bogarak, lepkék, növények s meteorológiának örvényébe sodorja,

én tőlem elszedte az utolsó krajczárt mint praehistorikustól. De ugyis kell annak lennie; ha elakarjuk érni nagyban és egészen a turistikának magas céljait, mindenkinek kell áldoznia avval a mi tőle kitelik, mert különben a turistika céltalan dözsöléssé fajul többé vagy kevésbé elegáns korcsmákban.

Üdvöz légy tehát Tátrának szép erdeje! A puha, élet-erőtől duzzadó mohon zaj nélkül elhangzik az ember lépte, alig hogy a lefelé siető csermelynek gyenge csörgedezése szakítja meg az ünnepélyes csendet, az örökzöld fenyvesek egymáshoz hajolva, hogy közelebb legyenek az ember füléhez, titokteljes meséket sutognak kihalt nemzetekről, melyek itt éltek s működtek; minden lépésnél újabb és újabb nyomokat lehet észrevenni, melyek azt bizonyítják, hogy a Tátrának erdeje az emberi munkaerőnek, szorgalomnak s vágyainak igen becses kincseit zárja magába. Ott van a résuton ásott hegyipatak, melynek medre régen kiszáradt, régente azonban zúgó vizével az emberi ész szolgálatában állott; itt a mély árok, ott a felhányt töltés, balra a teraszsz, jobbra a sáncz, ott a falvak torlaszolt granit sziklák kemény munkáról tesznek tanubizonyságot, s ha az ember közelebről néz, fürkésző szemébe ősrégi salak ötlik, melyen még az olvasztásra használt szén is kivehető. Valami hatalmas víztömeg szétszórta akkor (a nép pontosan tudja, anno 1-ben mikor a nagy szél fujt) a salakot a Tátrának egész lejtőjén, sőt ezen is tul messzire a szántóföldekre és rétekre, melyek most oly csendesen pihennek odalenn a hűs völgyben, — szétromboltá nagyobbrészt a földi munkálatokat, elkergette századokra a megrettent lakókat, kik azt vélték, hogy az örökkévalóság számára dolgoztak; midőn visszatértek a romok már zöld mohhal voltak benőve, a százados fák akadályozták az embereket a letelepedés munkájában, úgy hogy odalenn kellett sinlődniök, míg végre elpusztultak; a tizenkét ezüst apostol a Szent-Miklós kápolnájából Tátrafüred alatt eltűnt, szóval minden megváltozott. Uj-Tátrafüred gyógytermének fundamentumában talált érem Antoninus Pius korából (jelenleg CSÁSZKA GYÖRGY kalocsai érsek birtokában) körülbelül meghatározza a szakemberszáma az időt, melyben minde megtörténhetett. A Kárpáti Muzeumban őrzött kőszerszámok kimutatják, hogy a műveltség tényezői közül a csont és kő szerepelt, a vasgöröngy a Tátrai Muzeumban bebizonyítja, hogy a kohónak alsó kéménye 15 cm. vastag vala, hogy a vas inkább összecsepegett mint összeolvad, a salakhalmokhoz vezető árkok és a hirtelen aláeső terep, fűrók használatára engednek következtetni, egy darab vasércz a mengusfalvi bányába vezet, hol is a malom mellett a lucsvnai állomás közelében szintén voltak olvasztók, elrozsdásodott

vaskavics az olvasztási helyeken sejteti velünk, hogy ők még ezt az érczet is felhasználták, az oxidált érczet szétzúzván, egy talált vasdarab annak a föltevésére vezet, hogy vízzel hajtott vashámorjaik voltak, (a Nagy-Szalóki hámorhely) ámbár a nehéz granit kalapács (Kárp. Muz.) — ha ugyan mesterséges mű — egyenesen az emberi kéz munkájára vall. Feljebb menvén praehistorikus nyomokat mindenütt találtunk, melyekkel a monda is kapcsolatban van s melyeknek idejéből néme-lyek a gerlachfalvi pecsétnyomóban látható „kalapács és vésőt“ akarják leszarmaztatni. Valóban ez a helység oly annyira közepében van az ősrégi vasiparnak, a bányászat és kohászatnak, hogy az új lakók, hamarjában nem tudván, mit választani a pecsét jelképeül, talán épen a bányászat symbolumát vették be. Vagy talán közvetlenül a mi időnkéből való? A régi gothikus templom sokkal régibb alapfalakon áll, a mély árok a falu közepében, határozottan korábbi telepítésre utal, úgy látszik itt állandó telepek voltak évezredek óta.

A Stószai s Felkai-patak összefolyásánál, az éles hegygerinczen, a mely csaknem függélyesen leszakad a mély völgybe, praehistorikus körtöltés volt. Cserepek jelzik a származásnak idejét, a formájok is ősrégi. Valami víz leszakítá az egyik felet, a másik még épen maradt árkával s láthatni a nyílt árkot, meg a meredek két méter magas sánczot. A fensziken gondos kutatás mellett szintén észre lehet venni, hogy az eredeti talaj határozott szándékból volt megmunkálva. Hát az idő, a melyben ez a vaskapuban — így nevezi a nép — még laktak! Hihetünk-e a mi turistamanónknak? „Midőn a iram- és jávorszarvas a Tátra vidéket bebarangolta, és a jégárok töltötték be a tavak medenczeit, és a morénák még nem voltak eléggé összetömörülve, felette meleg nyár állott be zivatarokkal és felhőszakadásokkal, mindég rövidebbek lettek a jégárok, mindinkább megdagadtak a tavak, minden vízér túláradt, minden réteg át volt ázva, akkor lezudult még egy nagy felhőszakadás, mely épen a legmagasabb csúcsra ereszkedett le — s a katastropha bekövetkezett. A Kereszthalom mellett levő törmelékrakás engedett, s menydörögve lezudultak a víztömegek, melyeknek erejét a guruló szikladarabok s a sziszegő iszap még megszászorozta, az alsó szakadékba pillanat alatt alá volt mosva a 200 m. vastag törmelékletjő és a praehistorikus telep összes örömeivel s bánatával, érzelmeivel, reményeivel, vágyaival együtt nagyobb részt tönkre volt téve, minden irány felé elszórva s eltemetve“. Nehány méternyire a jégárok törmeléke alatt (Kárp. Muzeum) azoknak lehordása után szénhelyeket lehet észrevenni, valjon ezek emberek nyomai a későbbi jégkorszaknak? Ám hadd

tisztázzák e kérdést a szaktudósok a diluviumnak geológiája által, mi csak bámulhatjuk a praehistorikus telepnek nagyságát a Tatra kellő közepében.

A Konciszta tetején a legmagasabb „Szárazvölgyben“ kőszáncot lehet észrevenni. Hogy ez mesterségesen épült, minden kétséget kizár, de semmiféle lelet, semmi érem nem ad felvilágosítást annak eredetéről, itt a képzelem a legmerészebb következtetéseket vonhatja le.

De ez a turistamanó igen hamis egy kópé — mint már a neve is elárulja — óvatosnak kell lennünk, midőn azt állítjuk, hogy e mű nem praehistorikus. De épen itt az ideje, hogy az olvasóközönségnek nagy részét, e látszólag értéktelen, piszkos tárgyakkal nagy becsére figyelmeztessük: mert ott, hol az ember összes tudományával, okoskodásával semmire sem megy, hol semmi okmány, semmi monda sem maradt hátra, ott egy kopott cserép, egy csontzilánk szenes hamuréteg alatt oly bizonyítékok, melyek közvetlenül képesek biztos felvilágosítást adni a legrégebbi korra nézve is, hol minden hallgat, ott világosan mondja a kőszilánk, hogy mit tartunk az emberi munkának ama koráról. E kútforrásokból, az egyszerű, durva díszítményekből, a csontok-, salaks kavicsokból, az agyagból, szénből s a földhalmokból manapság újra alakul lassanként ama kultúra is; az emberi nem ezen történelémre nézve megérkezik a föltámadás napja, mely felett utódjaink ítéletet mondanak majd; mert e jelentéktelen leletek a legsötétebb éjszakának első fénysugarai. A mit a mi turistáink manapság a muzeumokban összehordtak, az a későbbi korra nézve megfizethetetlen anyagát képezi a világtörténelemnek. Bár mily magasra emelte is a csúszó-mászó hízelgés az egyes embert, viszonyítva a nagy mindenséghez képest, ő mégis semmi sem, épen úgy mint a nyomorult életének leghosszabb fénykora is; ellenben a legjelentéktelenebb lény fontos szem a lassú, de folytonos fejlődésnek lánczában, homokszem ama nagy épületben, melyet mi humanismusnak nevezünk.

A leghatalmasabbnak neve, ki abban a korban korlátlanul uralkodott, elenyészett nyomtalanul, feledésnek ment, hanem a munkát — talán épen egyik rabszolgája készítő — e kormos cserép megörökítő, melyen most korunk legmagasabbjai a muzeumban csudálkoznak, melyből a komoly szaktudós azt a kulturtörténelmet feltámasztja, mely a mi korunknak is alapjául szolgált. Így tehát van remény, hogy a mi végleges rendeltetésünk tisztázva lesz, hogy a mi életünk — telve ellenmondásokkal végre valahára, ha késő napok múlva is — harmonikus megoldást nyer épen a történelem tanulmányozása által.

Maga a turistamanó komoly lett, kerüli a képzelet könnyű játékát a „Szárzavölgy“ Kyklops faláról s lefelé mendégélvén mintegy gondolatokba merülve így suttog: „Ti emberek! drága talismánt kaptatok, tudnillik az együvé tartozásnak büszke öntudatát, mely nektek mint embereknek föltétlen értéket ad. A fejlődés folyamából kiszakítva, nem vagytok más mint fontos különczök, a társadalmi formával összekötve, a legutolsó napszámos is nélkülözhetlen hatalom . . . más vidéken talált cserepek és csontok ám hadd birjanak rá, hogy szavaimat sziveitekbe zárjátok“.

Szemeink pillantásai találkoztak, nevetve megállottunk, hiszen turisták vagyunk, kik még nehéz és fontos kutatásokban is kedvüket lelik; azért el ti mély reflexiók, élvezzük ismét teljesen s tisztán az isteni természetet.

Lábainknál a keresztül-kasul dobott szikladarabok hevernek, felettünk a fényes égboltozat domborul, jobbra balra sima lemezek, azután hosszú, törmelékkal telt vízmosások, felfelé mindinkább szűkebbek s vadabbak a völgyek, lefelé hatalmasan tajtékozó patakok rohannak, mindenütt hópehelyekkel borított sziklatömegek, s azután következik a leghatalmasabb keret 2000 m.-nyi magas sziklából képezve, melyek vad, meredek, járatlan szirtek alakjában a mély s elrejtett fenékbe szakadnak. A kép maga csodaszépségű idyll, élénk színekkel, szépséggel s erővel festve; tudnillik a pompás Szepesség számtalan fürdőivel s nyaralókkal. Nagyszerű tagozásban s festői alakításban a Királyhegytől a lőcsei hegyekig gerinczre gerincz emelkedik, pihen erdő erdő mellett, a mélyen fekvő völgyekben a zamatos legelők, a szép községek, melyek szorgalmas s derék népet rejtenek magukban. Jó messzelátóval a Liptóból jövő vonatot lehet látni, mely ismét sok turistát hoz a Tátrába, azután eltűnik a „Kinberg“¹ megett.

„Bizony szörnyen fognak csodálkozni a menguszfalvi kulturtelep praehistorikus lakói, hogy tartományukon valóságos sárkány robog keresztül“ jegyzé meg mosolyogva a turistamanó. „Hát még a Tepliczből valók“ feleltem én. „Ott a Hernádon túl emelkedő fehér hegygerinczen bizony több nyugalmok van a praehistorikus siroknak Kuriatybe, Lesnicza, Lapis refugii és Sümeg mellett“ mondá a manó, „hát még ott az iglói, markusfalvi erdőben“, „hát a késmárki, busóczi, kreghi“ . . . A kópé megint a történelemelőtti korba hozott, de mára elég legyen, hagyjuk azt jobb napokra.

¹ Szurkos fenyűhegy.

II.

A Poludnicza.

MIHALIK JÓZSEFTŐL.

Liptó-Szent-Miklóstól délre alig egy órányi járásra emelkedik ezen 1550 méter magas mészhegy, mely nevét azon körülménytől nyeré, hogy a liptó-szent-miklósiakra nézve a nap délben e hegy fölött szokott állni, miért is a szláv nevét magyarban délhegy, vagy delelővel lehetne kifejezni.

Festői alakja, karcsú teste s a sűrű sötétzöld fenyvesekből itt-ott kikandikáló hófehér mészsziklái már messziről feltünővé teszik az Alacsony-Tátra e szélső őrszemét, mely a Vág völgy lapályából egyszerre szökik föl relativ kilencz és félszáz méter magasságig, hogy mintegy domináljon Liptó kerthez hasonló belső téerein, melyeket cyklopsfalak gyanánt őriznek a Magas- és Alacsony-Tátra, a Liptói-Havasok, a Nagy-Fátra és a Liptói-Magura égbenyuló szirtei.

Szép és impozáns maga a hegy, szépek és elbájolók a körötte fekvő völgyek is. Nyugat felől a vadregényes Illanó-völgy határalja s választja el a Deménfalvi-völgy sziklabordáitól; délfelé kanyarodván, zugvölgyet alkot s vakon végződik ez a csúcstól arra felé eső ágazatokkal érintkezvén. Délkelet felől a bájos Szentiváni-völgy veszi körül s ez elkiséri egészen odáig, a hol a mészkövet a gránit töri át s a hová a gondviselés ez áttörés hatalmas monumentumául a fenséges Djumbirt állította.

Észak felől egészen szabadon csatlakoznak hozzája a Vág folyó bal partjának fensíkjai, melyek nyáron kalászkóttól hullámzó szántókat, illatos virágú réteket, hűs fenyvesek-alkotta ligeteket viselnek magukon. E területek az emberi szorgalom s verejték szinterei, a jámbor lakósság magtárai s életfentartói. Lába előtt három kis község fekszik: a józan lakóiról ismeretes Plostin és Illanó a nyugati, Poruba pedig az északi lejtőket foglalván el.

Szent-Iván község felől félkörben, előretolt előőrsek gyanánt kisebb-nagyobb, részint szabadon álló dombok veszik

körül, s ezek előnyös fekvését már a legrégebb korban kihasználták az emberek. A Szent-Iván fölötti Hradok nevű tetőn igen érdekes és tanulságos ősvédvár nyomaival találkozunk. Még láthatni a Poruba felől a várba felkanyargó szerpentinás utat, a tetőt gyűrű alakban övedző s vörösre kiégetett körsánczot, melyet valaha még hegyes paliszádok vértettek, hogy a veszély idején abba menekült népet a betöréstől megvédje. A talajból nagy mennyiségben kerülnek ki a praehistorikus edények vastag, durva töredékei, a mely edényeket viz- és élelemtartóként hozá föl a „mentsvárba“ menekült nép, mely béke idején földet mivelt, barmot tenyésztett a sikon, halászott a haldús hegyi patakokban s a rohanó Vágban, rőt vadat ejtett el a sűrű rengetegekben. Távolabb nyugat felé, Illanó és Plostin községek közé ékelve, a Rohácska foglal helyet, hegyes és szarvalakú nyuiványaival méltán rászolgálva e névre (Rohács=szarvas).

Exponált helyzetét, meredek s két oldalról úgyszólván megmászhatlan mivoltát ennek is felismerék a régiek és stratégiai s biztonsági szempontból ez is játszott oly fontos és nagy szerepet, mint a szomszéd szentiváni Hradok, ha ugyan ezt e tekintetben felül nem multa. E hegyhát a bronzkori civilizáció igen érdekes emlékeit rejtegeti magában; a belőle eddig előkerült leletek, melyeket részint a M. K. E. Évkönyvében, részint pedig az Archaeologiai Értesítő kötetében tettem közzé, az őskori civilizáció nevezetes színhelyévé tették e hegyet, még mindig a jövő buzgó kutatóinak maradván fönn azonban annak részletes átvizsgálása, mit én, nem tőlem függő okok és akadályok miatt, sajnos, nem tehettem meg. Hiszem, erősen hiszem, sőt többet mondok: meg vagyok győződve, hogy az időt s aránylag csekély anyagi áldozatot nem kimélő kutató a rég lezajlott multak számtalan és igen érdekes emlékét fogja még e hegy belsejéből napvilágra hozni!

A Rohácska azonban nemcsak archaeologiai szempontból érdekes, de figyelmet érdemel geologiai okok miatt is. Kőzetfeltáráslásai tanulságosak, kőületei egész gyűjteményeket tölthetnek be s az Évkönyv eddigi buzgó szerkesztője, RÓTH MÁRTON tanár úr, nem egy szép darabot szerzett innen a Kárpát-egyesület számára, melyek most a poprádi muzeum kőzet- és kőületgyűjteményét díszítik.

A Poludnicza megmászása megérdemli azt a kis fáradságot, melyet azon 4—5 órai idő alatt érezünk tagjainkban, míg tetejére érünk. Liptó-Szent-Miklósról gyakran szokták fölkeresni s még hölgyek is ellátogatnak a tetejébe, a mi a mellett bizonyít, hogy megmászása nem valami nehéz. Illanó községtől,

az illanói patak mentén fölhaladván, a hegynek egy lejtős oldalára bukkanunk, a melyen — mindig kényelmes árnyékban menve 2—3 óra alatt a csúcsra tehetjük lábainkat. Én legelőször 1882-ben másztam meg GEMESI MIKLÓS és KÁPLY SÁNDOR urak társaságában, de mert a feljutásra nem az előbbeni kényelmes lejtőt választottuk, hanem egy vályúszerű s az északi oldalra majdnem 60 fokú szöggel eső völgyön való felkapaszkodásra vállalkoztunk, ennek rövid leírását a következőkben bátorkodom adni.

Az ad hoc történt kirándulás július 4-én reggel 10 órakor vette kezdetét. Nagy volt a forróság, azért csak sétálva haladtunk a Vág bal partján elterülő sik árnyéktalan útján Illanó felé, hová 11 óra után jutottunk el. A Poludnicza tövéhez érvén, az említett völgy rémes meredekségével ijesztőleg tekintett le reánk, de csakhamar legyőztük a feljuthatás kételyeit s az emelkedéshez fogánk. Az erdőirtások gypén, hol a lejtő nem volt meredek, gyorsan ment a haladás, de azon a ponton, hol a még szálban lévő erdő tűlevelű fáival föllép s a hol a szűk völgy is mind vadabb és sűrűn benőtt, tüskés és tövises cserjéivel, ruháinkba kapaszkodó akadályaival s egyéb megnevezésre nem méltó utonállásaival elibénk terpeszkedett, itt ott leültünk s a megcsappanni kezdő lelki bátorságot egy jó ebédeléssel próbáltuk visszatérlni a szentmiklósi vállalkozás eredeti medrébe.

Köztudomás szerint a jó ebédek nemcsak a testet frísítik föl s teszik megelégedetté a máskülönbben „mostoha“ sorssal s „kegyetlen“ végzettel, de felsarkantyúzzák a szellemi erőket is, mi is tehát ily felsarkantyúzott szellemi virtusokkal fogtunk hozzá a 60 fokú lejtő megmászásához. A mászás módozatait minek irjam le részletesen? E helyett inkább ide irok néhány technikus terminust, a mivel kettős célzt érek el: papirt takarítok és a szives olvasó türelmét nem teszem próbára. Tehát: Izzadás, verejtékezés, szuszogás, fúvás, botlás, húzás, tolás, kapaszkodás, gurulás, elhasalás, ugrás, bokorba-fogódzás, megbicsaklás, térdizom-rángás (furcsa szó, de mégis szebb, mint: „ránggörccs“, „tüdőlégdag“ stb. Lásd: orvosi műkifejezések tára!), nyilalás, horpasz-fájás, légszorulás, szívkopogás, Knigge határain belől való szolid káromkodás, visszatérésre való indítványozás, helyben való maradás, vállalkozási szellem-megbicsaklás, az ebéd megisméltlésére való gyöngéd célzás, útirányváltoztatás iránti projektálás, nyelés, csuklás, elcsúszás, elkámficsorodás, állítólagos botanizálás (időnyeres szempontjából), határvizsgálás (detto), kővizsgálás, sziklaguritás stb.

Nos tehát ezek a műkifejezések mind benne voltak in natura a mi expedíciónkban. S benne voltak, még pedig

hatványozattan akkor, a midőn a lejtő legutolsó harmadában egy nem várt akadály tátotta elénk alvilági torkát. Ez az akadály pedig a máskülönb en atyáskodó jámbor tótok gondatlansága által született e világra; t. i. az itt letarolt erdőnek csak a vastagabb fáját hordták le, a vékonyabb exemplárisait pedig mind itt feledték s a melyek most egymásra hányva igen puha és süppedékes talajúl szolgálhatott annak, a kinek éppen ilyen talajra volt szüksége. Nekünk azonban „pozitív“ alap kellett s nem ilyen kétes valami, a mire ha ráléptünk, hát el kellett egymástól búcsúznunk, mert nem tudtuk, hogyan és hol vergődünk ismét napvilágra. — Denique elmúlt ez is; két óra hosszant gázoltuk e szemetet, hol térdig, hol meg csípőig sülyedvén a laza szerkezetbe, míg végre délután 4 órakor a Poludnicza gerinczének egy mellékcúcsán voltunk. Ez a csúcs a Szent-Miklós felé eső legnyugatibb. Innét már könnyű volt a haladás, mert a gerincz gyenge emelkedéssel vonúl a Szentiváni-völgy felé. Nemsokára kiértünk az erdőből s egy oly látványban gyönyörködtünk, melyhez foghatót még alig láttam életemben. Balról és előttünk a Poludnicza hófehér sziklái emelkedtek négyszögben. elfogván a kilátást a Vág völgye és kelet felé, közvetlen lábaink előtt egy mintegy fél katasztrális hold területű sűrű pázsittal benőtt tiszta alpesi rétság terült el s ezen tengernyi száratlan gentiana-virág (*Gentiana acaulis*), mely épen most volt java virágzásában. A látvány bámulatos volt! Képzelden a szíves olvasó egy félholdnyi területű szőnyeget a legszebb azurkék színben pompázni; képzelje el, hogy e szín az alpesi virágok utólérhetlen, kimagyarázhatlan szinpompája; képzelje, hogy e nagyszerűség a profán világtól elzártan ég és föld közt lebeg; képzelje el végül, hogy ez a tökéletes szépség az övé, tehet vele, a mit akar, leszakaszthatja vagy hentereghet benne: úgy méltányolni fogja a mi örömünket s elragadtatásunkat is, mit ekkor éreztünk. Már csak ezért a látványért is érdemes ide feljönni!

A mészszirteken töménysárga, vastaglevelű primulák tenyésztek, itt-ott akadt egy havasi hófehérke évelő tőkéje a még tavalyról száradtan megmaradt virágjával s az új, friss hajtásokkal, a melyek fehér csillagok gyanánt ragyogtak mi reánk, hogy sajnáltuk leszakasztani . . .

„Miután eleget szólottunk Dávidról és az ő bölcsességéről, tehát szóljunk Dávidról és az ő bölcseségéről“. Ezen ótestamentomi logika szerint mi is, miután már eleget mentünk, hát menjünk még tovább s folytassuk utunkat az azurpázsit szélén, a fehér sziklák tövében a csúcs felé, mely már csak egy rövid negyedórányira van innét. A fenyűk mindinkább

törpülnek, de a törpefenyűnek birodalma még el nem kezdődött e magasságban.

A csúcs mint egy kiemelkedő négyszögű bástya áll előttünk s meredek falára a növényzetbe való kapaszkodás, egy kis kúszás és némi erőmegfeszítéssel járó vergődés juttat fel bennünket. A tető egy zöld pázsittal benőtt kedves fennsík által alkottatik; négyszögű alakjának hossza 20—25, szélessége 12—14 lépés; délfelé lejtősödő végén a mészkőben egy medence található, melyben az összegyűlt esővíz heteken át megmarad s a turista szomját oltani képes, hosszabb ideig tartó szárazság után azonban a medence vize is elvész. Kéjelegve dőlünk le a rendkívül puha és hosszú sima fűalkotta pázsitzönyegre, melyről mint sima pamlagról betekintheztük a pompás tájakat. Liptó egész területe lábaink előtt hevert s annak metropolisában: Szent-Miklóson, az utcán járókelő embereket kivehettük. A Magas-Tátra egészen a Gerlachfalvi-csúcsig, a Liptói-havasok egész impozáns láncolata, a mely megnőni látszott e helyről, a Magura torzonborz mészsiklái, a Nagy-Fátra ködfátyolba burkolódzó alakjai s az Alacsony-Tátra minden nevezetesebb csúcsa, élükön a hatalmas Djumbirral, melynek függőlegesen eső sziklafala éppen mi reánk tekintett, zárták be a látóhatárt köröskörül. A Vág folyó mint ezüstszalag kanyargott alattunk s különösen szépek voltak a dél és délnyugat felé eső hegyek, a melyek mészsiklái mint egy mese kővé vált alakjai meredeztek reánk.

Tökéletesen meg voltunk elégedve a látottakkal; nem sajnáltuk a nagy fáradságot, mit kiálltunk s a bájos tájék által fölkelte hazafiúi emótiókkal fogtunk hozzá az uzonnáláshoz, elpusztítván minden megehető ételt és minden megiható italt. S mert következetesek akartunk maradni az eddig „elkövetett“ útválasztásban, most is excentrikus ideák szálltak meg mindnyájunkat a lemenetre nézve. Végre elfogadtuk, hogy a Szentiváni-völgybe bocsátkozunk le, még pedig a hegynek legmeredekebb, de pázsittal benőtt oldalán. Úgy is történt. Még egyszer körülnéztünk a remek tájékon, kiosztottuk a czipelendő üres ételhordó szerszámokat, a tartalmukat vesztett palaczkokat s aztán nekiindultunk a több mint 70 fokú lejtőnek. A sima pázsiton nagyon sűrűn ismétlődött velünk istenben boldogult néhai Antäos úr esete, azzal a különbséggel mégis, hogy bennünket nem Hercules, de simára csiszolt csizmatalpaink vagdostak az édes anyaföldhöz, a mihez ezenfelül még az a különbség is csatlakozott, hogy mi nem megerősödött, sőt ellenkezőleg nagyon is megnyaffadt izmokkal tápázkodtunk ismét lábra. KÁPLY barátunk nyilván a testek lejtőn való gurulásának minémüségét és törvényeit kívánta másodszer is felfedezni

Gallilaei után, mert a gondjaira bízott boros palaczkot — háládatlanul hivatkozván annak immár figyelemre nem méltó belső tulajdonságaira — egy gyöngéd lökéssel a lejtőn legurította. Ez előbb zenei hangokat hallató irammal indult neki az „ismeretlen állomás felé“ vezető útnak, majd visító, füttyülő s bömbölő hangokat adva rohant alá, míg végre egy durva indulatú szikla búbjához csapódván, összes zenei talentumát egy végső csörömpölésben kilehelte. Béke poraira! KÁPLY barátunknak nagyon megtetszhetett e kísérletezés, mert most saját magán kezdé meg a lefelé guruló testek problémáját fejtegetni, nyilván nem reflektálva a palaczk által produkált fináléra. Leült a sima gyepre, hosszú botjával elkezdett evezni s — óh öröm! előttünk állt testestől-lelkestől az a csoda, a mit ritka emberi szem láthat a halandók közül: a Bergmarine! Eddig e szó a mesék országába tartozott s legfeljebb még némely könnyűvérű viczczelődők az érdemes erdész urakat csúfolták vele, — most testet öltött a miszticizmus s itt úszott előttünk a hegyen, mennykő nagy botjával evezőmódra billegetvén a pázsitot, melyen a lefelé csúszó test hosszú barázdát hagyott maga után, akár a csolnak a víztükör sima felületén . . . A Bergmarine nem pusztá szó többé! Megszületett a Poludnicza lejtőin . . . KÁPLY SÁNDOR tisztelt barátunk a szülőapja!! . . . De hajh! a mióta Ádám apánk a paradicsomból kihurczolkodni kénytelenített, azóta el van átkozva az emberi lény! Nem szül tájdalom nélkül, mert ránehezedik az eredendő bűn s minden dolognak meg kell adni az árát. KÁPLY barátunk szülő apaságának áldozatául esék a kedvencz drapp nadrág, mit ihletett perczeiben műhevenyészett össze szentmiklósi szabó: Sztrpcs Janó! Fel volt fedezve a Bergmarine, de oda lett a nadrág azon része, melyen KÁPLY barátunk ülni szokott!

Természetes tehát, hogy ily folytonossági hiánynyal fényes nappal Szent-Iványon keresztül végig nem mehettünk, azért hát letelepedtünk a völgyben folyó patak mellé s ott vártuk be a szürkületet, mely a község végén található s ünnepélyesen elhanyagolt hőforrások mellett ért utól bennünket. Kevés dologról beszélnek Liptóban annyi sokszor s annyi elismeréssel, mint ezekről a forrásokról s azok csodatévő hatalmáról, mégis a legnagyobb mértékben vannak azok elhanyagolva s oly pocsek rondasággal körülvéve, hogy az ember szive elszomrodik a látásukon. Egy vállalkozó szellemű ember mennyi megfizethetlen jót tenne ezek felkarolása által a csúszos bántalmakban szenvedőknek s mennyi tömérdek pénzt rakhatna zsebre aránylag csekély dologért! . . . De hát itt is olyanok az emberek, hogy csak akkor kezdenének mozogni, midőn mozgalmuk már teljesen elkésett!

Mi is nagyon megkéstünk a sokféle akadály és pihenés miatt, azért nyakunkba vettük a poros utat s ugyancsak iparkodtunk hazafelé. Én voltam a leghosszabb lábú, tehát én járék elől s ugyancsak zaklattam a hátúl járó kurtalábúakat. KÁPLY úr lévén legrövidebb lábszárú, ő alatta fogyott legkisebb progressióban a föld. Panaszkodott, hogy nyilal a horpaszaiban, hogy a tüdeje s mája is izzad már, — nem használt; nagy lépésekkel siettem előre, olykor hátrakiáltva a késedelmező utitársnak, hogy jobban mozogjon. Másfél óra alatt tettük meg a más-különbben $2\frac{1}{4}$ órai utat s éjjel fél tizenkettőkor értünk be Szent-Miklóstra fáradt tagokkal, poros ruhával s KÁPLY barátunk azon szent fogadással szívében, hogy velem hegyre többé soha sem mászik — végtelen „ügetéseimnek“ miatta!

A Poludnicza és környékének geologiai átmetszete a képződés különböző korszakait tünteti elénk. A kőzetek feltárulása a cikkem bevezető részében említett Rohácskán lépvén fel a legszembeszökőbben, a Poludnicza e nyulványának tárgyalása míg egyrészt tanulságos és érdekes petrografiai adatokat nyújt, másrészt pedig annyival inkább fontos, mert ez önállóan a szakirodalomba idáig még bevezetve nem volt.

Ott, a hol a Rohácska legmagasabb gerincze a 822 métert eléri, a Neokom-kréta bitúmenszagú Dolomitja lép fel s körülbelül a hegygerincz közepéig terjed, hol durvaszemű meszes Conglomerát váltja fel azt az Eocen-korból. A hegy hajlásában észak felé Eocen-mész fedi a Conglomerátot, majd az Oligocen Orbitoid-mesze lép fel egy vékonyabb rétegben, melyet ismét mészkő főd s ez közvetlen a hegy legalsó fekjét képező kárpáti homokkővön nyugszik, melyet innét a Vágig, hol a folyó meredek partjában a 2—3 méter diluvial-görcely alatt, valamint annak jobb oldalán, egészen a megye északi szélén húzódó hegyek aljáig kinyomozhatunk. A Rohácska délnyugat felé a deménfalvi Poludniczához húzódó gerinczéhez, a 822 m. magas dolomit-csúcson alúl, a Triasz-korszak Werfeni-palája lép fel, mely az Alacsony-Tátra Triasz-meszéhez csatlakozik. A Werfeni pala itt kvarcdús, zöldes és vöröses homokkővek által van képviselve. A Rohácska meszeiben Pecten-, Holecypus-, különféle Echinoidea-, Nummulites striata, perforata és complanata, Cardium-, Orbitoid-, Vermetes- s egyéb más kővületeket találhatni. Különösen szépek az Orbitoides papiraceák és a Nummulitek s ez utóbbiak a hegy keleti oldalába vájt bányában az atmoszferiliák által szétmálasztott kőzetből kihullnak s nagy mennyiségben gyűjthetők.

A Poludnicza maga Triasz-kori mészből áll. A Rohácska felől átcsapó Werfeni-pala köralakban veszi körül északi lejtőit s elhúzódik a szentiváni-völgyön s a Vág folyó medrén

át a Svichrovai fensík széléig. A Werfeni-pala alatt, a mélyedéseket kitöltve imott-amott feltárulva, diluviális Travertin következik. Szent-Iván déli részén szálban lévő réteges szikla alakjában lép föl, melyekre házakat építenek s melyek igen alkalmas pinczehelyiségeket szolgáltatnak. A szentiváni kath. templom ily Travertin sziklán áll s az oly hirnèvre szert tett sírbolt e kőzetbe van vájva, Travertinből fakad a templom kerítése mellett lévő könenykéneges s szénsavas forrás is, melyből ha madár inni talál, holtan hull a zuhogó vízbe. A Travertin-lerakódás egy szerfölött érdekes példáját találhatjuk Német-Poruba község fölött, közvetlen a hegy aljában; itt a 20—25 centiméter vastag Travertin-rétegek ugyanis 8—10-szer ismétlődve ugyanoly vastagságú kavicsrétegekkel váltakoznak. A község kőbányájában, valamint a nyugat felé huzódó törmelék mészkövek halmazában rakásszámra gyűjthetjük a Nummuliteket, melyek az Eocenra nézve oly jellemző vezérvetőül szolgálnak. Az Eocen-tenger legmagasabb határát itt 768·56 méternyire találtam a tengerszint fölötte, vagyis Liptó-Szent-Miklós fölötti relatív 112·569 méter magasságban.

A Poludniczától északra a Plostini-ér mentén, véletlen partszakadás következtében érdekes kőzetfeltáráslá bukkan-tam. A 4 méter vastag görely alatt 0·2 m. vastagságban kékes színű meszes agyag fekszik lőszcsigákkal: *Clausilia pumila* Ziegl. és különösen *Helix hispidá* val. A harmadik réteget 0·1—0·3 m. vastagságú elszenesedett növénymaradványok képezik. A finoman eloszlott anyagu rétegben itt-ott egész fatörzseket is található még s itt oly nagy számban lépnek föl a lőszcsigák, hogy a sötétbarna réteget fehér színükkel tarkára változtatják. Itt is túlnyomó a *Helix hispida* Müll., míg a *Clausiliák* ritkábban fordulnak elő. E réteg alatt ismét egy 0·2 méternyi híg mésztuff található lőszcsigákkal, végre ennek fekvését szilárd Travertin képezi, melyben ép *Clausiliákat* találtam. E telep abszolút magassága 587·23 m., relatív 11·23 méter. — E völgygyel s teleppel szemben a Vág jobb partján a Szmrecsány felé vezető út mellett ugyanily magasságban ehhez mindenben hasonló lősztelepet találtam föltárulva s miután huzamosabb kutatásaim után sem tudtam ezeknél újabbakat s más fekvéseket fölfedezni, konstátalom, hogy Liptóban a negyedkori Lősz legfelső határa 587·23 méter tengerszint fölötti magasságban fekszik, vagyis Szent-Miklós (576) fölött 21·23 méternyire.

III.

A Fáttra.

Egy természetbaráttól.

Magyarország összes hegyei között a Fáttra a legkevésbé látogatott hegység, noha nézetem szerint a Magas-Táttra mellett ez Magyarország legszebb hegysége.

Alábbi soraim célja az, hogy ezen hegységet a szép természet barátai előtt ismeretesebbé és az elősorolandó utasítások által látogatottabbá tehessem.

A Fáttrahegységet a Vág-, Varinka- és a Zazriva-völgyek határolják, mely utóbbi két völgynek esése folytán lép a nyugati Beszkidek főláncolatával összeköttetésbe. Kimagasló hegycsúcs a Kis-Kriván¹ (1711 m.); ennek második orma azonban (1669 m.) Zsolnáról nézve mindenki előtt magasabbnak tűnik fel. A Kriván hegycsoporttal az 1606 m. magas Velki Roszudecz nevű sziklakúp van összeköttetésben, mely az előbbenivel az 1185 méter magas Medzi-Hole nyereg-gel van összeköttetésben. Az egész hegység Zsolnáról tekintve meglepően szép látványt nyújt. Az éjszaki szélesség, valamint a zord klíma folytán a legmagasabb csúcsok a törpefenyő határát túlhaladják; e hegyeken világosan lehet megkülönböztetni, meddig tart az erdős, az alpesi és a sziklás vidék. A varini barátságos sikon, a hegyek tövénél megállva az egész hegység magasabbnak és szebbnek tűnik elő.

A Fáttrahegységnek megmászása nagyon kedvező; az egyes ormok minden oldalról megközelíthetők, miután majd minden völgyből gyalogösvények vezetnek fel. Ezek között csak egy kivétel van a Velki Roszudecz, mely gyakorlottabb hegymászóknak is elég nehézséget okoz. Hogy a következő látogatóknak a turistai irány megválasztása megkönnyíttessék s egyúttal a legcélszerűbb időfelhasználás lehetővé tétessék, ajánlatos, hogy kiindulási pontul az egy napi utazáshoz legalkalmasabb T y e r h o v a és V á r n a választassék. Minthogy az összes hegyi kirándulásokhoz egy

¹ A Magas-Táttrában lévő Krivánnal össze nem tévesztendő. Szerk.

egész nap vagy legalább a délelőtti idő szükségeltetik, azért ajánlatosnak tartom Várnán vagy Tyerhován meghálni és a kirándulásokat onnét megkezdeni. Tyerhován egy a körülményeknek megfelelő eliatás kapható a vendéglősnél MÜLLER-nél, a kinél vendégszoba is jó ágygal kapható. Várna azonban már szerényebb hely sok kívánni valóval, azért ajánlatosabb Zsolnán éjjelezni, a reggeli vonattal Várnára utazni s a község érintése nélkül a hegyek közé rándulni. Vezetők Tyerhován mindenkor kaphatók, FUCHS főerdész, vagy MÜLLER vendéglős utján. Várnán azonban ez sem kapható, miért is kívánatos, hogy az egyesületek a földnek ezen elhagyott zugában is kissé több mozgékonytást fejtsenek ki. A hegyek között csupán a Vratna-völgyben és a hegyi legelőkön is található szükségből megfelelő tanyák, melyek egy valódi s nem épen elkényeztetett hegyi barátnak igényeit, ha a szép természetet kora reggel a szabadban akarja élvezni, eléggé kielégíthetik.

A Fátrának bekalandozására legalkalmasabb hónapok junius, julius s augusztus. Szeptember hónap nem igen ajánlható, mert noha a levegő akkor tisztább, s a távolba messzebb láthatni, az időjárás bizonytalan.

E sorok írója egy alkalommal egy ritka szép szeptemberi napon mászta meg a Krivánt, azonban délelőtt tíz órakor s közel az oromhoz oly tartós és sűrű köd lepte meg, hogy az előhaladás fölfelé majdnem lehetlenné vált s egészen délutáni 2 óráig tartott. Én összes kirándulásimat vezető nélkül tettem meg, sőt többeket egészen egyedül. Mindazon által még a gyakorlottabb turistáknak is ajánlom, hogy valamennyi kiránduláshoz, de különösen a Velki Roszudeczhez vezetőt fogadjanak, mert a speciáltérkép minden jósága és részlete daczára is nem elegendő ahhoz, hogy a fölösleges utak kikerültesse.

Tyerhováról a következő kirándulásokat lehet megtenni: a Roszudecz megmászása összekötve a leszállással Zazriva felé vagy Sztochon át a Szutovkaba és innét Kralován felé; azután a Kriván megmászása és innét vagy visszafelé, vagy leszállás Turán, vagy Várna felé. Tyerhova egy hegyi falu, a Vratna völgynek bejárásánál fekszik, illetőleg egy völgykatlanban a Kriván alatt. Roszudecz azonban, valamint nyulványai egészen el vannak zárva. Az út hozzá magas mészsziklák között vezet, melyek a természet által alkotott érdekes szobor csoportokat tüntetnek fel, pl. a remete; a völgy annyira keskeny, hogy csupán egy kocsit, és viz férhet el rajta. hóolvadáskor csak az utóbbi. Egy félórás vándorlás után (Tyerhovától számítva) balra megnyílik egy oldalvölgy s látható

lesz a Nagy Roszudecz felséges sziklatömege. Előttünk áll a Kriván, balra a Roszudecz, hátunk megett a torony-magasságú sziklák. Egy oly látvány ez, melyhez nincsen hasonló az egész hegységben. A ki a Roszudeczet megakarja mászni, az a fővölgyön át folytassa útját a majorság udvarán át Istvanovecz felé, egy nyomorult hegyifaluhoz s azután Podzacz felé (körülbelől $\frac{3}{4}$ óráig) innét az út meredeken emelkedve csupa szikla között vezet a Nagy- és Kis-Roszudecz közötti nyeregbe a Fehér Sziklákhöz (Bieli Szkáli) mely út két óráig tart, innét az oromhoz egy órán át. Istvanovecz-től közvetlenül is lehet ugyanaz ormot megmászni, ezen út azonban nem méltó a fáradságra. Az oromhoz még egy második út is vezet, a hová a hegy tövéig végig előbb egy nyereghez, (Medzi Holle) aztán innét 3 órai menet után juthatni a kitűzött ponthoz.

Roszudeczről a kilátás nem oly szép mint a jóval magasabb Krivánról. Ezen utnak folytatása a Stoch megmászásában állana Medzi Holle nyeregről leszállva, azután onnét a Szutovka völgybe és Kralován felé, vagy pedig a Bisztricskán át az Árva folyónak fővölgyébe és csak azután Kralovánba. Az első út nehezkesebb, de jutalmazóbb, azonban az utas legyen gyakorlott lábú és erős tüdejű. A Szutovka katlanban megtekintésre méltó vízesés van, a hol a víz mintegy 15 méter magas szikláról zuhan le. Kralovánban az utas gondos ellátásban részesülhet közel a vasuti indóház melletti vendéglőben, a honnét kocsik közlekedik Árvába. A Kis-Krivánnak megmásítása legczélszerűbb Vratna felől. Innét legkevésbé fáradsztó. A megkezdett útirányban délfelé haladva a régi majorsági udvarhoz jutni (itt esetleg éjjeli szállás kapható) a honnét a hegyoldalakon MAJLÁTH gróf birtokos által épített vadászati ösvényeken keresztül egészen az alpesi legelőkhöz érünk, innét pedig gyalog ösvényen át a csúcsig. Az egész út a majorsági udvartól kezdve 3 óráig tart. A kilátás a magasabb csúcsról nem oly szép mint az alacsonyabbról, mindazonáltal onnét is dúsan van a fáradság jutalmazva. Észak felé a nagy Beszkidek összes hegyei láthatók a Jablunka szorosától egész a Maguráig s ezen irányban egyik csúcs követi a másikat, azután jönnek a Liptói hegyek a Magas-Tátrával a háttérben, hol a Kriván szabad szemmel világosan kivehető; azután következnek a Djumbir csoport és a turóczi hegyek. Mindezek között érdekesen kanyarodnak Árva, Vág és a Turócz folyók völgyei számos helységekkel. Délkelet felé fekszik Mincsov széles háta, minden kilátást a távolba elzárva. Most következnek a galgóczi hegyek utolsó nyulványai Rohács-csal, mint utolsó véggel, melyen Létava

és Hricsó romok emelkednek; azután Rajecz völgye, Vág völgye folytatólag Ilaváig, a tulsó oldalán Oroszlánkővel, míg végre a Kis-Kárpátok zárják be a látóhatárt. Nyugat felé terül el a Zsolnai-katlan Zsolna és egyéb helységekkel a Kisutca-ujhelyi erdőshegyek, s ezek megett a sziléziai hegyek a Magas Lissza-val Friedland mellett. Kiváló kedvező és tiszta időjárásakor Krakkó városa is látható távcsövön át a Kis-Krivánról. A lemászás vagy Hleb-en át történik a víz-eséshez Kralován felé, vagy egyenesen Turán felé. Mindkét út 3 órát igényel; az első irány azonban ajánlatosabb. Ezen egész kirándulás a meg- és lemászással együtt egy napot igényel. Várnáról ezen hegyi kirándulás 3 irányban tehető meg, még pedig a Kur-völgyön a Fedlavinán és végül Ó-váron át.

Az első fárasztó és nem érdemli a vállalkozást; a második Kopa-tól kezdve összeesik a harmadik iránynyal. Épen azért ez utóbbit ajánlom leginkább, s ezen útirányt alább részletebben leírom. A Fáttra hegységnek alakzata a gerinczen való utazást, miként ez divatba jött, nagyon kedvezővé teszi, épen azért a fenn jelzett utirányt is ezen körülménynél fogva, alkalmasnak tartom.

Kiindulási állomás Várna. Az út a vasutvonal hosszában az első órházig vezet, azután a szelid emelkedésű lejtőn fölfelé egészen az Óvári majorsági udvarhoz. Eddig az út hossza egy óra. Innét vissza nézve szép látvány nyílik a zsolnai síkságra, s az azt körülövedző hegyekre. Az óvári rom a völgyön túl egy régi sziklafészek, mely történelmileg ismeretes. A további út a gerinczen át meredeken vezet a Plerel-hez (998 m. egy óra), onnét a gróf PONGRÁCZ-féle vadászkunyhóhoz, mely sajnos zárva tartatik. Ha azonban ott megéjszakázni kellene, az esetben a Kur-völgyi erdésztől, a kinél a kunyhó kulcsai vannak, az engedély kieszközlendő. A kunyhónál kissé megpihenve tovább megyünk a Kopa-ra és a Szuchy tövéhez, mindenütt gyalog ösvényeken; a Szuchy éjszaki oldalán (1468 m.) kőgörgetegen át meglehetősen meredeken juthatni a gerincznek legmélyebb pontjához, mely a Szuchy és egy másik csúcs között (1510 m.) fekszik; innét a gerinczen végig egy másik csúcsához ér az utas, melynek magassága 1669 méter. Ezen út a vadászlaktól 3 órát vesz igénybe, s pihenés nélkül tart összesen 5 óráig.

Ezen oromról egy olyan kilátás kínálkozik, mint a magasabbakról, csakhogy a zsolnai síkságot teljesen át lehet tekinteni. Az utat a hegy gerinczen tovább folytatva, $\frac{3}{4}$ óra alatt elérjük a csúcsot (1711 m.). Innét hosszabb pihenés után a Hleb-en át azon csúcsához jutunk, melynek magassága

1459 m. Innét lemászás az alpesi legelőkhöz az erdőszélén haladva, a hol egy igen erős forrás meredek sziklafalból tör elő; innét egy gyalogút vezet az erdőn keresztül a vizeséshez a Szutovkába és ezen át Kralován felé. A leereszkedés circa 5—5 $\frac{1}{2}$ órát igényel, s ekként az egész kirándulás a pihenést is befoglalva 13 óráig tart. Ezen irányban végrehajtott utazás annál kellemesebb és kifizetőbb, mert annak legnagyobb részét mindig szép kilátást élvezve a hegygerinczen lehet megtenni, a hol a járás nem is fárasztó.

Ezen kirándulást előkészület nélkül megtenni senkinek sem ajánlom, mivel egyike a fárasztóbbaknak.

A Szuchynak megmászása szintén nem fizeti ki magát, hozzá azért sem, mert nagyon fárasztó.

A Vág-völgye Varna és Ruttká között minden bizonynyal az egész útnak legszebb részét képezi, melyet végig gyalog megtenni nagyon ajánlhatom. Gyönyörűen fekvő pontok: János-Kereszt N e s b u d m e l l e t t, honnét gyönyörű kilátás nyílik Stzrecsnó várára; továbbá Varna, a zsolnai sikságra és a körülvevő hegyekre szép kilátással; Létava és Hricsó várromjai balra és Stzrecsnó jobbra; ezt követi a kocsíút, ajánlatosabb azonban a gyalogút az alagút fölött, egészen annak végéig.

Ezen része az útnak kétségtelenül legszebb pontja a vasúti pályának, a hol a vadúl rohanó Vág jobbról és a gránit sziklák előttünk vadregényes tájképet nyújtanak az utazónak.

IV.

Utazás a Kárpátok táján 1852. évben.

LEHOCZKY TIVADARTÓL.

Jó dolga van most (1892) a turistának: egyet gondol, felül a vasutra s néhány óra alatt a legkényelmesebb módon ott terem, ott száll ki, a hova vágya vonzza. Bezzeg negyven év előtt ez máskép volt, akkor a gőz-hajtotta mozdony csupán Bécs és Budapest közt közlekedvén, hazánk egyéb részein, főleg az akkor még jóformán el is hanyagolt utakon az utazók nagyon korlátolt s a mostani gyors vasuti közlekedéshez képest csigalassúságú volt. Igaz, hogy kik tapasztalásszerzés végett tudományi szempontból akarták a haza földjét bejárni s szegről-végről megismerni, azok per pèdes apcstolorum, gyalog neki indultak s lapos erszény mellett is hetekig bolyonghattak, mindenütt találván vendégszerető házakra, hol szivesen láttattak s a kellő utbaigazítást és támogatást nyertek. Leginkább deákok, papnövendékek és ifjú tanítókból állottak az ily utazó vándorcsapatok, kik gondatlanul, jó kedvvel és humorral kalandozták be az országot, bejárván vidámul a legmagasabb bércek tetejét s a legmélyebb aknákat és barlangokat. Iríglyésre méltó volt az ily jó és vidám kedélyü ifjak peregrinációja, kik az akkori mesés olcsó élelmi árak mellett helyenként megszerezvén a szükséges elemőzsiát, a kitzűött helyen, mohos sziklák tövében, csörgedező patak partján, a barlang szádja előtt vagy a magas várrom falánál tanyát ütöttek, tüzet élesztettek s annál a négy váltókrajczárba került régi font hús és 12 krajczárba került fontnyi szalonnából oly lakomát csaptak, hogy a négy krajczáros itcze bortól végre még dalolni is kezdtek. . .

Mások, kik az utazás kényelmesebb módját használták, saját, vagy fogadott alkalmatosságon utaztak. A hintók, kocsik, akkor az ötvenes évek elején még nem voltak oly könnyűek, fillegrán-szerűek, mint most; a gazdagok, elkényesztettek, üveges s teljesen befedett ugynevezett batárt tartottak, melynek tágas barkedő négy centiméter vastag szíjakon lógott, a minthogy minden hintó kocsni ily szerkezetű vala, a vízszintesen fekvő vas-

ruganyok — federek — csak később jövén divatba. A kisebb birtokosok beérték közönséges bricskával, melynek vesszőkassal ellátott léczes oldalaiból négy másfél méter magas rúd emelkedett ki s az azokra alkalmazott léczes rácsfedél vagy hosszú s széles gyékénnyel borítottatott be, mi azután ekhós szekérnek neveztetett, vagy az egész kocsi enyves vászonnal huzatott be, úgy, hogy a két-három szelvényből álló oldalfüggőnyeit össze lehetett hajtani s felkapcsolni; így azután biztosítva volt az eső és hó behatása ellen, de viszont annak volt kitéve, hogy a különben is igen rázós bricska vagy ekhós szekér menésközben oly iszonyu zajt és csörömpölést okozott, hogy a beszédet alig lehetett megérteni. Hosszú útnál a kirándulók jó puha meleg bundát, nagy öblü telt kulacsot vagy ládaszerű pinczeteket, főtt sódart, pogácsát s egyéb ételmi szert csomagoltak és helyeztek a tágas kocsiba, mely helyenként még alvóhelyiségül is szolgált. . . Hát még a fuvarosok szekerei, ezek voltak ám még csak az igazi sátorszerű járművek, oly nagyok, hogy faabroncsokra borított ponyvával fedett s másfél méternyi magas s 2 m.-nyi széles belsejökbe tizenkét utazókényelmesen elhelyezkedhetett s egy csoport deák Kassáról Pestig — hová a fuvarosok vasrudákat vittek, mikre a kas helyeztetett — néhány garasért jól leutazhatott. Igaz, hogy a lassu menet négy-öt napba került, de az e közben szerzett tapasztalás megérte az időt . . .¹

Emlékszem arra a feltűnő nagyságu ponyvás szekérrre, melyen a forradalomig Selmeczről s Körmöczbányáról Budapestén át Bécsbe a kincstári ezüstöt és aranyat szállították, melybenegy ígás ló volt befogva s kísézőül csupán egy zöld dolmányos, vörösnadrágos, fehérköpönyeges hajdu szolgált. a nélkül, hogy a bődönökbe rakott uj veretü ezüst- és rézpénzt s egyéb nemes érczből álló értékes szállitmányt csak egyszer is elrabolták volna; nem tételezvé fel, hogy a szekér oldalára elől fél-méternyi vasrudon illesztett kétfejü sasnak és sárgafekete pléhzászlócskának ily büvereje leendett.

1852-diki évben mint afféle végzett jogász magam is vágyat kaptam az utazásra s megállapított úti tervezetemben a tornai, gömöri és szepességi nevezetességek meg szemlélését kitűzvé, két utitársommal Tornán megállapodtunk, hol az akkori KEGLEVICH-féle kastély előtti parkot, érdekes tavával meg szemlélvén, felmentünk a fehér-szürkés mészkőből álló kúpalaku

¹ Némelyik tót furmányos 16 lovat is tartott s midőn megöregedett s meggazdagodott, gyermekei számára Pesten emlékül egy tányérnagyságu ezüst tallért készíttetett, melyre fuvaros fogatán kívül köriratul nevét is kivereté.

szirten emelkedő várrom megtekintésére; honnan az átelleni szirtes völgyből kikandikáló Szádvárt is meg lehet pillantani. Onnan átmentünk Udvarnokon keresztül Szádelőre, melynek pataköntözte s kövekkel borított utcáján áthaladva, előttünk állott a nevezetes Sziklahasadék, melyet egész hosszában megnéztünk, helyenkint, mint a Czukorsüvegnél, Bástyakőnél s tovább az Odvas-kőnél fel-felhágtunk a sziklák ormaira, honnan a 2—300 méternyi mély, keskeny hasadék nagyszerűségét bámultuk. Kétségtelen, hogy a szénsavas víz néhány százezer év lefolyása alatt itt a mészkőzetben üreget, barlangot vajt, mely olyszerű lehetett egykor, mint a bélai, vagy itt a falucsikai és agteleki; később azonban erős földrengés következtében a barlang boltozata beszakadván, az nyílt hasadékká képződött, az idő folytonos rombolása le-letördelvén oldalairól kődarabokat, melyek nemcsak a völgy keskeny alját, hanem oldalait is vastagon ellepték . . . A völgy mentében lent fekete sávolyok látszanak helyenkint a hömpölygő víz partján, mely kulturrétegekben a kő- és bronzkorból eredő urnákat, csontokat, konyhahulladékokat s különféle műszereket lehet könnyű módon találni. A nevezetes hasadék északi végén lisztörlő- és fűrészmalom s darázkőfejtő telepre akadtunk, melyen ügyes kőfaragók dolgoztak s hol a Szád nevű forrás is fakad, melynek vize a völgyön át kövek közt végig folydogál.

Szándékunk lévén a sziliczei és agteleki barlangokat is megnézni, utunkat nem a kopár mészköves görgői és almási fővölgyön át folytattuk, hanem fogadott alkalmatosságon oldalt Vendégi és Szin nevű helységeken keresztül, szintén érdekes magas mészkő-hegységek közt siettünk Sziliczeire, hol a falutól mintegy félórányi járásnyira értünk a Lednicze nevű jégbarlanghoz. Ez egy fennsíkon van kisebb-nagyobb bokrok és fák környezte sziklás helyen; felülről megtekintve, világosan mutatja a tátongó üreg, hogy ez egy alatta elterülő nagy barlangnak egyik beszakadt csekély része; egyik sziklaoldala meredélyesen nyulik lefelé, míg a másik lejtősen feküdvén, azon be lehet hatolni a nyílt üregbe. Könnyű szerrel haladtunk tehát lefelé a lejtőn rendetlenül kiálló kőduczok közt, midőn végre a tágasabb aljára érvén, ott már jégre találtunk. Oldalt látszottak még tátongó sötét üregek, melyekbe köveket dobáltunk s melyek szintén mutatják, hogy ott a beomlott barlang aknáira lehetne akadni, mely ágak talán az agteleki Baradlával összefüggésben vannak. Az bizonyos, hogy itt az egész fennsík át és át van lyukasztva a víz hatása által s hogy idővel még igen érdekes új barlangmenetekre fognak akadni.

Jó félórát töltöttünk már e sajátságosan rideg és kongó üregben, midőn egyikünk, ki szivarra gyujtott, egy sziklák

közé került csomó szárazlevélre hajítá égő gyufáját, mely leveleket felülről koronkint a vihar besodort. A meggyult csomó csakhamar égni kezdett, mi nekünk tetszett s míg lángjánál melegedtünk, észre sem vevők, hogy a lassan felszálló füst az üreg közepe táján lebegve megállapodott s immár egészen elfedte a kilátást; a füst visszanyomását a külső melegebb lég okozta. Így siettünk mi is felfelé, honnan azután felülről még mintegy két óra hosszáig volt alkalmunk látni a füst álló fehér fellejét, mely az egész üreget ködszerűen elzárta.

Sziliczéről a fennsíkon át A g t e l e k r e mentünk, hol a faluban a szükségesér bervezetőt felfogadva, azokkal a Baradlához siettünk, hova este felé értünk. A toronyalaku meredek szikla alatt, szép kis nyílt téren megállapodtunk, hol a magunkkal hozott ételmet jóízűen elfogyasztván, a vezetők meggyújták a magokkal hozott fáklyákat s mi behatoltunk a szikla alatt vájnaszerűen benyíló barlang torkába, honnan tovább haladva, abban a természet csudálatos alkotását, a kisebb-nagyobb változatos üregeket fantasztikus cseppkő-alakzataikkal gyönyörteljesen szemléltük. Hajnalodott, midőn ismét ugyanazon uton ki a szabadba értünk.

Innen vadon, sziklás völgyeken s erdőkön áthaladva, a gombaszögi hajlásnál értünk a sziklás pelsőczyi völgybe. Kétségtelen, hogy e tarszikkal elzárt keskeny völgy főhelye P e l s ő c z is a kopasz szirtektől, tar vidéktől, mi tótul P l e s i v e c - e t jelent, vette egykor nevét s korántsem a hajdani jászok Phileczia-jától, mint némely névgyártók kigondolták és alaptalanul ráfogták. Eklatans példája ennek a krasznahorkai vár kapuja előtt álló tizenhatodik századbeli ágyúk felirata, melyeken ezt olvastam: Franciscus Bebek de Pelsevicz, azaz pelsőczyi Bebek.

Az útközben esett bányatelepeket és hámorokat elhagyva, utunkat Licze, Gicse és Süvetén át J o l s v á r a vettük, hogy onnan a Murányi vár romjait megnézve, a regényes Garam-völgyön át a Szepességre mehessünk, hová vágyunk leginkább vonzott. Jólsva város kis tót városka Gömörmegyében¹ magas hegyek alatt. Itt megállapodván, szemügyre vettük a városkát és környékét. Emeletes vendégfogadója új volt akkor, az előtt a szomszédságában álló szintén emeletes és lent csarnokos városháza szolgált oly módon szállodául és csapszékül, hogy lent a korcsmáros, fent pedig a tanács úzé foglalkozását, mit a szabadalmas város előljárósága a városház homlokzatára illesztett következő latin verssel hirdetett orbi et urbi:

SACRA THEMIS SUPRA, BACHUS JUS DICTAT AB INFRA.

¹ Ma már inkább magyar.

Mely 1809. évre valló vers magyarul annyit jelent, hogy fent a szent Igazság és lent Bachus mond igazat.

Az ottani népes lutheránus egyházközségnek derék temploma van, melynek tornyán nagy arany betűkkel ez volt felírva:

SOLI DEO GLORIA.

A templom mellett kis rácsos kertecskén belül állott az evang. paplak, melynek akkor híres időjós volt a lelkész lakója; t. i. FERJENCSIK SÁMUEL. ki a mostani FALB RUDOLFOT időjósolataival jóval felülmulta s kiről sok adoma keringett jóslatainak nemsikerülte miatt. Megtekintésre méltó itt a szép és terjedelmes KOHÁRY-féle kastély aranyos dísztermével, mely most a KOBURG-családé; a kastélyon túl emelkedik egy Hradisko nevű szelíd lejtésű hegy, melynek ormán őskori erődítés nyomai látszanak s vízmosta lejtőin obszidián és bronzműszerek találhatók. Ezzel szemben a széles völgy déli részén, bent az erdőben, egy magánosan álló hosszú hegyen régi várfalak állanak, melyeknek Pusztavár a neve. RÁKÓCZY GYÖRGY idejében, ugy a XVII. század közepén, alakult itt egy általa okmányilag szabadalmazott fuvarozó-egylet, melynek neve Ország, s mely maiglan, jóléhet más alakban, fennáll.

Jolsváról Chisnovodán át többek társaságában felmentünk a vidék legmagasabb hegyére, az 1400 méter magas Kakas, szlávul Kohutra, melynek terjedelmes lejtőjű ormán lángoló tűz mellett kellemes éjt töltöttünk, reggel a felkelő nap színváltozatos pompájában gyönyörködtünk s onnan leérve Róczén keresztül Murány alá hajtottunk, honnan fel a meredek hegyeségen át az egyenes sziklákön merészen álló s romjaiban is fenséges képet nyújtó Murányi vár még ívalakú kapuján át a vár terére léptünk s azt minden részeiben megszemláltuk. Az udvaron fedél alatt álló földszintes épületben, melyet vadászszállásul nemrég emeltek volt, egy ajtófélfán ott láttuk PETŐFI SÁNDOR irónnal irt névaláírását is, melyet kegyeletes kéz odarajzolt babér- és cserkoszorúba foglalt. 1846-ban járt ő itt TOMPA MIHÁLY-lyal együtt s bizonyára oly hévvel szemlélte a WESSELÉNYI és SZÉCHY MÁRIA-féle regékből ismert helyeket, mint minden hazafi, kit a hon szép történeti multja érdekel.

Onnan jó fogaton a Királyhegy alatt elnyuló vadregényes Garam-völgyön át a Sztraczenai szűk sziklás völgybe értünk, hol a vasgyáraknál megállapodván s azokat megtekintvén, egy felfogadott tót ember kalauzolása mellett betértünk a szálás fenyves erdőbe, hol a merészen kiemelkedő Havran (Hollókő) közelében fakadó időszaiki forráshoz jöttünk. Egy a hegy lejtőjén görgetegkövektől borított árok felett látszik a nyílása, melyből több órai szünetelés után ismét kibugyan a csergedező víz; partján egy kéreggel fedett gunyhó állott, hová

bevonultunk pihenni, midőn nemsokára az árokba illesztett vastáblát érintő kalapács kopogása jelzé a víz kitörését, mely mintegy fél óráig foly s azután ismét minden elcsendesül. Azóta felfedezték e tájon a jégbarlangot is, mely akkor teljesen ismeretlen volt.

A vasgyári telepre visszatérve, a délfelé eső szirtes hegy tövében vezető meredek uton átgyalogoltunk a dobsinai Z e m b e r g r e, hol az akkor virágzásban volt kobalt- és nikelérczek bányászatát megszemléltük, honnan a kiválasztott érczet átalagokban külföldre szállították; lent a földön odalapulva feküdt D o b s i n a városka, apró zsendelyes házaival s csillámló patakjaival.

Sztraczenától pihent lovakkal Imre- és Istvánfalu mellett gyorsan haladtunk jó országuton a szép Szepesmegye belsejébe, gyönyörködve az erdős hegyes tájakban, melyek minket minden oldalról körülvettek; midőn pedig le a Hernád völgyébe értünk, hol az égbe nyíló Tátra háttérül szolgál egy képzelhetetlen bájos tájképnek, lelkünk kimondhatatlan gyönyörbe merült s kéjtől ittason néztük a valóban nagyszerű panorámát, mely előnkbe tárult. Ugy látszik, hogy már őseink is ily szépnek találták e vidéket, midőn azt S z e p e s n e k elnevezték, mi a XIII. századbéli okmányok szerint annyit jelent, mint szépséges. Ugyanis akkori írmodor szerint Szepe, Zepa, Zepe és Scepa egyenlő volt a mai szép jelzővel, honnan nézetem szerint kétségtelenül a Szepesmegyének elnevezése származott.

Igy oldalt Káposztafalváról a Letánfalu közelébeni erdőben elrejtve fekvő híres Menedékkövet¹ történelmi emlékeivel elhagyván, Poprádon s Felkán át a Tátra tövében szép fenyves erdőben fekvő, akkor S m e k s z néven ismert fürdőbe siettünk, hogy az éj beállta előtt ott letelepedhessünk. Mindamellet sötét lett, mikor a fürdőbe értünk s nem kevésbé kellemetlenül érintettünk, midőn értésünkre adatott, hogy valamennyi vendégszoba és helyiség elfoglalva lévén, rajtunk reggelig csak úgy segíthetnek elszállásolással, ha fürdőszobába vetendő ágyon töltendjük az éjt. Ez máskép nem lehetvén, én az ifjú ügyvéddel a fürdőház hátsó sorában elnyuló faalkotásu rozszant fürdőház egyik czellájában, orvos-utitársunk pedig a fakápolnácskában helyezkedett el, hol a földön rögtönöztetett számunkra madraczokból vetett nyugóhely. Álmunkból azonban csakhamar felébresztett minket a hirtelen keletkezett vihar és rettenetes menydörgés, melyet zugó záporosó követett, melynek zuhanyszerű áldásában azután mink is részesültünk, az ósdi zsendelyfedelen át reánk csurogván a víz, mit részben úgy háritottunk el

¹ Lapis refugii.

hamarjában magunktól, hogy esernyőt tartottunk felettünk. Később éjfél után megszűnt a vihar s mi reggelig jól aludtunk; a midőn azután RAINER GYÖRGY, a fürdő akkori zálogbirtokosa és BACH nevű orvos bérlője és a fürdő kezelője kényelmesebb szobákba költöztettek minket. Igaz, hogy mi július közepén értünk ide, akkor, midőn a fürdő leglátogatottabb vala, jólehet azelőtt június hónapban a beállott zordon és kellemetlen időjárásnál valamennyi vendég onnan elillant volt. Bizony e fürdő akkor még nagyon kezdetleges volt; régi, szűk faépületek szolgálták lakhelyiségül, melyek oldalt hosszú folyosóval s apró ablakokkal voltak ellátva, olyan volt az ét- és társalgó-terem is, melynek erkélye alatt bugyogott egy kevésbé savanykás ásványvíz; míg az üdítő édes ivóvíz künn facsatornákból ömlött. Az akkori 60 lakszoba mind el volt foglalva, annyira, hogy a fürdői lakók, cselédek és tiszték lakhelyiségeibe is beköltöztettek vendégeket, kik közt a fertálmágnások akkor is a legnagyobb szelet csapták. A törzs-vendégek közt feltűnt a csonkakezü vitéz TRANGUSZ és CORNIDESZ, úgy GÖRGEY KORNÉL, ki a rendezett kirándulásokat vezeté. Az étkezés a helyszüke miatt négy asztalnál úgy történt, hogy kétszer terítettek; egy négy-öt tál ételből álló társasbéd ára volt 36 pengőkrajczár, a vacsora 20 s a reggeli 15 kr. Ebéd alatt, valamint naponként többször a szabadban MÁRCZY rimaszombati zenészkara mulattatta a vendégeket. Az estéket naponkint pár órai táncvigalom szokta befejezni, mely alkalommal azonban a társalgás koteriák miatt nem folyt le minden feszesség nélkül.

Természetes, hogy a tíz napi ott időzésünk legkiválóbb élvezetek közé tartoztak a koronkénti kirándulások, melyekben résztvettem. Igy július 19-én mintegy 30 lóvon, hölgyek és férfiakból álló társaságban két zenész-trombitás előlovaglása mellett kirándultunk a Felkai-völgybe; itt mintegy két órai lovaglás után a Felkai-tóhoz érve, lovainkról leszálltunk s a vezetők és élelenhordozók tüzet élesztvén, a tó sima tükre s a két oldalt emelkedő óriási szirtek szemlélése mellett étkezünk. Majd a társaságból ketten kiválva, a Lengyel-nyereg felé mentünk, útközben ismét egy hosszú jeges tóhoz értünk. Alig hágtunk azonban fel, midőn hirtelen oly zivatar keletkezett, mely minket fellegeivel egészen elborított s alkalmat adott, hogy az oromról az alattunk csüngő sűrű fellegeket villámlani és dörögni láthattuk.

Másnap, július 20-án öten hajnalhasadtával lóháton egyes vezetők kalauzolása mellett a Kis- és Nagy-Tarpataki-völgyön, melyekben majd orkánként zúgó vízuhatok, majd tündéries morajjal szelíden csergedező méla patakok igen meglepőleg mulattattak, — áthaladva s lovainkat a Tüzelő-kőnél hagyva,

a Lomniczi-csúcs felé gyalog folytattuk utunkat életveszélyes meredekségű ösvényeken át. Itt történt, hogy míg a többi kissé pihenendő leheveredett, én égve a vágytól, mielőbb tovább mehetni, a vezetőtől megmutatott irányban egyedül indultam el előre; eleintén könnyen s gyorsan haladtam a látható ösvényen, később azonban eltévedtem a minden oldalról feltűnt szikladuczok közt s végre oly helyre kerültem, honnan veszély nélkül mozdulni sem tudtam. Hívó és jelző kiáltásom elhangzott a néma csendben, mely körülvelt s jó idő telt el, midőn végre kőgördülés okozta zajra lettem figyelmes s távolról megpillantám a keresésemre indult egyik vezetőt, kivel azután a többiekhez csatlakoztam. Mindnyájan szerencsésen s bátran haladtunk felfelé, kivéve a velünk volt báró SAHLHAUSEN LIPÓT, huszár-főhadnagy inasát, egy a forró égöv alatt született, 18 éves szerencsent, ki daczára minden erőködésének s négykézlábi kapaszkodásának semmi esetre sem vala képes a meredek utat folytatni s a tanyára a Tüzelő-kőhöz visszatérni kényszerült. Minden fennakadás nélkül kúsztunk, emelkedtünk fel a legmeredekebb sziklahasadékokon át s midőn az úgynevezett Greiner (Jajgató) kőszirthez értünk, itt vezetőink hosszúnyelű baltáikat a sziklába illeszték s mi így hátukon felugorva azon át vetettük magunkat a szikla fokára. Végre nem csekély fárasztó mászás után felértünk a néhány lépés terjedelmű s kopár sziklák roncsaiból álló csúcs tetejére, honnan édes kéjjel tekintettünk le a mintegy gyenge ködfátyollal borított véghe-tetlen messzeségű távlatba. Majd a kosárba csomagolt hideg sülttekből álló eleséget előhevén, a fehérre meszelt nagy deszkák-ból összeillesztett gúla tövénél letelepedtünk s jóízűen ettünk s nagyokat ittunk az alattunk elterült szép haza boldogságára. Majd vezetőink egy a szikla alá rejtett faszekrényt hoztak elő, melyből egy könyvet kivevén, abba mi is beirtuk neveinket. Két órai időzés után visszafelé indultunk s midőn a tanyára a Tüzelő-kőhöz értünk, ott egy a fürdőből kirándult társaságra találtunk, mely minket illatos s párolgó gulyáshússal várt; honnan azután este szerencsésen visszatértünk a fürdőbe. Bámulatos e tekintetben az ily kirándulásokra, a közel fekvő helységekből, leginkább Nagy-Szalókról s Új-Lesznről berendelt lovak ügyessége, melyek oly vigyázattal haladnak bármely nyaktörő ösvényen s bozóton át, hogy az ember gyalog alig lenne képes azt átgázolni. Ily lovakért egy napra 40 krtól egy pengő frtig járó díj fizettetett.

Kétségtelen, hogy ezredévek előtt a Kárpát bérceinek más alakja lehetett, mint ma, midőn az elemek, villám és fagy évről-évre folyton rombolólag változtatják, ormait s lejtőit folyvást tördelik s leszakadozó kisebb-nagyobb kövek a lejtőket s völ-

gyeket elárasztják, sőt egyes elvált nagyobb kőduczok a meredek, havas magaslatról hóolvadás és felhőszakadások eredeti helyükről messze legurulnak. És milyen alakot nyerne majd újabb ezer év leforgása alatt, ki tudná előre meghatározni. Bizonyos, hogy a változó átalakulás itt állandó és feltartóztatlan. . .

Tátrafüredről kirándulást tevénk K é s m á r k r a. E város, mely a Kárpátoktól két órányi távolságra egy szép róna helyen fekszik, tiszta rendes utczái s csinos emeletes házai miatt valóban meglepő tekintetet nyújtott. A várost körülvevett hajdani kőfalak, bástyák már lerontattak s azok bús maradványai csak itt-ott látszottak. Megnéztem a Tököly-féle szép régi lovagvárat, mely akkor kórháznak és börtönnek használtatott. Kár, hogy e szép idomu kápolna pusztulásnak indult.¹ Az evangélikus sajtáságos alkotásu fatemplom szintén leköté figyelmemet, valamint a gyönyörű r. k. román és gót idomu, sőt a XVI. századból való renaissance-ízlésnek megfelelő díszítményekkel ellátott harangtorony és templom, melyek valóban megtekintésre méltók.

Az utunkba esett helyiségeket s nevezetességeit megszemlélvén, néhány napra átmentünk a G á n ó c z i f ü r d ő b e, hol a kezdetleges művű, fából készült lakosztályban mintegy husz vendéget találtunk; vásár- és ünnepnapokon azonban a közelfekvő helységekből nagyobb számmal gyűlnek össze a vendégek s akkor bor és zene mellett vígan mulatnak. Hogy itt az élelmezés s tartózkodás felette olcsó, felesleges említenem, hiszen akkor az még Tátrafüreden is így volt, pedig akkor a régi „Smecksz“ még egyedül állott, a később keletkezett díszes új fürdőeknek zöme leginkább a környékből képződött.

Gánóc környékén mészlerakodásból származott dombok emelkednek, melyekben érdekes köveket fejtenek s újabb időben praehistorikus tárgyakat találnak, ezekhez s a mezőkön fakadó kénés forrásokhoz gyakran tettünk otlétemkor sétákat; úgy a közel fekvő filiczi savanyúvíz-forráshoz is. A Steoiszdorf² elpusztult helyiségre emlékeztető templomrom is érdekes látványt nyújtott e tájon.

Visszajövet megháltunk Szepes-Szombatban, hol a nagy-utczán egy érdekes régi házat láttam, melynek külső falán nagy gót betűkkel írva ezt olvastam: Latens odium, privatum commodum, juvenile consilium; haec tria sunt, quae regna perdunt. Anno 1474. Mathias Hunyadesz Rex hungarorum hic hospitatus est. Si Deus est praesens, quis meus hostis erit? qui invidie nulli morales fert dolores. — Renovatum per Jo-

¹ Azóta kijavítottatott és jó karban tartatik.

² Lásd „Apró Közlemények“: Steoiszdorf.

annem Glos Anno 1761. Die 14. Oct. (Azaz magyarul: Lappangó gyűlölet, magán érdek és ifjú tanács, e három az, mi elsülyeszi a hazát. 1474. évben Hunyady Mátyás magyarok királya itt megvendégeltetett. Ha Isten jelen, ki lesz ellenségem? ki irigyen lelki fájdalmat okozzon. Megújított Glos János által 1761. évben okt. 14-én.)

Iglót meglepő csinos városnak találtuk; kár, hogy a szép piacon álló torony akkor még csonkán leégve állott, emlékeztetve azon éjjeli harcra, mely 1849-ben február 2-án itt végbement.¹

Majd Lőcsére hajtottunk, hol ismerősök kellemes társaságában két napot töltünk, megszemlélve az érdekes város nevezetességeit, úgy vidékeit, sőt még a Poklát is.

Innen Savnikon, a szepesi püspök nyaraló kastélyával ékeskedő helységen át Margitfalva és Gölniczányának tartva s utunkban mindenhol az élénk vasműveket megszemlélvén, Szomolnokhutára s innen Szomolnokra értünk; majd fenyves erdön s Uhornán keresztül a pacsai hegyen át értünk Krasznahorka vára alá, melyet valamint Rozsnyó városát megszemlélvén, a Szoros-kő regényes és szép útján tovább haladtunk. Mindezen érdekes pontok immár bőven lévén ismertetve, azok ismétlése itt fölösleges lenne.

¹ A tornyot most 1892-ben fogják fölépíteni s átalakítani gót stilben.

V.

A Siketfajd dürgéséről.

DR. PELECH E. JÁNOSTÓL.

„In furias ignemque ruunt,
amor omnibus idem“.

Virgilius.

„ . . . wäre die Liebe nicht, die selbst Männer
von dreifacher Philosophie um's Herz an der
Nase herumführt, es könnte kaum von einer
Auerhahn-Jagd die Rede sein“. Kobell.

Szándékom volt gyönyörű Tátránk havas viágának jellemző és érdekesebb állatfajairól Évkönyveinkben állatéleti tanulmányokat, mintegy magánrajzokat közölni.

Ezen munkát meg is kíséreltem, midőn a Pisztrángról, tátrai kristálypatakjaink e kedves lakójáról, egyleti Évkönyvünk 1887. évi folyamában, tőlem telhetőleg kimerítően szóllottam.

Mások is működtek hasonló irányban egyleti tagjaink között, adva a Zerge, a Havasi-Morga s a Tátra más jellegző állatfajainak többé-kevésbé beható ismertetését.

Jól tudom, hogy e téren, épen a tárgy természeténél fogva, csak ritkán lehet valami újat mondani; mindamellett csak oly munkákat tartok jogosútnak, melyek vagy valamely eddig nem eléggé megvitatott kérdést fejtegetnek, milyen e nemből például Évkönyvünkben GEYER GYULA tagtárs és jelen tudósunknak a Morga téli álmára vonatkozó alapos tanulmánya; vagy melyek valamely tátrai állatfajnak más vidéken élő fajabelitől elütő sajátosságait (éghajlati kiválás) tárgyalják; avagy melyek kimerítő voltaknál fogva, milyen például DR. GREISGER MIHÁLY tagtársunk ép oly szeretettel megírt, mint önálló búvárlat alapján közölt jeles ornithologiai tanulmánya, melyben feltalálható mindaz, a mi a kérdéses állatról vagy állatsoportról mai nap általán tudva van: nyerneik igazolást és létjogot.

Mert hiszen nincsen a mi Tátránkban oly állatfaj, melyről bármely jobb középoskolai tankönyvben ne találunk meg a

leglényegesebb tudnivalókat; minek foglaljuk el tehát az Évkönyv szűk terét olyanokkal, mit már máshol is jól megírtak.

Ezeket tartva szem előtt, nehéz feladattal állottam szemben, midőn a Siketfajdról — Tetrao Urogalus — vállalkoztam Évkönyvünkben szólni; mert ha a Siketfajdról általános ismertetést akartam volna adni, a tárgy szokatlan bősége mellett kimerítő magánrajzát adva, bizonyosan több térre lett volna szükségem, mint a mennyit Évkönyvünk egy egész évi kötete kitesz; nem szólva pedig kimerítően, a fenti hibába estem volna magam is

Midőn tehát mégis ez oly sok tekintetben annyira érdekes madárról, ezen a kulturával szemben kiháló félben levő nemes ősvadunkról kívánok írni: csak egyetlen tulajdonságára, de életnyilvánulásainak kétségkívül legérdekesebbjére, d ü r g é s közben való érzékfogyatkozásaira akarok terjeszkedni s erre mindazoknak szíves figyelmét felbívni, kik velem együtt a nagy kakast rejtett otthonjában, a reneteg legbensőbb szentélyeiben szeretik felkeresni, kik e vad családi életében úgy mint visszavonult remeteségében, mindennapi életében, érdekes szokásaiban s általán összes életnyilvánulásaiban gyönyörködni tudnak, és kik szenvedélyes vágygyal fegyverrel kezükben sietnek kora tavasszal a dürgfához, hogy a szerelmi hevében önfeledt ősvadat elejtve, a legmagasabb vadászsportot élvezhessék.

Kétségtelen, hogy alig van a havas világnak oly lakója, mely sajtáságos egyedisége és kivételes feltűnő életnyilvánulásai miatt úgy a természetbarátot s a gondolkodó állatbuvárt, mint a nemes sportsmant annyira érdekelhetné. A siketfajd-vadászat felséges urunk, koronás királyunknak legkedveltebb sportja! És méltán, mert miként a havas hegyvidék kristályvizű folyóinak legnemesebb lakóját a „pompás lazacot“ sportsmanlike horogra fogni, vagy az őserdők koronás királyára, a délczeg szarvasra óvatos cserkészlet közben golyót röpíteni, épen annyira fejedelmeknek való sport: mint a reneteg igazi ősvadjára, a hatalmas Siketfajdkakasra löni, midőn az kora virradatkor, szerelmi hévtől önfeledten zengi nászdalát.

A dürgő Siketfajdot műszabályosan megközelíteni, vadászatában részt venni oly ritka élvezet, hogy épenséggel nem túlzott az idősb BREHM-nek mondása, hogy a siketfajd-vadászat becséről csak annak lehet helyes képzete, a ki abban tetteleg résztvett, mert nincs toll, a mely azt híven leírhatná, nincs ékesszó, ki elbeszélhetné. Sokan többre becsülik a szarvasvadászatnál.

Innen van, hogy manap a nagykakas vadászata par excellence nagy urak és fejedelmek sportja.

„Non cuivis homini contingit adire Corynthus!“

Már maga azon körülmény, hogy a siker a vadászat ezen neménél legalább is kétharmadában saját érdemünk és nem esetleg dolga, megkétszerezi örömünket az eredmény felett. Mert csak komoly tanulmány és gyakorlat képesít eredményt elérni. A korrekt siketfajd-vadász választott vadjának életmódját, szokásait, magatartását a különböző körülmények között, természetét, szóval egész valóját alaposan ismeri.

Erős szervezet, biztos kéz, trainirozott izmok, gyors és az esélyek szerint legjobb elhatározás, okos előrelátás, józan számítás, minden hevületnek, sietségnek, szenvedélynek férfias leküzdése, szóval oskolázott önfegyelem: mind megannyi szükséges tulajdonai a jó siketfajd-vadásznak.

És mégis, mindezek dacára hányszor, de hányszor kell kudarccsal hazatérni, ha a szeszélyes kakas épen ezen reggel nem „köszörül“, ha ma nem volt szokott helyén valamely véletlen incidens miatt, ha egy átrepülő tyúk épen a végzetes perczben magával vitte a biztosnak hitt kakast, ha a sűrű bozóton nem tudunk áthatolni, ha lábaink alatt egy kő csúszik ki helyéből és csörtetve gurul lefelé a meredek lejtőn, ha egy észre nem vett száraz galy ropogva pattan szét lábaink alatt, ha a biztos fegyver épen ez egyszer mond csütörtököt stb. stb., szóval jól kifejlett „pluck“-re van szüksége annak, ki a nagy kakással közelebbi ismeretséget akar kötni. De hát Puskin szerint: „Nem vonz a könnyen bírt dolog!“

De mily csekélynek tetszik azután minden fáradság, mily nagy az elégtétel, ha tanulmány és öntudatos korrekt működés útján sikerült a dürgő kakast beugranunk, ha lövésünk talált s a nemes madár csörtetve zuhan le magas trónjáról a galyazat közé, ha egy önfelelt ugrással mellette vagyunk s kezünkben van a még vergődő madár, s ha hazatérve örömteli közrészvét és elismerés sokszorozza diadalunkat. Ily élmény állandó nyomot hagy a kedélyben, — „It is sport indeed!“

A hosszú tél unalmát rendszeren több kakas együttesen tölti az erdő mélyében, vagy egy-egy vén kakas remete módra éli át egyedül a rengeteg legbensőbb sűrűjében, csendesen, egyhangúan ott, hová emberi láb nem igen juthat.

Midőn a tavasz-elő verőfényes napjain megolvad a bérczek hava, ha az éltető nap új életre kelti a téli álmában szunnyadó természetet, a nagy kakas is ébredni kezd lethargikus, egyhangú téli életéből, bizonyos nyugtalanság lepi meg, elhagyja lassanként megszokott téli tanyáját, s midőn a tyúkok is járnikelni kezdenek, s csalogató „bak-bak“ hangjukkal szerelemre gyűjtják az erdei pasa szívét, felkeresi régi dürg-fáját, melynek egyik vaskos kiálló galyán választja helyét, melyet naponta

pontosan felkeres, s itt platonizál órahosszat a reggeli szürkületben s hallatja sajátyszerű nászdalát.

A kihallgatott kakashoz még sötét éjjel közeledünk óvatosan. Éji tanyául rendesen az erdő maga szolgál, hol vígan pattogó tűznél melengetjük tagjainkat, feszülten várva a hajnalt. A rengeteg mély völgyeit még rendszerint hó borítja, melyben az éjjeli járás szerfelett fárasztó, az afonyák, hangák és ledöntött fatörzsekkel borított egyenetlen talajon.

Vadász-lámpánk csak gyér világot terjeszt körülünk, s a szálas fenyves törzseit magikus fénybe borítja, az erdő néma, mintha kihalt volna belőle minden lény, csak lépteink zaja zavarja meg a csendet. Oly álomszerű, oly kísérteties minden körülünk.

A dürgfától mintegy 150—200 lépés távolban megállapodunk, eloltjuk lámpánkat, s minden zajt gondosan kerülve, csendesen húzódunk meg valamely vaskos fatörzsnél. Mily szép, mily megható ilyenkor a szálas erdő, az éjtitikos, sötét leplébe burkolózva! A környezet szokatlansága, a magány és izoláltság érzete, egy izgalmas sporttal szemben amúgy is felcsigázott képzelőnként élénk tevékenységre készíteti s nincsen halandó, kibén a természet ily titokzatos szépsége és nagyszerűsége iránt való érzék annyira hiányzanék, hogy lelke s szelleme ilyenkor tündérajátékra ne ingereltetnék. A rengeteg mélyében vagyunk, sűrűn sorakoznak egymáshoz a fák vaskos sudarai, a sötét lombsátort az éj fekete palástja borítja; csendes, néma még az erdő, mint a sírbolt, egy szellőske sem zörgeti meg az ágakat, az erdő szárnyas lakói még nyugodtan aluszszák éji álmukat, csak a távoli völgynek mélyéből hat fel fülünkhöz a bércz-patak egyhangú zuhogása, ez s a fenyűgalyakról le-le cseppenő vízcsepp potytyanása az egyedüli nesz a néma vadonban. Olykor-olykor az éj-madár, a bagoly huhogása rezzent fel mélázásunkból. Így telik el egy jó félóra. Most a sötét-szürke égbolt keleti részén egy gyöngéd fehérfényű csik jelenik meg, a hajnal hirnöke. Lanyha szellő szagztatja szét a gomolygó ködöt, s alaktalan foszlányokba tépve úzi szertesztét, megettük kicsillan a felhőtlen égbolt mindinkább halványuló csillagzatával. Most itt-ott egy gyöngéd madár-fütty, egy-egy finom czippentés vegyül a síri csendbe, jelezve, hogy az erdő szárnyas világa ébredni kezd. A kis veresbegy éppen czipegni, csevegni kezd s reggeli himnuszához készül, a midőn egyszerre sajátyszerű csattogó, doboló hang üti meg fülünket. Ez a nagy kakas első „klapp-klapp“-ja volt! Mint egy villanyszikra hat ez reánk, s felrezzent csendes várakozásunkból. Tehát csakugyan itt van a kakas! Óránk egy vagy két negyedét mutat reggeli négy előtt. A kakas most ébredt fel rövid álmából. Tollait

felborzolja, végig huzogatja azokon csőrét, megrázkódik. nyakát ide-oda forgatja, figyelmesen hallgatózik s miután veszélyt nem sejt, hozzá fog lassanként nászdalához.

Ebben három szakot lehet tisztán megkülönböztetni. A kelepelést, trillázást a végecsattanással és a vadászra legfontosabbat, a köszörülést. A ki a pesti állatkert Emu-ját dobolni hallotta, az legmegközelítőbb fogalmat kaphat a nagykakas kelepeléséről. Mintha két üres dióhéjat vernénk össze, sajátyszerű kelepelő, doboló, kettős csattanásból áll ez, mely néhányszor kis szünetekben ismétlődik; e szünetek mindinkább rövidülnek, úgy hogy a csattogó hangok oly gyorsan követik egymást, hogy végül csaknem egybe folynak, s ez a trillázás. mit ismét egy élesebb és hangosabb csattanás követ, ez a „kli kopp“ szóval volna kifejezhető, ez a végecsattanás; ezután rögtön bizonyos fúvó, sziszegő hang következik, mely sokban hasonlít azon hanghoz, mit a köszörűkőre tartott késpenge rezgése okoz, „siki-siki-siki“-vel volna visszaadható. Ez mintegy 3—4 másodpercig tart, s ez azon momentum, mely alatt a nagykakas vak és süket, se lát se hall, néha annyira, hogy a köszörülés alatt a közvetlen alatta álló vadász 3—4 elhibázott lövést tehet rá anélkül, hogy észrevette volna, feltéve, hogy egyetlen szem serét sem érte.

Ezen pillanatot használjuk fel tehát, s mihelyt a köszörülés beáll, azonnal gyors két-három nagyobb lépést, ha lehet óvatos ugrást is teszünk, de jól vigyázva, hogy még idejében teljesen nyugodt és mozdulatlan állást foglaljunk újra, mert minden dürgés-szakasz után a kakas nagy figyelemmel szemlélődik, s csak ha gyanúsat nem tapasztal, akkor kezd újra következő áriájához, mintha tudná, hogy érzékei megfigyalkozandanak s eleve kell meggyőződést szereznie biztos helyzetéről.

Az egyes dürgés-szakok között néha igen hosszú szüneteket tart a kakas, kivált ha valami gyanúsat sejt, ilyenkor néha a legkényelmetlenebb állásban, a legfárasztóbb helyzetben kell annak végét mozdulatlanul bevárunk.

Ha a kakas belemelegedett, akkor az egyes áriák rhythmikusan, szabályszerű ütemben következnek egymásután, s noha a kelepelés, trillázás és köszörülés szabályszerű gyorsasággal követik is egymást, mégis a szakadékos, ledöntött törzsekkel, gíz-gazzal, laza kötörmelékkal, erica bokrok és afonya-buczákkal fedett lejtős talajon, gyakorta recsegő, ropogó mély hóban a közeledés csak igen lassan történhetik. Minden lépés után hangosabbnak tetszik a kakas szava, minden lépéssel növekszik az izgatottság s a kedvező esély, szívünk hangosan dobog, gyorsult léleketünket is vissza akarúók fojtani.

A keleti látóhatár mindinkább világosodik, a halvány

fehér csík, sárga, ibolya, majd bibor színbe megy át, s az egész vidék felett Aurora teríti ki bibor palástját... Megvirradt, s immár napkelet kapuja kitárul s lángot ont mindenfelé. Az erdők szárnyas lakói reggeli hangversenyükhöz kezdenek, az erdei pintyek, sármányok, apró zenérek, gyöngéd szavú hangicsálásaiba a rigók erősebb, dallamos fütyülése vegyül, a kis erdei pacsirta ég felé emelkedve zengi reggeli himnuszát, a harkály rikácsolása s hangos kopogása viszhangot ver a völgy-oldalon, az ideges nyírfajd-kakas is belejött tébolyult tánczába; dobolása, hangos csuhukolása a tyúkok csalogató bakogásával pompás zenei zűrzavart képeznek. Ezen hangversenyben, kivált ha erős szélroham zúg a sűrű galyazat között, néha merőben nem tudjuk magunkat a nagy kakas hangjainak irányára nézve tájékozni, csak bizonytalanul, s hol innen, hol onnan halljuk azokat, a változó szélrohamok szerint. Végre egész közelébe jutottunk a hangok forrásának. Óvatosan tekintünk jobbra-balra, míg végre egy százados jegenye-fenyű kiálló erős galján, de a sűrű lombsátor által mégis fedve, egész váratlanul, mintha odavarázsolták volna, megpillantjuk a nemes vadat. Előttünk van, ott forog, délczegen lépked jobbra-balra egész pompájában.

Ha már eddig heves szerelmi dalában elég gyönyörűségünk volt, akkor most, midőn dürgő helyzetében megpillantjuk a fejedelmi madarat, teljesen kárpótolva érezzük magunkat minden fáradságért. A felborzadt sűrű tollazat, a kinyújtott erős nyak, a kifejezésteli nemes fej, melyet a madár ide-oda forgat, a felborzadt durva szakáll, a szerelmi mámortól reszkető, lecsüngő erős szárnyak, a széles, körbe terült, hatalmas farktollazat kettős fehér sávolyával: az ősvad alakjának plastikai szépségét csak fokozzák. Csupa szem és fül vagyunk! Ilyenkor van szükség önfegyelemre. Egy elhamarkodott lépés, egy helytelen mozdulat, sietség minden eddigi fáradságot hiábavalóvá lehet. A katasztrófa közel van! A lőtávolt helyesen megítélve, óvatosan emeljük arcunkhoz a fegyvert, célba vesszük a madarat s a legközelebbi köszörülés alatt elnyomjuk a végzetes ravaszt. Fegyverünk dördülése sokszoros visszhangban rezgeti meg a közeli bérczeket, s a nemes madár csörtetve zuhan alá. Nászdala hattyú-dalra vált! A szerelmi hevület tetőfokán rögtön kimulni: irigylendő halál!

* * *

Általában el van terjedve a hit, hogy a dürgő nagy kakas a köszörülés alatt betüszterinti értelemben, minden alkalommal süket és vak. Tekintsük e kérdést közelebről, mennyire terjed a kérdéses érzékfogyatkozás és miben találja okát?

Ha már a vadász oly kincséhez, minő a siketfajd, ezerféle kalandos balhiedelem és babona van csatolva, akkor esetünkben ezen ferdeségeknek oroszlánrésze épen a vakság és süketség magyarázgatására vonatkozik. Mi itt a sokféle balga irodalmi és szájhagyományt, meg nyakatekert hypotheziseket egyszerűen mellőzzük; de csodákban sem hiszünk. Igyekezni fogunk azonban a kérdést modern úton, inductiv mód szerint, elfogulatlan, közvetlen megfigyelés s tárgyilagos tanulmányokból nyert adatokból, melyeknek birtokába egyrészt a dürgfa közelében fegyverrel kezünkben, másrészt tanulmány-asztalunknál a zootom bonczkése által jutottunk: boncz-élettani alapokon megfejteni.

Routinirt fajd-vadászok összhangzó előadásából s magunk tapasztalata szerint is tudjuk, hogy míg némelykor a dürgő siketfajdra közelről 4—5 hibás lövés is történik a nélkül, hogy a kakas ezt észrevenné, természetesen feltéve, hogy egyetlen göbecc sem találta; addig gyakorta megesik, hogy a teljes hévvel dürgő kakas, bár egészen korrekte és kedvező viszonyok között, kisértettük meg belopását, aköszörülést félben hagyja s hirtelen elrepül, kétségtelen jelét adva annak, hogy köszörülés közben észrevett. Hogy lehessen ez ellentétes jelenségeket értelmezni, ha áll az, hogy a köszörülő kakas teljesen vak és süket?

De menjünk tovább s vegyük figyelembe az időszakos érzékfogatkozásra vonatkozó kétségtelen hitelességű észleleti adatokat, különösen az idősb BREHM, ifjabb BREHM és a jeles GADAMER idevágó megfigyeléseit. Egyszer — ugymond idősb BREHM — midőn társam a köszörülő siketfajdot beugrandó egy tisztás kis helyen haladt keresztül, a kakas azon perczen félben hagyta a köszörülést, elrepült és többé nem dürgött, biztos jeléül, hogy a köszörülés tartama alatt a vadászt meglátta. Más alkalommal a dürgő kakas alatt kovát vertünk s a köszörülő kakas a szikrákat észrevette. Végre egy másik kakas azonnal abban hagyta heves köszörülését, midőn dürgfája alatt egy fehér kendőt lobogtattunk meg. GADAMER szelíd süketfajd kakasán a látás és hallás fogyatkozását dürgés alatt ismételten tanulmányozta, midőn kakasa minden tavasszal szabályosan dürgött.

Nevezett bűvár, atyjának segédkezése mellett végezte észleleteit. Mig maga GADAMER a hévvel dürgő kakast közvetlen közelről észlelte, addig atyja fegyverrel kezében a madártól mintegy 40 lépésnyire távozott s midőn a köszörülés bekövetkezett, fegyverét elsütötte; GADAMER határozottan állítja, hogy valamennyi kísérletnél a dürgő kakas mindig észrevette a lövést, a leghevesebb köszörülés alatt is azonnal a lövés iránya felé fordítván fejét, biztos jelül, hogy azt hallotta; de hallotta nem-

csak a puskalövést, hanem a gyutacs elpattanását is, ugyancsak 40 lépés távoból. Ha a köszörülés tetőfokán — midőn tehát a madárnak vaknak kellene lenni — GADAMER bármely oldalról a madár feje — vagy épen farka felé nyújtá kezét, a köszörülő kakas azonnal mérgesen keze után vágott csőrével. — Világos tehát, hogy a hevesen köszörülő kakas sem süket, sem vak nem volt. Ezek után más, a süketség és vakság mellett szóló kétségtelen bizonyítékokkal szemben, kísértünk meg ezen ellentétes tüneteket összhangba hozni, azokat helyesen értelmezni.

A legújabb időkig az avatott ornithologok, köztük az ifjabb BREHM is azon nézetben voltak, hogy a siketfajd időszaki érzék fogyatkozásának egyedüli, kizárólagos oka a dürgő madárnak legmagasabb fokra csigázott nemi izgatottságában fekszik, midőn ugyanis a nemi hevületben önfelelt madár ideg ingerülete oly magas fokot ért el, melynél az idegrendszer már egyéb minden más külbehatás iránt közömbös marad, melynél a fogékonyság minden más iránt megszűnik.

A magyarázat már magában véve sem lehet a gondolkodó buvárra nézve kielégítő, de semmi módon sem lehet ez alapon a fent elmondott ellentétes jelenségeket értelmezni.

Azért a kérdés élénken foglalkoztatta az elfogulatlan természettudósokat, s igaz megfejtése csak az utolsó években sikerült; s e részben nézetem szerint az osztatlan érdem a kitűnő siketfajd-vadászt, s mély belátásu természettudóst WURM W. orvostudort illeti. Ő sok éven át szeretettel s komolyan tanulmányozta vadunkat, fáradozásainak gyümölcsét pedig a siketfajdról szóló nemében páratlan becsű, kitűnő monographiájában tette közzé.¹

Mi is teljesen elfogadjuk nézetét, mely a siketség és vakság kérdését teljesen megfejtí s az ellenmondásokat megmagyarázza.

Azon tényezők, melyek az időszakos érzékfogyatkozásra lényegesen befolyanak, következők:

1. Dürgés alatt az összes figyelemnek egy tárgyra való fordítása pillanatnyi önfeleltség.

Tapasztalásból tudjuk, hogy sok állat a párosodás idején saját szerű hangokban szokta izgalmát, nemi vágyát kifejezni, mi akkor egész lényét elfoglalja. A bőgő szarvas, a bűgő örvös galamb, vagy a gerle mily óvatosan, mily vizsgaszemmel néz körül, figyel mindenfelé, s csak akkor, ha teljes biztonságáról

¹ Dr. Wurm. Das Auerwild, dessen Naturgeschichte, Hege und Jagd. Stuttgart (Jul. Hoffman).

meggyőződött, kezd nászdalához; tudjuk, hogy ilyenkor aztán, ha e sajtászerű hangokat adja, a külvilág iránt nagy mérvben érzéktelen. A bűgő vadgalamb könnyebben bevár s megközelíthető.

A sikejfajdnál ugyanaz az eset. Jól tudja minden észlelő, mily rendkívüli figyelemmel neszel, szemlélődik a kakas minden egyes dürgés-szak előtt, a pauzákat mily gondosan használja fel, hogy biztonságáról ismételve meggyőződjék. Midőn aztán kelepelni s trillázni kezd, azt láthatólag oly hévvel, oly szenvedéllyel teszi, hogy önkénytelenül is éreznünk kell, miszerint csak maga a dürgési aktus, csak maga a nászdal fogja el egész valóját s köti le összes figyelmét. E pont illusztrálására találólag hozza fel WURM azon esetét, midőn neje, ki vele szalonkahúzáson volt, férje hibás doublette lövését közvetlen közelből nem hallotta, mert az először látott húzó szalonka a nő figyelmét tökéletesen lebilincselte, ki a hibázás után is mindig azt kiáltotta férjének: Lőjj már, lőjj már! Im az egy pontra irányzott erős figyelem.

2. Ennél nyomatékosabb befolyással van az időszaki vak-ság és süketségre a dürgő kakas egész idegrendszerének heves nemi ingerülete.

Hogy a fajd egész tavaszon át, a dürgés idénye alatt szokatlan izgatottságban él, nem szenved kétséget; verekedésre, nyugtalan ide-oda vonulásra feltűnő hajlamot mutat. GADAMER-nek különben elég kezes kakasa minden tavasszal oly dühös, oly mérges volt, hogy már a felé való közeledésre is egész extázisba jött, tollait borzolta, a néző felé vagdalt stb. De a dürgés alatt való magatartás is a nagyfokú idegizgalomnak félreismerhetlen tüneteit mutatja; a dürgő kakas nyugtalanul mozog, fel s alá jár-kei a választott galyon, nyakát idegesen mereszti, fejét forgatja, szárnyait görcsösen feszíti lefelé s azok gyors és ideges reszketésben vannak stb. Ezenkívül néha csaknem örült magatartást tanúsít. WILDENEKEN hiteltérdemlőleg beszéli, hogy egy nagy kakas az alatta fátvágó emberekre vágott le, szárnyával csapkodta, csőrével vagdosta őket. Egy másik kakas az erdő szélén szántó parasztnak lovaira vetette magát, úgy hogy azok egészen megvadultak; egy harmadik pedig mindenkire, ki a dürgfa felé közeledett, azonnal lecsapott. Az id. BREHM egész történetet beszél el ily „Verrückter Auerhahn“-ról. Már a mely állatnál az idegéletnek ily izgatottságával találkozunk, ott a pillanatnyi teljes önfeledtség éppen a nászdal tartama alatt, nem lesz annyira meglepő.

Ezen kívül ki ne ismerné a tyúkfélék nagyfokú nőszdühét, gondoljunk csak a verekedő, féltékeny házi kakasra, fajokra vagy a rokon fürjekre, melyeknek hímjei a rómaiaknál heves

élethalál harcaik miatt ünnepélyes mutatóványok tárgyait képezték; ki ne hallott volna a régi fürj-viadalokról? De leginkább szól a fajdfélék izgatott nemi élete mellett a sokféle korcs-faj, milyenek a középfajd, a nyír- és hófajd korcs szülöttje, végre az állítólagos nyír- és császárfajdkorcs.

Ki csak egyszer látott hevesen dürgő nagy kakast, nem kételkedhetik, hogy annak összes idegrendszere oly rendkívül vigatott állapotban van, melyben oly pillanatnyi siketség és vakság igen könnyen értelmezhetővé válik.

Az eddig elmondottak azonban, mint fennebb jeleztük, még nem fejtik meg kellőleg a kérdést. Mert mért szorítkozzék a süketség csak éppen a köszörülés tartamára, hiszen a madár nem csak a köszörüléskor, de az egész nászdal tartama alatt s előbb is izgatott állapotban van. Hiszen izgatott s vigyázatlan a bűgő vadgalamb is, de mennyire messzire áll mégis ettől a siketfajd oly fokú siketisége, hogy az alatta törtenő lövést sem veszi észre.

Kell tehát közelebbi oknak is a kérdésre közvetlenebb befolyással bírni. Ez pedig a fül és mellékszerveinek sajátságos bonczani alkotásában fekszik s nézetem és hitem szerint egy magában is elég az időszakos nagyfokú süketséget megfejteni.

Itt mindenek előtt azon élénk színű cinobervörös hártya szövettani szerkezete veendő figyelembe, mely a siketfajd szeme körül a fül felé foglal helyet, s mely jó mélyen a külső halljáratba folytatódik. Bár szövete itt is ugyanaz, színe valamivel halványabb. E hártya szövettanilag a merevülékeny, úgynevezett merevencs testekhez tartozik. Az ily szövet kötőszöveti gerendezetek között székelő üregecskékkal úgynevezett szövetközi hézagokkal bír, alkata legtalálójában a szivacshoz volna hasonlítható. E szövetközi ürök bizonyos élettani ingerületek folytán hol lassan, hol gyorsan, vízszeres vérral telnek meg annyira, hogy az előbb laza szerkezet, merevvé, keménnyé s erősen duzzadtá válik. Ilyen szövetből állanak a pulyka félek fején s nyakán elhelyezett húsos képletek, melyek a pulykakakas izgatottsága alkalmával láthatólag megduzzadnak, vérral telnek meg. A siketfajd-kakasnál is így áll az eset, midőn a dürgési aktus folytán láthatólag heves ingerületbe jön, a kül halljáratot kibélelő merevülékeny hártya vérral megtelik, s így megduzzadván a halljárat ürét jelentékenyen megsűkíti. Hogy ezen szűkítés a hallásra épen oly befolyással van, mint midőn mi füleinket betömjük: nem kíván bizonyítást.

De nemcsak a merevülékeny hártya telik túl vérral, hanem mivel az egész fül fővéredényeit a hárttyával egy közös edény-

ágból kapja. szükségkép vérbőségnek kell lenni a fül dobhártyáján. sőt a tömkelegben is, a hol éppen a halló ideg hangfelfogó készüléke létezik. Már pedig ily vérbőség a hallás nagyfokú csökkenésével s zúgásszerű érzettel van összekötve, miáltal az időszakos süketség létre jön. Tehát 3-szor az érzékfogyatkozás a fül külhalljáratát kibélelő hártya duzzadása által okoztatik.

Legfontosabb mozzanat azonban, mely a süketség létrehozásánál szerepel: 4-szer a külhalljáratnak, egy az alsó állkapocsból kinőtt csontnyúlvány által való erőművi összenyomása, erősen kitátott száj mellett.

Ha a siketfajd-kakas fejének csontvázát vizsgáljuk, feltűnik egy az alsó állcsont külső szögletéről mindkét oldalt mellfelé, a fül irányában kiemelkedő csontnyúlvány. Ez minden más állatnál hiányzik, vagy csak durványosan, alig észrevehető csontdudor alakjában van kifejlődve; a madarak között a siketfajdon kívül az egyetlen Flamingónál (*Phoebastria immutabilis*) található.¹

Ha az állkapocs erősen lefelé vonatik, vagy más szóval, ha a csőr szélesen feltáttatik, a csontnyúlvány egyenesen a külhalljárat lágy részlete felé mozog s azt igen jelentékenyen komprimálja. E csontnyúlványt WURM tanulmányozta először s *Processus maxillae inferioris auricularis*-nak nevezi, mi magyarul az alsó állkapocs fülnyújtványának volna mondandó.

Midőn a madár köszörül, éppen akkor a lehető legtágabbra tátja fel csőrét, mint azt a napi tapasztaláson kívül BREHM-nek egy szelíd fajdkakason közvetlen közelből tett megfigyelése bizonyítja, így tehát éppen köszörüléskor következik be a külhalljáratnak a csontnyúlvány általi nagyfokú összenyomása, miből aztán a süketségnek a köszörülés alatt legnagyobb fokban való jelenléte szükségkép következik.

Végre 5-ször figyelembe veendő azon fontos körülmény, hogy a kakas köszörülés alatt fejét egyenesen fölfelé fordítja, csaknem egészen függőleges helyzetbe hozza, a midőn is szemei szükségkép csak egyenesen fölfelé tekinthetnek, ezenkívül pedig ekkor a szemek a harmadik pillá — úgynevezett pislogó hártya (*membrana nictitans*) — által több mint felérészen elfedtetnek.

¹ Valjon a Flamingó is ki van téve ily időszakos süketségnek, az iránt az észleletek hiányzanak; bizonyos azonban, hogynál a is szűkítettik a halljárat, ha a száj erősen tátva van.

Maga ezen egyetlen körülmény elégséges az esetleges vakság különböző fokainak értelmezéséhez.

Mindezen előadottakat egybevetve világos, hogy a vakság és süketség merőben esetleges okok összejátéka által feltételeztetik. S értelmezésünk mellett immár könnyű a látszólagos ellentmondó észleleteket megmagyarázni. Mert feltéve például, hogy a nemi hevület által már erősen izgatot idegzetű kakas köszörülés közben fejét lehető függélyesen emeli fel, pislantó hártyáit jól zárja, csőrét legtágabbra tátja s ez által a külhalljáratot összenyomja: világos, hogy ezen aktus tartama alatt mitsem fog láthatni abból, a mi alatta vagy mögötte, s alatt előtte történik, mert csakis az égbolt felé tekint, egyúttal pedig a csőr tátása folytán a süketséget kiváltja. Ha azonban kevésbé ragadta el a nemi hév, ha köszörüléskor csak kis mérvben, vagy épen nem fordítja fölfelé fejét, ha csőrét nem tátja ki eléggé: szükségkép látni és hallani fog. Ily módon a süketség s vakság különféle fokai jöhetnek létre, mi a tapasztalás ellentétes adatait aztán egészen megmagyarázza. Ha ehhez még hozzáadjuk, hogy az időjárás, a légkör sűrűsége, a madár környezetének nyugalma, magának a kakasnak különböző izgékonyasága, általán dispositiója a dürgéshez mindmegannyi tényezők, melyek az időszaki érzék-fogyatkozásra közvetlen vagy közvetve befolyással bírnak: következik, hogy a süketség és vakság minden kakasnál, minden egyes dürgéskor más és más fokban fog nyilvánulni.

Ily módon nem fogunk csodálkozni, ha egy hevesen dürgő kakas 3—4 hibás lövésre sem repül el, vagy egy másik, a látszólag kedvező körülmények között a korrekte közeledő vadászt észreveszi s köszörülését abban hagyva ijedten elrepül. A szabály azonban mégis csak az, hogy kedvező helyi viszonyok mellett, a szabályosan dürgő s rendszeresen köszörülő siketfajd legtöbb esetben jól beugorható. Kivétel: ha műszabályos beugrás mellett a rendesen dürgő kakas ki nem tart.

A Velki Chocs (Magas-Chocs) téli megmászása.

GEBAUER ALAJOSTÓL Bécsben.¹

A liptói magas fennsíkot körülvevő hegyek között nem létezik egyetlen egy sem, mely oly jellemzően emelkednék ki és oly sajátágos alakzatokat tüntetne elő, mint a Velki Chocs. A Vág és Árva folyók közötti szögéből kiinduló u. n. Árva-liptói Mészhegységnek legmagasabb kiemelkedése ez, mely a Központi Kárpátoknak ezen legnyugatibb részét képezi.

Valamint az ősrégi Janus, épen úgy a Velki Chocs is kétféle arczezal néz a világ felé. Míg ugyanis az Árva felé néző nyugati oldala a hegynek többnyire meredek és zöldelő mezőkkel ékeskedve szelídebb képet mutat, addig a Liptó felé forduló arcz, kelet és éjszak felé néző, szürke mésztömegektől borítva s csak itt-ott meredek és keskeny szalagok által megszakítva, komolyan és zordonul emelkedik ég felé. A hegynek tövét és a lejtők alsóbb részeit sűrű erdő födi, mely nyugat felé a legmagasabbra emelkedve, az előhegyeket többnyire egészen eltakarja.

Maga a hegy sokszorosan fogazott gerinczezel bír, s a mágnestű irányában húzódó s a Vág folyásával épszöget képező, kopár főgerinczében három nagyobb kiemelkedés tűnik szemünkbe, melyek közül a legéjszakibb a Chocs-csúcs (1613 m.) Ez a környezetben előforduló többi csúcokat mintegy 400 méterrel túlhaladja. Ezen hegy, mely a Vág folyótól éjszakeletre húzódó Központi Kárpátok ívében látszólag nyugati végoszlopot képez, a saját imponáló helyzetével együtt a többi őt körülvevő csúcoktól annyira eltérő festői alakzatával okozza azt, hogy a turistának figyelmét jobban vonja magára, mint a szomszédos Liptói Alpok ama csúcsai, melyek sokszor 2000 méternél is magasabbak. A helyi viszonyokkal nem ismerős bármely ember, kinek tekintete érdeklél van a liptói hegyekre

¹ A keleti túristikai klubban 1891. évi november 6-án tartott szabad előadás után.

függesztve, mohó tudvágygal kérdezősködik mindenekelőtt ezen neki különösen feltűnő hegynék neve után. Ezt saját tapasztalásomból is tudom bizonyítani. Ha ugyanis a föltett kérdésre azt kapjuk feleletül, hogy „Velki Chocs“, úgy ezen tót szó ama feltevésre jogosít, hogy a hegy neve nem valami véletlen elnevezés. Míg ugyanis a Kárpátok egész láncolatában sok hegynév többször ismétlődik, addig a kérdéses hegynév, mint egyetlen a maga nemében ismeretes előttünk, s azt jelenti, hogy „nagy kocsi“. S tényleg úgy is van. Ha ugyanis a hegyet kékes, páratelt levegő fátyolozza be, s lejtőinek és előhegyeinek részletei szemünk előtt eltakartatnak, a mikor aztán annak körvonalai annál élesebben tűnnek elő, akkor természetesen az ilyen összehasonlításokhoz mindig segítségül jövő élénk fantáziánknál fogva is úgy látjuk, különösen Liptó felől nézve, mintha egy magas ó-divatu kocsi állana mi előttünk.

Midőn 1888-ban a Velki Chocs-ot ott megpillantottam, az reám is oly vonzerőt gyakorolt, hogy rögtön föltámadt bennem a vágy, azt megmászni, annál is inkább, mert sejtettem, hogy annak csúcsa nemcsak a Központi Kárpátok egész csoportozatára, hanem különösen az Alsó-Tátrára és a Fáttra-hegységre, valamint a liptói síkra is nyíló kilátással kecsegtet. Tervemet 1889. év nyarán akartam megvalósítani. Azonban nem sikerült. Vezető nélkül és téves utakon járva csak a hegynék keleti leereszkedéséhez juthattam, a honnét későn délután visszafordulni kényszerültem, mivel egy már előbb fenyegetett esővihár, mely többi hátralévő időm alatt is tartott, a legnagyobb erővel kitört. Nehéz szívvel kellett ugyan megfordulnom, azonban ama vigasztalással, hogy a mi késik, nem múlik.

Midőn 1890. évi farsangkor lehetővé vált, hogy a Chocs-ot téli hóruhájában is láthassam, úgy tetszett, mintha ez a magas csúcs büszke fehér fejét a tiszta éghez 100 és 100 méterrel magasabbra emelte volna. Vágyam, akkor oda feljuthatni, olyannyira fokozódott, hogy föltettem magamban, azt ezen szokatlan időben is megmászni. A gondolat, ezen utat télen át megtenni, mely nyárban bizonyára könnyű, s aztán a remény ahhoz, hogy a kilátás onnét felülről most a tiszta hideg levegőben minő pompás lehet! annál érdekesebbé tette vágyamat s annál erősebb csáb ingerrel hatott reám.

Liptói összes kedves ismerőseim mind lebeszéltek tervemről, azzal érvelve, hogy a nagy hőtömegek miatt épenséggel lehetetlen oda feljuthatni; sőt akkori tartózkodási helyemen Andrásfalun, Liptó-Szent-Miklóshoz közel, még egy hatalmas mágnes is visszatartott, az én kedves mennyasszonyom és mégis mindez nem volt képes szándékomtól visszatartani.

Utam idejéül szombat február 22-ike volt kijelölve s leg-

nagyobb szégyenemre be kell vallanom, hogy egy ilyen kiránduláshoz épenséggel turistaellenesen készültem elő. Ugyanis megelőző nap Andrásfalun, LEHOCZKY ÁBRIS vendégszerető házánál kedélyes bálban vettem részt, a honnét csak reggeli 3 óraker távozva 1 órai szárkázás után értem Nagy-Palugyára, a hol jövődóbeli sógoromnál ágyba kerültem. Indulásom idejéül TURÁNSZKY BERTALAN kedves barátommal együtt a reggeli 7 órát tűztük ki. A nevezett társ ugyanis megígérte, hogy a Velki Chocs-hoz legközelebb fekvő faluig, Turik-ig, egy ottani földbirtokos unokatestvéréhez elkísér. Nehezen bontakóztunk ki a jelzett órában az édes álom karjaiból, s már rég elmúlt 8 óra, midőn megreggelizve, s meleg bundákba bújva szánkónkba ültünk. Mig az előző napokon reggeltől késő estig tartó tiszta és kedvező időjárás uralkodott, addig most úgy a hegyek, valamint a mélyedések szemünk előtt mindenütt sűrű ködbe voltak burkolva s a csendes és hideg mérsékelt levegő inkább engedett havazásra, mint kiderülésre következtetni. Olyan kilátás volt ez, mely különben is kissé katzenjammeres hangulatomat épen nem igen volt alkalmas derült hangulatra változtatni. Mielőtt azonban a kassa-oderbergi vasútvonal Tepla nevű állomását elértük volna, mely a Chocs megmászásához akár Turik, akár Lucski fürdőhely felől a legkedvezőbb kiindulási pontot képezi, egyszerre csak nagy öröömre kéklő helyek mutatkoztak a ködös égen, a hol azok nagyságban és élénkségben mindinkább növekedtek. Mintha csak titokszerű erő tört volna a ködön keresztül, melyet az mindinkább ritkábbá és átlátszóbbá tett; majd hézagok keletkeztek itt-ott a ködben, melyeken át naptól megvilágított hómezők és havas csúcsok tűntek föl a távolból. Midőn végre Turikba értünk, s barátom rokonának háza elé robogtunk, a nap akkor már felhőtlen és sötétkék égről ragyogott reánk. Teljesen szélcsend volt s a hótól visszaverődött napfényben majdnem meleg, enyhe idő. A vendégszerető TURÁNSZKY ZOLTÁN, kedves háziurunk, meghökkenve értesült tervemről, s én, nehogy vállalatom megghiúsulása esetén nevetség tárgya legyek, előadtam, hogy szándékom nem terjed tovább, mint a Chocsnak lehetőleg közelébe hatolni, hogy azon a magammal hozott lefényképező-készülék segítségével néhány felvételt tehessenek. Csakhamar egy fiatal tót legény lett előkerítve, ki vezetőmül rendeltetett, s kivel kellőleg megerősítve 10 óra tájban utra keltünk. Az én JÓZSI fiam, úgy hitták vezetőmet, jó kedvvel lépegetett előttem, hátán a kamarát magában rejtő táskával, én pedig megette a valaskával (baltával) az egész falun keresztül a Turánszka-patak mellett fölfelé. Megkísértem az én JÓZSI barátommal beszédbe ereszkedni, már csak azért is, hogy véleményéről szándékom sikere iránt elő-

legesen is tájékozódhassam, ez azonban meghiúsult; mert habár ő nekem úgy lett ajánlva, mint a kivel németül is lehet társalogni, s noha ezen német gúnynevet „Schreiber“ megértette, mégis kitűnt, hogy a német „danke schön“ (köszönöm szépen) szókön kívül alig tudott egyebet, magam pedig viszont az ő anyanyelvéből csak kevés szót értettem és így csak jelekkel és taglejtésekkel beszélhettünk. Ezen bajnak különben az volt az előnye, hogy drága időnkéből fecsegéssel semmitsem fecsereltünk el. Csak azzal biztattam magam, hogy vezetőm a Chocson tájékozottabb, mint a német nyelvben, a mi fényesen be is bizonyult.

A falu utoisó házaihoz közel katlanszerűleg tágult ki a Velki Chocstól délkelet felé nyúló völgy s a Turánszka Magura és a Predny-Chocs (Elő-Chocs) nyúlványaihoz tartozó emelkedések mindkét oldalon mindig magasabbra törtek. Rövid menet után elhagytuk a völgyet s egy keskeny mellékvölgybe jutottunk, mely a patak jobb partján kezdődött. Ezen völgybe faszállítás által jól letaposott szánút vezetett. A kényelmes és gyors előrehaladás azonban, sajnos, nem soká tartott, mert az én vezetőm az utat, a mint ez jobbra kanyarodott, egyszerre elhagyta, s egy kis erdei tisztáson át járatlan sűrű erdőnek tartott. A megolvadtól, majd pedig megfagyott felső réteg miatt a hó hátán elég biztosan ballagtunk, melynek annyira megörültem, hogy már hajlandó voltam azt hinni, hogy az előre megjósolt nehézségek túlzottan lettek előadva. De bezzeg, alig értünk oda, a hol a hó a napsugarak hatása elől az erdő sűrűjében lazán terült el, hát bizony lépésről-lépésre térden felül belé jutottunk. Az én könnyebb testű vezetőm szerencsére jobban járt, mint én, mialatt az órákon át tartó s megerőltető gázolással a hóban vesződünk, mivel ő testének kisebb súlya és terjedelmes s széles talpú bockorai miatt nem sülyedt alá oly mélyen, mint én, sőt helyenkint egész könnyen áthatolt, azalatt én élesszélű, hegyes czipőimmal mélyen besülyedtem. Többször kellett pihenőt tartani s az előlmenésben egymást felváltani, mert a fárasztó mozgás csakhamar izzadást okozott, mely kipirult arcunkon gazdagon gyöngyözött. Ebben is többet kellett szenvednem, mint JÓZSIMNAK, a ki előző nap bizonyára kevesebb kihágást követett el, mint én. A dús hógomolyag pedig, mely a mélyen meghajlott ágakról nyakunkba hullott, mialatt az ágak között átcsúszni törekedtünk, hatásosan ugyan, de nem épen kellemesen hűtötte le testünket.

Majd egy előtűnő sík erdő hátán átkelve egy keskeny szakadásba jutottunk, melynek fenekén előre törtünk. Egy vízfolyás medrében voltunk, melyet a hó alól felhangzó zúgás is bizonyított. Kevés idő múlva egy itatós vályunál, mely a

hóból kibukkant, szótlánul és kimerülten megpihentünk. Józsi vezetöm e helyet, illetőleg ezt a forrást, mely melegebb évszakban itt csörgedez, „Chocsi wodá“-nak (Chocs-vize) nevezte meg. Az aránylag rövid útnak megtétele nagyon kifárasztott engem, s vezetömön is észrevehető volt, hogy ez a parforcestour neki nem igen ízlik. Azonban azzal a tapasztalással vigasztaltam magamat, hogy a mint az izzadás után a gyengeség első nyilvánulásai leküzdetnek, azonképen rövid idő alatt megerősödés és megkönnyebbülés következik be; s a légző-szervek is újra könnyebben működnek. Ezen ellenhatás valóban be is következett s én jó példával tovább ballagtam előre.

A szakadás mindinkább szélesbült s egy hirtelen görbülés után a fővölgyben, még pedig egy tisztásba nyúlva végződött. Innét már váratlanul volt a háttérben előtűnő Velki Chocs egész pompájában egyedül, fölséges alakjával kiemelkedve látható. A hóval fedett hegynek szemlélete, melynek alján a sziklák és meredek nyulványok az erdőből kiemelkedtek, ismét visszaadá teljes erőmet s a már lankadni kezdő feltevésemet tervem sikere iránt fokozta. Bátran törtünk most előre, s 12 óra tájban a hegy tövénél ama mély bevágásnál voltunk, mely a Velki Chocsnak egész a völgy fenekéig lenyúló gerinczét a Predny Chocsnak délfelé elterülő kiágazataival összeköti.

Vezetöm e pontnál azt hitte, hogy feladatunk itt véget ért s értésemre adá, hogy készülékemet csomagoljam ki, s lássak munkám után. Nagy bámulatára azonban meggyőztem őt, hogy vágyaim koronáját e pontnál még koránt sem értem el s fölfelé mutatva vezényeltem: „Na hore!“ (föl!) Megijedve jelzé erre az én legényem, hogy az ő feladata csupán pod Chocs (Chocs alá), tehát csupán idáig vezetni és hogy ezen út a fölmászáshoz különben sem a rendes út. Ebben neki — úgy látszik — igaza is volt, mert a rendkívül meredek lejtő azonfelül sűrű és fiatal lombos erdő-állományyal volt befedve, melyen keresztül ösvény nem is vezethetett. Ez azonban legfeljebb 100 m.-nyire nyúlt felfelé, s azontúl már a gerincz egyes sziklái voltak szabadon láthatók, miért is minden további halogatás nélkül tovább mentem s a fiatal fákön át előre törtem. Fölfelé haladásom ezen része, daczára a reá fordított rövid időnek, a legfárasztóbbak egyike volt. Miként a hangyák a sűrű kefében keresztül csúszni igyekeznek, épen úgy kellett nekünk is a sűrűn egymás mellett álló törzsek között előre haladni. Utunkat e helyen megnehezítette az is, hogy a hó alatt elrejtett nagyon sok összetört galy fedte a talajt, melyek között sokszor megbotolva gyakran elestünk. Vezetöm rövid lábszárai miatt lábnyomaim daczára sokszor elmerült a hóban, azért tarisznyájától megszabadítottam őt.

Rövid előrehaladás után ismételve is meg-megállottunk, hogy az emberfölötti módon megerőltetett s a szolgálatot már-már megtagadott tüdönket kipihentessük. A fák között egyszer csak világosodni kezdett, még egy bátor és utolsó eléhaladás s ott állottunk föllélegezve a hegynek kopasz keleti lejtőjén, melynek gerinczét a sziklatömbök egész sora jelzé.

További előhaladásunk fölfelé, daczára a lejtő nagy merekségének, gyorsan történt, mert aránylag kevés és többnyire szilárd állományú hóra akadtunk. Csak JÓZSINAK gyúlt meg a baja, kinek lábbelije a kemény hónak és a lejtős síknak épen meg nem felelő minősége miatt őt az előrehaladásban nagyon akadályozta. Egyik gerinczsúcs tűnt fel előttünk a másik után s vagy megmásztuk vagy megkerültük, s minden egyesnél újra és újra vigasztalgattam az én kétségbe eső vezetőmet, hogy ez már az utolsó, melyet meg kell másznunk. Alig értük el azonban a legutóbb megpillantott csúcsot, megint mások, magasabb fekvésűek lettek láthatók, melyek iránt új és új erőt igyekeztem vezetőmbe önteni; ő azonban végre is megsokalta a dolgot s mindinkább elmaradt, míg végre egy szikladarabra leült s kétségbe esve kiáltott felém, hogy tovább már nem mehet. Egy tekintet az ő alakjára meggyőzött engem, hogy az én emberem az erőnek és a kitartásnak nincs igen nagy bőviben. Noha mint ember a fiú iránt irgalommal és részvétellel viseltettem, mégis a turista ébredt föl bennem s föllázadt az olyan föltevés iránt, hogy tervemmel most hagyjak fel, a midőn, mondhatni a legnehezebb dolgon túl volnánk s a czélhoz is már közel vagyunk. Különben másrészt a kényelmes ember hangja is megszólalt bennem, hogy a további erőlködéssel felhagyjak. Végül mégis csak a nagyra törő turista győzött bennem, és én el voltam határozva minden áron, szükség esetén egyedül is a hegyet tovább megmászni. Hogy azonban JÓZSI erőit is felcsiklandozzam, egy olyan eszköznél kerestem segítséget, a melynek hatása a sarki tenger jégvidékén épen úgy bebizonyult, miként a Sahara homoksvatagjain. Ugyanis a rút mammonhoz folyamodtam. Ez utóbbi azonban csak egy fényes ezüstforintos volt; ezt JÓZSINAK megmutattam s megérttettem vele, hogy ezt mint csúcsdíjat, mely különben az alpesi vezetők jövődöbéli díjjegyzékében mint rendes jutalom fog szerepelni, neki szántam, ha velem odáig feljut. S a csábeszköz valóban hatott. Az én vezetőm egyszerre lelkesedni kezdett; nemcsak újonnan megerősödve követett engem, de azt sem akarta túrni, hogy a fotografus-készüléket magam czipeljem, s azért majdnem erőszakkal vette el tőlem s magát terhelte meg vele. Mi indította meg az én ifjamat, a becsületérzés-e, vagy az aggodalom a miatt, hogy a teherczipelésért a díjból valamit magamnak

levonok, azt én most nem kutatom, tény az, hogy mi fölkerekedtünk s friss bátorsággal haladtunk újra a hegynek fölfelé.

A körülfekvő csúcsok mindinkább mélyebben szállottak le, s némelyike felett a távolban fehérülő hegyek már kivehetők voltak. Egy óra azonban elmúlt már, s annak reményében, hogy a kiállott fáradalmak jutalmát a hegy csúcsán fent a kilátás élvezetével érem el, magamat most az elragadtatásoknak átengedni nem akartam. A hegy legmagasabb csúcsa még mindig láthatatlan maradt, csupán a Chocstól dél felé elterülő hegyorom volt áttekinthető, azért csupán a térképen megjelölt magasság összehasonlításával tudtam megállapítani, hogy 1200 méteren túl jutottunk.

A legközelebbi gerinczcsúcs, melyet elértünk, egyike lehetett a három legfontosabbnak, mert ezt egy hosszabb, mélyedésszerű részlet követte. Ennek magassága a térkép adatai szerint 1268 méter. Ennek a mélységnek a keresztülhatolása azonban korántsem mutatkozott könnyebb feladatnak, mint a fölmászás, mert e helyen ismét mély és laza hótömeg volt összehalmozva. A túloldalon pedig ismét meredek emelkedés húzódott fölfelé. Midőn ezt megmásztuk, örömkialtás tört ki keblemből. A gerincznek utolsó foka volt ez, a melyen most állottunk, mert egy mély bevágás által elválasztva előttünk meredezett magasán a levegőbe ama fent gömbölyű, fehér, félkúpalakú csúcs, a mely után annyira sóvárogtam. Rohamlépésben szerettem volna feléje közeledni, buzgalmam azonban csakhamar megakadt. Ugyanis a hegylejtőn végig nyugatfelé lenyúló mély gödör, mely a gerinczvonalban, mint hegynyereg tűnt fel, a szél által összehordott, laza s a napfénytől kissé meglágyult hóval lett megtöltve. Alig pár lépésre máris egész hónaljáig belésüppedtünk s még akkor is úgy éreztük, hogy lábainkkal nem a kemény földön, hanem hóval befűjt alacsony fenyőfák fölött állunk. Itt a további előhaladás teljes lehetetlen volt. A mélységen átgázolni, tehát másutt kíséreltük meg, egy alacsonyabb nyugat felé eső helyen. De itt is sikertelenül. Majd a gerinczhez közelebb, valamivel magasabb eső helyen tettünk egy harmadik kísérletet, s bár erőinket a végsőig feszítettük, erőlködésünk itt is kudarczot vallott.

Erőnket és minden segítséget kimerítve állottunk meg a hórulaszokon. Oly közel lenni a célhoz, a midőn előrehatolásunkban legyőzhetlen korlátok emeltetnek! Mintha csak éjszaki hegyi szellemek üznének velünk játékot, s mintha csak fellegvárakat bástyákkal és sánczokkal öveznék körül, hogy az emberi halandóknak ezen évszakban a behatolást megakadályozzák! Mi azonban sokkal mélyebben benne voltunk már a mi vállalatunkban, hogysem azzal felhagyjunk! A fehér csúconnét felülről oly csábítóan intett mi felénk, hogy nemcsak

engem, de JÓZSIT is valóságos lelkesedés hatotta át. Még egy kis föllélegzés s aztán minden további értekezlet nélkül még egy utolsó kísérlet, s egyszerre neki indultunk a hegy csúcsának. Egymás mellett gázoltunk a hegynek nyugati lejtős szélén, a hol a lejtő fölött egy hópárkányt kinyúlva találtunk. A hó e helyen keményebb rétegnek látszott. Alig térdik sülyedtünk belé, miért is az átkelés e helyen legkedvezőbbnek látszott. Vajjon azonban ajánlatos volt-e a csúcsemelkedésnek tövéig terjedő hosszú útra ereszkedni és a csalfa hónyulványt körüljárni s vajjon ez a hópárkány elég szilárd-e a mi terhünket leszakadás nélkül viselni, az egészen más kérdés volt. E fölött csak egy pillanatig tanakodtam. Elszántan intettem JÓZSINAK, hogy maradjon vissza s azután óvatosan lépdeltem eme kényes helyen, lépteimet önkénytelenül is nyugat felé irányítva, a mennyire a hóban való süppedésem a járást egyáltalán lehetővé tette. Fölségesen ment a dolog és mintegy 100 lépés megtétele után szerencsésen értem el a főcsúcsnak tövét. Józsi is utánam jött s a gerinczet elhagyva elkezdtünk a csúcs felé éjszak-nyugati irányban kapaszkodni. A hó e helyen ismét kemény és vastagrétegzetű volt, mi miatt az én szögekkel kivert cipőim is csekély támaszt nyertek. Minél magasabbra jutottunk, annál sikamlósabb volt a meredek lejtő, olyannyira, hogy bár mennyire is erőlködtem, alig tudtam a lábaimmal tett erős ütéseimmel a hóba kapaszkodó fokokat cisnálni. S mialatt így fölfelé törekedtem, az én kedves JÓZSEFEMRŐL egészen megfeledkeztem. Csak akkor észleltem, hogy ő is itt van, a midőn egy lezuhanó tárgyhoz hasonló zaj, tót jalkiáltásoktól kísérve magamhoz térített. Visszafelé nézek, a honnét a zaj keletkezett, s ott látom az én szegény vezetőmet a jégen hasalva. Bocskor lábbelije ugyanis a surlódás ellenállásának felmondta a szolgálatot s midőn már egy darabkára a legnagyobb fáradtsággal felkapaszkodott, egyszerre hátrafelé csúszott s a jeges havon végig terült. Visszaszálltam feléje s a valaskát jégtörőnek alkalmazva, azzal lépcsőket vágtam a hóban, úgy, hogy Józsi talpai jobban fogózkodhattak. S mivel olyan lépcsőzetet kívájni, a mely az ő terjedelmes talpának is elég nagy lett volna, nem volt elegendő időm, azért a mulasztott útnak kipótlása fölfelé kemény feladat volt az én vezetőmnek. Gyorsan mentünk most fölfelé s háromnegyed 2-kor már ott voltunk fönt a hegy csúcsán, azon a ponton, melyet ilyen téli időszakban emberi láb talán még sohasem taposott. Minden fáradtság és vesződés, melynek árán ide felmáztunk, egyszerre el volt felejtve; még a kimerültségnek is minden nyoma elenyészett, midőn a naptól fölségesen megvilágított és a fehér lepelbe burkolt hegyek egész sorozatán szemeimet örömittasan legeltettem.

Hogy elbeszélői tiszttemnek megfelelek, képességem szerint igyekezni fogok a képet, a mennyire csak tudom, leírni. Egy ilyen panorámát azonban találoán és szavakkal ecsetelni oly feladat, melynek egy ihletett költő sem képes soha eleget tenni. A föld urának összes szavai és képletes nyelvezetei hatástalanok maradnak mind, midőn a magasztos hegyek s a természet maga beszél. Ennek pompáját és nagyszerűségét a maga teljes hatásában fölfogni csak egy úton lehetséges, t. i. az érzékeinkre gyakorolt közvetlen hatás által. Megdönthetlen igazságként áll az, hogy a fölséges hangulatba csak az lehet, a ki arcának verejtékével és erőinek megfeszítésével azt magának kiérdemli. *Per aspera ad astra!*

Chocstól keletfelé egy szélességben mindinkább keskenyülő lánczolatban húzódik el az Árva-Liptói Mészhegység. A mélyen bevágott és sokszor szorosokba átmenő keresztvölgyektől elválasztott hegyek csak mérsékelt magasságot érnek el, úgy, hogy a Chocs csúcsról mintegy madártávlatból pompás kilátás nyílik azokra. Akár csak egy domború térképen, épen úgy lehet innét is a többnyire kopasz hegyek alakjait tanulmányozni, melyek közül különösen tűnnek ki: Helias (1189 m.), Lomnó (1271 m.) és Prosceno (1373 m.) Ez utóbbinál a heglánczolat alig 3 km. széles, innét azonban ismét szélesebb lesz. Az eddigelé csupán egyes csúcsok által megjelölt gerinczvonalt világos kinyomatát mutatja a majdnem vízszintes és minden bemélyedés nélküli hegységnek, míg végül meredek lejtője egy szürkfehér kopasz sziklafalba, a Biela-skalába megy át, melynek végén a Sivy vrch (1806 m.) merede az égbe. Ezen hegység gerinczétől az első nagyobb nyúlványt látjuk dél felé elágazni. A Sivy-től kelet felé feltűnő hegyek egészen más alakulást mutatnak. A mészképződményhez itt az ősközet csatlakozik. Az egymásba vágó és sima oldalfelülettel bíró hópyramisok, a Rohács-csoport hatalmas tömkelege az, a Bobróczy-völgy túlsó oldalán, ez az, melyen mint a Liptói Alpeseknek egyik részén a mi bámuló tekintetünk megakadt. Számos oldallánczot látunk ott éjszak és dél felé nyújtózkodni, melyek közül a Baranec (1949 m.) miként óriási hóbástya dél felé legtávolabb kiemelkedve pompásan magaslik ki. Minél tovább követi kelet felé a hegység vonalát a mi szemünk, annál jobban csoportosulnak össze a hegyek, és gerinczeik annál élesebben vékonyodnak s a Magas-Tátra éles és szétszakadozott gerinczének összhangzatos alakját annál inkább veszik fel. Ez utóbbiból azonban csak keveset láthatunk. A távolból szélesen elterülve harántfekvéssel egy óriási sziklatömeg tűnik elő. Mintegy oda szögezve, úgy nyugszik tekintetünk a hegy-óriáson, mely számos párhuzamos hóvölgyeivel barázdált széles

oldalát fordítja felénk. Mintha csak vonalazott (sraffirozott) rajz volna előttünk, annyira elűtnek a ferde, fehér vonalak a sötét sziklatömegetől. Ez a görbe csúcsos pyramis, mely ott éjszakon a magasba meredez, nem más, mint az óriási „Kriván“ (2496 m.), azaz a „görbe“. Mint valami tetszelgő és irigy, kaczer hölgy, úgy tűnik fel előttem, mivel a Magas-Tátrából egy vetélytársának sem engedi, hogy csak egy pillanatra is láthassam.

Krivántól délre, egészen a háttérben az Alacsony-Tátrának legkeletibb része, a Királyhegy erdős hegysége látható. A napnak más részében a kilátás arra felé bizonyára kedvezőbb; a mostani alacsony napállásnál azonban annak körvonalai nagyon homályosan emelkednek ki s a szürkés-fehér éggel összefolyva távolabb, délkelet felé a párákban egészen elenyésznek. Nyugatfelé az Alacsony-Tátra mindig határozottabban lép elő s magasságban láthatólag emelkedik. Főláncolata a magasabb régiókban egészen kopasz s a növényéletben szegény őshegységnek jellegét viseli magán. Számos erdős oldalláncz ágazik el éjszak felé, melyek a sötét fenyvesek között itt-ott látható szürkés-fehér sziklatömegek miatt mészhegyeknek ismertetnek. A csúcsok egész sokaságából csakhamar a Djumbir (2045 m.) mint az egész hegysorozat uralkodó pontja tűnik ki. A lipitói sík felé északi irányban előre nyúló hegyek között különösen ismerhetők fel a Poludnica (1550 m.) és a Simja (1563 m.). Djumbirtól nyugatfelé ismét alacsonyabbak a csúcsok s a hegység jellege is az erdős hegységbe megy át. Chocscsal átellenben délen az Alacsony-Tátra legnyugati részét a Prascziva hegységet látjuk, melynek kezdete a Chabance (1955 m.), mint legmagasabb kiemelkedés ismeretes. Ezen hegység képezi az Alacsony-Tátra és a Fáttra-hegység közötti összekötő tagot, mely a mi látóhatárunkat nyugatfelé mint egy magas és hosszúra nyult hegyi-bástya körülveszi. A Vágnak a Tátra-hegységben való áttörésétől, a Hradiszko-szorostól délre fekvő Kis-Tátrában nincs egy csúcs sem, mely figyelmünket különösen megragadná, míg ellenben éjszakra a Nagy-Fátrában a Fáttra-Kriván (1669 m.) ágaskodik felfelé.

Ha azonban szemléletünket a távolba nyugaton korlátok is határolják, annál inkább gyönyörködhetik szemünk ama éjszak-felé elterülő fennsíkon, mely a szürke távolban messze elvész. Mintegy óriási hómező, úgy terül el az árvai fennsík, csak egyes alacsony hegygerinczektől megszakítva, melyek közül különösen az éjszak-kelet felé húzódó s hosszúra nyúló Magura tűnik ki.

Ezen körszemle után fordítsuk tekintetünket a lábaink előtt elterülő lipitói síkra. Ez úgy tűnik fel előttünk, mint egy hegyekkel körülkoszorúzott befagyott tó, a melynek hófödte

jégtakaróján a fenyves berkek s a facsoportok által megjelölt helységek, mint szétszórt sötét szigetek terülnek el. A sík közepén pedig egy keskeny és fölwillanó csík kígyózik végig, t. i. a Vág nyitott vizének ezüstszalagja. A hegy felé pedig, melyen állottunk, a sötét pontoknak egész sora húzódott fel a hómezőn, akár csak varratok a fehér vásznon; ezek a mi lábnyomaink, a mint ide fölfelé másztunk.

Mialatt így a magas alpesi világ téli pompájának csodálatában elmerültem, egyszerre csoszogás zavart meg s e német szókat hallom: „Kalt, schon kalt“. Az én JÓZSEFEM volt az, kinek ajkairól német nyelvkincsének ezen maradványát a mindig fokozódó hideg elcsalta, s a ki most, hogy fölmelegedjék, váltogatott lábakkal ugrált. Az én szegény fiúm ugyanis a hegyi kirándulásokra mindenestre alkalmatlan kabaniczáját Turikban figyelmeztetésem daczára hagyta és most vékony ruházatában száanalomra méltó módon didergett. Vigasztaltam őt, hogy majd nemsokára leereszkedünk s odaadtam neki a megígért forintot, s a magammal hozott kenyérdarabnak felét; s mialatt ő ezt mohó étvágygyal elkölté, a fényképelési készüléket felállítottam.

Két felvételt csináltam; egyet kelet s a másikat nyugatfelé (délfelé a napfény miatt nem lehetett). Azzal azonban épen nem dicsekedhetem, hogy az így nyert képekkel a túrisztikának szolgálatot tettem volna, mert az alkalmazott száraz lemezek a vakító hófény miatt nagyon érzékenyek, a készülék tájfölvételhez alkalmatlan, maga a fotografus pedig csak kon-tárkodó kezdő volt. A lemezek a tartós fénynek nagyon ki voltak téve, s miként az évkönyv szerkesztősege bizonyíthatja, csak silány képeket adtak,¹ melyek egy szakszerű fényképész által végzett retusirozás után természetességükből és hűségükből még többet veszítettek. Egyet azonban mégis elértem általom, t. i. egy megczáfolatlan bizonyítékot arról, hogy fent voltam a csúcson, melyet Liptóban eleinte kétségbe vontak. E közben fél három óra lett, s mi gyorsan összecsomagoltunk mindent s hazafelé indultunk. Midőn a csúc alatti már egy jókora utat megtettünk, vezetőm más utat követett, mint a melyen fölmásztunk; ama árok irányától ugyanis, melynek áthatolása annyi fáradságot okozott, délnyugat felé tartott. A térkép szerint ezen út a hegy tövében a völgy folytatásában végződött, melyet idejövet megjártunk. Minthogy ezen árok oldalai szilárd hóréteggel voltak borítva, gyorsan haladhattunk előre és itt már a fölött kezdtem boszankodni, miért nem választotta vezetőm ezen sokkal jobb utat a fölfelé való mene-

¹ A képek nem annyira rosszak.

telnél is. Azonban csakhamar jobb meggyőződésre jutottam. Minél lejjebb jutottunk ugyanis az árok erdős részébe, annál lazább és mélyebb lett a hó s egész mellünkig hatoltunk belé annyira, hogy azt keresztülgázolni nem voltunk képesek; azért csak egész testünkkel volt lehetséges magunkat azon áttolni. Fölfelé lehetetlen lett volna itt haladni és lefelé is csak úgy ment, mivel a lejtő igen meredek volt s erőnket a test súlya támogatta.

Többet estünk és botlottunk a fatörzsek között, mintsem mentünk az árokban lefelé, míg tartós idő multán a völgybe jutottunk. Lemenetelünk nyomai úgy néztek ki, mintha egy kis hóeke működött volna ott s magunk is felülről egészen lefelé úgy néztünk ki, mint valami hóból készült férfiak. Miután ezen felöltönytől némileg megtisztítottuk magunkat, oly gyorsan haladtunk a völgynek lefelé, a mint csak lehetett, míg egy negyed óra után ismét azon lábnyomokhoz értünk, a honnét utunkat fölfelé megkezdtük. A kitaposott ösvényen most már sokkal könnyebben haladtunk lefelé. Ama tisztáson, a hol a Chocs legelőször látható volt, még egyszer megállottam s elragadtatva tekintettem visszafelé a leszálló nap által megvilágított s gyönyörű látványt nyújtó heggyre, s aztán daczára az érzékeny hidegnek még egy fényképészeti fölvételt csináltam, melyet elvégezve, olyan gyorsan haladtunk most tovább, hogy fölmelegedjünk, a mint csak lehetett. A szürkület beálltával végre elértük a szánutat. S midőn ekként már kényelmesen haladhattunk, keblemet egy édes érzés, az öröm és megelégedés érzése hatotta át a sikerült vállalat s egy átélt pompás napnak tapasztalatai fölött. Oly boldognak éreztem magam, hogy egy herczeggel sem cseréltem volna. Vezetőm is vidám és derült volt, s egy dalt dúdolgatott magában. Midőn Turikba bevonúltunk, olyan feltűnést keltettünk ruházatunkkal, melyre az odatapadt megfagyott hó egész jégkérget képezett, hogy a falu lakosai többször kérdezték az én JÓZSIMAT, hogy hol voltunk?! És ő, mint ki dolgait a legjobban végezte, fejét büszkén felemelve hangsúlyozva felelte: „Na Chocsi!“ (Fent a Chocson!)

„Föl a Chocsra!“ így kiáltok én is föl elbeszélésem végén valamennyi kárpáthegyi túrista felé. S ha ezen heggynek megmászása a Kárpát csúcokéival nem is mérkőzhetik, mindazonáltal az megérdemli a fáradságot. Egészen más képet lát innét az ember, mint a Magas-Tátráról. Egy részletes és remek látvány az, mely a Kárpátoknak egy egészen más, kiterjedt vidékét engedi a Chocs megmászójának szemlélni. A ki utitervébe ezen hegyet is bevette, meg vagyok győződve róla, hogy azt sohasem fogja megbánni.

VII.

Késmárk városának légnyomása s hőmérséklete.

KOLBENHEYER KÁROLYTÓL.

Monarchiánk két meteorológiai központi intézet Évkönyveiben Késmárk városában eszközölt észleletek is előfordulnak, melyek, eltekintve néhány kisebbszerű hézagoktól, 1854-től 1867-ig és 1873-tól 1889-ig, tehát összesen 31 évet magokba foglalnak. Sajnos, hogy ezen észleletek, a légnyomás s a hőmérséklet tekintetében nem egyformák (homogének), mivel nemcsak az észlelők, de még gyakrabban az észlelési helyiségek váltakoztak s a légsúlymérő majd az emeleten, majd pedig földszint volt elhelyezve, végre az észlelési időszakok sem voltak mindig ugyanazok. 1854-től 60-ig t. i. a meteorológiai észlelési állomás a városon kívül lévő lyceum első emeletében volt, 1861—67-ig pedig az észlelő FÜRÉSZ FERENCZ tanár a lyceumhoz közel lévő házában. Az első szakaszban történtek a feljegyzések 7., 1., 9., a másodikban 7., 1., 8-ik órában. Öt évi félbeszakítás után GROSZ ERNŐ tanár folytatta az észleleteket 1873-tól kezdve; de már ugyanazon év szeptember havában eszközölte azokat RAISZ KORNÉL tanár, a ki azonban csak 1874. márcziusig folytatta. Ugyanazon év november havában KLEIN PÁL tanár vette át a meteorológiai észlelési teendőket, a ki a főtér 115. és 116. szám alatti házakban lakott; itt a légsúlymérő oly magasságban volt elhelyezve, hogy hágsón kellett hozzá föl szállni. 1877. november havában az észlelési állomás elhelyeztetett a főtér 23. számú ház emeletébe; 1880-tól 1882. december 28-áig a Tököly-utca 49. számú házban volt földszinten, ez időtől 1884. június hó végéig ismét a főtér 106. sz. házában. 1877. végéig a följegyzések történtek 7., 1., 8., ez időtől fogva pedig 7., 2., 9. órákban. 1884. július hótól 1885. áprilisig senkisésem jegyezte az illető adatokat, a midőn LOYSCH MÁTYÁS néptanító a műszereket átvette s azóta lakásán a háromhíd-utcai népiskola helyiségében földszinten folytatja az észlelési adatok följegyzését. (Az észlelési idő 7., 2., 9-iki órák.)

Ebből világosan kitűnik, hogy ha Késmárk városának utcait vízszinteseknek is tekintjük, legalább a légsúlynyomások nem lehetnek egyformák.

Fordítsuk tehát figyelmünket ezekre. Az észlelési idő fent említett különbsége mindenekelőtt szükségessé tenné, hogy a naponta háromszor történt észleletekből kiszámított havi középértékek alkalmazásával a légnymás napi eltérését javítsuk. Ezen javítás azonban igen csekély, miként azt a következő összeállítás mutatja, mely 30 évi légsúlymérői följegyzések Krakóban kiszámítás útján történt javításokból kitűnik, melyeket a szokásos számtani középértékekhez kellene hozzácsatolni.

	Jan.	Febr.	Márcz.	Ápril	Május	Jún.	Júl.
$\frac{1}{3}$ (7h + 1h + 9h):	0·02	0·00	—0·01	—0·03	—0·06	—0·04	—0·04
$\frac{1}{3}$ (7h + 1h + 8h):	0·03	0·03	0·02	0·01	—0·02	0·00	0·00
$\frac{1}{3}$ (7h + 2h + 9h):	0·06	0·04	0·03	0·01	—0·02	0·00	0·00
	Aug.	Szept.	Októb.	Nov.	Decz.	Év	
$\frac{1}{3}$ (7h + 1h + 9h):	—0·04	—0·03	—0·02	0·00	0·00	—0·02	
$\frac{1}{3}$ (7h + 1h + 8h):	—0·01	0·00	0·00	0·01	—0·01	0·01	
$\frac{1}{3}$ (7h + 2h + 9h):	0·00	0·02	0·02	0·04	0·03	0·02	

Ezen egybevetéseknél csak két esetben (az elsőnél májusban, az utolsónál januárban) volna a javításnak befolyása az egy tizedesig pontosan kiszámított havi középértékra; a többiben a javítások oly csekélyek, hogy nincsenek befolyással az illető értékekre; hogy tehát naponta háromszor történt följegyzésekből a légnymási középértékeket helyeseknek tekinthetjük.

Az egyformaság tekintetében a légsúlynyomás középértékeit legjobban megvizsgálhatjuk más állomások középértékeinek különbsége összehasonlításával. Ezt első sorban is az évi középértékekkel akarjuk tenni, mivel az ez uton talált eltéréseket az egyes hónapok középértékeihez mint állandó javítást lehet csatolni, hogy a megbízhatóan redukált évi középértékkel egyenlővé tehessek. E célból használok Budapest (1856—85) középértékeit, melyeket HANN „die Vertheilung des Luftdruckes über Mittel- und Südeuropa“ című könyvében közzétett, továbbá Árvaváralja középértékeit, melyeket DR. WESZELOVSZKY K. „Éghajlati viszonyok Árvaváralján“ (Budapest 1891) című művében ismertet és végre a m. kir. meteorologiai központ évkönyveit 1886-tól 1889-ig.

	1856	57	58	59	60	61	62
I. Árvaváralja	717·58	19·16	18·92	17·36	15·57	17·26	17·71
II. Késmárk	705·85	07·77	07·23	06·37	04·66	06·54	06·53
III. Budapest	748·27	49·83	49·44	49·42	46·69	48·88	48·81
I—II.	11·73	11·41	11·69	10·99	10·91	10·72	11·18
III—II.	42·42	42·06	42·21	43·05	42·03	42·34	42·28

	63	64	65	66	67		
I. Árvaváralja	18·62	17·82	17·48	17·52	17·51	Mm.	
II. Késmárk	07·26	06·03	06·35	05·64	05·02	"	
III. Budapest	49·43	48·76	48·96	48·24	48·06	"	
I—II.	11·36	11·81	11·13	11·88	12·49	"	
III—II.	42·17	42·73	42·61	42·60	43·04	"	
	1875	76	77	78	79	80	81
I.	717·51	16·68	16·77	16·11	16·54	17·59	17·48
II.	705·23	05·13	05·77	05·11	05·43	06·73	07·14
III.	748·56	47·77	47·88	47·36	47·67	49·01	48·88
I—II.	12·28	11·55	11·00	11·00	11·11	10·86	10·34
III—II.	43·33	42·64	42·11	42·25	42·21	42·28	41·74
	82	83	86	87	88	89	
I.	17·72	17·12	16·71	17·27	16·94	16·20	Mm.
II.	07·16	06·66	06·65	06·94	06·52	06·13	"
III.	49·10	48·78	48·09	48·69	48·55	47·90	"
I—II.	10·56	10·46	10·06	10·33	10·42	10·07	"
III—II.	41·94	42·62	42·44	41·75	42·03	41·77	"

Ezen adatokból a következő, könnyen áttekinthető kis tabella összeállítható, mire nézve az 1856—67-iki időszakot *a*)-val, az 1875—89-ikét *b*)-vel, a kettőt egyesítve *c*)-vel akarjuk megjelölni:

	Középső különbség mm.-ben			Középső változatosság			Valószínű hiba ±		
	<i>a</i>)	<i>b</i>)	<i>c</i>)	<i>a</i>)	<i>b</i>)	<i>c</i>)	<i>a</i>)	<i>b</i>)	<i>c</i>)
Árvav.-Késmárk	11·47	10·77	11·11	0·395	0·489	0·520	0·08878	0·11687	0·08892
Budapest-Késmárk	42·46	42·20	42·33	0·287	0·345	0·272	0·07146	0·08246	0·04751

A különbségből látjuk, hogy FÜRÉSZ tanár észlelési helye igen csekély magassági különbséget mutat; a szélsőségek 1·59, illetve 1·02 mm.nyi ingadozást tüntetnek elő. Az új sorozatban ellenben a közepes különbség jóval kisebb (a légsúlymérő tehát lentebb függött), az ingadozások szélsőségei pedig nagyobbak 2·22 ill. 1·77 mméterrel. Ennek oka minden esetre ott keresendő, hogy a légsúlymérő különféle magasságokban volt elhelyezve. A bécsi cs. és kir. központi intézet évkönyvei szerint FÜRÉSZ tanár állomásának tengerfeletti magassága volt 318·8 toisok = 621·35 m.; a m. kir. központi intézet évkönyveiben ezen magasság ingadozik 628·3 méter (XIII. köt.) és 642·2 m. (V. köt.) között; 1884. óta mindig 631 méterrel van jelezve. Azonban ezen adatok egyikét sem tartom helyesnek, mivel mindnyájukat csak légsúlymérővel határozták meg; FÜRÉSZ tanár állomását azonfelül még a Bécs-

ben eszközölt észleletek felhasználásával, mely városnak fekvését akkoron a tenger színe fölött 194·3 méterben állapították meg, míg az újabbkori vízszintezés 5 méterrel többet eredményezett, miből Késmárk városára 626·35 m. esnék. De ezen szám is megbízhatatlan, mivel Bécs igen messze van s a légnyomás Béctől kelet- s északkeletfelé az évi középértékben is növekszik, a magassági különbség tehát kicsinynek bizonyult. Budapest fekvése kedvezőbb Késmárk a tenger színe feletti fekvésének meghatározására; mivel a távolság azonban mégis meglehetősen nagy, nagyobb pontosságot érünk el, ha a számításra két állomást választunk, melyek ellenkező világtájokban fekszenek, vagy még jobb, ha négyet veszünk két egymásra merőlegesen álló irányban. Míg Késmárkon a légsúlymérő magasságát a tenger felett nem határozzák meg pontosan vízszintezés által — a bécsi cs. és kir. kat. geogr. intézet fölvétele szerint a városház tornyának talppontja 626·1 m. magasságban van a tenger felett, a poprádvölgyi vasút vízszintezése szerint a pályaudvar 628·0 m. — nem marad egyéb hátra, mint azt az észlelt légnyomásokból kiszámítani. Előbb azonban a légnyomás valamennyi középértékeit egyenlő időszakra akarjuk átszámítani. Ilyennek fölvettem az 1890-diki Évkönyvben (pag. 32) az éveket 1877—79-ig; gyakorlati okokból azonban most az éveket 1885 óta veszem számításba, mivel a mostani meteor. állomás tengerfeletti magasságát legkönnyebben vízszintezés által lehet meghatározni s a következő évek észleletei minden javítás nélkül hozzácsatolhatók. Ha a különböző állomások közt legalább az egyiknek tengerfeletti magasságát pontosan ismernők, akkor az említett összevonás (reduktio) egyszerűen a RAMOND-féle képlet szerint

$$\partial h = \frac{hr}{1962\cdot8 (1+0\cdot002845 \cos 2 \varphi) \left(1 + \frac{t+t_1}{500}\right)}$$

történhetnék, melyben h a légnyomást mméterekben, r a magassági különbséget méterekben, t és t_1 a hőmérsékleteket C fokokban, φ a földr. szélességét és ∂h a keresett átszámítási eredményt jelenti. Minthogy azonban ezt a szükségelt magasságot nem ismerjük, úgy azt következőképen számítottam ki: A késmárki légnyomási különbségek középértékei a következő városokéival szemben a következők:

	a)	b)	c)	d)	e)	f)
	1854—67	1875—76	1878—79	1881—82	1883	1886—89
Krakó	36·74	—	—	—	—	35·49
Árvaváralja	11·43	—	—	—	—	10·22
Budapest	42·67	43·33	42·23	41·84	42·12	41·75
Eperjes	—	33·20	32·30	31·91	32·38	31·97
Bielicz	—	25·55	24·86	24·50	24·75	24·45

Egyszerű kivonás szerint a következő eredményhez jutunk:

át	a—f	b—f	c—f	d—f	e—f
Krakón	1·25	—	—	—	—
Árvaváralján	1·21	—	—	—	—
Budapesten	0·87	0·74	0·48	0·09	0·37
Eperjesen	—	1·23	0·33	—0·06	0·41
Bieliczen	—	1·10	0·41	0·08	0·30
Középérték	1·11	1·02	0·40	0·03	0·36

Ezen középértékek a keresett átszámítási mennyiségek az egyes állomásokra nézve és ezeket javításul a hónapok középértékeihez kell csatolni, hogy az 1885. évi május hónaptól kezdő időszakra átszámíthassuk. Akkor az I. táblázatban foglalt havi s évi középértékeit kapjuk a légnomásnak, melyek, eltekintve az 1868—72. évek közti hézagtól, 31 évre terjednek s elégséges egyforma sorozatok képeznek. Ezt a nagy hézagot nem mertem kitölteni, ellenben nem haboztam, a kisebb hézagokat vagy egyes hiányzó hónapokat különbségi középértékek által Krakó, Árvaváralja, Budapest és Eperjessel összehasonlítva kiegészíteni. Ezen közbeigatott (interpolált) értékek zárjelekbe tettem. A m. kir. meteorol. központi igazgatóság szívélyessége azonkívül azon kellemes helyzetbe hozott, hogy az eddig közhírré nem tett középértékeket is az 1890. és 91-ki évekre mellécsatolhattam, úgy hogy az egész sorozat 33 évre terjed.

Az ekképpen javított középértékek különbségükben Budapesttel összehasonlítva az évi középértékektől 0·2976 milliméterrel eltérnek $\pm 0·04702$ mm.-nyi valószínűségi hibával; Árvaváraljával összehasonlítva pedig 0·294 milliméterrel $\pm 0·04586$ mm.-nyi hibával. Maga a 33 évi középérték eltérése pedig 0·574 mm. $\pm 0·08495$ mm.-nyi valószínűségi hibával. Ez a szabályszerű; mert az 1890-diki Évkönyvben (54. lap)

át. Ezen értékek a III. táblázatban vannak az évötödök középértékei után; a mellett a nehézségjavítás (Gc) = + 0.17 mm. már be van számítva; a tenger felszínére való átszámításnál pedig ugyanazon időszakra nézve az 1854—77. évekre kiszámított hőmérsékleti középértékeket vettük alapul.

Sokkal csekélyebbek a nehézségek, melyekkel a hőmérsékleti középértékek kiszámításánál találkozunk, mivel a légsúlymérő egyenlő felállítása mellett a magassági különbségek, minőket fennt az egyes állomásokra nézve találtunk, minden befolyás nélküliek.

De más tüneménynyel van dolgunk, ha a késmárki évi középértékek különbségei az árvaváraljaiakkal összehasonlítjuk, melyekre már az 1890-iki Évkönyvben utaltam: 1878-tól kezdve Késmárkon a hőmérséklet határozottan nagyon meleg, miként azt a hőmérsékleti különbségek következő összeállítása mutatja:

	1855	56	57	58	59	60	62	64	65	66	67	75	76	77
Késmárk	5.3	6.1	6.0	4.6	6.9	5.8	6.3	4.7	5.9	6.9	6.0	4.7	6.0	6.4°C.
Árvaváralja	5.3	6.0	5.7	4.1	6.6	6.1	6.6	4.4	5.5	6.8	5.7	4.4	6.0	6.0 "
Külömbség	0.0	0.1	0.3	0.5	0.3	-0.3	-0.3	0.3	0.4	0.1	0.3	0.3	0.0	0.4 "
	1878	79	80	81	82	83	86	87	88	89				
Késmárk	7.4	6.1	7.1	6.2	8.1	5.9	6.8	5.9	5.9	6.9				
Árvaváralja	6.6	5.3	6.2	5.2	7.0	5.4	6.1	5.3	5.2	6.1				
Külömbség	0.8	0.8	0.9	1.0	1.1	0.5	0.7	0.6	0.7	0.9				

A havi középértékek különbségei az árvaváraljaiakkal összehasonlítva átlag a következők:

	Jan.	Febr.	Márcz.	Ápril	Május	Junius	Julius
1854—77	-0.1	0.5	0.6	0.8	0.9	0.7	0.7
1878—89	0.3	0.8	1.0	0.9	1.1	1.1	1.7
Külömbség	0.4	0.3	0.4	0.1	0.2	0.4	1.0
	Aug.	Szept.	Okt.	Novb.	Deczemb.	Év	
1854—77	0.7	0.4	0.2	-0.1	-0.1	0.4°C.	
1878—89	1.7	1.1	0.4	0.2	0.4	0.9 "	
Külömbség	1.0	0.7	0.2	0.3	0.5	0.5 "	

Ha ezen két időszaki különbség eltéréseinek okát nem a súlymérő rossz felállításában (p. o. szűk udvarokban) akarjuk keresni, akkor talán az 1877-ig terjedő adatok a városkivülieknek, amazok pedig az 1878-tóliai Késmárk városbelieknek tekintendők; olyatén különbség az, melyre legelőször HANN a bécsi cs. és kir. tud. akadémia értesítőjében (math. term. oszt. XCI. köt., pag. 403—453), azután pedig további eredményekkel gyarapítva az osztrák meteor. társaság folyóiratában 1885. pag. 454 nemcsak nagyobb (Budapest, Bécs, München stb.), hanem kisebb városokra (Cilly, Linz) nézve is kézzel fogható módon utalt. Azért legelőbb is mind a két sorozatot egymástól függetlenül Árvaváralján át az 1851—80. időszakra számítottam egybe, azután pedig a fenti különbségek

segítségével a későbbi sorozatot az elébbire átszámítottam s összközépértéket kerestem. Ezek a II. táblázatban találhatók.

Végre megjegyzendő még, hogy az összes hőmérsékleti középértéket az 1890-ki Évkönyvben közlöttem javítások segítségével átszámítottam valódi 24 óráiakra és a hézagokat különbségi középértékekkel összehasonlítva az árvaváraljaiakkal kiegészítettem.

A hőmérséklet 33 javított évi középértékeinek közepes eltérése teszen 0.581° -t, a valószínűségi hiba $\pm 0.085988^{\circ}$ -t. Evvel hasonlítandó össze az, a mit az 1890-iki Évkönyvben ezen tárgyról közöltem.

I.

Késmárk légnyomási

Egyenlő tf. magasságra s ugyanazon légsúlymértőre kiszá-

	Január	Február	Márcz.	Ápril	Május	Junius
1854	709·2	03·6	(11·6)	08·6	(05·1)	05·9
1855	06·8	00·6	00·1	06·5	05·1	11·3
1856	03·4	07·0	08·9	05·4	04·0	09·1
1857	02·8	12·7	06·3	03·6	06·8	08·4
1858	14·6	09·7	(03·7)	05·4	(06·2)	09·5
1859	12·6	05·5	06·1	03·0	05·8	07·2
1860	05·4	01·9	04·3	05·6	06·2	06·6
1861	08·8	08·3	03·2	06·8	06·4	07·0
1862	04·2	07·0	04·0	06·8	07·9	07·0
1863	07·6	12·0	03·7	06·7	07·2	07·3
1864	14·6	06·3	02·7	05·0	05·8	06·8
1865	00·1	03·4	01·3	10·9	09·2	08·2
1866	09·4	03·8	00·2	07·6	06·3	09·0
1867	01·5	09·5	04·0	02·3	06·1	07·0
1873	(07·4)	07·3	(04·9)	(03·8)	(04·3)	(07·1)
1874	10·5	07·7	08·8	(04·8)	(02·8)	(07·9)
1875	06·9	05·0	07·0	05·3	07·8	06·7
1876	11·4	03·0	698·0	05·4	06·2	06·0
1877	08·9	03·0	701·4	02·5	04·4	10·8
1878	06·1	10·2	01·8	04·5	06·0	07·2
1879	07·2	698·4	05·2	699·2	05·7	06·8
1880	11·2	708·2	09·1	704·7	05·5	05·1
1881	04·3	06·1	04·2	05·7	08·0	05·8
1882	15·9	11·2	07·6	05·1	07·6	07·2
1883	08·7	12·1	01·5	05·3	05·3	06·1
1884	08·4	09·5	07·5	01·9	08·6	03·9
1885	(08·9)	(06·6)	(04·5)	(02·9)	03·9	07·7
1886	01·3	09·3	07·6	07·6	07·2	03·7
1887	10·6	13·5	05·5	05·5	04·9	07·7
1888	09·1	02·9	698·2	02·8	08·2	06·5
1889	09·9	697·5	703·2	00·1	06·6	06·7
1890	08·1	712·0	05·3	03·1	04·3	06·3
1891	06·7	15·0	02·2	04·4	04·3	06·6
Közép	707·95	06·94	04·35	04·83	06·05	07·15

táblázat

közéértékei. $M = 625.1$ m.mított közéértékek. $G_c = + 0.17$ ninesen beszámítva.

Julius	Aug.	Szept.	Október	Novemb.	Decemb.	Évi
						mm.
07.5	09.2	12.0	10.0	04.2	03.3	(07.52)
09.1	10.3	11.4	06.3	09.6	06.1	06.93
08.5	05.5	(07.0)	15.0	04.9	04.5	(06.94)
08.9	08.4	10.4	10.0	12.5	(15.6)	(08.87)
05.4	07.2	12.3	09.6	05.9	09.5	(08.25)
10.3	10.0	08.0	04.9	10.2	05.0	07.38
05.9	06.4	08.6	10.7	06.1	01.5	05.77
(06.3)	09.6	07.6	11.8	05.4	10.7	(07.66)
09.4	07.1	10.2	10.9	08.5	08.6	07.64
09.1	08.8	08.9	(09.7)	(11.4)	(07.8)	(08.35)
06.1	07.6	09.4	05.5	06.0	10.8	07.22
09.3	06.3	13.6	05.1	08.4	13.7	07.46
05.4	06.3	09.1	12.4	04.4	07.0	06.74
06.7	09.4	11.1	08.1	09.0	00.9	06.30
(09.2)	09.9	08.8	08.2	05.9	11.7	(07.38)
(08.8)	(07.9)	(11.1)	(10.8)	04.7	699.3	(07.09)
06.4	08.6	08.7	04.6	02.0	705.1	06.15
08.8	08.8	05.8	10.2	07.2	02.2	06.08
08.1	09.0	08.3	09.4	06.6	07.6	06.67
04.5	05.4	08.1	07.3	04.2	00.8	05.53
05.0	07.3	09.7	07.8	05.6	12.0	05.83
07.6	05.7	08.5	04.9	09.2	04.6	07.03
08.8	06.4	07.8	05.9	11.9	10.8	07.11
05.6	05.0	07.2	08.5	02.6	03.3	07.23
06.4	08.7	07.0	09.5	08.1	06.0	07.06
(07.9)	(08.8)	(11.0)	(07.7)	(09.4)	04.2	(07.40)
(08.5)	06.1	07.0	03.9	07.9	09.1	(06.42)
07.3	08.0	10.2	09.0	07.3	01.3	06.65
09.4	07.3	06.5	06.4	03.5	02.5	06.94
04.4	08.0	11.5	08.2	07.7	10.0	06.52
06.0	07.1	06.6	06.0	11.7	12.2	06.13
06.9	07.8	10.9	07.0	04.0	08.6	07.02
06.8	06.9	10.8	08.5	07.0	08.8	07.33
07.40	07.72	09.25	08.30	07.06	06.82	06.99

II.

Késmárk hőmérsékleti közép

Valódi havi

	Január	Február	Márcz.	Ápril	Május	Junius
1854	-4.3	-4.9	(-0.8)	4.7	12.6	14.3
1855	-6.8	-6.0	-1.5	4.5	11.6	17.3
1856	-2.5	-2.3	-2.7	9.3	12.0	16.2
1857	-5.0	-8.5	-0.6	7.5	13.0	14.6
1858	-9.9	-10.8	-2.5	4.5	11.1	16.4
1859	-5.9	0.7	3.1	6.7	12.3	14.1
1860	-4.2	-5.2	-2.3	6.6	12.5	16.5
1861	-7.4	+2.1	2.2	3.6	9.6	16.8
1862	-7.3	-5.4	3.4	7.8	13.6	15.4
1863	0.0	-3.1	3.6	5.1	13.3	16.0
1864	-12.3	-3.2	3.5	3.2	8.1	16.3
1865	-4.1	-7.9	-3.1	5.6	14.3	12.4
1866	-2.6	-0.5	2.3	9.6	9.7	18.2
1867	-2.7	-0.2	-1.4	6.6	12.0	14.6
1873	(-0.6)	-1.7	(5.0)	(6.0)	(9.4)	(14.5)
1874	-5.3	-4.8	-1.6	(7.5)	(8.0)	(15.4)
1875	-5.0	-10.5	-4.2	3.7	11.2	18.8
1876	-10.4	-4.1	2.7	10.2	7.5	15.8
1877	-0.8	-1.9	1.0	4.5	9.6	16.7
1878	-5.9	-1.5	-0.3	8.1	12.6	15.5
1879	-5.1	0.1	-0.5	7.4	10.7	16.7
1880	-8.5	-4.5	-0.5	8.9	11.4	15.6
1881	-7.8	-2.5	0.4	4.5	11.2	15.1
1882	-1.5	-1.6	6.1	8.3	12.5	13.8
1883	-5.4	-2.5	-4.9	3.8	11.3	15.7
1884	-4.6	-1.4	1.4	5.0	12.1	12.9
1885	(-7.7)	(-0.3)	(2.2)	(8.8)	11.1	16.6
1886	-3.2	-7.4	-3.0	9.0	12.4	14.6
1887	-7.4	-7.6	-0.9	6.6	11.4	13.3
1888	-10.4	-6.9	0.5	6.3	12.5	15.3
1889	-5.0	-4.7	-1.2	7.5	15.2	17.7
1890	-1.7	-6.8	3.0	8.2	14.8	13.4
1891	-9.0	-6.3	1.7	4.8	14.7	14.1
Közép	-5.2	-3.4	0.3	6.5	11.7	15.5

táblázat

értékei C. fokokban.

közéértékek.

Julius	Aug.	Szept.	Október	Novemb.	Decemb.	Év
17.4	15.0	9.7	7.6	-0.6	-1.5	(6.0)
17.1	16.8	10.3	9.8	0.4	-9.6	5.3
15.1	16.4	11.8	5.9	-3.1	-2.9	6.1
16.4	16.1	11.6	10.6	-1.1	2.6	6.0
16.5	15.4	12.8	9.6	-4.0	-4.4	4.6
18.7	18.1	11.4	9.0	0.6	-6.0	6.9
14.0	16.0	13.1	5.4	0.2	-3.4	5.8
(17.3)	17.2	12.4	7.2	2.2	-6.5	(6.4)
17.3	15.7	12.6	9.1	1.6	-7.8	6.3
15.6	17.2	14.7	(9.8)	(3.1)	(-1.8)	(7.8)
14.3	13.9	12.7	6.2	1.2	-7.9	4.7
19.1	15.8	10.9	7.9	3.1	-3.7	5.9
15.7	14.5	14.8	3.7	0.6	-2.9	6.9
15.9	15.8	12.0	7.2	-2.4	-4.9	6.0
(16.8)	17.6	12.2	9.9	2.5	-4.0	(7.3)
(18.1)	(15.3)	(13.1)	(8.0)	-1.0	-1.4	(5.9)
16.7	16.7	9.9	5.8	0.1	-6.2	4.7
16.5	16.2	11.5	8.8	-2.1	-0.1	6.0
16.7	17.8	10.1	5.2	2.4	-4.3	6.4
15.1	16.1	14.2	9.8	3.6	-4.7	6.9
14.6	16.3	14.1	5.9	-2.2	-11.0	5.6
19.2	15.3	12.7	7.6	2.7	-0.8	6.6
17.8	16.7	10.9	4.9	0.7	-3.5	5.7
17.4	14.6	13.2	8.1	1.7	-1.4	7.6
16.5	14.8	12.0	7.6	1.6	-5.5	5.4
(16.8)	(14.3)	(12.1)	(6.2)	(-1.5)	(-1.2)	(6.0)
(16.8)	13.5	13.1	8.2	1.6	-5.0	(6.5)
15.2	14.6	12.4	8.7	3.0	-0.6	6.3
17.2	14.8	13.3	5.3	3.1	-4.3	5.4
14.9	15.3	12.7	6.7	-0.3	-1.6	5.4
16.3	15.6	9.2	9.8	1.5	-5.4	6.4
16.2	18.1	11.9	5.9	2.7	-7.6	6.5
15.5	15.1	12.7	10.2	1.5	-1.4	6.1
16.5	15.9	12.2	7.6	0.7	-4.1	6.2

III.

a) A légnomás ötévi középértékei Kés

	Január	Febr.	Márc.	Ápril	Május
1856—60	707·56	07·36	05·86	04·60	05·80
1861—65	07·06	07·40	02·98	07·04	07·30
1876—80	08·96	04·56	03·10	03·06	05·56
1881—85	09·24	09·10	05·06	06·18	06·68
1886—90	07·80	07·04	03·96	03·82	06·20

Légnomás Késmárkon az 1851—80-iki

1851—80	707·85	06·61	04·89	05·91	06·22
---------	--------	-------	-------	-------	-------

A tenger fel-

1851—80	765·95	64·36	61·58	61·27	60·56
---------	--------	-------	-------	-------	-------

b) A hőmérséklet ötévi közép-

1856—60	-5·5	-5·2	-1·0	6·9	12·2
1861—65	-6·2	-3·5	1·9	5·1	11·8
1876—80	-6·1	-2·4	0·5	7·8	10·4
1881—85	-5·4	-1·7	1·0	6·1	11·6
1886—90	-5·5	-5·7	-0·5	7·5	13·3

Késmárk hőmérsékleti középértékei a 30 éves

a) Város kívüli (1854—77)	-5·1	-3·7	0·2	6·4	11·6
b) Városbéli (1878—89)	-4·7	-3·4	0·6	6·5	11·8

Minden
240 m

Szetényi
240 m

Székely
250 m

Megyeri
250 m

Óbánya
243 m

Kisvánd
250 m

Károlyi
250 m

Károlyi
253 m

Székely
250 m

Berkegyháza
263 m

Székely
240 m

Székely
240 m

Károlyi
243 m

Székely
250 m

Székely
250 m

Székely
240 m

Székely
240 m

Székely
240 m

Székely
240 m

Fényvonalat. Divóld. K. fia. Eperjes - Budapest.

A MAGAS TÁTRA
a lucsvnai Kienberg-ről.

DIE HOHE TÁTRA
vom Kienberg bei Lucsvna.

Magyarokai csúcs

Magyartapataki völgy

Kőcsúcs

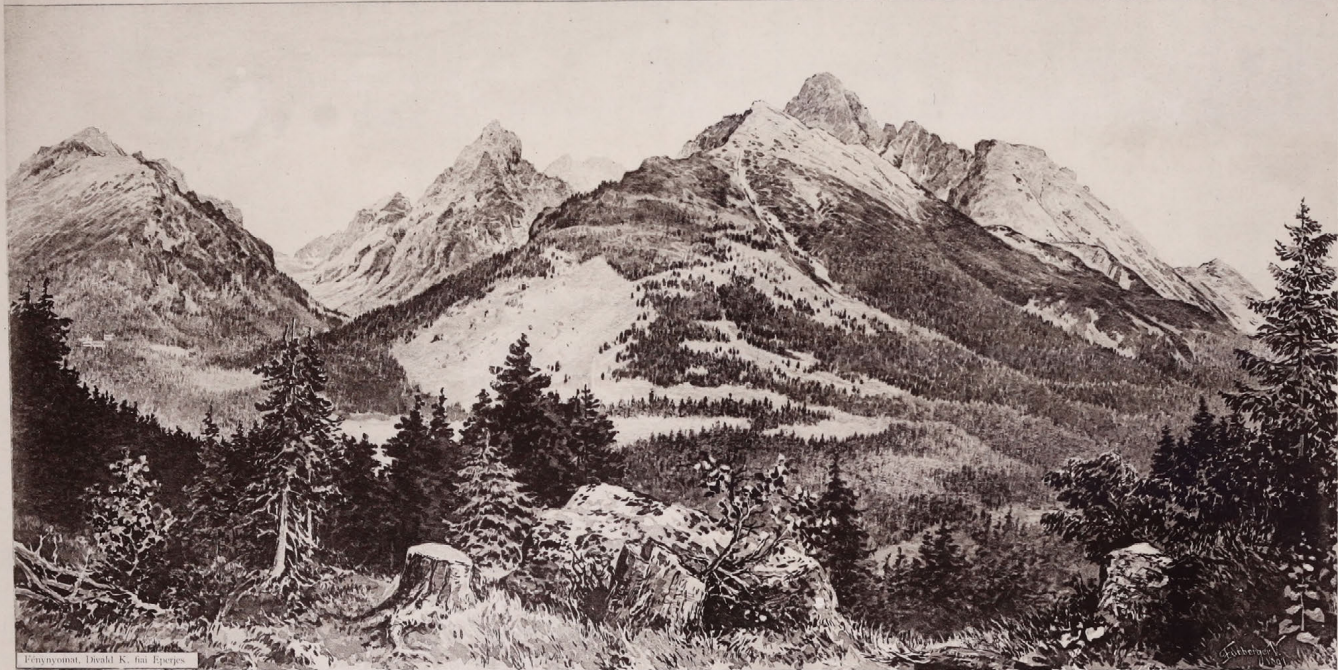
Téglalagyi csúcs

Somnoki gerinc

Somnoki csúcs

Kunfali csúcs

Magy Mező

Fényképész, Dvorki K. fia Eperjes

TERMEZIKET IFFAN HAZÉ. FÖRBERGER, VILMOS ábr.

NACH DER NATUR GEZ. VON WILH. FÖRBERGER 1891

TARPATAKI VÖLGY
A TORONYHEGYRŐL.

DAS KOLBACHTHAL
VOM THURMBERG

táblázat.

márkon. Gc. = + 0·17 ninesen beszámítva.

Jun.	Julius	Aug.	Szept.	Okt.	Nov.	Dec.	Év
08·16	07·80	07·50	09·26	10·04	07·92	07·22	07·45
07·26	08·04	07·88	09·94	08·60	07·94	10·32	07·67
07·18	06·80	07·24	08·08	07·92	06·56	05·44	06·23
06·14	07·44	07·00	08 00	07·10	07·98	06 68	07·04
06·18	06·80	07·64	09·14	07·52	06·84	06·92	06·65

időszakra vonatkozólag. Gc. már beszámítva.

07·37	07·51	07·71	09·11	08·38	06·58	06·75	707·07
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------

színére átszámítva:

60·97	60·94	61·20	63·52	63·71	63·31	64·52	762 60
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------

értékei Késmárkon. C. fokokban.

15·5	16·1	16·4	12 1	8·1	—1·5	—3·9	5·9
15·4	16·7	16·0	12·7	8·0	2·2	—5·5	6·2
16·1	16·4	16·4	12·5	7·5	0·4	—4·2	6·3
14·8	17·1	14·8	12·3	7·0	0·8	—3·3	6 2
14·9	16·0	15·7	11·9	7·2	2·0	—3·9	6·0

(1851- 80) időszakra vonatkozólag:

15·6	16·6	16·1	12·0	7·5	0·6	—4·2	6·1
16 0	17·6	17·1	12·7	7·7	0·9	—3·7	6·6

II.

EGYESÜLETI ÜGYEK.

1. Elnöki jelentés.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Utolsó közgyűlésünk óta lefolyt egy év, egyesületi életünknek kétésgkívül legnevezetesebb momentumát képezi a kereskedelmi m. kir. minister úrnak f. évi január 28-án kelt elhatározása, mely által egyesületünknek a túrista út kiépítésére 5000 frtnyi állami segílyt kiutalványozni kegyeskedett, és Szepesvármegye közönségének f. évi aprilbó 23-án hozott közgyűlési határozata, melylyel a túrista útnak a törvényhatósági úthálózatba való felvételét kimondotta.

Valamint nem mulaszthatom el, hogy a kereskedelmi minister úrnak egyesületünk, közhasznú működését ily fényes elismerésben részesítő eme nagylelkű adományáért a tisztelt közgyűlés színe előtt hálás köszönetemet ki ne fejezzem, úgy másrészt meg nem vonhatom őszinte elismerésemet Szepesvármegye közönségétől sem, mely teljesen felfogván a túrista útnak nemcsak a Magas-Tátra vendégforgalmára, de az egész vármegye népgazdasági viszonyaira is kiterjedő első rendű fontosságát, eme 39 km. hosszú és majdnem felerészében még kiépítetlen út átvételével járó nagy pénzbeli teher elvállalásától, a vármegyei utialap kedvezőtlen állása daczára egy pillanatig sem riadott vissza, és bizton reménylem, hogy a vármegye kezelésébe átment túrista út mint Magas Tátránk főforgalmi eszköze már rövid egynehány év mulva uj és most még alig sejtett lendületet fog adni az idegenek forgalmának és Magas Tátránk látogatottságának, minek folytán az egyesületünk által eme út létesítése érdekében hozott, 10,000 frtot felülmuló pénzbeli áldozat is bőven meg fogja teremni áldásos gyümölcseit.

A központi vezetési tevékenysége alapszabályszerű hatásköréhez képest a lefolyt évben is többnyire egyesületünk közös érdekü ügyeinek részint saját hatáskörében, részint pedig a központi választmány útján való elintézésben állott, bár működését némileg megbénította ama sajnálatos körülmény, hogy az osztályok némelyike nem a kellő pontossággal tett eleget a központ megkereséseinek, nevezetesen pedig a mult évi osztályjelentések beküldésével annyira késett, hogy ezen ok miatt a folyó évi évkönyv sem jelenhetett meg a kellő időben, hanem már csak közgyűlésünk után fog napvilágot látni. Az évkönyv kiadásának beszüntetése iránt több oldalról hangoztatott kívánságot a központi választmány figyelembe vehetőnek nem tartotta azért, mert az évkönyv az egyesületi tagok között egy ugyszólván nélkülözhetlen kapesot képez, és a velünk csereviszonyban álló bel- és külföldi egyesületeknél azon egyedüli közvetítő eszköz, mely által könyv-

tárunk igen számos és kiadványaink értékét messze felülmuló tudományos művekkel gazdagodik. De eltekintve ettől, miután egy ily nagy egyesület mint a miénk, egyesületi közlöny nélkül nem képzelhető, és egy az évkönyv helyét pótló folyóiratnak kiadása számos nehézségbe ütköznek, a központi választmány az évkönyvet ezentúl is — bár lehető költségkimélessel és tartalmának kizárólag egyesületi ügyekre és turisztikai érdekű közleményekre való szorítása mellett — fentartandónak vélte.

Egyesületi életünk lüktetése leginkább az osztályok működésében észlelhető. Ennek itten való részletes ismertetését azonban mellőzhetőnek tartom azért, mert az évkönyvben megjelenő osztályjelentések tevékenységünknek amugy is kimerítő képét nyújtják.

Általánosságban tehát csak a következőket említem fel:

Osztályaink száma a mult évben ismét kettővel szaporodott, ellenben egygyel megfogyott, úgy hogy jelenleg 13 osztályunk van. Új osztályok alakultak Fiumében és Fehértemplomban. A Fiumei osztálynak körülbelül 100 tagja van, működési tere a magyar tengerpart vidéke. A Fehértemplomban mintegy 80 taggal alakult Al-Dunai osztály Temes-Krassó- és Szörényvármegyék hegyvidékeinek és az Al-Dunának turisztikai művelését tűzte ki feladatául. Mindkét osztály ügyrendje a központi választmány részéről megerősítetvén, működésüket már ez év elején megkezdték.

A milyen örömdetes ezen két új osztály alakulása, ép oly sajnos a Tátra-osztálynak, mely valamennyi osztály között a leghálásabb feladat teljesítésére — a Magas-Tátra művelésére — vállalkozott és erélyes, czél-tudatos vezetés mellett egyesületünk leghatalmasabb osztályává válhatott volna, tagjainak csekély részvéte és vezetőinek elkedvetlenedése folytán mult évi december végén történt feloszlása. Vajjon helyes és czélszerű volt e ezen feloszlást oly elhamarkodva kimondani, a helyett, hogy az osztály megkísérlette volna, belső organikus bajainak orvoslására a központnak készséggel felajánlott segítségét igénybe venni? erre a kérdésre alig lehet igenő feleletet adni. Annyi azonban bizonyos, hogy a Tátra-osztály feloszlása folytán a központra egy újabb feladat hárult, a mennyiben az osztály által eddig a Magas Tátrában végzett munkálatok teljesítése örökségképen a központra szállott, mely ennek folytán kénytelen volt egy oly közegről gondoskodni, melyre a Magas-Tátrában végzendő munkákör teljes megnyugvással rábízható volt. A központi választmány ezen czélt helyi bizottságok alakítása által vélte legezélszerűbben elérhetni és a Magas-Tátra tövében lakó egyesületi tagokból 3 ilyen helyi bizottságot szervezett Poprádon, Késmárkon és Szepes-Bélán olyformán, hogy minden bizottság munkaköre a Tátrának egy meghatározott külön külön vidékére állapított meg, és a közp. választmány által kidolgozott munkaprogramm kivétel minden egyes helyi bizottság feladatává tétetett. Nem hiszem azonban hogy ezen ideiglenes intézkedés teljesen pótolni fogja egy erős Tátra-osztály hiányát, miért is ennek újbóli felélesztése előbb-utóbb szükségesnek fog mutatkozni.

Az osztályok segélyezésére a folyó évben is nevezetesebb összegek szavaztattak meg a központ részéről; így a vas megyei osztálynak az „Irottkő“ nevű hegyen létesítendő kilátótorony költségeire 80 frt és a sziléziai osztálynak a felkai völgyben és a batizfalvi tóhoz tervezett utépitési munkálatok létesítésére az 1890 és 1891. évekre eső 352 frttal előirányzott 40%-nyi osztályjárulék. A központ illetve a helyi bizottságok által a Magas-Tátrában létesítendő építkezésekre a folyó évre 2000 frtot irányoztatott elő.

Végre van szerencsém a tisztelt közgyűlés tudomására hozni, hogy a mult évben kifejezett kívánságához képest, néh. Dr. Roth Samu, a mindnyájunk által annyira tisztelt és szeretett volt ügyvivő alelnökünknek olajfestményü arcképét elkészíttettem és azt a magam részéről a Kárpát-

egyesületnek illetve a Kárpáti muzeumnak, a hol az már el is helyzetetett, felajánlom, oly reményben, hogy a boldogultnak számos barátjai és tisztelői azt ép annyira a megszólalásig hűnek és azért kedvesnek találандják, mint a mennyire ez az én emlékezetemnek megfelel.

És ezzel befejezhetném jelentésemet, melyben mult évi működésünknek habár csak vázlatos képét feltüntetni iparkodtam; de mielőtt azt tenném, legyen szabad ismét úgy mint a mult évben abbéli biztos reményemnek kifejezést adni, hogy mai napirendünk legfontosabb tárgyának t. i. az új alapszabálytervezetnek elintézésénél, az igen tisztelt tagtárs urak minden személyi indok és magán érdek félretételével, egyedül egyesületünk közérdeke által fogják magukat vezéreltetni, és hogy az ellentétes vélemények harcát, mely a többség határozata szerint ezen életsteremben nyerendi törvényszerű befejezését, innen nem fogják az életbe átvinni, hanem bármiként dőljön is el ez ügy, ismét válvetve és testvéries egyetértéssel fognak közreműködni kitűzött egyesületi közös célunk elérésénél.

Ebbeli hő öhajításom teljesülése reményében magamat és tisztársaimat a tisztelt közgyűlés becses jó indulatába ajánlom.

Tátrafüred, 1891. aug. 2-án.

Gf. Csáky Albin,
egyesületi elnök.

2. Jegyzőkönyv

felvétel a Magyarországi Kárpátegyesületnek 1891. évi augusztus hó 2-án Tátrafüreden tartott évi közgyűlésén.

Jelenlevők: Elnök: Szönyey Kálmán ügyvivő alelnök; Dénes Ferencz II-od alelnök; Mátyus Endre pénztáros; Fleischhacker Lajos titkár és a következő egyesületi tagok: Dr. Jármay László, Hergesell János, Dr. Balkányi Miklós, Gréb János, Dr. Sax Ágoston, Scholtz Albert, Dr. Petz Gedeon, Kovács Lajos, Pap József, Hertzka Ignác, Kollár Lajos, ifj. Görgey Kornél, Putsch Tóbiás, Péter Béla, Kaczvinszky Géza, Kulman János, Kovács Elek, Szakmáry K., Roesmer Mór, Kubinyi Gyula, Környei Ede, Róth Márton, Danilovics János, Prihradny Oszkár, Vécsey Tamás, Hegedűs Károly, Fischer Miklós, Dr. Grün János, Dr. Heinrich Ernő, Payer Jenő, Schmidt József, Czibur Bertalan, Krompecher Béla, Majunke Gedeon, Szabó Ágoston, Szentiványi József, Gróf Csáky Gyula, Gróf Migazzy Vilmos, Cserépy Nándor, Máriássy Ferencz, Máriássy Ödön, Ögróf Csáky-Pallavicini, Oltványi Pál, Dr. Szontagh Ábrahám, Kürthy Lajos, Gróf Zichy Géza, Dr. Valkó Zsigmond, Jeszenák Alfonz, Pollák R. Lajos, Kollarits Ferencz, Scherfel V. Aurél, Herfurth József, Folgens Kornél, Weber Rudolf, Hunfalvy Pál, Bexheft Mór, Dr. Topsischer R., Nászay Mór, Roeser Miklós, Dr. Steiner Antal, Lux Ede, Dr. Posevitz Tivadar, Bugsch Sándor, Melezer Gusztáv, Scholtz J., Adriányi Róbert, Lang Géza, Hauser Károly, Milder Ferencz, Geyer Gyula, Pinder R., Kolbenheyer Károly, Frenda Ede, Hoepfner Gusztáv, ifj. Divald Károly, Péntes István, Nikházy Frigyes, Marcsék Andor, Walter Ede, Frivaldszky János, Wimmer Antal, Gundelfinger Gábor, Dr. Raisz Gedeon, Schirger Tivadar, Adriányi Arnold, Simonffy Emil, Gedeon Jenő, Lux János, Maurer M., Raisz Viktor, Fábry Sándor, Dr. Nagy Árpád, Zimann János, Lövy Mór, Görgey Kornél, Dr. Szontagh Miklós, Zoficsák József, Dr. Pap Samu, Payer Hugó, Horn Valér, Gabos Gyula, Radvánszky Károly, Rajner Vilmos, Loisch Mátyás, Ambrózy stb.

Tárgy: 1. Szönyey Kálmán ügyvivő alelnök előadja, hogy egyesületi elnökünk ö Nagyméltósága akadályozva lévén a közgyűlésen megje-

lenni, annak vezetésével az ügyvivő alelnököt bizta meg, távolmaradása feletti sajnálatával abbeli reményének adván kifejezést, hogy a napirenden levő fontos kérdés eldöntése egyesületünknek javára szolgáland. Elnöklő alelnök a közgyűlés őszinte sajnálatának ad kifejezést, hogy egyesületünk épen jelenlegi válságos helyzetében szeretve tisztelt elnökünk bölcs vezérlését és az ellentétes vélemények szerencsés kiegyenlítésében oly sokszor tapasztalt kiváló tapintatát fájdalomosan nélkülözni kénytelen.

Ezek után szívélyesen üdvözlővén a szép számban megjelent tagokat, a XVIII. rendes közgyűlést megnyitottnak nyilvánítja, az elnöki jelentést felolvastatja.

A közgyűlés a kimerítő elnöki jelentést helyeslő tudomásul veszi és elnök úr ő nagyméltóságának ama nagylelkű adományáért, melyben egyesületünket néh. Dr. Roth Samu alelnök olajfestményű képeinek felajánlása által részesíteni kegyeskedett, és melyben egyesületünk iránti jóakaró gondoskodásának és gyöngéd figyelmének újabb megható tanujelét látja, — jegyzőkönyvileg hálás köszönetet szavaz.

2. Olvastattott a muzeumi bizottság jelentése a Kárpátgyesületi Muzeumnak a lefolyt évben mutatkozó gyarapodásáról és az egyes osztályoknak rendezéséről. — Örvedetes tudomásul vétetett.

3. Előterjesztetett a számvizsgáló-bizottság jelentése a múlt évi számadások megvizsgálásáról és ezzel kapcsolatban a múlt évi számadás és vagyonkimutatás. — Helyeslő tudomásul vétetvén, a számadó pénztárnoknak tanusított ügybuzgalmaért és pontosságáért a szokásos felmentvény megadása mellett, köszönet és elismerés nyilvánítatik.

4. Következett: az alapszabályok megváltoztatása és a központi székhelynek Budapestre való áttétele tárgyában beadott múlt évi javaslat tárgyalása, illetve a bemutatott és az osztályok által előzetesen közölt alapszabálytervezet módosítása. A tárgyalást megelőzőleg felolvastatta ügyvivő alelnök az előzőnap előértekezlet jegyzőkönyvét, mely szerint az előértekezlet az új alapszabálytervezetet általánosságban elfogadásra ajánlja és azon a központi választmány, az egyes osztályok és az értekezleten résztvett egyesületi tagok indítványa alapján némi módosítások eszközését javasolja.

Ezen alapszabály-tervezet elfogadás esetén jóváhagyás végett a nm. Belügyminiszteriumnak volna bemutatandó és a jóváhagyás beérkezése után egy Budapesten, már az új alapszabály értelmében tartandó rendkívüli közgyűlésen a központi tisztikar megválasztandó, addig is felkértevén az állásairól lemondott eddigi központi tisztviselők, hogy az egyesület ügyeit tovább vezessék.

Továbbá indítványoztatik, hogy a megszűnt Táttra-osztály helyébe egy új Táttra-osztály alakíttassék, ennek szervezésével a központi ügyvezetőség bizassék meg, kimondatván egyúttal, hogy az egyesületnek minden eddigi központi tagja, ha csak ez iránt folyó évi október hó végéig másként nem intézkedik, illetve egy más osztályba való felvétele iránt nem nyilatkozik, az alakítandó új Táttra-osztályba lépettnek fog tekintetni. Az ez iránti felszólítás a folyó évi évkönyvbe lesz felveendő.

Végre javasolja az előértekezlet, hogy az összes Kárpátgyesületi vagyon, a Muzem kivételével, mely ezentúl is közös egyesületi vagyon marad, a felállítandó Táttra-osztályt illesse tulajdonjogilag.

Erre hosszú, élénk vita fejlődött, melynek folyamán úgy a fenti módosításokkal ellátott alapszabálytervezet elfogadása és ennek következtében a székhelynek Budapestre leendő áthelyezése mellett, mint pedig ellene, számos tag részéről érveltetett, és mintán a tárgy teljesen kimerítetett, és ügyvivő alelnök újból egész tárgyilagosan és behatóan a szőnyegen levő

ügyet ismertette és a felhozott érveket összegezte, általános kívánság folytán megejtetett a névszerinti szavazás, melynek folyamán ama feltett kérdésre, hogy elfogadja-e a közgyűlés a betervezett új alapszabály-tervezetet a részletes tárgyalás alapjául? Igen-nel szavaztak: dr. Jármy László, Hergesell János, dr. Balkányi Miklós, Gréb János, dr. Sax Ágoston, Scholtz Albert, Hertzka Ignác, Kollár Lajos, Putsch Tóbiás, Szakmáry Károly, Kubinyi Gyula, Környey Ede, Dénes Ferencz, Róth Márton, Danilovics János, Hegedűs Károly, Majunke Gedeon, gróf Csáky Gyula, gróf Migazzy Vilmos, Cserépy Nándor, dr. Szontágh Ábrahám, Kürthy Lajos, Kollarits Ferencz, Scherfel W. Aurél, Bexheft Mór, dr. Posevitz Tivadar, Scholtz J., Adriányi Róbert, Frenda Ede, ifj. Divald Károly, Walter Ede, Frivaldszky János, Adriányi Arnold, Maurer M., Fábry Sándor, dr. Pap Samu, dr. Petz Gedeon, Ambrózy, Adriányi László, Mátyus Endre, Szőnyey Kálmán, Fleischhacker Lajos. — Nem-nel szavaztak: Péter Béla, Kaczvinszky Géza, Kulman János, Kovács Elek, Prihradny Oszkár, Vécey Tamás, Fischer Miklós, Payer Jenő, Schmidt József, Czibur Bertalan, Krompecher Béla, Szabó Ágoston, Szentiványi József, Máriássy Ferencz, Máriássy Ödön, ögróf Csáky-Pallavicini, Oltványi Pál, gróf Zichy Géza, dr. Valkó Zsigmond, Jeszenák Alfonz, Pollák R. Lajos, Herfurt József, Folgens Kornél, Weber Rezső, Hunfalvy Pál, dr. Topscher, Nászay Mór, Roeser Miklós, dr. Steiner Antal, Lux Ede, Bugsch Sándor, Melczér Gusztáv, Lang Géza, Hauser Károly, Mildner Ferencz, Geyer Gyula, Pinder R., Kolbenheyer Károly, Pénzés István, Nikházy Frigyes, Marcsék Andor, Gundelfinger Gábor, dr. Raisz Gedeon, Schirger Tivadar, Simonffy Emil, Gedeon Jenő, Lux János, Raisz Viktor, dr. Nagy Árpád, Zimann János, Lövy Mór, id. Görgey Kornél, dr. Szontágh Miklós, Zoffcsák József, Payer Hugo, Horn Valér, Gabos Gyula, Radvánszky Károly, Rajner Vilmos, Loisch Mátyás, Kammer Ernő, Weszter Pál. — Mihezképest az új alapszabály-tervezet 62 szavazattal 42 szavazat ellenében elvetetett; ezen eredmény nyomban kihirdettetett.

Miután ekként a központ székhelyének a Szepességen való további meghagyása, a szabályszerű szavazattöbbség által elhatározott és az eddigi központi tisztviselők, a lemondási kérvényükben még ez esetben sem hajlandók állásaikat tovább viselni, új tisztviselők jelölésének szüksége fennforogván, közkívánságra a gyűlés 5 perczre felfüggesztetett, melynek leteltével az iglói osztály részéről ügyvivő alelnökül Fischer Miklós főgymn. igazgató, II-od alelnökül Zsembery Tivadar bányakapitány, titkáru Nikházy Frigyes és pénztárosul Marcsék Andor főgymn. tanárok, mindannyian Iglón lakó tagok, ajánlottak és egyhangulag megválasztottak. Minthogy továbbá Róth Márton, mint az évkönyv szerkesztőségi bizottság elnöke, ezen állásáról szintén leköszönt, annak a legközelebbi közgyűlésig való ideiglenes betöltésével a központi választmány bízott meg.

A visszalépett eddigi tisztviselőknek az egyesület érdekében teljesített ügybuzgó szolgálatukért jegyzőkönyvi köszönet szavaztatott.

5. Következett gróf Csáky Gyula választmányi tagnak a Magas Tátra lejtőin nyaralóknak leendő építése tárgyában az 1890. évi augusztus hó 3-án tartott közgyűlésen tett indítványa folytán a központi vezetőség által kiküldött bizottságnak eddigi működéséről szóló jelentése. — A jelentés, mely szerint kilátás van arra, hogy tőkepénzesek közbenjárásával a tervbe vett vállalat sikerülend, örvendetes tudomásul vétetett és előadónak kívánsága szerint a bizottságba az illetők beleegyezésükkel a következő egyesületi tagok választottak: gróf Dessewffy Aurél, dr. Falk Miksa, dr. Flittner Frigyes, ifj. Görgey Kornél, Harkányi Frigyes, Horn Dávid, Ivánka Imre, Kürthy Lajos, Kaltstein Ágost, gróf Migazzy Vilmos, dr. Münnich Aurél, Róth Márton, Szentiványi József, Kulman János, gróf Tisza Lajos, Tolnay Lajos, gróf Zichy Géza, Cserépy Nándor.

6. Tárgyalásra került Zimann János tagtársnak alapszabálmódosítást igénylő, szintén a m. 1890. évi augusztus hó 3-án tartott közgyűlésen előterjesztett abbeli indítványa, hogy az egyesületi közgyűlés ezentúl augusztus havának ne első, de legkorábban augusztus hó második vasárnapján tartassék. — A közgyűlés az eddigi szokás mellett nyilatkozott és a közgyűlés megtartására ezentúl is augusztus hó első vasárnapját választja.

7. Oltványi Pál prépost, egyesületi tag indítványozza, hogy a mai nap alkalmából Károly Lajos cs. és kir. Főherceg ő fenségéhez, mint egyesületünk fővédnökéhez és Gróf Csáky Albin ő nagyméltósága, egyesületünk elnökéhez, hódolatunk és határtalan tiszteletünket kifejező távirat intézessék. — A lelkesedéssel fogadott indítvány értelmében az elnökség az üdvözlő sürgönyöket nyomban útnak indította.

8. Dr. Raisz Gedeon, a Keleti Kárpátok osztályának képviselőjében megjelent tagtárs határozatilag kimondatni indítványozza, hogy jövőre:

a) az évkönyv számára beküldött czikkek külalakjáért az illető beküldő, illetve szerző felelős;

b) hogy a fordított közlemények alaki szempontból (nyelvészetre), közlésük előtt felülvizsgáltassanak.

Ezen indítvány lehetőleg figyelembevétel végett az évkönyv-szerkesztőbizottságával közöltetik.

Végül felolvastatott a fiumei osztály, a deutsch-österreichischer Alpenverein, az Erdélyi Kárpát egyesület és a Fiumében székelő Club-Alpino üdvözlő távirata. — Ezen egyesületeknek a közgyűlés köszönete nyilvánított.

Kelt mint fent.

Fleischhacker Lajos s. k.,
titkár.

Szőnyey Kálmán s. k.,
ügyvivő alelnök.

3. Jegyzőkönyv

felvételét a Magyarországi Kárpát egyesület központi választmányának 1891. évi november 14-én Iglón tartott gyűlésén.

Jelenlevők: Elnök: Fischer Miklós, ügyvivő alelnök; Zsembery Tivadar, másodalelnök; Marcsék Andor, pénztáros; Nikházy Frigyes, titkár s következő választmányi tagok: gróf Csáky Gyula főispán, Zimann János, Kövi Imre, Róth Márton, Payer Jenő, Geyer Gyula, Putsch Tóbiás, dr. Lorx Sándor, Scherffel V. Aurél, Koromzay György, Kaltstein Ágost, Gruber Károly; ezeken kívül: Dénes Ferencz, Scholtz Vilmos, Fest Ottó, Arányi Antal, ifj. Görgey Kornél, Lövy Mór, Lehoczky Jenő, Hajts János egyesületi tagok.

Tárgyak: Elnöklő, Fischer Miklós, ügyvivő alelnök előadja, hogy egyesületi elnökünk ő nagyméltósága akadályozva lévén a választmányi gyűlést személyesen vezetni, ő reá hárult a megtisztelő megbízás, hogy a központi választmányának mai tanácskozmányát vezesse. Midőn így első ízben végzi abbéli kötelességeit, nem hagyhatja említés nélkül, hogy akkor, midőn az új tisztikar a folyó évi augusztus hó 2-diki tátrafüredi közgyűlés megbízását elfogadta, teljes tudatával birt azon nehézségeknek, melyek között feladatát teljesítenie kellend, s ha mégis ezen megtisztelő állás elfoglalására bátorsága volt, merítette azt nemcsak az ügy iránti lelkesedésből, álláspontja konsequentájának kényszerítő hatása alatt, de azon meggyőződésből is, hogy az egyesületnek buzgó, lelkes tagjai részéről, hogy azon férfiak részéről kellő hathatós támogatásban fog részesítettetni, kik mint a

központi választmány tagjai a központi tisztkarral együtt viselik a felelősséget az egylet célirányos vezetéseért.

E támogatást a központi választmány színe előtt kéri azon nemes ügy érdekében, melynek szolgálatában valamennyien állunk. Felemlíti, hogy azóta megalakult az országos „Turista-egylet“; megalakulását örömmel üdvözli, mert benne új munkatárst lát hazánk közegészségi, közművelődési és közgazdasági érdekeinek szolgálatában, a turistaság országossá tételére irányuló törekvésekben, azon a téren, melyen a Magyarországi Kárpát-Egyesület már közel két évtized óta sikerrel működik. Mindkét egyesület annál jobban közelíti meg céljait, mennél tágasabb körben igyekeznek működésüket kifejteni, a társadalom mennél szélesebb rétegeiben törekszik a turistaság iránti érdeklődést felkölteni. Két különböző zászló alatt, de közös cél felé törekszik s azért oda kell hatnunk, hogy az őszinte, kollegialis rokonszenven érzelmei kössék össze a két testület mérvadó köreit, hogy a jövőben annak még látszatát is kerüljük, mintha a „Turista-egyesület“ bárminemű veszteségével, gyengítésével akarnók a Kárpát-Egyesületet erősbíteni. Hogy a fővárosból kiindult mozgalom mily hullámokat fog vetni egyesületünk életében, az jelenleg még nem tudható, de az eddigi symptomák után ítélve erősen bizik abban, hogy e hullámzás csak a felszínen fog maradni, nem fog mélyebbre hatni, hogy egyesületünk, melynek 18 évi multja eléggé mutatja életképességét, ezentúl is virágozni fog, mert az egyesület eddigi törekvései, el nem vitázható sikerei oly morális kötelezettségeket rónak az osztályokra, az egyesület alkotó elemeire, mint hű munkatársakra, mely kötelezéseket még azok sem fogják szem előtt tévesztetni, kik a központ székhelyének a fővárosba való áthelyezése mellett foglaltak állást. Legyen ismét az összetartó kapocs közöttünk a közös munka közös célunk elérésében. E szavakkal megnyitottnak nyilvánítja a gyűlést.

Felolvastatván az 1891. évi augusztus hó 2-án Tátrafüreden tartott évi közgyűlésnek jegyzőkönyve, az hitelesítettnek nyilvánítatik.

II. Alelnök jelentést tesz úgy az irattár, mint a pénztárnak az előbbi tisztviselelőktől való átvételéről. Az ügyiratok, az egyesület butorai, kiadványai, ez évi cserepéldányai, ügykezelési könyvek, vendégkönyvek, fényés térképek, oklevelek s egyéb nyomtatványok a bemutatott leltár szerint vétettek át; a kárpát-egyesületi muzeumot illető könyvek és folyóiratok, cserepéldányok külön leltár alapján egyenesen a muzeumba voltak küldendők. A 14 nagy ládában elhozott tárgyak külön iroda-helyiségben helyeztettek el. A pénztáros következő állapotban vette át az egyesületi pénztárt:

Alapító tőke:

Kárpáti muzeum tartozása	frt	3000.—
Tátraosztály tartozása:		
1889. május 15-ről	„	2000.—
1889. augusztus 28-ról	„	500.—
1890. június 6-ról	„	500.—
Keleti Kárpátok oszt. tartozása	„	1000.—
Szepesi Hitelbank 7201. sz. betét	„	254.54
Szepesi Hitelbank 7992. sz. betét	„	44.09
(Kalauztőke)		
Ordódy K. István alapítványa	„	162.34
Összesen	frt	7460.97

Bevétel:

1890. évi maradék	frt	520.12
Bevételi szelvények	„	917.60
Összesen	frt	1437.72

Kiadási mellékletek 948.87

Készpénzben átvett . . . frt 488.85

Ezután több administratív ügyről tesz jelentést, melyekre utólag a választmány jóváhagyását kéri. Így felemlíti, hogy felhívások új tagok gyűjtésére küldettek szét és fognak még szétküldetni. Evvel kapcsolatban felkéri a választmányt a jelen volt szépmegyeyi főispánt, hogy különösen a közönséget bírja rá tekintélyével az egyesületbe való belépésre, mint a melyeknek leginkább fekszik érdekében egyesületünk sikeres működése. A főispán úr, mint mindig, úgy most is készséggel ígérte meg hathatós támogatását. Több helyen képviselőkre lévén szükség, következők kértettek fel: Budapest: Weber Rezső, főgymnasiun tanár, Ulbrich Ede ügyvéd, tózsdei jogügyi titkár; Lőcsén: Dénes Ferencz tanár; Kolozsvárt: dr. Genersich Antal, egyetemi tanár; Győrött: Franciscs Norbert, főgymnasiun igazgató; Poprádon: Wolf János; Podolinban: dr. Csáky Károly.

A folyó évben az előirányzatba felvett munkálatok közül a beérkezett jelentések szerint a Magas-Tátra területén a következő munkálatok végeztek: 1. a Tátrafüredtől a Felkai-tóhoz vezető régi gyalog és lovagló ösvény kijavított. (Zsofcsák József felügyelete alatt); 2. a Batizfalvi-tóhoz vezető út a kalauzok által helyreállított. (Dr. Jármai László); 3. a Nagy-szalóki csúcs alatti menedékház kijavított (Zsofcsák József); a Tarpataki gyalogút kijavított (Dr. Jármai), 5. a Zöld-tóhoz vezető út helyreállított (Beck Ede); 6. a Veres-agyagtól a késmárki juhosárig új út vezetett (Beck Ede); 7. a Javorinai uton a Vörös-agyag alatt egy hid helyreállított (Kaltstein Ágost). Új utak s gyalogösvények készültek még: 1. Matlárházáról a tarpataki nagy vízeséshez (Loisch Mátyás); 2. a Felkai-tótól a „Hosszú-tóig“ új út trasziroztatott (Dénes Ferencz); 3. a Turista uton Matlárháza felé a vármegye dolgoztatott; 4. a Mengusfalvi völgyben a Poprád-tóig az Oszterva lejtőjén új út készített (Máriássy Ferencz). Tavasszal még a következő munkálatok volnának végzendők: 1. a Zöld-tó melletti menedékház építése; 2. a Drechslerhäuschen-től kezdve a „Veres agyag“ mellett elhaladó és a Nyergen átvezető javorinai utnak kijavítása; 3. a Tokarnya hegyen egy messzelátónak építése.

Továbbá következő útjelzések végeztek: Dr. Jármai László úr által: Tátrafüred—Jégvölgyi-csúcs, Tátrafüred—Lomniczi-csúcs, Tátrafüred—Öt-tó; Tátrafüred—Rovátka—Lengyelyerreg, Tátrafüred—Felkai-tó—Lengyelyerreg; Tátrafüred—Szalóki-csúcs; Tátrafüred—Batizfalvi-tó; Rablókö—Tarajka; Ötforrás—Tarajka; Kecske-kő—Oszterva; Putsch Tóbiás úr által: Tarpataki vízesés—Matlárháza; Matlárháza—Lomniczi-csúcs fel a gerincezig.

A választmány úgy azoknak, kik saját költségükön végezték a munkálatokat, mint azoknak, kik a felügyeletet gyakorolták, jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

Egét szükség a Poprád-tó melletti menedékház fölépítése; e tekintetben örömmel veszi tudomásul a választmányt azt a lapokból vett értesítést, hogy ott az illető földbirtokos szándékozik egy nagyobb menedékházat építeni, úgy hogy ez már a jövő idény kezdetén a turisták rendelkezésére bocsáthatnák.

Elnök előadja, hogy f. év augusztus havában az „Oesterreichischer Turisten-Club, Section Wienerwald“ 50 tagból álló társasága látogatta meg a Magas Tátrát. A társaság a csorbai állomáson az egyesület tisztikara által fogadtatott és két napon át kalauzoltatott: Egyesületi közlönyükben oly meleg hangon írják le e kirándulásokat, hogy beváltva ígértöket ezentül tömegesebben fogják Tátránkat felkeresni.

Felemlíti, hogy az idei Évkönyv elkésve jelent meg, a minek oka abban a körülményben keresendő, hogy az egyes osztályok nem küldték be ideje korán évi jelentéseiket.

E tekintetben a választmány kifejezi azon óhaját, hogy a szerkesztő-

bizottság az összes tényezők közreműködése mellett törekedik arra, hogy az Évkönyv megjelenésének alapszabályilag meghatározott határideje lehetőleg tartassék be.

A pénztáros előterjeszti a pénztár átvételéről szóló jelentést, melyből kiténik, hogy az alaptőkéből 3000 frt kölcsön utalványoztatott a volt „Tátra-osztály“-nak. Miután ez feloszlott, a központra hárul a feladat, hogy ezt az összeget eredeti rendeltetésének visszaszerezze. Beható s sok tekintetben a jövőre nézve tanulságos eszmecsere után, melyben úgyszólván az összes választmányi tagok részt vettek, kimondja határozatképen a választmány, hogy ezen a Tátra-osztály által útépitésekre felhasznált 3000 frtnyi alaptőke építessék fel a többi alaptőke után befolyó kamatokból, melyek évenként az alaptőkéhez csatolandók, mindaddig, míg a 3000 frt alaptőke újra meg lesz. Egyszermind kimondja a választmány, hogy jövőre nézve több óvatosság és teljes biztosíték mellett adassék kölcsön.

Együttal elhatározza a választmány, hogy a központi elnökség a jövő választmányi gyűlésen tegyen jelentést arról, mi módon vannak biztosítva a többi kölcsönök és mi módon folynak be az ezek után járó kamatok.

A Posevitz Gyula 1200 frtos és Posevitz Tivadar 1600 frtos követeléseinek rendezését a választmány a központi tisztviselőkre bizza, úgy, hogy ama követelések közmegegyezés útján lehetőleg a pénztárnak túlságos igénybe vétele nélkül kiegyenlíthessenek. A Renner örökösök 600 frtos követelését illetőleg pénztáros megbizatik, hogy a következő választmányi gyűlésen terjessze elő az összes ez úgyre vonatkozó iratokat, a mikor ezen követelés felől is intézkedés fog tétetni.

Ezen követelések rendezésének kérdésével kapcsolatban, mint a melyek a volt Tátra-osztály örökségeként szálltak a központra, kifejezést nyert ama óhaj, vajha a feloszlott „Tátra-osztály“ volt intéző körei és tagjai buzgó működésökkel egyesületünk érdekében ama reánk örökített terhek elviselésében és rendbehozatalában bennünket támogatni morális kötelességöknek tartanák.

Végül elnöklő felolvassa a „Keleti Kárpátok“ osztályának átiratát, melyben az osztály elnökség melegen üdvözlö az új tisztikart és annak teljes bizalmat szavaz, kifejezván abbeli reményét, hogy a szepességiek most midőn a központ a Szepességen maradt, annál inkább fognak a régi zászló körül csoportosulni.

III. Olvastatik a volt „Budapesti osztály“ feloszló gyűlésének beküldött jegyzőkönyve.

A feloszlás tudomásul vétetik. Ezzel kapcsolatban a választmány átiratot intéz a „Turista-Egylet“ elnökségéhez, melyben az új egyesületet a közös működési téren, hazánk érdekeinek szolgálatában üdvözli.

IV. Olvastatik dr. Kállay Zoltán, hevesmegeyi főispán lelkes hangú átirata, melyben jelenti a választmánynak, hogy folyó évi július hó 6-án Egerben egy új osztály alakult meg „Egri-Bükk-osztály“ név alatt 262 taggal és melyben kéri a központi választmányt, hogy a mellékelt ügyrendet a megerősítő záradékkal ellátni sziveskedjék.

A választmány örvendetes tudomásul veszi az új osztály megalakulását és elhatározza, hogy az osztály elnökségéhez üdvözlő átiratot intéz, biztosítva azt jóindulatú támogatásáról. Tárgyalva az előterjesztett ügyrendet, azt jóváhagyja, kivéve a 7. §. b) pontját, melyet az egyleti alapszabályok értelmében megváltoztatni elhatározza és megbizza a központi tisztviselőt, hogy a benyújtott ügyrendet ebben az értelemben a megerősítő záradékkal lássa el.

V. Olvastatik Hoepfner Gusztáv úr levele, melyben a számvizsgáló bizottsági tagságtól való felmentetését kéri.

A választmány eddigi működéséért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz

és helyére Scholtz Vilmos iglói polgármestert választja be, a mit ez köszö-
nettel elfogad.

VI. Sorra kerül a szerkesztő-bizottság elnöki tisztségének betöltése. Elnök felkéri a választmány nevében Róth Márton urat, hogy maradjon ezentúl is annak a bizottságnak az élén, melynek elnöke gyanánt oly sok és üdvös munkásságot fejtett ki egyesületünk érdekében. Róth Márton úr megköszönve a bizalmat kijelenti, hogy ezentúl is buzgó munkása kíván maradni együletünknek, de az elnöki tisztségről való felmentetését most is kénytelen kérni.

A választmány méltányolva a felhozott indokokat, eddigi működéséért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz és Kövi Imre, szerkesztő bizottsági tagot kéri fel az elnökség elvállalására; helyette pedig Róth Mártont választja tagnak. Ugyanekkor Fischer Miklós, ügyvivő alelnök leköszönvén a szerkesztő bizottsági tagságról, helyette megválasztatik Arányi Antal, tanítóképezdei igazgató.

Ugyanitt felmerülvén a jövő évi Évkönyv kiadatásának kérdése, elhatározzatik, hogy ennek terjedelme és költségelőirányzata feletti végleges döntés a jövő választmányi gyűlésre tartassék fenn.

VII. Következett az 1890. évi december hó 3-án és 1891. évi márczius hó 7-én tartott választmányi ülésekből kiküldött bizottságok véleményes jelentéseinek tárgyalása.

Gróf Csáky Gyula főispán, mint a „nyaraló építési vállalat“ létesítésének kezdeményezésére kiküldött és későbbben kiegészített bizottság elnöke jelenti, hogy a bizottság már tényleg megkezdte működését, a mennyiben már a lefolyt nyáron bejárta mindama, a turistaút mentén fekvő helyeket, melyek a betelepítésre alkalmasoknak mutatkoztak. A terv az, hogy az egész útvonalon végig, a Csorbai-tótól Barlangligetig nyaraló és üdülő helyek létesítsenek még pedig úgy, hogy a már meglévő telepek mindég tovább és tovább fejleszteszenek, ezek között pedig az útvonaltól felfelé bizonyos zónaszélességben alkalmas helyeken új telepek állíttassanak. Ezek a helyek ki is jelöltettek, megvizsgáltatván azoknak klimatikus fekvése, talajviszonyai és felvétetvén topographiai helyzetök. Ezekon kívül kijelöltettek a zónán kívül eső pontok, mint pl. a Poprádi-tó melletti és az Oszterva alatti forrásokban igen gazdag rétség, mint a melyek igen alkalmasak volnának hideg gyógyfürdő létesítésére. Az egész 37 km. hosszú útvonaltól Dénes Ferenc tanár egy térképet készített 1 : 5000, némely részleteiben 1 : 2500 mértékben, melyen fel vannak véve az egyes kijelölt, telepítésre alkalmas pontok, azoknak terjedelme, talajviszonyai. Fel lettek véve továbbá az illető helyeknek birtokviszonyai is. Az egyes, kiváló szép helyekről Forberger Vilmos tanár gyönyörű rajzokat készített, melyek precisítása épügy meglepte a választmányi tagokat, mint a térképnek gondos és alapos felvétele. Előadó továbbá bemutat tervezeteket, melyeket a nyári lakások belső berendezéseit illetőleg készített s melyek csinos egyszerűségök mellett igen kényelmeknek ígérkeznek. További teendők lesznek: kimutatni azt, mily anyagok állanak az egyes helyeken az építkezés rendelkezésére; valamennyi földbirtokossal feltételes szerződéseket kötni; a belső berendezések és az építkezések költségvetését előkészíteni s így azután konkrét alakban egy tervezetet nyújtani, melynek alapján következnék azután az egész tervezetnek finanszírozása. Hogy ez sikerülni fog, arra alapos kilátások vannak.

Előadó továbbá jelenti, hogy a poprádi vasúti állomástól — Tátrafüredig s azután a turista útvonalon tervezett villamos vasút előmunkálatai folyamatban vannak és hogy nemsokára prospektusok fognak szétküldetni, melyek hivatva lesznek az egész tervezetet híven előtűntetni. Kívánatosnak tartja, hogy ezen vállalat iránt, mely megyénk közgazdasági viszonyaira és vagyonosodására beláthatatlan előnyöket biztosító kihatással leend, megyei

pénzintézeteink és a szepesi tökepenzesek élénk érdeklődéssel viseltessenek és abban tevékeny részt vegyenek.

Végül kifejezi azon óháját, vajha ama hangok, melyek egyik szepesi lapban hangoztattak és a melyek ezen, megyei lakosságunkra nézve annyira fontos vállalatok létesítését speciális érdekekből csak hátráltatni kívánják, közönségünk és megyénk jól felfogott érdekében minden uton-módon elnémíttatnának.

A választmány nagy köszönettel fogadja a kiküldött bizottság elnökének amaz érdekes előadását és fáradhatatlan munkásságáért jegyzőkönyvi köszönetet és elismerést szavaz. Ugyanígy köszönetet szavaz a bizottság munkálkodásaiban tevékeny részt vett tagoknak u. m. Dénes Ferencz, Forberger Vilmos, Róth Márton és ifj. Görgey Kornél uraknak is.

Az egyesületi tagoknak nyújtandó kedvezmények megállapítása tárgyában kiküldött bizottság nevében Róth Márton következő indítványt terjeszt elő:

Eszközöltessenek ki a központ részéről az egyesületi tagok számára kedvezmények: 1. a vasutak és gőzhajóknál. 2. a szállodák és vendéglőkben, 3. a menedékházakban.

A választmány az indítványt elfogadja és annak foganatosításával a központi tisztviselőket bizza meg.

Posevitz Gyula, egyesületi tagnak a turista-út építésénél felszámított többlet munkák felülvizsgálatára, műszaki megállapítására kiküldött választmányi tag, Majunke Gedeon műépítész úr, mint szakértő, továbbá az ez ügyben az elnökség által felkért Dénes Ferencz és Róth Márton választmányi tagok által beadott véleménye alapján Posevitz Gyula úr munka-többlet követelése jogosnak tűnik fel; minélfogva a központi választmány elhatározza, hogy ezen kiadási többlet fizetessék ki.

A Posevitz Gyula úr által készített, a „Magas Tátrát“ feltüntető domborművű (relief) térkép helyességének megbíráására kiküldött bizottság megbízásából jelenti Róth Márton, hogy a térképen a horizontális méretek pontosak, a vertikális emelkedési méretek nagytva vannak, a mi a térképnek csak előnyére szolgál, mert anélkül a Magas Tátra középhegységnek tűnnék fel. A jelentés tudomásul vétetik és felkéretik a bizottság, hogy ebbeli véleményét írásban adja be. Egyszersmind Róth Márton elnöklété alatt egy Gróf Csáky Gyula, Dénes Ferencz és Kövi Imre, választmányi tagokból álló bizottság küldetik ki, mely a következő választmányi gyűlésen a térkép sokszorosítására, lefényképeztetésére és színezésére nézve javaslatot terjeszsen elő.

VIII. I n d í t v á n y o k. — Elnöklő indítványozza, hogy Császka György kalocsai érsek ő Excellentiájának, ki a Magyarországi Kárpát-Egyesületnek törekvéseit — valahányszor hozzáfordultunk — nagylelkű áldozatkészséggel támogatta — fejeztessék ki a központi választmányi üléséből átiratilag kalocsai érsekké történt kineveztetése alkalmából a választmány szerencse kívánata.

A választmány az indítványt elfogadja és az átirat szerkesztésével és elküldésével a központi tisztviselőségét bizza meg.

Az ügyvivő alelnökség következő indítványt terjeszt elő: Minthogy a „Tátra-osztály“ feloszlása után az összes a „Magas Tátrá“-ban végzendő menedékház építési, útépítési és útjelzési munkálatok foganatosítása a központi választmány hatásköréhez csatoltatott; minthogy kívánatos, hogy a Magas Tátra feltárása és hozzáférhetővé tétele pénzerőnkhez képest fokozatosan ugyan, de rendszeresen és tervszerűen történjék: a központi választmány kebeléből küldessék ki egy e téren gazdag tapasztalatokkal rendelkező tagokból álló bizottság, mely tanácskozmányai alapján egy a

Magas-Tátra teljes feltárására és hozzáférhetővé tételére vonatkozó munka-programmot terjesztene a központi választmány elé.

A központi választmány magáévá teszi az indítványt és nyomban megválasztja a bizottságot: Elnök: Róth Márton. Tagok: Gróf Csáky Gyula, Kövi Imre, Geyer Gyula, Dénes Ferencz, Weber Samu, Kaltstein Ágoston, Genersich Tivadar, Majunke Gedeon, Beck Ede, Putsch Tóbiás, Horn Valér, Hoepfner Gusztáv, dr. Szontágh Miklós, Máriássy Ferencz, Weszter Pál, Hensch Sz.-Szombatról és Gabos Ó-Tátrafüredről.

Róth Márton indítványozza, hogy intéztessek egy átirat a Kassa-Oderbergi vasút Igazgatóságához, a melyben felkértessek, hogy a vasúti állomásokon alkalmazott anerooidokat az illető hely magassági fekvésének megfelelő tényleges légnyomás szerint állíttassa be.

Az indítvány elfogadtatik és foganatosításával a központi tisztviselőség bizatik meg.

Csetényi Emil, iglói könyvkereskedő, ajánlatot tesz, hogy elvállalja az egyesület kiadványaira nézve a főbizományságot és hajlandó a fővárosi lapokban reklamos hirdetéseket közzé tenni, ha az egyesület közvetítési díjül neki 20%-t enged át.

A választmány elfogadja az ajánlatot és a további intézkedésekkel a tiszti kart bizza meg.

Róth Márton vál. tag felemlítvén azt a tényt, hogy az új tisztikar, mióta működését megkezdte, tehát két és fél hónap alatt közel 900 ügydarabot intézett el, indítványozza, hogy az új tisztikarnak fejzeze ki a választmány teljes bizalmát és meleg köszönetét eddigi működésökért, s azt a jegyzőkönyvbe is vétesse föl.

A választmány az indítványt nagy lelkesedéssel magáévá teszi.

A jövő választmányi gyűlés helyének és idejének kijelölése az elnökségre bizatik.

Végül elnök Igló város polgármesterének a tanácskozási teremnek szives átengedéseért és a megjelent tagoknak szives megjelenésökért köszönetet mondva, az ülést berekeszti.

Nikházy Frigyes m. p.,
titkár,

Fischer Miklós m. p.,
ügyvivő alelnök.

4. A Magyarországi Kárpátgyesület 1892. évi márczius hó 26-án
Lőcsén tartott választmányi gyűlésének

j e g y z ő k ö n y v e .

Jelenlévők: Elnök: Fischer Miklós, ügyvivő alelnök; Marcsek Andor pénztáros, Nikházy Frigyes titkár s következő választmányi tagok: Ivánka Imre, gróf Csáky Gyula főispán, dr. Szontágh Miklós, Siegmeth Károly, Spöner Andor, Gresch Ágoston, Kaltstein Ágost, Koromzay György, Páter Kálmán, Putsch Tóbiás, Kövi Imre, Róth Márton, Zimann János, Gruber Károly; ezeken kívül: Kermeszky Mór, Görgey és Dénes Ferencz egyesületi tagok.

Tárgyak: Az egyesület Elnökének, ő Excellenciájának akadályoztatása következtében ügyvivő alelnök üdvözi, mint a mai tanácskozmány elnöke, a szép számmal egybegyűlt választmányi tagokat, kifejezést adván azoknak az érzelmeknek, melyek a közös működési térer, a közös nemes czél felé való törekvésben a munkatársakat egybefűzik. Mindenekelőtt szomorú kötelességet teljesít, midőn megemlékezik azon megrendítő sorscsapásról, mely az egyesület nagyrabecsült Elnökét, ő Nagyméltóságát és mélyen tisztelt családját a közelmúltban oly váratlanul és oly mélyen

lesújtotta. A csapás visszhangra talált az egész országban, visszhangra talált első sorban mindazok szívében, kik bármely irányban ő Excellenciájára bölcs vezetése alatt állanak. Azon viszony, mely a Magyarországi Kárpát-egyesület és mélyen tisztelt Elnöke között fennáll; azon meleg és gondos érdeklődés, melylyel ő Nagyméltósága számos gondja közepette is, egyesületünk élete nyilvánulásait figyelemmel kíséri; az egyesület fejlődését szíven hordja s melylyel az egyesületet oly nagy mértékben kintünteti: a választmány kötelességévé teszi, hogy ezen súlyos csapás fölött legmélyebb fájdalomát és részvétét jegyzőkönyvileg is kifejezze. Nem külső formalitás ténye az, hanem midőn a központi választmány azt teszi, szívének azon benső érzelmeit tolmácsolja, melyet Elnöke iránt érzett hódoló tiszteletéből és legmélyebb hálájából erednek. Midőn a megrendítő esetről értesült, kötelességének tartotta a fővárosba utazni, hogy a Magyarországi Kárpát-egyesület nevében és képviselőiben személyesen fejezze ki ő Nagyméltósága előtt a mélyen érzett részvétet.

Felemlítvén azután azt a tényt, hogy az egyesülettől elvált budapesti osztály példáját ujabban a Mátra-, Szittnya- és Vasvármegyei osztályok is követték, csatlakozván a „Turista-Egyesület“-hez, csak azon óhajának ad kifejezést, vajha ama osztályok a jövőben is oly híven szolgálják hazánk érdekeit, mint a hogy a Magyarországi Kárpát-egyesület szolgálja akarja és Isten segédelmével szolgálja is fogja. Elszakadásuk nem gyengítette a Magyarországi Kárpát-egyesületet, sőt ellenkezőleg a homogén elemeknek nagyobb tömörülése eredményezi, hogy az egyesület nagyobb intenzitással fáradozhat a magára vállalt feladatok teljesítésében. S e tekintetben örömmel üdvözli a Turista-egyesület „Mátra-osztályát“ mint új munkatársát, s annak Elnökét, gróf Csáky Gyula főispánt, kérve őt, hogy mint eddig, úgy ezentúl is új minőségében legyen egyesületünk érdekeinek lelkes képviselője, ápolván a két egyesület között az egyetértést és jó viszonyt, melynek ő leghivatottabb őre.

Gróf Csáky Gyula főispán köszönetet mond ez üdvözléért és kijelenti, hogy egy lévén a két egyesület célja, főtörekvése mindig oda fog irányulni, hogy ezt a közös célzt békés egyetértésben és nemes versenyben ériék el s egyszersmind ajánlja az új osztályt a Magyarországi Kárpát-egyesület szíves barátságába.

Ezek után Elnök a gyűlést megnyitottnak nyilvánítja.

Felolvastatván az 1891. évi november hó 14-én Iglón tartott választmányi gyűlésnek jegyzőkönyve, az hitelesítettnek nyilvánítottatik.

II. Az osztályok 1891. évi jelentéseinek, számadásainak, előirányzatának előterjesztése.

Az Aldunai-, Egri Bükk-, Gölniczvölgyi-, Iglói-. Keleti Kárpátok-, Liptói-, Magura-javorinai osztály, Sziléziai- s Zólyommegyei osztályok jelentései, számadásai és előirányzatai helyeslő tudomásul vétetnek.

Az utolsó választmányi gyűlés óta feloszlott Mátrai-, Szittnya- és Vasvármegyei osztályok utolsó évi jelentései és zárszámadásai tudomásul vétetnek.

A Mátra-osztály 1891. évi december hó 27-én tartott közgyűlése, a melyen az osztály feloszlata mondatott ki, kimondta, hogy összes vagyonát a megalakult turista-egyesületi „Mátra-osztály“-nak adja át. Ugyancsak a „Szittnya-osztály 1891. évi december hó 28-án tartott közgyűlésen kimondta, hogy tagjaival egyetemben a Magyarországi Kárpát-egyesületből kilép és a Turista-egyesülethez csatlakozik, valamint hogy az osztály összes vagyonát a Turista-egyesület „Szittnya-osztály“-nak adja át.

Mint hogy a feloszlott osztályok ügyrendjéről mélyen, mint a milyennek csakis az anyaegyesület által jóváhagyott és megerősített ügyrend tekintendő, a feloszlott osztályok vagyona a Magyarországi Kárpát-egyesületet illeti; miután továbbá a központi választmány nincs abban a helyzetben,

hogy az egyesület jogait bármely tekintetben is feladja: felszólítja a központi választmány az ügyvivő elnökség útján az anyaegyesülettől elszakadt osztályokat, hogy ügyrendjük illető szabványainak feleljenek meg.

Azok az osztályok, melyek zárszámadásait még nem terjesztették be, valamint járulékaikat a központi pénztárnak még ez ideig sem szolgáltatták át, felszólítandók, hogy e tekintetben kötelességeiknek mennél rövidebb idő alatt tegyenek eleget.

III. A muzeumi bizottság évi jelentésének, számadásának és előirányzatának előterjesztése tudomásul vétetik és az „Évkönyv“-ben közzéadni fog.

Ezzel kapcsolatban jelenti Róth Márton, mint a Posevitz Gyula úr által készített, a Magas Tátrát feltüntető domborművű térképnek a muzeum számára való megvételére kiküldött bizottság elnöke, hogy említett térkép időközben a Tátra-muzeumnak adatott el és hogy Posevitz úr egy másik térkép kidolgozását vette foganatba, mely úgy a magassági mint a domborzati viszonyokat sokkal előnyösebben tünteti fel, minélfogva ajánlja, hogy a muzeumi bizottság emez új térkép megvételére tegye meg a kellő lépéseket.

Egyszersmind jelenti, hogy a közoktatásügyi miniszter ő Nagyméltósága a rendelkezésére álló alapból e célra 150 frtot utalványozott a muzeumnak.

A központi választmány felhatalmazza a muzeumi bizottságot, hogy az előirányzatba felvett és a relief-térképre szánt 100 forint fenntartásával tegye magát érintkezésbe Posevitz úrral a nevezett térkép megszerzése iránt s egyszersmind elhatározza, hogy a m. kir. közoktatásügyi miniszter úr ő Nagyméltóságának a muzeumnak tett adományáért feliratban fejezze ki hálás köszönetét.

IV. Az egyesület zárszámadásainak előterjesztése.

Miután több osztály, köztük első sorban a budapesti, daczára többszöri felszólításnak még most sem terjesztette be zárszámadásait, a számadás mind ez ideig felül nem volt vizsgálható. Általános tájékoztatásul közli a pénztárnok, hogy az egyesületnek a múlt évben volt bevétele 4966 frt 92 kr., kiadása 4310 frt 65 kr., készpénzbeli maradék tehát 656 frt 27 kr.

A választmány elhatározza, hogy a hátralékos osztályok zárszámadásainak beterjesztését be nem várva, a számadások e hónap végével zárassanak le és vizsgáltságosnak felül.

Ezzel összefüggőleg elnök jelentést tesz az egyesület tartozásainak törlesztéséről. A 3520 frtnyi adósságból eddig 1320 frt törlesztetett; az 1892. évre az előirányzatba törlesztés czímén felvétellett 800 frt; úgy hogy alapos remény van, hogy az Egyesület az 1893. év végével megszabadul a működését annyira bénító adósságaitól.

Pénztárnok a mult választmányi gyűlés határozata értelmében jelentést tesz az egyesület alaptörvényének mikénti elhelyezéséről és biztosításáról. A választmány tudomásul veszi a jelentést.

V. Az egyesület 1892. évi előirányzatának megállapítása.

Az elnökség előterjesztésére az 1892. évre következő előirányzat fogadtatik el:

	Bevételek:	
Pénztári készlet	656	frt 27 kr.
1600 központi tag után	3200	" — "
Keleti-Kárpátok osztálya	440	" — "
Magura-javorinai osztály	40	" — "
Liptói-osztály	60	" — "
Sziléziai-osztály	200	" — "
Zólyom megyei osztály	130	" — "

Iglói-osztály	72	frt	—	kr.
Gölniczvölgyi-osztály	100	"	—	"
Fiumei-osztály	110	"	—	"
Aldunai-osztály	90	"	—	"
Egri-Bükk-osztály	290	"	—	"
tagokmányokért	30	"	—	"
jelvényekért	50	"	—	"
hirdetések után	150	"	—	"
kiadványokért	50	"	—	"
kamatok	170	"	—	"
Budapesti-osztály 1891-ki illeték	880	"	—	"
Magura-javorinai osztály 1891-ki illeték	56	"	—	"
Aldunai-osztály 1891-ki illeték	50	"	—	"
egyesületi képviselőktől hátralék	150	"	—	"
Összes bevétel	6964	frt	27	kr.

Kiadások:

Tisztviselők díjai	400	frt	—	kr.
Szerkesztő tiszteletdíja	115	"	—	"
Nyomatványok	100	"	—	"
Levélbélyeg	150	"	—	"
Szállítások	200	"	—	"
Iroda	150	"	—	"
Tagdíjszedés	20	"	—	"
Utazási költség	50	"	—	"
Különfélék	100	"	—	"
Könyvtárra	40	"	—	"
Évkönyv nyomtatási költsége	1150	"	—	"
Építkezések a Magas Tátrában	1500	"	—	"
A Posevitz Tivadar-féle tartozás törlesztésére	500	"	—	"
Renner-féle tartozás törlesztésére	300	"	—	"
Kamatok az alaptőkébe	170	"	—	"
Kamatok a tartozások után	100	"	—	"
Reiss papirkereskedő régi követelése	105	"	44	"
A villamos vasút és nyaraló telep létesítésének előmunkálataira	242	"	—	"
Posewitz Gyula-féle követelés törlesztésére	500	"	—	"
Az 1891-ki Évkönyv költségeinek fedezésére még	955	"	—	"
Összes kiadás	6847	frt	44	kr.

Bevétel 6964 frt 27 kr.

Kiadás 6847 " 44 "

Maradék 116 frt 83 kr.

Az előirányzat megállapításánál figyelem fordított a személyi és dologi kiadások apasztására, mely czímen 350 frtnyi megtakarítás éretett el, valamint az Évkönyv költségeinek leszállítására, melynek kiállításánál, anélkül, hogy belbecsében vesztene, valamint szétküldésénél az előző évhez képest közel 850 frtnyi megtakarítás eszközöltetett.

VI. A Magas-Tátrában végzendő építésekre vonatkozó általános munkaprogramnak megállapítása az ez ügyben kiküldött bizottság előterjesztése kapcsán.

A kiküldött bizottság elnöke, Róth Márton, előterjeszti a bizottságnak folyó évi február hó 27-én Iglón tartott ülésén megállapított munkaprogrammot:

I. Útjelzés. Felállítandók tájékoztató és útjelző pléhtáblák; fák és sziklák színezendők sűrűen és pontosan.

III. Menedékházak s kunyhók építése a következők sorrendben: 1. a Tokárnyán messzelátó, 2. a Poprádi-tónál menedékház, 3. a Zöld-tónál menedékház, 4. a Hunfalvy horhason kunyhó. 5. a „Drechslerhäuschen“-nél menedékgunyhó, 6. az Ót-tónál menedékgunyhó, 7. a Nagytarpataki völgy felső katlanában menedékgunyhó, 8. a Koprova völgyben menedékház, 9. Előlső-Rézaknál menedékgunyhó, 10. a Batizfalvi-tónál menedékgunyhó, 11. Mlinicza-völgy gunyhó, 12. Furkota-völgyben gunyhó, 13. a Halas-tónál menedékház.

III. Útépítések. A megkezdett utak folytatása és befejezése. 1. A Turista-út (Tarpaták—Barlangliget) szorgalmazása a vármegyénél, 2. Előlső-Rézaknál fel és a Nyeregre le a Hátulsó-Rézaknába, 3. Zöld- és Veres-tóhoz, 4. Poprádi-tó—Tengerszemcsúcs, 5. Csorbai-tó—Podbánszko, 6. Tarpataki völgyek, 7. Tátrafüred—Felkai völgy, 8. Batizfalvi völgy, 9. Mlinicza völgy a Csorbai-tótól, 10. Furkota völgy, 11. Handel völgy, 12. Koprova völgy.

A szükséges költségek fedezéséhez hozzájárulnának: A Magyarorsz. Kárpátgyesület, a tátrai telepek, Szepes- és Liptóvármegye, az állam, mint a Kriván vidékének birtokosa, az egyes községek és földbirtokosok.

A bizottság elnöke egyszersmind jelenti, hogy a Poprádi tónál még ez évben fog menedékházat építeni Máriaassy Ferencz birtokos úr. A választmány nevezett birtokosnak ezért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz. A Zöld-tónál pedig már ezidén fog egy magánvallalkozó, esetleg részvénytársaság által egy menedékház építtetni. A Halas-tó melletti menedékházra vonatkozólag felkérendő herczeg Hohenlohe, hogy ez iránt tett ígérését tevéltse.

Hogy ezen építkezések elé akadályok ne gördítenessenek, a turisták vasuti állomásokon, fürdőtelepeken felállított táblákon, valamint a kalauzok útján figyelmeztetendők lennének, hogy kirándulásaik alkalmával lehetőleg tartózkodjanak a zaj- s lármatól.

A választmány a bizottság előterjesztését általánosságban elfogadja, s magáévá teszi az elvet, hogy az érdekelt fürdőtelepek és birtokosok felkérendők, hogy a szükséges költségek fedezéséhez hozzájáruljanak. Egyszersmind örömmel és köszönettel fogadja Ivánka Imre ő nagyméltóságának ama kijelentését, mely szerint a Barlangliget és Tokárnya között, már ez idén fog egy menedékház építtetni a barlangligeti telep közönségének áldozatkészsége segítségével. Ezzel kapcsolatban elhatározza, hogy Szepesmegye mérnöki hivatala felkérendő, hogy a Turista-út hátralevő részének kiépíttetését nagyobb erővel vegye foganatba. Ezek után az 1892. év munkaprogramjaul és költségelőirányzatául következőket fogad el:

1. Útjelzésre 130 frt, felkérendő Róth Márton.
2. A Drechslerhäuschenben gunyhóra 300 frt. Az építkezés felügyeletére felkérendő Kaltstein Ágost.
3. Út az Előlső Rézaknáktól a Nyeregig 500 frt, 5 km. hosszú, 1 méter széles lovagló ösvény; a felügyeletre felkérendő Kaltstein Ágost.
4. A Tokárnyán messzelátó 50 frt Kaltstein Ágost felügyelete alatt.
5. Gyalogló ösvény a Zöld-tótól a Vörös-tóig 70 frt. 1 km. hosszú, Beck Ede vezetése alatt.
6. A Turista-út folytatásához a csorbai-tótól Pod-Banskóig 250 frt.
7. Tátrafüredtől a Rózamenedékházhoz vezető út helyreállítására 100 frt, foganatosítására felkérendő Hensch Ede.
8. Javításokra 100 frt. Összesen 1500 frt.

Végül a választmány magáévá teszi az Elnökség azon előterjesztését, mely szerint a Turista-útnak a Csorbai-tótól Pod-Banskóig vezető szakaszának kiépítésére vonatkozólag küidőtséggel felkérendők a hozzájáruláshoz a földművelési miniszter úr ő Nagyméltósága, Szentiványi József földbirtokos úr és Liptóvármegye.

A munkaprogramm megállapítására kiküldött bizottság előterjesztése kapcsán Dénes Ferencz egyesületi tag bemutat egy általa kidolgozott és az általános munkaprogramm keretében mozgó részletes munkatervet. A választmány elhatározza, hogy ezt kinyomatja és az érdekelteknek tájékoztatás szempontjából megküldi.

VII. Administrationalis ügyek.

Elnök jelenti, hogy ez idei Évkönyv 3600 magyar és 1600 német példányban fog nyomatni; terjedelme tíz ív lesz és összes költsége a mellékletekkel együtt 1150 frt.

Nádassy Kálmán, szt.-lőrinczi képviselő leköszönvén, helyette dr. Rameshofer Sándor, megyei főorvos úr kéretett fel. Pécssett dr. Daempff Sándor leköszönt a képviselőségről; helye még nincs betöltve. Aradon Vas Gusztáv helyébe dr. Farkas György, kir. alügyész úr kéretett fel, Dobsinán Ruffinyi Jenő helyébe Klein Samu tanár úr kéretett fel.

Kaczvinszky Géza, törvényszéki bíró Tornán leköszönt a választmányi tagságról, helyébe ajánlja az elnökség Ulbrich Ede urat, tőzsdei jogügyi titkárt és egyesületünk budapesti képviselőjét. A választmány egyhangulag elhatározza, hogy Ulbrich Ede egyesületi képviselő urat fogja a közgyűlésnek választmányi tagul ajánlani, egyszersmind jegyzőkönyvi köszönetet szavaz neki eddig is kifejtett, buzgó működéséért az egylet érdekében.

Czászka György, kalocsai érsek, meglehangos köszönetet mond az Egyletnek üdvözléteért és további pártolásáról biztosítja.

A Turista-Egylet „Tátra osztálya“-nak Elnöksége által az egyesülethez intézett átiratára az Elnökség hasonló tartalmu üdvözlötet intézett.

A kalauzantafolyam megtartása nem vált ez idén szükségessé, miután új kalauz nem jelentkezett.

Pattiga Zsuzsanna, egy elhalt kalauznak özvegye segélyt kér az egylettől. A választmány felhatalmazza az elnökséget, hogy nevezett özvegynek a hatóság útján kipuhatolandó vagyoni viszonyaihoz mérten 20 frtig terjedő segélyt utalványozhasson egyszersmindenkorra az egyleti pénztárból.

Elnök jelenti, hogy a „Fürdő- és Turista-Ujság“ szerkesztősége a lapot az egyleti tagoknak 6 frt helyett 4 frtéért kézbesíti. Nevezett szerkesztőségnek azon kérelmét, hogy a Magyarországi Kárpátgyesület hivatalos közlönyének címét vehesse fel, a választmány nem véli teljesíthetőnek, minthogy az egylet hivatalos közlönyét az Évkönyv képezi.

Intézkedés történt, hogy a Kárpátok s különösen a Magas Tátra a külföldön ismertessék és e tekintetben szívesen vállalkozott a „Neue Illustrirte Zeitung“, a „Leipziger Zeitung“ és a „Gartenlaube“.

Miután az elnök köszönetet mondott a főispán úr ő Méltóságának a megyei terem szíves átengedéseért és a jelenlévő választmányi tagoknak kitartó buzgalmaért, az ülést bezárja.

Nikházy Frigyes, m. p.
titkár.

Fischer Miklós, m. p.
ügyvivő alelnök.

5. A M. K. E. Muzeum számadása az 1891-diki évről.

Bevétel:

Pénztári maradvány 1890-ről	56 frt 45 kr.
Adományok	199 " 12 "
Tagsági díjak a Muzeum pártoló tagjaitól	58 " 45 "
5 ⁰ / ₁₀ -os kamatok 2000 frt után	100 " — "
25 ⁰ / ₁₀ -os " eladott képek után	15 " 25 "
Összesen	<u>429 frt 27 kr.</u>

Kiadás:

Asztalos munkáért	135	frt	62	kr.
Napszámért a muzeumi kertben	24	"	03	"
Földhordozás	6	"	—	"
Mázolási munka	15	"	—	"
Konserv. eszközök	9	"	60	"
Bérllet egy szántóföldért	4	"	—	"
Bokrok s növényekért	9	"	27	"
Biztosításért	27	"	10	"
Könyvekre	7	"	50	"
Segédeknek a muzeumban	30	"	—	"
Schimko felügyelőnek	25	"	—	"
Schimkonak eladott képek után	6	"	10	"
Adó	2	"	80	"
Különféle kiadások	24	"	42	"
Pénztári maradvány 1891 decz. 31-én	102	"	83	"
Összesen	429	frt	27	kr.

Poprád, 1892. jan. hó 1-én.

Peschko Frigyes.

A mellékletekkel megegyezőleg találtuk.

Poprád, 1892. január hó 14-én.

Danhauser Rezső,
muzeumi őr.

Folgens Kornél,
biz. tag.

Wünschendorfer Károly,
elnök.

**6. A M. K. E. Muzeum
költségetése az 1892-dik évre.**

Bevétel:

Pénztári készlet	102	frt	83	kr.
Önkéntes adományok	200	"	—	"
Pártoló tagoktól	60	"	—	"
Kamat 2000 frt után	100	"	—	"
Összesen	462	frt	83	kr.

Kiadás:

Épület biztosítás	27	frt	10	kr.
Muzeumi felügyelő	25	"	—	"
Segéd, nyáron át	30	"	—	"
Ültetvények	20	"	—	"
Útfenntartás a parkban	30	"	—	"
Tető mázolás	70	"	—	"
Két szekrény	40	"	—	"
Konserv. eszközök	20	"	—	"
Dombormű térképre	100	"	—	"
Tudományos művek	10	"	—	"
Katalogusi czédulák	10	"	—	"
Különféle kiadások	54	"	—	"
Összesen	436	frt	10	kr.

Poprád, 1892. jan. hó 14-én.

Danhauser Rezső,
muzeumi őr.

Wünschendorfer Károly,
elnök.

7. A Magyarországi Kárpát- BEVÉTEL.

	frt	kr.
Pénztári maradék 1890-ből	520	12
Tagsági díj 1889. és 1890. évekre	18	81
Tagsági díj 1891. évre	3941	43
Tagsági díj 1892. és 1893. évekre	30	50
Alapító tagdíjak	80	—
Adományok	129	21
Tagokmányok	7	70
Jelvények	28	75
Képek, könyvek eladásából	60	40
Kamatok	135	—
Menedékház bérlete	15	—
	4966	92

egyesület 1891. évi mérlege.

KIADÁS.

	frt	kr.
Alelnök tiszteletdíja	100	—
Titkár tiszteletdíja	100	—
Pénztáros tiszteletdíja	200	—
Szerkesztő tiszteletdíja	166	—
Irnokok	87	36
Nyomatványok	255	91
Levélbélyeg	112	23
Sürgönyök, szállítások	231	19
Iroda	136	74
Tagdíjszedés	16	66
Évkönyv	869	09
Könyvtára	14	—
Münnich Sándornak	100	—
Liptói osztálynak segély	100	—
Vas megyei osztálynak segély	80	—
Utazási költségek	65	73
Különfélék	92	71
Építkezések a Tátrában	1183	77
Kamatok kölcsöntőkék után	120	30
Vezetőkönyvek nyomtatása	50	—
Menedékház biztosítása	13	96
Alapító tagdíjak és kamatok befektetése	215	—
Készpénzmaradék egyenlegül	656	27
	<hr/>	<hr/>
	4966	92

Marcsek Andor
pénztáros.

8. A M. K. E. protektora ő cs. és kir. fensége Károly Lajos főherceg.

9. A M. K. E. tisztviselői.

Elnök: Gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter, Budapest.

Ügyvivő alelnök: Fischer Miklós, főgymn. igazgató, Igló.

Másod alelnök: Zsembery Tivadar, bányakapitány, Igló.

Titkár: Nikházy Frigyes, tanár, Igló.

Pénztáros: Marcsek Andor, tanár, Igló.

Szerkesztő: Kövi Imre, tanár, Igló.

Számvizsgálók: Kermeszky Mór, ügyvéd, Lőcse.

Kompanyik Coelestin, apát-plébános, Lőcse.

Scholtz Vilmos, polgármester, Igló.

10. Választmányi tagok.

Babura László Késmárkon, Bethlenfalvy Antal Lőcsén, Bexheft Mór Budapesten, Dr. Chyzer Kornél S.-A.-Ujhelyt, Cserépy Nándor Késmárkon, Gf. Csáky Gyula Lőcsén, Bökönyi Viktor Gyöngyösön, Bartsch Róbert Boroszlóban, Geyer Gyula Iglón, Dr. Greisiger Mihály Bélán, Gresch Ágost Késmárkon, Horn Valér Késmárkon, Ivánka Imre Budapesten, Dr. Jármay László Tátrafüreden, Kaczvinszky Géza Tornán, Kertscher Sándor Késmárkon, Kulmann János Poprádon, Kaltstein Ágost Bélán, Kéler Pál Késmárkon, Kolbenheyer Károly Bielitzben, Dr. Lorx Sándor Lőcsén, Koromzay György Bélán, Majunke Gedeon Szepes-Szombatban, Máriássy Ferenc Márkusfalván, id. Novelty Sándor Kassán, Dr. Nagy Árpád Lőcsén, Dr. Posewitz Tivadar Budapesten, Putsch Tóbiás Iglón, Probstner Artur Budapesten, Payer Jenő Iglón, Dr. Raisz Gedeon Nagy-Mihály, Dr. Rodiczky Jenő Kassán, Spóner Andor Budapesten, Scherfel V. Aurél Felkán, Dr. Schwarz Ottó Selmeczbányán, Schlosser Albert Rozsnyón, Gömöri Szentiványi József Szt.-Iván, Weszter Pál Nagy-Szalókon, Weber Rudolf Budapesten, Zimann János Iglón, Weber Samu Bélán, Badányi Mátyás Késmárkon, Páter Kálmán Lőcsén, Münster Tivadar Kassán, Oltványi Pál Szegeden, Maurer Adolf Kassán, Gruber Károly Csötörtökhelyt és Zofcsák József Budapesten.

11. Az egyesületi muzeum bizottsága.

Elnök: Wünschendorfer Károly, Poprád.

Ór: Danhauser Rezső, Poprád.

Pénztáros: Chodász J. tanító, Poprád.

Szakvezetők: a) az állattani részben: Dr. Greisiger Mihály Béla és Husz János Felka.

b) a növénytaniban: Gruber Károly Csötörtökhely és Weber Samu Béla.

c) az ásványtaniban: Róth Márton Igló.

Rendes tagok: Emericzy Ödön Felka, Folgens Kornél Poprád, Geyer Gyula Igló, Dr. Hankó Artur Poprád, Kulmann János Poprád, Kövi Imre Igló, Dr. Posewitz Tivadar Budapest, Roth Mihály Poprád, Siegmeth Károly Debreczen, Trompler János Igló és az osztályok képviselői.

12. A M. K. E. képviselői.

Holdházy János apátkanonok, Alcsúth. Dr. Farkas Gyula kir. al-
ügyész, Arad. Dr. Bartsch Samu kép. igazgató, Baja. Delhaes István festő,
Bécs. Baitrok József kereskedő, Breznóbánya. Ulbrich Ede tőzsdei titkár,
Budapest. Ursziny Pál közjegyző, Dárda. Dr. Márk Endre ügyvéd, Debrecen.
Ruffinyi Jenő bányaigazgató, Dobsina. Husz Armin tanár, Eperjes.
Scherffel V. Aurél gyógyszerész, Felka. Steinacker Arthur, Fiume. Francisics
Norbert gymn. igazgató, Győr. Czibur Imre ügyvéd, Jólsva. Dr. Kovács
Pál, Kecskemét. Horn Valér igazgató, Késmárk. Dr. Genersich Antal egyet.
tanár, Kolozsvár. Dr. Gustawicz Bronislaw tanár, Krakó. Greiner Arthur
igazgató, Krompach. Jáhn Nándor építész, Liptó-Ujvár. Jeszenák Ráfael
tanár, Losoncz. Dénes Ferencz tanár, Lócse. Höntz Adolf lelkész, Matheócz.
Szabó Gyula gyógyszerész, Miskolcz. Dr. Kossutany Tamás akad. tanár,
Magyar-Óvár. Brettner Ernő Nagy-Kikinda. Kolbenheyer Károly tanár,
Nagy-Szeben. Hodza Cyril ügyvéd, Nagy-Szombat. Makróczy Ferencz tanár,
Nagy-Várad. Kubassy Gusztáv ékszerész, Nyiregyháza. Knapp József telek-
könyvvezető, Pécs. Dr. Csáky Károly orvos, Podolin. Emericzy Jenő huta-
mester, Pohorella. Wünschendorfer Károly lelkész, Poprád. Stromszky Emil
nyomdatulajdonos, Pozsony. Dr. Szabó Károly, Rimaszombat. Griell Gyula
ügyvéd, Rózsabegy. Barella Henrik kereskedő, Salgó-Tarján. Fehér Samu
tanár, Sopron. Kalmár István ügyvéd, Szeged. Pethe Dániel pénztáros,
Székesfehérvár. Dr. Rameshofer Sándor főorvos, Baranya-Szt-Lőrincz.
Weber Samu lelkész, Szepes-Béla. Förster Frigyes kereskedő, Szepes-Olaszi.
Hensch Ede kereskedő, Szepes-Szombat. Toperczer Ödön ügyvéd, Szepes-
Váralja. Ucsnay Ernő polgármester, Trencsén.

13. Az osztályok 1891-re vonatkozó jelentései.

1. Aldunai osztály.

Jegyzőkönyv

felvétel a M. K. E. Aldunai osztályának 1891. évi december hó 16-án Fehértemplomon tartott közgyűléséről.

K o r e l n ö k : Siegl József úr.

J e g y z ő : Still Nándor úr.

Korelnök meleg szavakkal üdvözli a nagy számmal megjelent tagtársakat és örömmel konstatálja, hogy, — a mint azt a közgyűlésen megjelenteknek szép száma fényesen bizonyítja — a tagok élénk érdeklődéssel viseltetnek csirájában levő osztályunk iránt. Azután áttér a napirend I. pontjára s felhívja a titkárt, hogy az évi jelentést terjeszsze a közgyűlés elé.

1. Titkár mindenek előtt bejelenti a közgyűlésnek, hogy Jávorszky Albert volt alelnökünk bokros hivatali teendői és gyengélkedő egészségi állapota miatt lemondván tisztéről, helyette majd ő terjesztendi elő az évi jelentést.

Egy év óta fennálló osztályunktól a dolog természete szerint nem várhatni valami nagyobb szerű munkálat keresztül vitelét. Nem várhatni ezt jogosan kettős oknál fogva: először mert nem állottak rendelkezésünkre az egy nagyobb szabásos vállalkozás foganatosításához szükséges eszközök, másodsor pedig mivel a kezdet nehézségei, melyekkel minden fiatal egyesületnek meg kell küzdenie, ha valahol, úgy nálunk igen nagyok voltak. Fennállásunk rövid időtartama alatt tehát inkább csak tervezgettünk és barátokat igyekeztünk szerezni, a turistaügy vidékünkön még új eszméjének, mintsem hogy intenzívebb munkásságot fejthettünk volna ki.

Csirájában lévő osztályunk első fejlődésére bénítólag hatott számos kedvezőtlen körülmény, melyek közül első sorban fel kell említenünk azt, hogy volt elnökünk, Schmidt Adolf kir. erdőigazgató, ki ügyünk iránt oly melegen érdeklődött és állásánál fogva is nagy lendületet adhatott volna annak, rövid idővel megválasztása után súlyosan megbetegedett és f. é. május havában meg is halt. Az osztály volt elnöke iránt táplált pietásának és szeretetének kifejezést adott azáltal, hogy koszorút tett le a megboldogult sírjára és jegyzőkönyvileg nyilvánította ki részvétét az elhunyt gyászoló családjának.

Áldott legyen emléke! —

Igy elnök nélkül maradt osztályunk az egész éven át, mert nem sikerült alkalmas egyént találni az elnöki székre.

Az év folyamán lemondásukat adták be az alelnök és pénztáros is, úgy hogy minden teher a titkár vállaira nehezedett. Nagyon hátrányos volt továbbá az osztály által tervezett nagyobb kirándulásokra a temesvári kiállítás is, mely a közérdeklődést másfelé terelte, úgy hogy terveink megvalósulása a kellő részvétel hiánya folytán hajótörést szenvedett. Osztályunknak a lefolyt évben 106 tagja volt, kik közül csak 59-en fizették be tagdíjaikat. Ennek oka főleg abban keresendő, hogy a pénztárnok lemondása következtében a tagdíj behajtása nem történt a kellő erélylyel.

Folyó ügyeinket 3 választmányi gyűlésen intéztük el.

Nevezetesebb esemény gyanánt osztályunk életében fel-
említhetjük azt, hogy f. évi augusztus hó 16-án a Budapesti
osztály tagjai aldunai kivándorlásukon városunkat is érintvén,
itt megháltak. Tiszteletükre közös vacsorát rendeztünk a
„Haller“-szállóban.

Ez a közgyűlés a lefolyt évnek rövid története, melyből
kiderül, hogy ez évben nagyon lassan haladtunk, hogy minden
erőnket meg kell feszítenünk, ha a többi osztályokkal lépést
akarunk tartani. Csak jó egyetértés, élénk érdeklődés és a
hivatottak buzgolkodása és fáradhatatlan munkálkodása emel-
heti osztályunkat azon polczra, melyen a M. K. E. más
osztályai már is vannak, s melyet ha elérnünk sikerül, való-
ban hazafias és kultur missiót fogunk teljesíteni hazánk vég-
vidékén. Hogy miféle terveket akarunk majd a jövő évben
megvalósítani, azt megtudja a t. közgyűlés a mindjárt tárgya-
landó költségvetési előirányzatból.

Az évi jelentés tudomásul vétetik.

2. Titkár előterjeszti az egyesület pénztári állapotáról
szóló kimutatást s egyuttal jelenti, hogy osztályunk pénztár-
noka, Werner Emil úr, sokoldalú elfoglaltsága és nevének
súlyos betegsége miatt tisztéről lemondott.

A M. K. E. Aldunai osztályának 1891. évről szóló zárszámadása.

A) Bevétel.

Tagdíjakból befolyt	179 frt — kr.
Összesen	<u>179 frt — kr.</u>

B) Kiadás.

Bélyegző, pecsétnyomó és irodai felszerel- vények	22 frt 39 kr.
Koszorú Schmidt Adolf sirjára	5 „ 50 „
Postadíjak	5 „ — „
Összesen	<u>32 frt 89 kr.</u>

A jövedelemből tehát kivonva a kiadást. marad készpénzben 146 frt 11 kr., melyek a Károlyfalvai takarékpénztárnál 5% mellett vannak elhelyezve.

A tagsági díjat à 3 frt teljesen befizette 59 tag, 2 tag pedig 1—1 frtot fizetett.

A beirt 106 tag közül körülbelül 6 kétes van és így 100 tagot számítva, az osztálynak van még 127 frt követelése.

A közgyűlés a pénztári kimutatást illetőleg zárszámadást tudomásul veszi és Werner Emil volt pénztárosnak a felmentvényt megadja; kimondja azonban, hogy az újonnan megválasztandó pénztárnok utasíttassék, hogy a hátralékos tagdíjak behajtása iránt minél előbb intézkedjék.

3. Ezután a közgyűlés betölti az elnök elhalálása és az alelnök és pénztáros lemondása folytán megüresedett tisztviselői állásokat és kijelöli a választmányi tagokat az 1892. évre.

A választások eredménye a következő:

Elnökök: Pálffy Elemér tagtárs indítványára általános lelkesedéssel és éljenzéssel egyhangulag nagyságos Pethő János úr, m. kir. posta- és távirdaigazgató Temesvárt, választatik meg és elhatároztatik, hogy a közgyűlési jegyzőkönyv átküldése mellett erről értesíttessék.

Alelnök: Pálffy Elemér főszolgabíró úr.

Ügyvivő alelnök: Király Pál, államgymn. igazgató úr.

Pénztárnok: Dr. Scholling Kornél főgymn. tanár úr.

Választmány:

a) Helybeli tagok: Albach Antal, Albach János, Arnold Károly, Dr. Merkl Ferencz, Bauer Ferencz, Böhm Lénárd, Dr. Débert János, Hepke Tibold, Huzsik Jakab, Jávorszky Albert, Krencsán Károly, Már Szilárd, Aberle Ferencz, Lehrmann Ferencz, Lekics M. A., Nemesik Gyula, Pászt Vilmos, Siegl József, Trittner Bertalan, Ullmann Antal, Dr. Vajda Károly, Weldin Károly, Werner Emil, Wunder Gyula és Thaly Kálmán.

b) Vidéki tagok: Anner János, Deschán Achill, Egger Rezső, Toller József, Fischer Lajos, Hahn Engelbert, Herz Fülöp, Hirschpek Ágost, Jáncl József, Dr. Kársaj Zoltán, Dr. Lichtfuss Antal, Gressler Gyula, Smodics József, Szarvassy Alajos, Völker Hermann, Wörnle Gyula, Weiffert Károly, Lindauer Gusztáv, Steiner Ferencz, Hönsch Árpád, Schlögl Henrik.

4. Korelnök megvitátás alá bocsátja a választmány által ajánlott munkaprogrammot 1892-re. Ezen tervezet szerint osztályunk az 1892. évben a következő munkálatok végrehajtását tűzné ki czéljául:

1. Turistaösvények kijelölése és utjelzékek alkalmazása az I. számú őrháztól a Ribisvölgybe, azután a Lokva gerinczén át Najdás és onnan Szászka felé; az e területen lévő források tisztítása, jó karba hozatala és lehetőleg fakerettel való ellátása.

2. Turistaösvény kijelölése Szászkáról az Okubéjba s az ott lévő kunyhó javítása.

3. Barlangvidékeink átkutatása és ismertetése.

4. Egy aldunai album kiadása. E tervre nézve Dr. Bászal Aurél tanár úr szives volt Leikam nevű gráci czéggel érintkezésbe lépni, mely „Aus der österreichischen Gebirgswelt“ czimen nagyon szép színezett tájképeket ad ki és késznek

nyilatkozott albumunk kiadására oly feltétel alatt, ha osztályunk legalább 4—500 példánynak elkelését biztosítja neki.

A közgyűlés elfogadja ezen munkaterveket és megbizzza a választmányt, hogy a meglévő pénzkészlethez mérten és a költségvetési előirányzat keretében intézkedjék, hogy e tervek a lehetőség szerint megvalósíttassanak.

Erre Király Pál, ügyvivő alelnök szólal fel a munkatervezet 4. pontjára nézve. Ő nem ajánlaná a czimzett képeket, melyek szerfölött költségesek volnának és természetihűség dolgában nagyon sok kívánni valót hagynának. Inkább javasolná fényképek készítését, melyeket ezután a bécsi katonai földrajzi intézet utján nagyon olcsón lehetne sokszorosíttatni.

A közgyűlés a kérdés tanulmányozását és a kivitel teljes és legczélszerűbb módjának megválasztását a választmányra bizza.

6. Huzsik Jakab tagtárs indítványozza, hogy a munkatervezet egyes pontjainak végrehajtására szakbizottságokat válasszunk, mint az más egyesületeknél is dívik. Így helyesen oszlik meg a munka és mindenki tudja, hogy mi a teendője.

Huzsik indítványa helyeslőleg elfogadtatik és a szakbizottságok következőképen alakulnak:

1. Turistaösvények kijelölése a Lokván: Siegl József, Siegl Károly, Jávorszky Albert, Albach János, Lindauer Gusztáv urak.

2. Turistaösvény kijelölése az Okubéjba: Auner, Hahn, Hirschpek, Dr. Lichtfuss, Steiner, Schelling és Siegl urak.

3. Barlangvidékünk átkutatása: Huzsik Jakab, Still Nándor, Siegl József és Aberle Ferencz urak.

4. Aldunai album kiadása: Dr. Bászél Aurél, Király Pál, Dr. Merkl Ferencz, Aberle Ferencz és Hepke Tibold urak.

7. Korelnök bemutatja a jövő évi költségirányzatot, mely következőképen van összeállítva:

A M. K. E. Aldunai osztályának költségelirányzata az 1892. évre.

A) Bevétel.

1. Pénztári maradvány az 1891. évről	146	frt	11	kr.
2. Tagdíj hátralékok	127	"	—	"
3. Tagdíj 100 tag után à 3 frt	300	"	—	"
Összesen	573	frt	11	kr.

B) Kiadás.

1. A központi pénztárba 40% 100 tag után 1891-re	80	frt	—	kr.
2. ugyanaz 1892-re	80	"	—	"
3. Turistaösvény és utjelzések a Lokván	30	"	—	"
4. Turistaösvény az Okubéjba	50	"	—	"
5. Aldunai album	200	"	—	"
6. Nyomtatványok	40	"	—	"
7. Vegyes kiadások	30	"	—	"
8. Készpénz	63	"	11	"
Összesen	573	frt	11	kr.

Elfogadtatik és helyben hagyatik.

8. Korelnök előterjeszti több tag által benyújtott azon indítványt, hogy a közgyűlés határozza el a M. K. E. Aldunai osztályának feloszlását és mondja ki, hogy újból való szervezkedése után a Magyarországi turista-egylet osztályává alakuljunk.

Huzamosabb vita után a közgyűlés korelnök megokolt javaslatára az indítványt elejti, s az osztály továbbra is megmarad a M. K. E.-hez való eddigi viszonyában.

9. Egyéb b i n d í t v á n y o k.

Still indítványozza, hogy korelnök úrnak jegyzőkönyvi köszönetet szavazzunk ügybuzgalmáért és a közgyűlés tapintatos vezetéseért.

Dr. Vajda indítványozza, hogy köszönetet nyilvánítsunk az osztály tiszti karának.

Dr. Merkl indítványozza, hogy jegyzőkönyvi köszönetet szavazzunk Still Nándor titkárnak, az osztály érdekében kifejtett buzgalkodásáért.

Still Nándor indítványozza, hogy jegyzőkönyvileg köszönetet nyilvánítsunk Wunder Gyula tagtársnak a nyomtatványok ingyenes kiállításáért.

Eljenzéssel elfogadtatnak.

Egyéb tárgy nem lévén, korelnök a gyűlést berekeszti.

K. m. f.

Siegl József s. k.
korelnök.

Still Nándor s. k.
titkár.

A jegyzőkönyv hitelül:

Huzsik Jakab s. k.

Dr. Bászel Aurél s. k.

2. A M. K. E. Budapesti osztálya.

J e g y z ő k ö n y v

fölvétetett 1891. évi szeptember 29-én a kir. egyetem fizikai intézetében tartott rendkívüli közgyűlésen.

Elnök: br. Eötvös Loránt. Jelen volt 150 tag.

2. Elnök a legutolsó választmányi ülés jegyzőkönyve felolvasását elrendelvén, ez megtörténik; s ennek kapcsán ugyanő bejelenti, hogy az e tárgyban szükségessé vált rendkívüli közgyűlést a tárgy megjelölése mellett f. évi szeptember 26-ára hívta össze; minthogy azonban az ügyrend 61. §-nak határozmányait véve figyelembe e közgyűlés határozatképtelensége előrelátható volt, mindjárt kitűzte és pedig a mai napra a második közgyűlést is.

Helyeslőleg tudomásul vétetik.

3. Dr. Münnich Aurél szót kérve helyesli a tervet, mely a Budapesti Osztály önállósítását czélozza s kijelenti, hogy az új egyesületnek ő is tagja leend; nem hagyhatja azonban észrevétel nélkül az osztály tagjaihoz intézett azon felszólítást, hogy a Kárpát-egyesületből lépjenek ki. Ő mint szepesi ismeri a vezérférfiakat, kik az ügynek élére állottak, ismeri mint olyanokat, kiket a legjobb akarat, a legtisztább szándék vezérel; kéri tehát a budapesti tagokat, hogy ne lépjenek ki a Kárpát-egyesületből, mivel ezen kilépés nem feltétele annak, hogy a Túrta-egyesület létesüljön.

Elnök reflektálva a felszólalásra, kijelenti, hogy e nézetet ő is osztja s helyesli; a tágokhoz intézett levelező-lapnak nem az volt a célja, hogy a kilépésre felhíva azokat a tagok, hanem csak figyelmeztetés akart lenni azok számára, kik mindkét egyesületnek tagjai nem akarnak lenni.

Hosszabb eszmecsere után elnök felteszi a kérdést, hogy a közgyűlés a „M. K. E. Budapesti osztályának“ felosztatását kimondja-e?

E kérdésre az összes jelenlevők felállása folytán elnök határozatképen kimondja, hogy a közgyűlés az osztály felosztatását egyhangulag elhatározta.

4. Elnök e határozat kapcsán előterjeszti, hogy a mai közgyűlésnek a felosztatás következményeként az osztály és központ közt függőben lévő ügyek rendezéséről is gondoskodni kell. Javasolja ennél fogva, hogy ez ügyek lebonyolításával a választmány bizassék meg, mely természetesen működése befejezéseig felelősséggel tartozik. Egyidejűleg javasolja, hogy a pénztári állapot és a számadások megvizsgálása céljából dr. Staub Móríc elnöklete alatt Kertész Károly és Veégh Elek urakból álló bizottság küldessék ki.

Elfogadtatik.

5. E határozat kihirdetése után elnök befejezésül így szól:

Végül t. közgyűlés! az utolsó szó legyen a köszönet szava; köszönjük az anyaegyesületnek, hogy védszárnyai alatt tartott, míg annyira megerősödtünk, hogy önállókká lehettünk. Köszönjük ezt annál is inkább, mivel a „M. K. Egyesület“ jó hangzású neve tette azt lehetővé, hogy az eddigi eredményeket elértük. Ezért szavazzunk az anyaegyesületnek köszönetet.

Helyeslés.

Dr. Marinovich Imre
jegyző.

Az 1891-kí évről szóló számadást mai napig (1892. ápr. 1-éig) nem küldte be a Budapesti osztály; ha azt esetleg folyó hó 15-ig beküldendi, mint függeléket fogjuk közölni.

A szerkesztőség.

3. A M. K. E. Egri Bükk osztálya.

Tisztviselők:

Elnök: dr. Kállay Zoltán, főispán. Ügyvivő alelnök: dr. Pásztor Bertalan, ügyvéd. Alelnök: Kovách Kálmán, kir. főmérnök. Pénztáros: Buzáth Lajos. Titkárok: Klasánszky László és Kandra Kabos.

Osztályok:

I. Régészet-történeti. Elnök: Kandra Kabos. Jegyző: Ledniczky Ipoly. Jegyző-helyettes: dr. Molnár Rezső. Bizottsági tagok: Stephanovszky Sándor, Kontra László, dr. Bartalos Gyula, dr. Csutorás László, Kapácsi Dezső.

II. Földtan-természetrajzi. Elnök: Kempelen Radó. Jegyző: Szabó Ignác. Bizottsági tagok: Halász Ferencz, Ignics Boldizsár, Weidl Gyula, Gesztes Lajos, Derszib Rudolf, (elhúnyt) Répássy László.

III. Nemzetgazdasági. Elnök: Póka István. Jegyző: dr. Szolcsányi Húgó. Bizottsági tagok: dr. Schwartz Dávid, Hubert János, Steinhauer Ráfael, Wolf Károly, dr. Alföldi Dávid, Szveticzka Antal.

IV. Egészségügyi. Elnök: dr. Köszler József. Jegyző: dr. Glósz Kálmán. Bizottsági tagok: dr. Akantisz Jusztiu, dr. Brünauer Ambró, Ligethy Gyula, dr. Szmátla Bertalan, dr. Troján Alajos, dr. Schönberger Soma.

Választmány. Hivatalból a tisztviselők, az osztályok elnökei, jegyzői, és: Babics Béla, Búzás Agoston, Csiky Sándor (elhúnyt), Csókás István, Dutka Agoston, Fehér Gyula, dr. Philipp Ödön, Gaál Béla, Grónay Sándor, Gröber Ferencz, Hunyor Sándor, Hickmann Károly, Imre Miklós, Kaszap Bertalan, Katinszky Gyula, dr. Kozma Andre, Kobza Lajos, dr. Kállay Árpád, Markasolyi Vilmos, Mednyánszky Sándor, dr. Maczky Valér, Maczky Emil, Miticzky József, Melczér Ferencz, Petravich Bertalan, Pozsgay Antal, Patak Antal, Perger Ignác, Rádler Frigyes, Szederkényi Nándor, Sajossy József, Samassa János, Szvorényi József, Szmrecsányi Pál, Tanca Lajos, Zsendovics József.

Eger, 1892. márczius 22-én.

Dr. Pásztor Bertalan,
ügyvivő alelnök.

A Magyarországi Kárpátgyesület „Egri Bükk osztályá”-nak Egerben 1891. július hó 6-án Kempelen Radó úr elnöklete alatt a városház nagytermében tartott alakuló közgyűlés jegyzőkönyve.

Jelenvoltak: az aláírási íveken bejegyzett 50 tag.

Tárgy: 1. Kempelen Radó mint az előmunkálatok ke-

resztülvitelével megbízott húsas bizottság elnöke a taggyűjtés eredményeként 262 aláírót bejelent.

A gyűjtés örvendetes tudomásul vétetik és az osztály megalakulása kimondatik, a gyűlés további vezetésére pedig ugyancsak Kempelen Radó úr, jegyzőül pedig Klasánszky László felkérik.

2. Főtisztelendő Kandra Kabos úr, mint az előkészítő 20-as bizottság előadója, ezen bizottság működését vázlatosan ismertetvén Klasánszky László előkészítő bizottsági tag által kidolgozott ügyrendet elfogadás végett bemutatja.

Az osztály czímkérdésénél fölvelt beható vita után a felolvasott ügyrend egész terjedelmében elfogadtatik és annak jóváhagyása végett az anyaegyesület központi osztályához leendő felterjesztése megrendeltetik azzal, hogy a megerősítési záradékkal való ellátás után ezen ügyrend kellő számú példányokban kinyomatandó és az osztály tagjai között kiosztandó lesz.

3. Dr. Philippy Ödön indítványozza, miszerint tekintettel arra, hogy a most megalakult osztálynak számos tagjai vannak, kik részint a központ, részint más osztályoknak tagjai és a folyó évre már tagsági díjaikat az illető helyen befizették, ennél fogva ezek tagsági díjára ezen osztálynál a f. évre kivételes lépéseket a kellő időben tegye meg, jövőre nézve pedig gondoskodva legyen, hogy az ilyenek a megalakult Egri Bükk osztály tagjai közé helyeztessenek át.

Az indítvány elfogadtatván ahhoz képest kimondatott, hogy az ily tagok a f. évre tagsági díj fizetésére nem kötelezhetők, egyben utasítatik a választmány, hogy azoknak osztályunkba leendő áthelyezése iránt a szükséges lépéseket a kellő időben tegye meg.

Miről a választmány jegyzőkönyvi kivonaton értesítettik.

Egyéb tárgy nem lévén, elnök a megjelentek szíves érdeklődését megköszönve és az osztály tagjait további buzgalom és kitartásra ösztönözve, a közgyűlést bezárta, a jegyzőkönyv hitelesítésére pedig Kapácsy Dezső és Hubert János urakat felkérte.

Kelt mint fent.

Klasánszky László
közgyűlési jegyző.

4. A M. K. E. Fiumei osztályának számadása.

Pénztári forgalom 1891. január 1-től december végéig.

Bevétel.

Rendes járulékok bevétele	580	frt	—	kr.
Maradvány egy az osztályban eszközölt gyűjtésből	—	"	08	"
C. de Schlemmer úrtól a bál kiadásaira	50	"	—	"
G. di A. Blasich úrtól a bál kiadásaira	50	"	—	"
121 drb. egyleti jelvény után à 1 frt 20 kr.	145	"	20	"
Összesen	825	frt	28	kr.

K i a d á s.

Osztályi jelvények	20	frt	—	kr.
Egyesületi címér	10	"	—	"
Az egyleti bál költségei	126	"	15	"
Magyar-fiumei szalagok egy zászlóra ő Felsége a király látogatása alkalmából	18	"	—	"
Irodai kiadások, bélyegek, lapok, pósta- és távirati díjak	51	"	21	"
A pénzbeszedő dija	74	"	—	"
150 drb. jelvényért à 1 frt, Morzsányi J. Buda- pestről 10 frtja levonása után	140	"	—	"
Magyar-fiumei szalagokért à 1 frt 50 kr., jel- vényre à 20 kr.	30	"	—	"
Pénztári egyenleg	469	"	36	"
Összesen	825	frt	28	kr.

Az egyesület állománya 1891. december végéig.

Behajtandó hátralékos követelések	127	frt	—	kr.
29 jelvény à 1 frt 20 kr	34	"	80	"
Az osztálynak jelvényei	20	"	—	"
Az egyesület címere	16	"	—	"
Két zászló tokkal, rúddal, szalaggal	75	"	—	"
Irodaszerek	8	"	—	"
Pénztári maradvány	355	"	92	"
Összesen	636	frt	72	kr.

Fiume, 1891. december 31-én.

Slabos Miklós
pénztáros.

A közgyűlés által kiküldött bizottság: Az osztálynak felügyelő-bizottsága:
Dumicich F. *Mattensich M.*

Ezen osztály évi jelentését nem küldte be.

A szerkesztőség.

5. A M. K. E. Gölnciczvölgyi osztálya.

Tisztviselők:

Elnök: Nincsen betöltve.

Első alelnök: Lupkovics Miklós, Prakfalva.

Ügyvivő alelnök: Mattyasovszky Gábor, Gölncicz-
bánya.

Titkár: Dr. Valkó Zsigmond, Gölnciczbánya.

Jegyző: Chanáth, Gölnciczbánya.

Pénztáros: Ulreich Teofil, Gölnciczbánya.

Évi jelentés.

Igen tisztelt közgyűlés! Osztályunk működésének második évében van. Az elért eredményre meglepedéssel még nem tekinthetünk ugyan, de azért a múlt évben tett ígéretünket bár részben csak, de mégis megvalósítottuk.

A Thurzó-hegyi menedékház kész, a Buchwaldra vezető út jó részben helyreállítva, a „Farkasszem“-re és az „Aranyasztal“-ra vezető utak építésének, illetve helyreállításának előmunkálatai pedig már foganatba vétetnek. Tagjainak száma bár csekély mérvben, de mégis szaporodik. A városok, községek elismerésre méltó áldozatkészséget tanúsítanak; az osztály alapító tagjainak sorába lépnek be, azonkívül pedig az általuk termelt anyagok kedvezményes áron való szolgáltatásával járulnak az osztály céljainak előmozdításához. Hogy pedig e téren a magas kincstár is minden telhető módon istápolni fogja osztályunkat, feladatának elérésében, szavahihető értesülés nyomán biztosan bekövetkezendő tényképen regisztrálhatjuk.

Osztályunk felvirágzásának előfeltételei e szerint megvolnának, hiányzik azonban a buzgalom az ügyek intézésében. Választmányi üléseink, sőt közgyűléseink is határozatképtelenek kezdenek lenni. Ennek jövőre nem szabad megtörténnie. Több érdeklődést kérünk, különben egy újabb elnökválság az osztály életének megszüntetésével végződhetik.

Bevételünk ez évben volt 328 frt 91 kr.

Kiadásunk ez évben volt 250 „ 54 „

E szerint többlet bevétel 78 frt 37 kr.

A főösszegből illeti a központot 76 frt 80 kr., saját rendelkezésünkre pedig marad 252 frt 11 kr., mely a tavalyi maradvánnyal kiteszen 540 frt 69 krt. Ezen összeg részint a szepesi VII bányavárosi takarékpénztárban van gyümölcsözőleg elhelyezve, részint készpénzben.

A Thurzó-hegyen épített menedékház összesen körülbelül 400 frtba került, e szerint a költségvetésileg megállapított összeget körülbelül 100 frttal multa felül.

Tagjaink száma a mai nappal 125, kiknek egy része azonban egyáltalában nem akarja tagdíjfizetési kötelezettségét teljesíteni és így a tagdíjhátralékok összege működésünk második évében 78 frtra rúg.

Mit hord a jövőndő méhében, nem tudjuk; azonban hinni akarjuk, hogy a legközelebbi rendes közgyűlésen örömmel jelenthetjük majd, hogy a költségvetést meg nem hazudtoltuk, a jövő évi programot megvalósítottuk. Adja az ég, hogy úgy legyen.

Chanáth Miklós
jegyző.

Mattyasovszky Gábor
ügyvivő alelnök.

J e g y z ő k ö n y v

felvetetett Gölniczbányán 1891. évi július hó 5-én a M. K. E. gölniczvölgyi osztályának e napon tartott rendes közgyűléséről.

1. Az ülést az ügyvivő alelnök a jelenlevők üdvözlése mellett megnyitván, első sorban felolvastatott dr. Dirner Gusztáv elnöknek július 4-éről keltezett a közgyűléshez intézett levele.

A közgyűlés ezt tudomásul vette.

2. A tisztviselők felolvasott évi jelentését a közgyűlés hasonlóan tudomásul vette.

3. A pénztárvizsgáló bizottság jelentése szerint:

a) az osztály bevétele volt 922 frt 29 kr.

b) kiadása 381 „ 60 „

Pénztári maradvány 540 frt 69 kr.

A pénztárvizsgáló bizottság e jelentése alapján itt kiemeltetik, hogy miután az 1890. évi lezárt számadásokat a múlt évben eljáró pénztárvizsgáló bizottság alá nem írta, az 1890. évi zárszámok az 1891. évre átvitettek s ebből magyarázható a kimutatott bevétel és kiadás nagyobb összege.

A közgyűlés e pénztárvizsgáló-bizottsági jelentés alapján a pénztárnoknak a választmány által megadott felmentvényt helybenhagya, az említett jelentést tudomásul veszi és a jövő számadásoknak és pénztárnak megvizsgálásával ifj. Streck Mihályt és Dirner Albertet bízza meg.

4. A jövő évi költségvetést a közgyűlés a kiküldött bizottság tervezetének elfogadásával a következőkben állapítja meg.

A Magyarországi Kárpátgyesület gölniczvölgyi osztályának
1892. évi költség előirányzata:

B e v é t e l :

1. 1891. évi pénztári maradvány	540 frt 69 kr.
2. alapító tagokból az osztály saját céljaira :	
a) Gölniczbánya városától utak jókarbantartására 1892. évi részlet fejében . .	10 „ — „
b) VII bányavárosi takarékpénztártól utak jókarbantartására 1892. évi részlet. fejében	10 „ — „
c) Szomolnok bányavárostól	50 „ — „
d) Szomolnokhuta bányavárostól	50 „ — „
3. Tagsági díj 123 rendes tagtól à 3 frt .	369 „ — „
4. Tagsági díj hátralalékok	78 „ — „
Összesen	1107 frt 69 kr.

Kiadás:

1. központnak 123 rendes tag után 40% ₀	98	frt	40	kr.
2. a „Thurzó-begyen“ felállított menedékház és messzelátó kiépítésére még hiányzó fedezetlen költség-többlet	100	”	—	”
3. a „Buchwald“-ra vezető út építésére 1891-ben már megszavazott	50	”	—	”
4. a „Farkasszem“-re vezetendő út építésére 1891. évben már megszavazott 50 frt és ezen munka folytatására most még megszavazott 50 frt	100	”	—	”
5. az „Arany asztal“-ra vezető út kiegészítésére 1891-ben már megszavazott	50	”	—	”
6. Szomolnokon szükséges építkezésekre 1891. évben már megszavazott	50	”	—	”
7. Már meglevő utak jókarbantartására 1891. évben megszavazott	20	”	—	”
8. Jelzőtáblákra és festékre	65	”	—	”
9. Biztosítási költség (az osztályra eső részének fele	10	”	—	”
10. Postadíjakra	10	”	—	”
11. Apró kiadásokra	10	”	—	”
Összesen	563	frt	40	kr.
Bevétel	1107	frt	69	kr.
Kiadás	563	”	40	”
Bevételi többlet	544	frt	29	kr.

5. Felolvastatván Piller Sándor alelnöknek e tiszteről való lemondását bejelentő levele; a közgyűlés az alelnök lemondását sajnálattal veszi tudomásul, a távozó alelnöknek eddigi buzgó és önfelelőző működéseért köszönetét fejezi ki és helyébe alelnökül közfelkiáltással Lupkovics Miklóst választja meg.

6. Az alapszabályok 24. §-a értelmében a választmányból kilépett Krieszten Ignác, Menesdorfer Károly, Dirner Albert, Jeszenák Alfonz, Németh Pál, Hudák Ede Ágost, id. Valkó Mihály, Zimmermann Andor, Finger Ede, dr. Lumniczi Vilmos újra megválaszthatnak. Pelles József helyett Brosz Adolf választatik meg választmányi tagnak.

7. A közgyűlés nagy szavazattöbbséggel elfogadja a választmánynak azon javaslatát, hogy az egyesület központja ezentúl is Szepesmegyében maradjon.

8. A közgyűlés végül Németh Pálnak, a „Klippbergi“ menedékház építésénél tanúsított fáradozásáért jegyzőkönyvi köszönetet és dr. Dirner Gusztáv elnöknek bizalmat szavaz.

9. A jegyzőkönyv hitelesítésére Hudák Ede Ágost és Jeszenák Alfonz urakat kéri fel az alelnök.

Egyéb tárgy nem lévén, elnöklő a gyűlést bezárja.

Chanáth s. k.
jegyző.

Mattyasovszky s. k.
ügyvivő alelnök.

Hitelesítjük :

Hudák Ede Ágost s. k.

Jeszenák Alfonz s. k.

6. A M. K. E. Iglói osztálya.

Az 1891-ik évre vonatkozó jelentés.

Elnök: Róth Márton.

Jegyző: Dr. Nosz Gyula.

Pénztáros: Benigny Gyula.

Az osztály tagjainak száma 79-ről 88-ra emelkedett. Az 1891. év folyamában az osztály három ülést tartott, melyekben különösen a Magyarországi Kárpátgyesület alapszabályainak tervezett változtatása tárgyaltatott, mely kérdés az egyesületben szakadást okozott.

Az osztály — tekintettel arra, hogy a tervezett változtatások elfogadása esetén az igazgatás költségesebbé vált volna, tekintettel továbbá arra, hogy ez esetben az osztályok a központi választmányban állandó képviseletet nélkülöztek és a Magas-Tátra érdekei eléggé biztosítva nem lettek volna, a tervezett változtatásokat ellenezte és elhatározta, hogy az egyesület központi vezetésének Budapestre való áttétele ellen fog szavazni. Az 1891. évi augusztus 2-án Tátrafüreden tartott közgyűlés is ezen álláspontot fogadta el, a javasolt új alapszabályokat elvetette és osztályunk tagjai közül választotta új tisztviselőit.

Az ülések alkalmával különféle térképek, havasi növények a Tátrából, régi városi képek és fényképek voltak kiállítva, Róth Márton tanár pedig „Körút a Kriván körül“ czim alatt előadást tartott.

Az osztály ez évi egyéb tevékenységéről a következőket jelenthetjük.

A Schulerlochban levő, a tavalyi év folyamán kiszáradt forrás tavasszal ismét vizet nyert, a miért is annak foglalása történt.

Kijavítottak továbbá a részben pajkosságra, de részben vad-ságra utaló rongálásokat, melyek a Schulerlochban a forráson, a Jenő-pihenőn és a menedékházon észlelhetők voltak. Huszko Antal városi rendőrkapitány pedig köszönetünket érdemelte ki, hogy a rongálások alkalmával elfogott két egyént bezáratta.

Kijavítani kellett továbbá egy útrészletet a Schulerlochban, mely a legelő marhák által rongáltatott; azonkívül fölállított két nagy tájékoztató tábla; az útjelzés megújított és kiegészített és számos helyen jelző- és magassági táblák alkalmaztattak.

A tervezett kirándulások közül az állandó rossz időjárás következtében csak egyet lehetett tenni és pedig augusztus 20-án a Csorbaitóhoz. A résztvevők száma 20, az időjárás, rövid esőtől eltekintve, kielégítő volt.

Igló, 1891. évi december 27-én.

Róth Márton,
elnök.

Dr. Nosz Gyula,
jegyző.

A M. K. E. Iglói osztályának 1891-ki zárszámadása.

Bevétel.

1890-ki pénztári maradék	4 frt 79 kr.	
Évi járulék 76 rendes tag után à 2 frt 50 kr.	190 " — "	
" " 11 pártoló tag után à 50 kr.	5 " 50 "	
" " 1 " " " " à 1 frt	1 " — "	
Összesen	201 frt 29 kr.	

Kiadás.

A Központnak	60 frt 80 kr.
Menedékkunyhó javítása	2 " 74 "
Két tájékoztató tábla	5 " — "
113 jelző táblácska	14 " 85 "
Útjelzés	3 " 69 "
Útjavítás	6 " — "
Források karban tartása	6 " 20 "
Menedék-kunyhók biztosítása	5 " 34 "
Szolgának	7 " — "
Pénztári maradék	89 " 67 "
Összesen	201 frt 29 kr.

Igló, 1891. december 16-án.

Róth Márton,
elnök.

Gärtner Kálmán,
pénztáros.

A M. K. E. Iglói osztályának az 1892-ki évre előirányzata.

Bevétel.

1891-ki pénztári maradék	89 frt 67 kr.
90 rendes tag után à 2 frt 50 kr.	225 " — "
Összesen	314 frt 67 kr.

Kiadás.

A központnak	72 frt — kr.
Tűz elleni biztosítás	5 " 34 "
Útjelzés	35 " — "
Források foglalása	25 " — "
Útjavítás	130 " — "
Különfélék	20 " 33 "
Kiadandó térképre	27 " — "
Összesen	314 frt 67 kr.

Igló, 1891. december 16-án.

Róth Márton,
elnök.

Gärtner Kálmán
pénztáros.

Az 1891-ben belépett új tagok névsora. Bogsch Lajos, Constantin, Czikkann Ottomár, Du Rieux de Feyan Rezső, Gärtner János, Hauer Lajos, Hegyi Bertalan, Hradszky József, Dr. Korach Fülöp, Liteczky Béla, Maresek Andor, Marton Károly, Málnay Gyula, Nikhazy Frigyes, Dr. Nosz Gyula, Schermann Samu, Schwaradtner Árpád, Singer P., Tirscher Gyula.

7. A M. K. E. Keleti Kárpátok osztálya.

Évi jelentés.

Az 1891-ik év végén az osztálynak 412 tagja fizette be évi tagsági díját, előre láthatólag azonban még számosan utólag megfognak felelni ebbeli kötelezettségüknek, úgy hogy a tagok száma az 500-at elfogja érni.

Pénztárunkban január 1-én 288 frt 34 kr. készpénzmaradvány volt.

Az elmúlt évben az agteleki barlang régi bejárata előtti menedékházhoz hozzátoldott építkezés által nagyobbítottuk, túristák használatára két szobát butorzzattal láttunk el.

A barlang helyiségében az utakat javítottuk, vízáradások azonban tetemes kárt okoztak.

Az 1892-iki évre tervezve van: a barlang új bejárata melletti menedékház létesítése, a barlangbeli lépcsőzet kicserélése, valamint a belső utak javítása.

Az elmúlt évben a S.-A.-Ujhelyi Sátorhegyre felvezető út is helyreállíttatott.

Az 1892-ik évi közgyűlés májusban Kassán fog megtartani, közös kirándulásunkat pedig júliusban vagy augusztusban N.-Mihályról indulva a Vihorlát vidékére tervezzük.

Siegmeth Károly,
ügyvivő alelnök.

A Magyarországi Kárpátegyesület Keleti-Kárpátok osztályának
1891-ik évi mérlege.

Bevétel:

Egyenleg készpénzben 1890. évből	210 frt 77 kr.
424 tagsági díj à 2 frt 30 kr.	875 " 20 "
Groffics Mihály úrtól az agteleki barlangra	2 " 70 "
Kamat a Kassai hitelbanktól	13 " 83 "
	<hr/>
	1202 frt 50 kr.

Kiadás:

Pénztárkönyv beszerzése	3 frt 30 kr.
Nyomatványokért	24 " 66 "
Bérmentesítések	17 " 25 "
Kamat a központnak	45 " 10 "
Pósta- és távirtdíj, nyomtatványok stb.	176 " 37 "
416 tagilletmény a központnak	332 " 80 "
A Sátorhegyi út kiépítésére	50 " — "
Tulkó György szám. vasbutorzatról	48 " 38 "
Biztosítási díj	2 " 45 "

Az agteleki barlang	188	frt	85	kr.
Roxer Vilmos útköltség számlája	10	"	—	"
Szádellői őrnek	15	"	—	"
Egyenleg készpénzben	288	"	34	"
				1202 frt 50 kr.

Kassa, 1892. febr. 6.

Siegmeth Károly,
ügyvivő alelnök.

Mildner Ferencz s. k.,
a K. K. osztályának főpénztárosa.

Osztályválasztmány:

Elnök: nm. Gróf Andrassy Aladár.

Ügyvivő alelnök: Siegmeth Károly.

II. alelnök: Gedeon Jenő.

Titkár: Páter Béla.

Főpénztáros: Mildner Ferencz.

Választmányi tagok: Benczur Géza, Dr. Chyzer Kornél, Czibur Bertalan, Deil Jenő, Fenyvessi Soma, Fetter Géza, Firezák Gyula, Fülöp Károly, Gallik Géza, Gedeon Aladár, Günther Ágoston, Dr. Hornyay Béla, Kende Péter, Kaczvinszky Géza, Külka Kálmán, Maurer Adolf, Münster Tivadar, Miskovszky Victor, Dr. Nuszer Lajos, Nelhibel Ede, Pollák Lajos, Polányi Gyula, Dr. Raisz Gido, Rhody Alajos, Roxer Vilmos, Szabó Adolf, Szieber Ede, Gróf Sztáray Antal, Raisz Béla, Winternisz Vilmos.

Kassa-Abauj-Torna vidéki választmány:

Elnök: id. Novelly Sándor.

I. alelnök: Koós József.

II. alelnök: Lakatos Miklós.

Titkár: Dobrovay Lajos.

Választmányi tagok: Bartalos János, Dr. Czipser Lajos, Dobrovoczky László, Éder Ödön, Fábíán Ferencz, Fiedler Károly, Gedeon Jenő, Hauzer Károly, Hetzendorf Emil, Kleckner Alajos, Korotviczka Ferencz, Gróf Keglevich István, Lüdecke Hugó, Maurer Rezső, Dr. Moskovits Jakab, ifj. Novelly Sándor, Platzer Ferencz, Szopkó Róbert, Tok Samu, Thuróczy Endre.

Beszkid vidéki választmány:

Elnök: Gróf Török József.

I. alelnök: Ungvári Rónay Antal.

II. alelnök: Gróf Majláth József.

Titkár: Dénes Géza.

Pénztáros: Cornides György.

Választmányi tagok: Bartos Boldizsár, Coffin Ernő, Czibur Vilmos, Glatz Samu, Dr. Hagarra Viktor, Hőnig

Alajos, Dr. Ivántszy László, Jászay Jenő, Kafka János, Kapás Aurél, Köröskényi Elek, Matolay Etele, Mathiász József, Pfeiffer Gyula, Pavlik József, Szulyovszky István, Dr. Spitzer Sándor, Stoffa János, Seidler Lipót, Zsolcsák János.

Máramarosvidéki választmány.

Elnök: Lónyay János.

I. alelnök: Szabó Adolf.

II. alelnök: Belházy Jenő.

Titkár: Dobay Sándor.

Pénztáros: Stein Károly.

Választmányi tagok: Benda Bertalan, Dr. Balczey László, De Adda Sándor, Füstös Kálmán, Gánovszky Gusztáv, Grödl Ármin, Halász Ferencz, Haracsek József, Hetényi Kálmán, Huber Rudolf, Dr. Kádár Antal, Killer Antal, Kubek Elek, Dr. Mihályi János, Nyegre, László, Páris Frigyes, Schillinger Adolf, Szilágyi János, Szimonisz Frigyes, Tomcsányi Gyula.

A M. K. E. Keleti Kárpátok osztálya 1892. évi költségelőirányzata.

Bevétel.

A múlt évi álladék	288 frt 34 kr.
Tagdíjakból beveendő (450 tag à 1 frt 50 kr.)	675 „ — „
Összes bevétel	963 frt 34 kr.

Kiadás.

Az agteleki barlangra	500 frt — kr.
Utak és menedékházak fentartása	100 „ — „
Biztosítás	12 „ — „
Irnoki díj	100 „ — „
Pósta és táviró	70 „ — „
Tagdíjak beszédése és könyvek kihordásaért	35 „ — „
A szádellői őrnek	15 „ — „
Nyomatványok	60 „ — „
Irodai költségre	12 „ — „
Kamat 1000 frt után	45 „ 10 „
Különfélékre	14 „ 24 „
Összes kiadás	963 frt 34 kr.

Debreczen, 1892. február hó 10-én.

Siegmeth Károly
ügyvivő alelnök.

A Keleti Kárpátok osztályába beléptek 1891-ben: Szerdahelyi Aladár (Ág-Csernyő), Halász Ödön (Beregszász), Rátz

Endre (Beregszász), Rátz Gyula (Beregszász), Tomcsányi G. (Butyaháza), Láng Géza (Kassa), Bencsik István (Királyhelmeccz), dr. Kádár Antal (Nagybánya), Ambrózy Nándor (S.-A.-Ujhely), Bánóczy Ilona (S.-A.-Ujhely), Bánóczy Kálmán (S.-A.-Ujhely), Csallószky Jánosné (S.-A.-Ujhely), Farkas Dezső (S.-A.-Ujhely), Br. Gaizler József (S.-A.-Ujhely), Incze István (S.-A.-Ujhely), Kapás Aurél (S.-A.-Ujhely), Horváth József (S.-A.-Ujhely), Matolay Etele (S.-A.-Ujhely), Szentgyörgyi Dezső (S.-A.-Ujhely), Thuránszky László (S.-A.-Ujhely), Marjássy Árpád (Torna).

8. A M. K. E. Liptómezei osztálya.

Tisztikar:

Elnök: Kubinyi Gyula, cs. és kir. kamarás, földbirtokos.

Aelnök: Palugyay Gyula, megyei főjegyző.

Ügyvivő titkár: Istvánffy Gyula, tanár.

Pénztáros-helyettes: Istvánffy Gyula.

Válaszmányi tagok: Eördögh Alajos, Gömöri Szent-Iványi József, Pataky István, Rakovszky István, Kiszely Árpád, Platthy Gyula, Joób Marczel, dr. Mikó Gyula, dr. Grossmann Ignác, Vitalis Antal, Szmrecsányi Arisztid, Vitalis Péter, Andaházy Géza és Szent-Iványi Márton.

Évi jelentés.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Midőn a M. K. E. Liptói osztályának nyolczadik, évi rendes közgyűlését ez alkalommal megnyitni van szerencsém, egyúttal a m. t. közgyűlés elé osztályunk 1891. évi szerény működéséről szóló jelentésemet a következőkben terjesztem elő:

Ismételve mondom szerény működéséről, mert sajnálattal kell kijelentennem, hogy osztályunk mostoha anyagi körülményeinél fogva az elmúlt évben sem tehetette meg a turistikának azt a szolgálatot, melyet kifejtteni, mint más testvérosztályok, mi is óhajtottunk volna. De másrésről meg, van szerencsém megnyugtatóul a m. t. közgyűlés előtt konstatálni, hogy osztályunk immár mindinkább és inkább kezd kibontakozni eddigi pénzügyi miseriáiból s talán nem messze a jövő, a midőn osztályunk tényleg is, nagyobb és intenzívebb szolgálatot fog kifejthetni a hazai turistaság érdekében.

Az 1890. évi november hóban tartott évi rendes közgyűlés határozata folytán a pénztári teendőik végzésével egyetünk titkára Istvánffy Gyula úr bizatott meg ideiglenesen, a ki a tetemesen felszaporodott tagsági díjak hátralékainak be-

fizetése végett részint személyesen, részint levélben kereste meg és kérte föl az illető tagokat, hogy az egyesülettel szemben ebbeli kötelezettségeiknek tegyenek minél előbb eleget; e felszólításnak lett is eredménye, a mennyiben a tagsági díjak befizetése a mult 1890. évi befizetést felülmulta, mit is, mint egyleti titkárunk buzgalmának eredményét nem mulaszthatok el itt e helyen is elismeréssel felemlíteni.

Egyesületünk 1891. évi anyagi helyzetéről a helyettes-pénztáros által vezetett pénztárkönyv alapján konstatálhatom, hogy a bevételek felülmulták a kiadásokat, a mi az előző évek kimutatásaihoz viszonyítva kedvező eredménynek mondható.

A tagsági díj-hátralékok csekély mérvű kevesbedése azonban egy cseppet nincs arányban azzal az időmulasztást és kiadásokat igénylő munkálatokkal, melyet osztályunk helyettes-pénztárosa ez ügyben kifejtett s ezen körülménynél fogva a Deménfalvi menedékházra fölvelt kölcsön után tőke- és kamattörlesztésül a mult évben összesen csak 140 frt 95 krt lehetett fordítani s ezek alapján a nevezett menedékházra még 365 frt 14 krral van osztályunk tartozásban, a mit azonban mielőbb letörleszthetni reményt nyujt Zichy Edmund gróf úr még hátralevő 200 frtos adománya, valamint az egyesület mélyen tisztelt tagjainak szíves anyagi támogatása is, melyet, valamint az osztály ügyeinek előmozdításában a tagok lelkes közreműködését e helyütt továbbra is kikérni bátorkodom.

Fentnevezett menedékház ez évben is biztosítottatott tűzvész ellen 2000 frt erejéig.

A menedékház értékesítésére vonatkozólag van szerencsém jelenteni, hogy az 1890. évi közgyűlés határozata alapján osztályunk titkára többekkel értekezett a menedékház bérbeadása végett, azonban a bérbevételre csak egy ajánlattevő, Rónai Adolf lipó-szentmiklósi vendéglős jelentkezett, a ki nevezett menedékház környékén hidegvízgyógyintézetet és savókúrárt akart létesíteni, azonban feltételei, melyek a márcziusi választmányi ülés elé terjesztettek, olyanok valának, a mik nem csupán egyesületünket, hanem a deménfalvi közbirtokosságot is érdekelték, ez utóbbiak pedig ajánlattevő túlságos kivánalmainak eleget tenni nem óhajtottak, így a menedékház bérbeadásának ügye egy időre megint csak megfeneklett.

Osztályunk az 1891. évi augusztus 2-án Tátrafüreden tartott közgyűlésen általam mint egyesületi elnök által képviseltetvén, ténylegesen résztvett szavazatával a központi székhely kérdésének eldöntésében, még pedig Budapest mellett, mint a mely nemcsak földrajzi fekvésénél s politikailag is közép-pontja az országnak, hanem annak anyagi és szellemi tekintetben is gőcpontját képezi. A tátrafüredi közgyűlés erre

vonatkozólag, hogy mily megállapodásra jutott, sokkal ismerősebb a m. t. közgyűlés előtt, hogysem itt bővebben kellene azt részleteznem, csupán röviden annyit, hogy az ellenpárt többsége a központi székhely kérdésében a Szepesség javára döntött.

Egyesületünk, hogy tagjaival szemben való kötelezettségének is eleget tegyen, az egyesületi Évkönyv a vidéki tagoknak 1891. évi október 21-ki keletű postai igazolás, a helybeli tagoknak pedig sajátkezü elismerésük mellett küldetett meg.

Ezek után nem mulaszthatom még el fölemlíteni, hogy osztályunk az elmúlt évben a M. K. E. központja részéről 100 frtnyi segélyben részesült, ebből azonban 60 frtot mint osztályunk részéről a tagdíjak után járó hátralékos százalékot azonnal be kellett küldenünk a központi pénztárba.

Osztályunk tagjainak száma kettővel szaporodott s volt a mult évben 72 tagja, a kik közül kilépését bejelentette 1, meghalt 1, tiszteletbeli tag 1 s alapító tag 4, ezeket levonva a fenti számból, van az osztálynak jelenleg 65 fizető tagja. S ezzel évi jelentésemet befejezve, vagyok a m. t. közgyűlésnek

Liptó-Szentmiklós, 1892. január havában

alázatos szolgája

Kubinyi Gyula

cs. és kir. kamarás, egyesületi elnök.

A M. K. E. Liptómezei osztályának zárszámadása 1891. végével.

A. B e v é t e l.

1. Pénztári maradvány 1890. évről	6 frt 60 kr.
2. Gróf Zichy Edmund úr adománya az 1891. évre	100 " — "
3. A M. K. E. központja részéről segély	100 " — "
4. Tagsági díjakból befolyt	105 " — "
Összesen	311 frt 60 kr.

B. K i a d á s.

1. A takarékpénztárba tőke- és kamattörlesztés	140 frt 95 kr.
2. A deménfalvi menedékház biztosítása	21 " 52 "
3. A deménfalvi menedékház javítása	8 " 32 "
4. A tagsági díjak után esedékes százalékul a központi pénztárba befizettetett	60 " — "
5. Irodai kiadások és ügykezelési költségek	20 " 38 "
6. Steier I. nyomdásznak számla szerint	2 " 71 "
Összesen	253 frt 88 kr.

Ezek után a jövedelemből levonva a kiadást, marad a jövő évre 57 frt 72 kr.

Liptó-Szentmiklós, 1892. január 15-én.

Istvánffy Gyula

egyesületi titkár és helyettes-pénztáros.

Vagyoni kimutatás az 1891. év végéig.

A. V a g y o n .

1. A deménfalvi menedékház értéke . . .	2500	frt	—	kr.
2. 65 fizető tag után tagdíj 1892-dik évre 3 frtjával	195	"	—	"
3. Gróf Zichy Edmund úr adománya még	200	"	—	"
4. Hátralékos tagdíj az 1891. évig bezárólag	387	"	—	"
Összesen	3282	frt	—	kr.

B. T e h e r .

1. A lipító-szentmiklósi takarékpénztárba tar- tozás	365	frt	14	kr.
2. Kubinyi Gyula elnök úr követelése . . .	2	"	—	"
3. Klimó vendéglős követelése az 1889. évi közvacsora után	30	"	—	"
Összesen	397	frt	14	kr.

Liptó-Szentmiklós, 1892. január 15-én.

Istvánffy Gyula

egyesületi titkár és helyettes-pénztáros.

9. A M. K. E. „Magura-Javorinai“ osztálya.

J e g y z ő k ö n y v

felvétetett Szepes-Ófalván, a Magyarországi Kárpátgyesület Magura-Javorinai ügyosztályának 1892. évi február hó 13-án tartott közgyűléséről.

Jelenlevők: Vyda László, ügyvivő alelnök; Dr. Klein Ignác, titkár; Kremaszky Alajos, pénztárnok; Bencs István, Frosch Pál, Göttmann Imre, Lénhardt Ferencz, Langer Vilmos, Lehoczky Lajos, Marekker Ferencz, Sztavács Norbert, Ujfalussy Brunó, Dr. Weszeczky Márk, Beszkid Antal s több egyesületi tag.

1. Ügyvivő alelnök a közgyűlést megnyitván, közli Alapi Salamon Tódor osztályelnök levelét, melyben hivatkozással a vidékből történt eltávozására, elnöki állásáról lemond.

A közgyűlés a lemondást sajnálkozással tudomásul veszi, de mielőtt az osztályelnöki állás betöltése tárgyában határozna, a tárgysorozatra tér át.

2. Kremaszky Alajos pénztárnok bemutatja két választmányi tag által felülvizsgált 1891. évi osztályszámadást.

A számadás tudomásul vétetik s pénztárnoknak a felmentvény megadatik.

3. A haligóczi barlang feltárására alakult bizottság jelenti, hogy a barlang hozzáférhetősége és feltárása csak nagyobb anyagi áldozatok mellett eszközölhető s a bizottságnak rendelkezésére bocsátott 40 frt erre elégtelen.

A közgyűlés köszönetet szavaz a bizottságnak eljárásáért, tekintettel azonban az osztály anyagi helyzetére, nincs abban a helyzetben, hogy a szükséges költségeket a bizottság rendelkezésére bocsássa.

4. Több választmányi tag abbéli indítványa, hogy tekintettel arra, miszerint az osztály tagjainak száma az 1891. évben 49-re leapadt s így az osztály anyagilag abban a helyzetben nincs, hogy továbbra is sikeresen működhessék, az osztály feloszolják.

Miután ezen indítvány a mai közgyűlés napirendjére tűzve nem volt, a közgyűlés megbízta az osztályvezetőséget, hogy rövid időn belül rendkívüli közgyűlést hívjon egybe, melybe az osztály feloslása ügyében határozzon.

Ezzel kapcsolatosan az osztályelnöki állás betöltésének kérdése is ezen rendkívüli közgyűlés napi rendjére tűzessék.

K. m. f.

Vyda László s. k.,
ügyvivő alelnök.

Dr. Klein Ignác s. k.,
titkár.

A M. K. E. Magura-Javorinai ügyosztályának 1891. számadása.

Bevétel:

Pénztári maradvány 1890. évből	38	frt	79	kr.
10 tag 1890. évi tagdíjhátraléka	20	"	—	"
49 tag 1891. évi tagdíja	98	"	—	"
Összesen	156	frt	79	kr.

Ebből leirandó:

17 tag be nem hajtható 1890. évi tagdíja	34	"	—	"
Marad összes bevétel	122	frt	79	kr.

Kiadás:

Közp. járulék 65 tag után előirányzat szerint	52	frt	—	kr.
Ödön menedékház biztosítása	4	"	—	"
Hirlapok	10	"	—	"
Pósta kiadás	2	"	—	"
Évkönyvek szétosztásának költségei	2	"	—	"
Pénztári maradvány 1892. évre	52	"	79	"
Összesen	122	frt	79	kr.

Szepes-Ófalu, 1892. február 1-én.

Krempaszky Alajos s. k.
pénztárnok.

A választmány nevében megvizsgálta és helyesnek találta:

Ujfalussy Brunó s. k.

Sztavács Norbert s. k.

10. A M. K. E. „Mátra“ osztálya.

Ezen osztály 1891. december 27-én Gyöngyösön tartott rendkívüli közgyűlésén a következőket határozta:

1. A M. K. E. Mátraosztálya a Mátratornyot, a Hanák-kilátót, Nékám szállási kunyhót, a vadász menedékházbanijogát, Muzeumát összes felszerelésével, könyveit, összes nyomtatványait, iratait, készpénzét, künnlevő összes követeléseit, szóval összes vagyonát az ügyrend 25. §-a alapján a most megalakult Mátraegyletnek teljes tulajdoni joggal átadja.

2. Az átadással, a feloszlás lebonyolításával (a központi elszámolással stb.) Hanák Kolos, Hanisz Imre e. i. alelnököket és Rezutsek János e. i. pénztárost teljes intézkedési joggal megbizza.

3. Végül kimondja a M. K. E. Mátraosztályának feloszlását s ennek folytán azt megszüntnek jelenti ki.

Ezek után elnök a gyűlést bezárta.

Jegyzette:

Hanis Imre,
elnök.

Dr. Konrád Géza,
titkár.

Hitelesítjük:

Makra Géza.

Baruch József.

A M. K. E. Mátraosztályának 1891. évi zárószámadása.

B e v é t e l:

1. Pénztárkészlet 1891. január 1-én	frt	89.94
2. Tagdíjakért befolyt:		
1888. évről (18-ből) 2 tag után	frt	4.—
1889. " (84-ből) 9 " " "	"	18.—
1890. " (193-ből) 50 " " "	"	100.—
1891. " (653-ből) 403 " " "	"	816.—
összesen 469 tag után	"	938.—
3. Adományok (Mahacek A. úr által adott fényképek eladása)	"	7.—
4. Fényképekért befolyt	"	2.90
5. Benevár című mű 15 példányáért	"	3.—
6. Időközi kamatok	"	12.—
	frt	1052.89

K i a d á s:

1. Központnak előző évi hátralékok megváltása	frt	60.—
2. " 1891. évről 40 tag után	"	326.40
3. Ágasvári barlang feltárására	"	46.13
4. Muzslai " "	"	10.—
5. Útfelügyelet és fenntartás	"	60.—
6. Útjavítás, pihenők készítése s források átalakítása	"	31.60
7. Tagdíj-behajtási költség	"	22.15
8. Hanák-kilátón javítás	"	4.—
9. Nyomdászszámlák (benne a „Hevesmegyei magassági adatok“, a „Mátra“ 6. és 7. száma, névsor körlevelek)	"	94.10

10. Postakiadások	"	65.03
11. Évkönyv szétküldési költsége	"	4.01
12. Természettudományi társulat évi díja	"	4.—
13. Útjelzés	"	13.35
14. „Mátra muzeum“ évi lakbére	"	20.—
15. Tűzbiztosítási díjak	"	14.22
16. Vegyesek	"	7.20
17. Benén történet fásítás (a város által adott összegre tulfiz.)	"	—27
18. Készpénz, mint egyenleg	"	270.43
		fit 1052.89

Gyöngyösön, 1891. december 26-án.

Rezutsek János,
pénztáros.

Ezen zárszámadást behatóan és lelkiismeretesen megvizsgálván, annak egyes tételeit az okmányokkal összehasonlítva, teljesen megegyezőnek, úgyszintén számviteli részét, úgy az oldal- mint végösszegeiben korrekten vezetettnek és kifogástalannak találtuk; Rezutsek János pénztáros urnak rendes és kiválóan pontos számviteleért a felmentvényt megadni véleményezzük.

Gyöngyös, 1891. december 26-án.

Adler Zsigmond, Baruch József, ifj. Kozmári János,
f e l ü g y e l ő k.

A M. K. E. Mátraosztályának vagyonleltára. 1891. decz. 26-án.

1. Pénztári készlet		frt 270.43
2. Tagdíj-hátralék: 1888-ról 16 helyett 5 tagtól à 2 frt = 10 frt, — 1889-ről 75 helyett 20 tagtól à 2 frt = 40 frt, — 1890-től 143 helyett 40 tagtól à 2 frt = 80 frt, — 1891-ről 245 helyett 70 tagtól à 1.20 frt = 84 frt		214.—
3. Jelvénykészlet 4 db.		4.—
4. Fényképkészlet		1.—
5. Lámpa 20 db. à 15 kr.		3.—
6. Csobolyó		1.—
7. Mérőláncz		3.—
8. Vasgereblye, 3 csákány	3.40	1.—
9. Papinfazék, tányérok	8.80	8.—
10. Muzeum és felszerelés	118.74	70.—
11. Térképek	65.02	30.—
12. Könyvek, clichék	46.11	25.—
13. „Benevár a Mátrában“ füzet	31.20	8.—
14. Régi évkönyvek	—.—	20.—
15. „Mátrai Kalauz“	16.—	16.—
16. „Magassági adatok“	7.—	7.—
17. Kékestetői Δ jegy	23.74	23.74
18. Nékám-szállási kunyhó	24.76	24.76
19. Hanák-tilató	226.13	226.13
20. Mátratorony	1112.20	1112.20
21. Jávoroszi vadászmenház	35.02	35.02
22. Ágasvári, muzslai barlang	56.13	56.13
23. Utak, források stb.	908.20	908.20
24. Jelzőtáblák, irányfestés	88.22	88.22
	2764.67	658.43
Együtt		

J e g y z e t. Befektetett összegül csak az osztály tényleges kiadása, hozzájárulása van feltüntetve. — Nyomdára, elhasznált dolgokra, kezelésre tett kiadás nincs felvéve.

Gyöngyös, 1891. december 26-án.

Hanák Kolos
ügyvivő alelnök.

Rezutsek János
pénztáros.

Ezen mérleg helyesen s megfelelően van összeállítva.
Gyöngyös, 1891. december 26-án.

Baruch József. *Adler Zsigmond.* *ifj. Kozmári János.*

11. A M. K. E. Sziléziai osztálya.

Tisztviselők:

1. elnök: Doeleke Th., kereskedő.

2. elnök: Dr. Kühl, tanár.

Jegyző: Bartsch Róbert, utazási vállalkozó.

Helyettes: Bodmann, intézeti igazgató.

Pénztáros: Bannert, rentier.

Tanácsosok: Carliczek, rentier és Neumann nyug. kapitány és hitbizományi birtokos.

Évi jelentés.

A sziléziai osztály, a mint tudva van, különös működési téréül a Felka-völgyet választotta, hogy kényelmes út által a Lengyel-hágón, a Magas-Tátra eddig legjártabb hágóján való átjárást megkönnyebbítse és így a déli és északi oldalak legfontosabb pontjait a Tátrafüredek és a Halas-tót közelebb tolja egymáshoz. E célból Dénes tanár úr köszönetre méltó támogatásával Széplakról a Felkai-tóhoz útat jelölt ki, a mely 1890-ben a Felkai-tó tájáig mint lovagló út el is készült. A mult év kedvezőtlen időjárása volt az oka, hogy a munka nem volt tovább folytatható. Ezért a legközelebbi évadban, a melyben két év jövedelme áll rendelkezésre, ezt az egyszer megkezdett művet megkettőzött igyekezettel kell folytatni.

A tisztikar személyzete annyiban szenvedett változást, amennyiben Bartsch Róbert úr szeptemberben lemondott jegyzői hivataláról, a melyet több éven át nagy buzgalommal viselt.

A tagok száma az év folyamán 242-ről 210-re apadt. Hogy az egyesület iránt való érdeklődést ébren tartsa, az osztály elhatározta, miszerint a tagok közt élénkebb és sűrűbb érintkezést fog előidézni az által, hogy azoknak az osztály havi gyűlései, valamint a központban az év folyamán végbe menő legfontosabb eseményeiről szóló jelentéseket keresztkötés alatt meg fogja küldeni. Azon reményben vagyunk, hogy e beren-

dezés az osztály felélénkülését és terjedését fogja maga után vonni és hogy az így keletkező kiadástöbbletet a növekvő tagsági díjak csakhamar fedezni fogják.

Sign.: *Bodmann.*

Sign.: *Doeleke Th.*

A sziléziai osztály pénztári jelentése 1892-re.

V a g y o n .

210 tag évi díja	735,00 M.
Egyleti jelvényekből való jövedelem	3,50 „
Pénztári maradvány	393,06 „
Összeg	1131,56 M.

T e h e r .

Beszállítás a központba	294,00 M.
Porto, nyomtatványok és küldönczdíjak	79,08 „
Összeg	373,08 M.

Bevételek 1131,56 M.

Kiadások 373,08 „

Pénztári állomány . 758,48 M.

Boroszló, 1892. január 12-én.

A pénztár-felülvizsgálók:

Kretschmer, s. k.

Müller János, s. k.

A sziléziai osztály 1892. évi költségvetése.

B e v é t e l e k .

Pénztári állomány	758,48 M.
Tagsági díjak	735.— „
Összeg	1493,48 M.

K i a d á s o k .

A központba	294.— M.
Portó	40,48 „
Küldönczdíj	9.— „
Nyomtatványok	100.— „
Útépités	1050.— „
Összeg	1493,48 M.

J e g y z ő k ö n y v

az 1892. évi január 8-án tartott közgyűlésről; jóváhagyatott a február 24-iki ülésen.

Az ülés, melyre a boroszlói tagok úgy levelező-lapokon, mint a napilapokban közzétett hirdetésekben meghívattak, fél 9 órakor kezdődött. Az elnök, Doeleke Th. kereskedő úr, egy előzetesen történt megbeszélés kapcsán azt indítványozza, hogy dr. Wagner königshuttai közegészségügyi tanácsos úr — tekintve az ő a sziléziai osztály körül szerzett érdemeit — dísz-

elnökké neveztessek ki. Az indítvány egyhangulag elfogadtatott, ép úgy, mint egy másik indítvány, hogy t. i. a felső-sziléziai tagok sorából két tanácsos választassék. Hogy erre ki neveztessek ki, ez iránt dr. Wagner közegészségügyi tanácsos úr kérdeztessék meg. Ez után következett a tisztikarnak az új évre való megválasztása. A szavazólapokkal megejtett választás eredménye a következő: elnök Doelege Th. kereskedő úr, helyettes dr. Kühl tanár, jegyző dr. Otto, helyettes Müller János kereskedő, pénztáros Bannert tőkepenzes, tanácsosok Neumann százados és Kretschmer százados. Az összes urak a választást elfogadták. Pénztárfelülvizsgálókul Müller és Kretschmer urak választattak. Dr. Otto indítványára a gyűlés elhatározta, hogy a sziléziai tagok szorosabb érintkezésének útját egyengetendő, többszöri, talán évnegyedenkénti nyomtatott értesítések küldessenek a tagokhoz úgy a boroszlói gyűlésekről, mint a központ eseményeiről és határozatairól. Ezután dr. Otto a közgyűlésen való megjelenhetésben gátolt Bodmann jegyző úr helyett előterjeszti az évi jelentést, a mely az Évkönyvbe való lenyomatás végett a központhoz lesz küldendő. Erre dr. Kühl tanár úr három indítványt tett: 1. Az osztály a kassa-oderbergi vasút üzletvezetőségéhez folyamodjék, hogy a vasárnaponként Oderbergben a sziléziai osztály tagjainak kiadandó olcsó menetjegyeknek a hét napi helyett tizennégy napi érvényük legyen. 2. A galicziai Tátraegyesület kéressék meg, hogy a menedékházakban a saját tagjai számára meghatározott ármérsékleteket a mi osztályunk tagjainak is engedélyezze. 3. A központ kéressék fel, hogy engedje meg a legközelebbi őszön két vagy három vezetőnek a munkanapjait a Gerlachfalvi csúcshoz vezető út érdekében felhasználni, miután Kühl tanár úr nyáron az utat Horvay Jakab vezetése alatt megállapította. Mind a három indítvány egyhangulag elfogadtatott, elnök a gyűlést $\frac{3}{4}$ 11 órakor bezárta azon kívánsággal, hogy bár nagyon szerencsés volna az új egyleti év az osztályra nézve.

Sign. dr. Otto s. k.

Sign. Doelege Th. s. k.

12. A M. K. E. Szittnya osztálya.

J e g y z ő k ö n y v

a Magyarországi Kárpátgyűlés Szittnya osztályának 1891. évi december hó 28-án tartott rendkívüli közgyűléséből felvéve.

Elnök: Ocsovszky Vilmos. Jegyző: Altman Imre.

T á r g y: Határozathozatal az osztálynak feloszlata, illetőleg a Magyarországi Kárpátgyűléstől való elválása s a Magyar Turistaegyesülethez való csatlakozása tárgyában.

A Magyarországi Kárpátgyűlés elnökségéhez a következő átirat küldessék: Tisztelettel jelentjük, hogy a M. K. E. Szittnya-

osztálya a f. hó 28-án megtartott rendkívüli közgyűlés egyhangú határozata értelmében tagjaival egyetemben a „Magyarországi Kárpát Egyesület“ kötelékéből kilépett és a Budapesten székelő „Magyar Turistaegyesülethez“ csatlakozott. A közgyűlés határozatairól szóló jegyzőkönyvet, valamint a végelszámolást, a jövő hó második felében lesz szerencsénk elküldeni. A halasztás azért történik, mert egyrészt az egyes tagok felhivatnak, hogy a mennyiben továbbra is akarnának a „Magyarországi Kárpát Egyesület“ tagjai maradni, január hó 15-ig nyilatkozzanak, másrészt a folyó évi évkönyv beküldése a tagsági díjak beszedését is késleltette, mi pedig azokat behajtani és tagdíj-illetékünket teljesen beküldeni akarjuk s e célból még 20 drb. magyar évkönyvet kérünk s a felmaradt 8—10 német példányt pedig visszaküldjük. Midőn még sajnálatunknak adunk kifejezést, hogy a 10 éven át fennállott társulati összeköttetésünk épen most szűnik meg, midőn a vezetést erős és szakértő kezekben látjuk, reméljük, hogy azon törekvésünk, miszerint a szívélyes rokonszenves viszony közöttünk továbbra is fennálljon, a t. elnökségnél is viszonzásra talál, zárjuk jelentésünket oly kívánattal, hogy szívvel lélekkel egyetértve törjünk egy cél felé és hordjuk szívünkön hazánk hegyvidékeinek felvirágoztatását. Selmeczbányán, 1891. december 28-án.

Ocsovszky Vilmos, kir. tan., Szittnya-osztályi elnök, Tirts Rezső ügyvivő alelnök, Altman Imre titkár.

A M. K. E. Szittnya osztályának 1891. évi zárszámadása.

Bevétel.

Egyenleg 1890. évről 271 frt 13 kr.

Tagsági díjakban.

1889. évről 2 rendes tag á 2.50	5 frt — kr.	
1890. " 10 " " " "	25 " — "	
1891. " 142 " " " " "	355 " — "	
1891. " 38 pártoló tag " 50	19 " — "	404 frt — kr.

Különlélek:

Szittnya-ágyak használatáért	9 frt 60 kr.	
Kamatokban	4 " 20 "	
Kölesön a háziipar alapból	1 " 01 "	14 " 81 "
		<u>689 frt 94 kr.</u>

Herezegi arczkép alap:

Egyenleg 1890. évről	134 frt 15 kr.	
Kamatokban	6 " 03 "	140 frt 18 kr.

Háziipar alap:

Egyenleg 1890. évről	79 " 01 "	
Eladott cikkekért	11 " 20 "	
Kamatokban	3 " 57 "	93 " 78 "

Összesen : 923 frt 90 kr.

K i a d á s .

A Központi választmánynak 154 r. tag után	123 frt 20 kr.	
A Turisták lapja szerkesztősége	80 " 30 "	203 frt 50 kr.
Építkezések:		
Hodrusi Honvédemlék	19 " 95 "	
Tirts forrás, menház stb.	73 " 86 "	93 " 81 "
Turista czélokra:		
Utak, források és jelzésért	183 " 19 "	183 " 19 "
Kezelési költség:		
Szolga évi bére	18 " — "	
Postabérek, nyomtatványok és irod. szükségl.	96 " 13 "	114 " 13 "
Rendkívüliek:		
Alelnök készp. kiad. téritm. 1890.	13 " 20 "	
" " " " " 1891.	5 " 70 "	
" Budapesti utazása	20 " — "	
A nyaraló telepek létesítése körüli költség	9 " 71 "	48 " 61 "
Szerzemények:		
1 tábori táveső	35 " — "	
Szittnya ágyak javadalmazása	3 " — "	
Fényképek Bakert.	8 " 70 "	46 " 70 "
		689 frt 94 kr.
Herczegi arczkép alap:		
Egyenleg 1892. január 1-én		140 " 18 "
Háziipar alap:		
Virágképek készítésére	10 " 77 "	
Tárgyak felvitele a Szittnyára	— " 80 "	
Kölcsön az osztálynak	1 " 01 "	
Egyenleg	81 " 20 "	93 " 78 "
		923 frt 90 kr.

Csiba István,
pénztáros.

Megvizsgáltatott és helyesnek találtatott.

Selmezbányán, 1892. január hó 27-én.

Tirts Rezső, Cseh Lajos. Király Ernő. Szécsi Zsigmond.
alelnök.

13. A M. K. E. Vasvármegyei osztálya.

J e g y z ő k ö n y v

a vasvármegyei turistaegylet 1892. január 2-án Szombathelyen tartott gyűléséről.

A közgyűlés figyelembe véve egyesületünk és vidékünk fontos érdekeit, egyhangulag azt határozza, hogy a Magyar turistaegyesülethez mint annak vasvármegyei osztálya csatlakozik. A Kárpátgyesületnek mint eddigi anyaegyesületünknek a tapasztalt támogatásért hálás köszönetet mondva, azt óhajt-

juk, hogy vele az országos turista-egyesület kebelében további közreműködés céljából ismét találkozassunk, addig is kifejezést adni óhajtván hálás érzelmeinknek, osztályunk a Kárpát-egyesület egyszerű tagja akar lenni.

Ebenspanger János
ügyvivő alelnök.

Németh Ferencz
titkár.

A Magyarországi Kárpát-egyesület vasvármegyei osztályának
1891. évi számadása.

Bevétel.

103 tag befizetése 1891-re	frt	206.—
Előrefizetések 1892., 1893-ra és hátralékok	"	159.50
4 darab jelvényért	"	4.—
1 darab tájékoztató	"	—45
Évkönyv szétküldésére 1891-re	"	10.20
Évkönyv szétküldésére, előrefizetés és hátralék	"	7.80
Térképekért	"	44.95
Postamegbizásokról	"	7.24
Adományok a gerinczhegyi messzelátóra	"	75.70
Központi adomány a két messzelátó építésére	"	80.—
Összesen	frt	595.84

Kiadás.

Mult évről pénztári biány	frt	11.67
Központba 103 tag után 40%	"	82.40
Nyomatványokra	"	26.15
Postabér, szállítási díj és táviratok	"	45.69
Jelzések	"	17.01
Útmutatók	"	15.20
Térképekre fizetve	"	100.—
Írószközök, papír	"	5.72
Tiszteletdíjakra	"	50.—
Gerinczhegyi torony építésére	"	152.13
Irottkői messzelátó építésére	"	40.—
Különfélékre	"	30.75
4 darab jelvény és 1 tájékoztató	"	4.45
Összesen	frt	581.17

Összesen bevétel frt 595.84

Összesen kiadás " 581.17

Pénztári maradvány frt 14.67

Felső-Lövő, 1891. december 29-én.

Forberger Lajos, s. k.
pénztáros.

A számadást átvizsgálván, rendben találtuk.

Felső-Lövő, 1892. január 1-én.

Bruckner Samu, s. k.

Lemle János, s. k.

14. A M. K. E. Zólyommegyei osztálya.

A M. K. E. Zólyommegyei osztály 1891. évi számlája.
Bevétel.

Alapítói tag számlán:			
1 tag 2-ik részletfizetése	frt	25.—	
Tagdíj-számlán:			
12 tag 1890. évi díjáért 2 frtjával	„	24.—	
85 tag 1891. évi díjáért 2 frtjával	„	170.—	
Kamat-számlán:			
Betéti könyvecske 1891. évi kamatai	„	10.37	229.37
Egyenleg 1890. évről osztályi célokra	frt		213.25
Összesen	frt		442.62

Kiadás.

Központi illetmény-számlán:			
40 ^o / _o illetmény 12 tag után 1890. évre	„	9.60	
40 ^o / _o illetmény 85 tag után 1891. évre	„	68.—	
60 ^o / _o illetmény 1 alapító tag után	„	30.—	107.60
Ügyviteli számlán:			
Irodai szerelvények, postabérek és díjak beszedéseért	frt	16.79	
			124.39
Egyenleg mint vagyon betétben	frt		318.23
Összesen	frt		442.62

Beszterczebányán, 1892. évi márczius hó 22-én.

Medveczky Kornél
egyes. pénztáros.

Ezen számadást tételenként megvizsgálván, bevételi és kiadási mellékleteivel összehasonlítván, mindenben megegyezőnek és helyesnek találtatott.

Beszterczebányán, 1892. márczius 22-én.

Puschmann Ignác, *Szilassy Kelemen*
számvizsgáló bizottsági tagok.

Ezen osztály évi jelentését nem küldte be.

A szerk.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

A d a l é k o k Liptómegye földrajzi nomenclaturájához.

MIHALIK JÓZSEF.

Igen tisztelt barátom, RÓTH MÁRTON tanár úr, a Magyarországi Kárpátgyesület XVIII. Évkönyvében „A d a l é k o k a Magas-Tátra elnevezéseire” cím alatt igen érdekes cikket tett közzé, melyben száznál több név megfejtését tárgyalja és adja. Ő — miként értekezésének címe is mutatja — főképen a Magas-Tátra elnevezéseivel foglalkozik, de azért fölvesz egy néhány nevet a Liptói-Havasokból is (Volovecz, Kopa, Tycha) s értekezése folyamán a dologhoz értő s aziránt érdeklődő egyéneket adatainak helyreigazítására s azok kiegészítésére fölhívja.

Örömmel üdvözlöm a derék mozgalmat, mert már valahára nekünk is s nagyon égető szükségünk van nemcsak a Magas-Tátra, de országunk minden egyes vidéke nomenclaturájának helyes megállapítására s ezen felül az egyes elnevezések kimagyarázására s azon momentumok megfejtésére, a melyek az egyes elnevezések alapjait képezik.

A helynevek magyarázására már a legrégebbi korban történtek kísérletek, mert akkor homályosult el sok földrajzi név értelme és talán már akkor megvoltak győződve a tanult emberek, hogy minden névnek eredeti értelme volt, melyet, ha annak eredeti értelme elveszett, újra fel kell fedezniök. Élőttem — mondja LEIBNITZ — axioma az, hogy minden tulajdonnév egykor apellativum volt, mert különben észszerüleg nem léteznék. Valahányszor tehát valamely folyó, hegy, erdő, nép, falu stb. nevét nem értjük, tudnunk kell, hogy a régi nyelvtől eltértünk. Nem létezik helynév, melynek nem volna értelme. LÜTOLF szerint: azon szorgalom, mely másutt a helynevek magyarázására fordíttatik, kell, hogy bennünket meggyőzzön arról, hogy itt a történet és régiségtudomány még egy gazdag forrása

folyik. Külön történelmünk kezdetét és őskorát sokszor egyéb fáklya sem világítja meg, mint egyedül azon világosság, mely a hely-, folyó- és hegynevekben felvillan.

A helynevek magyarázatának fontosságát nemcsak fölismerték, de érdekében Európa legelső tudósai, mint LEIBNITZ, GRIMM JAKAB, PALACZKI, CURTIUS C., POTT A. FR., KRONES F., STETTER F., FÖRSTEMANN E., CASSEL P., STEUB LAJOS, LÜTOLF, BUSCHMANN, GOTHARD HENRIK, EGLI J. J. stb., latba veték tekintélyeiket, sőt maguk is foglalkoztak a helynevek magyarázatával.

A külföldön az újabb időkben nagy lendülettel indult meg a helynevek magyarázatának látszólag új, voltaképen azonban felelevenített tudománya. FÖRSTEMANN ERNŐ „Altdeutsches Namenbuch“-ja után, 1863-ban jelentette meg „Die deutschen Ortsnamen“ című könyvét, legújabbán pedig (1886-ban) EGLI J. J., a zürichi egyetem tanára, „Geschichte der geographischen Namenkunde“ cím alatt adta ki nagyszabású művét, melyben 17.332 európai s a többi világrészekre is kiterjedő helynevet fejtett meg.

Az angolok a helynevek magyarázásának fontosságát leginkább felfogván, iskoláikban már mintegy 15 év óta bevezették a helynevek magyarázásának disciplináját, miáltal a tanulók is megmentetnek a pusztá földrajzi nevek értelemnélküli bema-goltatásától, a nyelvészeti, történelmi s etymologiai értekezésekkel fűszerezett magyarázat megkönnyítvén azoknak megtanulását s megtartását.

EGLI nagy munkájában Magyarország helynevei nem foglaltatnak benn. Ő csak az adriai tengerpartoknál közeledik hozzánk, a mi azonban még nagyon messze áll a mi célunk s érdekünkötől.

Nálunk Magyarországon a helynevek magyarázásával HUNFALVY PÁL, RÉSŐ-ENSEL SÁNDOR, TRAUSSCH, MARIENBURG, SCHULLER, SCHWICKER, WOLFF J. stb. foglalkoztak, de az anyag óriás része még feldolgozatlan. Épen ezért nagyon is kívánatos volna, hogy hazánk nyelvészei, ethno- és geografistái hozzá fognának a munkához s egyes vidékek földrajzi elnevezéseinek kimagyarázását tűznék ki egyik céljokul. Minél többen látnának hozzá a dologhoz, annál nagyobb területre terjeszke-dhetnék ki s válhatnék intenzívebbé a kutatás s minél szűkebb körre szorítaná egy-egy kutató működésének mezejét, annál alaposabb, kikerekített s teljesebb eredményhez jutnánk, hisz nem vagyunk kötelesek mindent egyszerre megfejtetni, de a mit nyújtunk, az legyen alapos, igaz és jó.

A feladat nehéz, sok türelmet s kritikát kíván. A megfejtést a nyelvészet és a természettudomány útján lehet meg-

kísérteni, de ritkán a hangrokonság után indulva. Az újabb korba eső, történelmi s személyekhez kötött elnevezések magyarázása sok nehézséget nem fog okozni, de azért ki kell terjeszkednünk a legapróbb részletekig, nehogy a ma érdektelennek látszó név idővel a feledés homályába merüljön.

Én, kilencz évi ott-tartózkodásom ideje alatt, Liptómege helyneveit tanulmányoztam s azokból — hosszabb vagy rövidebb ideig tartó kutatás és utánjárás után — sokat megfejtettem. Ezeket közlöm alább s RÓTH M. tisztelt barátom jó példáját követvén, én is fölkérem az érdeklődőket, szíveskedjenek adataimhoz hozzájárulni, azokat esetleg kiigazítani s a mi legfőbb: ujakat gyűjteni s azokat megfejtve közzétenni.

Liptó földrajzi elnevezéseinek zöme szláv; sok elnevezésnél, mely a külső alak, tulajdonság s egyéb feltűnő ok alapján keletkezett, magában a szóban rejlik az értelem s csupán annak egyszerű lefordítása által megérthető a név. Bár a dolog igen egyszerű, mindamellert e neveket is fölvettem a lajstromba, hogy az annál teljesebbé váljék s pótlás, utánközlés esetén pontosan kideríthessék, mely nevek nincsenek még az irodalomba bevezetve s megfejtve.

Kutatásaimban BALTIK FRIGYES úr, liptó-szentmiklósi ág. cv. püspök s kitűnő szlavista volt segítségemre s alapos nyelvészeti ismereteivel sok dologra nézve mindig a legelőzékenyebben nyujtott nekem utbaigazítást. Fogadja ezért e helyütt meleg s hálás köszönetemet!

A közleményemben előforduló rövidítések magyarázata a következő:

(A.-T.) = Alacsony-Tátra. (M.-T.) = Magas-Tátra. (L.-M.) = Liptói Magura. (L.-H.) = Liptói Havasok. (N.-F.) = Nagy-Fátra. (F.) = Folyó. (K.) = Község.

A hegycsúcsok külön megnevezve nincsenek; a mely név mellett tehát magyarázó rövidítés (zárójelben) nem foglaltatik, az hegycsúcsot jelent.

1. **Baranyecz.** (L.-H.) A táborkari térképen *Velki Vrch*-nek nevezve, bár ez a neve ritkán használtatik az idevaló nép által. Szláv. Juhoknak alkalmas legelőiről elnevezve. *Bárányhegy*.

2. **Bela.** (F.) Szláv. Magyarúl fehérét jelent. Rohamosan futó, fehérén pezsgő vizétől így elnevezve. Tehát: *Fehér folyó*, *Fehérvíz*.

3. **Biela Skala.** (L.-M.) Szláv. Tótban: *fehér szikla*. Fehér mészköveiről így elnevezve.

4. **Bisztra.** (L.-M., F. és Völgy.) Szláv. Tótban: *bisztri*, *bisztra* = sebes, gyors, fürge. A gyors folyásu hegyi patakról. *Sebesér*.

5. **Borhalmi.** (A.-T.) Szláv. Cseh: *Bor*, *borek*, *boreček* =

erdei fenyő, *Pinus sylvestris* L. = Kiefer. — Cseh: Chlum, chlumac, chlumeck, chlumeček. — Tót: chlmi. — Orosz: cholm. — Alsó-szász: Holm. — Angol, dán, svéd: holm. — Latin: holmus, hulmus, culmen = halom. Hügel. Tehát: Bor-chlm = *Fenyves halom*, a még most is ott található erdei fenyűtől így nevezve.

6. **Borova hora.** (L.-M.) Szláv. *Fenyves hegy*. Lásd: Borhalmi!

7. **Boroviny.** (L.-M.) Szláv. *Fenyves*. Lásd: Borhalmi!

8. **Borove.** (K.) Szláv. *Fenyves közt lévő*. Lásd: Borhalmi!

9. **Chocs.** (L.-M.) Szláv. Árvamegyéből tekintve e hegy mészalakzatai állítólag kocsihoz hasonlítanak, ezért némelyek nevét a tót chocs = kocsi szóból származtatják. A néphagyomány szerint a hajdankorban a vidéken élt kolduló barátokról fennmaradt ezen tót mondás: „Khod mnich žebrat“ = eredj barát koldulni! a miből aztán három hegynek a neve származott volna, t. i. a Chocs, Mnich és a Csebrát. — Az ó-szlávban e szó choť tiszta nőt, szeplőtlen szüzet jelent; ennek ellentéte pedig a Holica, a mi a gyanus erkölcsű Dirne-nek felel meg.

10. **Csertovicza.** (A.-T.) Szláv. Tót: Črt = ördög. 1. Veszélyes átjáró, mely Ördög lakodalmom név alatt ismeretes. — 2. Könenykéneges (H₂ S) forrás, mely diluvial travertinből fakad föl Felső-Szlécs határában. A babonás nép kénes szaga miatt az alvilággal s az ördöggel hozza összeköttetésbe, innét neve: *Ördögforrás*.

11. **Chopek.** (A.-T.) Szláv. Rakás, halom. Egymásra hányt gránittömbei s morenái miatt így nevezve.

12. **Demenovska hora.** (A.-T.) Szláv. Tót: Demenova = Deménfalva = *Deménfalvi hegy*. A községről így nevezve, melynek határában emelkedik.

13. **Djumbír.** (A.-T.) Szláv. Cheh: Dumbjř = Sison = rostlina okoličnatá = *Pimpinella saxifraga* = Kőtör Pimpinella. E növénytől, mely a hegy oldalában most is terem, nyerhette nevét. — A héberben dum-bír kimagasló, előkelő várat jelent.

14. **Furkota.** (M.-T.) Kelta. E szó: Furka keltában élest jelent. (Furka szoros Schweiczban 2436 m. magasságban. Összeköti a Rhone-völgyét az Ursern-völgygel az Uri és Wallis kontonok határán.) Furka többese: Furkot = élesek. A Magas-Tátrában Furkota néven hegycsúcsot és völgyet neveznek így. A völgy nyugati falait, melyek a Zöld-tó völgyét tőle elválasztják, ma is *Osztrá*-nak hívják, mi magyarul élest jelent s a mi a kelta Furkot-nak szlávra való lefordítása. A Furkota szónak a pótléka szlavizmus.

15. Haje. (L.-Szt-Miklós, Gálfalu, Fiacsicz stb. községek határában lévő maradék erdő.) Német. Hain, Gehäge = *Liget*.

16. Havranec. (L.-M.) Szláv. Cseh-tót: havran = holló, csóka, tehát: *Hollóhegy*, az erdeiben előforduló hollók- s csókák-ról.

17. Hladki. (L.-H.) Szláv. A táborkari térképen helytelenül *Baranez*-nek nevezve s zárójelben *Mladki*-nak írva. Tót: sima = *Simahegy*, hosszú füvéről, mely csúszós, sima.

18. Hola. (L.-M.) Szláv. Tót: csupasz, meztelen, kopasz. Sziklás volta miatt így nevezve. Tehát: *Kopaszhegy*.

19. Holica. (L.-M.) Szláv. *Kopaszhegy*. Lásd: Hola!

20. Hrad, Hradek, Hradok. Több domb és alacsonyabb hegy neve. Szlávban e szó várat, erődített helyet jelent s minden oly helyen, mely e névvel bír, őskori telep vagy erősség nyomait fedezni föl. A nép az őskori telepek emlékét fenntartá e szavában, éppen úgy, mint a hogy a tin = tyn végződésű nevek (Plostin, Malatin, Budatin stb.) is őskori erődítmények, hajdani földvárak emlékét rejtik magukban, mert az ó-szlávban a Tyn körülkerített, megerősített helyet jelent, a mi az ősrégi védrendszerre megfelelő kifejezés. Tehát: *Vár*, *Várhegy*, *Várdomb*.

21. Hruby vrch. (L.-M.) Szláv. *Vastag hegy* alakja után.

22. Jakubina. (L.-H.) Tót: Jakubovani = Jakabfalu. Ennek határában emelkedő hegy. Tehát: *Jakabfalvi-csúcs*.

23. Jaloveczka hora. (L.-H.) Tót: Jalovecz = Jalócz, község. Ennek határában. Tehát: *Jalóczi hegy*.

24. Javora. (A.-T.) Szláv. Javor = jávorfa. Valószínűleg valamikor e fával volt borítva. Ma elszórtan található rajta. Tehát: *Juharos*, *Jávoros*.

25. Kamenicza Lehotska. (A.-T.) Szláv. Kamen = kő. Paucsina-Lehota határában. Tehát: *Lehotai Köveshegy*, sziklás volta miatt.

26. Klacsovo. (A.-T.) Szláv. Tót: Klacsani = Kelecsény. E község határában emelkedvén, tehát: *Kelecsényi hegy*.

27. Klin. (L.-M. és L.-H.) Szláv. Klin = ék. Tehát: *Ékalakú*, *beékelt*. Alakjától.

28. Klinovato. (L.-H.) Szláv. Cheh: Klinovatý = ékalakú, keilförmig. Alakja után.

29. Kralovi stol. (A.-T.) Szláv. Egy tót monda szerint Mátyás király vadászat alkalmával egy ízben azon reggelizett. Tehát *Király asztala*.

30. Kriván. (M.-T.) Szláv. Tót: Krivi, krivá = görbe. Itt személyesítve, tehát talán *Görbefi*-nek lehetne fordítani. Kajla hegyorma után így nevezve. (Lásd RÓTH MÁRTON M. K. E. Évk. XVIII.)

31. Lipa. Hegyhát Jamnik és Benedekfalu határában. Tót: Lipa = hárs. Valószínűleg valaha hárserdő volt rajta. Ennek maradéka most is látható a Benedekfalu melletti temetőnél levő százados hársakban. *Hársdomb.*

32. Lomno. (L.-M.) Szláv. Cseh: lomno = töredékeny. A hegynék a prószéki völgybe néző oldaláról így nevezve, mely szerfelett törékeny és nagy mennyiségben szórja követ annak aljába. Tehát: *Törékeny hegy.*

33. Lucski. (A.-T.) Szláv. Tót: Lúka = rét; lúcska = rétecske; lúcski = *rétecskék.* Elnevezve a szép alhavasi rétecségek után.

34. Magura. (Több helyen.) Szanszkrit: *Magur* = praeruptus = letört, lehasított, függő, meredek. (Cic., Caes., Hor., Tac., Virg.) Több oly hegynék s hegláncznak megnevezése, mely meredek és szakgatott külsejű. Tehát: *meredek, szakgatott hegy.*

35. Magura Lipcse. (A.-T.) Német-Lipcse határában. *Lipcsei Magura.* Lásd: Magura!

36. Magura nizsna. (L.-H.) Tót: *Alsó-Magura.* Lásd: Magura!

37. Magura visna. (L.-H.) Tót: *Felső-Magura.* Lásd: Magura!

38. Magura Turanska. (L.-M.) Tót: Turik község határában. *Turiki Magura.* Lásd: Magura!

39. Mihalovo. (A.-T. völgy.) Tót. Személyesítve: *Mihály-völgye.*

40. Mnich. (L.-M.) Tót: Mnich = barát, Mönch. Czinár Monasterológiája szerint a Rózsahegy mellett lévő hegyn a templariusok kolostora állott. Ettől neve; tehát: *Baráthegy.*

41. Nad dolinou. (A.-T.) Tót: dolina = völgy; nad = fölött; tehát *völgy fölötti* (t. i. hegy).

42. Nad skalistje. (A.-T.) Tót: skala = szikla; *sziklás feletti* (t. i. hegy).

43. Okruhla. (A.-T.) Tót: Gömbölyű, kerek. Alakja után. *Kerekhegy, Gömbölyű hegy.*

44. Ostredok. (L.-H.) Tót: Közép, középső rész. *Középorom, középhegy.*

45. Ostri vrch. (L.-M.) Cseh, lengyel, tót: Ostri, Ostra = éles. Vrch = tető, hegy. Alakja után: *Éleshegy.*

46. Ostron. (L.-M.) Személyesítve: *Éles.* Lásd: Ostri vrch!

47. Palenica. (L.-M.) Szláv: Égető hely. Valószínűleg szénégető. (Lásd RÓTH M. XVIII. Évkönyv!)

48. Paterova. (L.-M.) Szláv. Cseh: Paterova = *hegycsúcs.* Filozofiailag azt is jelentheti, hogy a páter úr hegye, de itt az első eset áll.

49. Pleska. (L.-M.) Szláv. Cseh: Ploska = felület, Oberfläche; ploskatý = lapos. Német: flach, platt. Lat.: planus. *Laposhegy*. Alakja után.

50. Poludnicza. (A.-T.) Tót: delelő. Liptó-Szent-Miklóstól délre eső hegy, melynek körülbelül délben van teteje fölött a nap Miklós felől tekintve. Innen neve: *Delelő, Délhegy*.

51. Pribilina. (K. és patak). Szláv: Bieli, bela = fehér; pri = nál, nél. Tehát: *Fehér melletti* (víz vagy község). A Béla széles völgyét borító fehér színű görelytől.

52. Pripor. (L.-M.) Szláv. Cseh: pripor = mellécsúcs, mely a közlekedést akadályozza.

53. Proszecno. (L.-M.) Prószék község fölött emelkedvén, innét neve; *Prószéki hegy*.

54. Rohacs. (L.-H.) Szláv. Tót: Szarvas. Kinyuló sziklái miatt így nevezve. Tehát: *Szarvashegy*.

55. Rohacska. (A.-T.) Tót: Kisebbített alakja a Rohacsnak. Lásd: Rohacs.

56. Sielnicka hora. (L.-M.) Tót: Szjelnicz község fölött emelkedvén: *Szjelniczi hegy*. Szjelnicz régi magyar neve: *Zelencsefő* volt. Tehát: *Zelencsefői hegy*.

57. Sivy vrch. (L.-M.) Tót: sivi, sivá = ősz. Fehér mészsiklái miatt. *Őszhegy, Fehérhegy*.

58. Szkalicsnje. (L.-H.) Tót. *Köves*. Kőbányáiról így nevezve. Lásd: Nad skalistje!

59. Škaredi zslab. (M.-T.) Tót: skaredi = csúnya, iszonyú; zslab = vályú. A Kriván nyugati meredek falában lehúzódo sziklavályú, roppant meredeksége miatt neveztetvén így.

60. Sokol. (L.-M.) Tót: Sólyom. *Sólyomhegy, Solyomkö*. Az itt tartózkodó e fajta madarak után.

61. Strana. (A.-T.) Tót: oldal, hegyoldal.

62. Styc. (L.-M.) Szláv. Cheh: összeérő, érintő, tangens. Tehát: *Érintő hegy*. Fekvése miatt.

63. Tin. (Nevék végzései). Lásd: Hrad!

64. Ulozsiszko. (L.-M.) Tót: barmok letelepülési helye; karám. Használata után nevezve így.

65. Vapenica. (A.-T.) Tót: vapno = mész. *Meszes*. Alkotó kőzete után.

66. Velka dolina. (A.-T.) Tót: nagy, széles völgy. Kiterjedése miatt.

67. Velky vrch. (L.-H.) Tót: nagy, magas tető. A tábor-kari térképen hibásan így neveztetik az a hegy, melyet a nép Baranyecznek hí.

68. Visoki vrch. (L.-H.) Tót: Magas tető.

69. Vlci jama. (Több helyen). *Farkasverem*, gödör. Való-

színü, hogy e helyeken (többnyire lapályosabb helyek) valaha farkasfogó vermek lehettek.

70. **Volovec.** (L.-H.) Szláv: *Ökörhát.* (Lásd: RÓTH M. XVIII. Évk.)

71. **Warta.** (Pottornya mellett). Német: *Örhely.* Óskori germán erődtmény.

72. **Weling.** (Az előbbeni szomszédságában). Német: *Wallring, Ringwall;* ebből maradt fenn az elrontott *Weling.* Óskori germán erődtmény sánczolásokkal.

73. **Zámcek, Zámok Lehotski.** (A.-T.) Tót: *Zámok = vár, Burg;* zámcek = ennek kisebbítettje. Tehát: *Lehotai váracska.* Óskori földvár Paucsina-Lehota fölött.

74. **Zahradistje.** (L.-H.) Tót: *Vármögötti (domb).* Egy óskori telep mögött való fekvésénél fogva így nevezve.

Adat a Kriván emlékoszlop történetéhez.

LEHOCZKY TIVADAR.

MIHALIK JÓZSEF a Magyarországi Kárpátgyesület 1887. évi Évkönyve 135. lapján értekezvén azon emlékoszlopról, mely FRIGYES ÁGOSTON szász király tiszteletére s annak emlékezésére felállítatott, hogy a tudománykedvelő fejedelem 1840. évben a Krivan hegységet is megjárta, legírásában megérinti az emlék méreteit s azt is, hogy a később elpusztított emlékszóbor némely részeit, így a feliratos vastáblákat s a koronát is megtalálták s ez utóbbit bizonyos KARCZER nevű liptóujvári kincstári tisztviselő megőrizte s majd KOCH WENCZEL akkori rózsahegy-i pénzügyi tanácsosnak további intézkedés végett átadta volna: MIHALIK egyuttal közli az emlék feliratait is, azonban ezeket is hiányosan, sőt a magyar szöveget egy egész sor kihagyásával.

Én azon kedvező helyzetben lévén, hogy az egykor létezett érdekes emlékoszlop aiajkára s annak viszontagságaira nézve biztos adatokkal rendelkezhetem, kötelességemnek tartom e tekintetben a következő felvilágosítást nyújtani.

A MIHALIK által érintett KARCZER JÁNOS, kincstári tisztviselő, nyugalomba lépven, mint ilyen Liptóme gyéből ide Munkácsra tette át állandó lakását, hol derék és szép leányai közül három előkelő egyénekhez férjhez ment. Így az egyik MALUSZ JÓZSEF, beregme gyei királyi adófelügyelő, a másik MIHALOVICS DÖME kir. honvéde zredes és a harmadik PINTÉR JÓZSEF főszolgabíró ne jévé lőn. KARCZER, kivel 1888. évben Munkács on bekövetkezett haláláig bizalmas viszonyban valék,

s tőle, mint szép kort s nagy eseményeket átélt tapasztalt egyéntől sok érdekes elbeszélést hallék, 1887. évben, midőn őt a MIHALIK-féle közleményre figyelmeztettem, e tudósítást sok tekintetben hiányosnak kijelenté s elébb szóval, később pedig kérelmemre írásban is, emlékiratképen kellő felvilágosítást adott az ügyre vonatkozólag, mi több, akkor ide ajánlódotta nekem azon eredeti rajzot is, melynek alapján az emlékoszlop 1840. évben elkészült.

KARCZER ezen adatai szerint, az emlékoszlop tervezője s alkotója MÜNSTER GYÖRGY. lipótújvári (akkor még „hrádek“-i) kincstári erdőmester volt; a terv vastag 41/50 cm. terjedelmű rajzpapíron három példányban állítatott ki, melyekből egy példány FRIGYES ÁGOSTON szász királynak megküldetett, a másik az ungmegyei túria-remetei vasgyárnak, hol az emlék vasból öntetett s a harmadik példány a lipótújvári kincstári tisztfőnökségi (praefektoráti) levéltárban elhelyeztetett.

E rajzon a tervezett oszlop 16 cm. magas, lent 8 $\frac{1}{2}$, fent pedig 6 cm. széles s a rajta levő öt, gyöngyökkel díszített pontból álló kereszties korona pedig 4 $\frac{1}{2}$ cm. magas és 6 cm. széles. Mérczéje 1" = 1°.

Az 1849. évi forradalom hadjáratai alkalmával egy ízben Liptó-Ujváron a Hurbán-féle szláv csapat megjelenvén s ott a bécsi kormány nevében fensőséget gyakorolván, a csapat parancsnoka a kincstári főnökségi levéltárt vette vizsgálat alá, különösen azért is, hogy az akkori tisztfőnök RAKOVSZKY MÓRICZ ellen kompromitáló adatokat, annak hazafias szellemű intézkedései iránti rendeleteket s egyéb kibocsátványokat gyűjthessen s szerezhessen. Az irattárban e működéshez tanúul két más tisztviselőn kívül KARCZER JÁNOS is behivatott, ki jelen volt, midőn az ellenséges érzelmű csapat tisztjei a hivatalos jegyzőkönyveket forgatták s az iratsomagokat bontogatták s átnézték. Ez alkalommal KARCZER kezébe került az 1840. évi emlékoszlopra vonatkozó itt őrzött harmadik tervrajz is, melyet ő észrevétlenül magához vett s különösen azért elrejté, mert a HURBAN-csapatbeliek megelőzőleg, előtte való nap szóba hozták méltatlankodva, hogy ezen a szász király tiszteletére emelt emlék sérti a szláv nemzeti érületet, menyiben tervezői a szlávtság elleni gyűlöletből tüntetőleg kihagyták annak létezésénél a szláv feliratot; mennyiben az emlékre német, latin és magyar feliratokat illesztettek, a szlávról azonban szándékosan teljesen megfeledkeztek, holott szerintök maga a Kriván s az egész vidék ős időktől fogva a szlávok egykori terjedelmes birodalmához s most is a szlávtság földjéhez tartozik s így a sértő emlék megsemmisítése elhatározott dolog. S épen azért, nehogy a felbőszült kutatók szemei elé

kerüljön az emlék hiteles tervrajza s a hármass nyelvű feliratok láttára a fegyelmetlen zsoldosok bosszúérzete méginkább felgerjesztessék, czélszerűnek látta KARCZER azt eltüntetni s lakásán elrejtetni; hol később megfeledkezvén róla, csak most akadt ismét rá iratai közt, a midőn azt nekem emlékül át is adta. Így a hurbánistáknak azután nem is jött többé eszükbe az ominosus emlék s eltávoztak onnan, anélkül, hogy annak eltávolítása iránt intézkedtek volna.

KARCZER még azután ugyanazon (1849.) évben is látta ott a Kriván tetején teljesen ép állapotban az emlékoszlopot; mert azon időben az ellenséges táborból egy DEUTSCHMEISTER-ezredbeli csapat megérkezvén Liptó-Ujvár környékére s ott huzamosb ideig tartózkodván, néhány tiszt kirándulást tervezett a kriváni emlékhöz, mely alkalommal KARCZER-t is kérték fel kísérelőül. Ekkor egy százados tiz katonai zenészt is vitt magával, kik azután a Kriván tetején több zenedarabot, a többi közt a h a v a s i k ü r t ö t is eljátszottak. A fuvó zenszerek és tárogatók erős hangjai a magasból nagyon messze elhalatszottak, különösen a Galiczia felőli oldalon, annyira, hogy egy ottani vasgyár és Zakopane falu környékére is elhatván, ennek következtében később a vidéken elterjedt a hír, hogy Magyarország felett az égben mennyei angyalok istenileg zenéltek, miből a magyar ügy iránt érdeklődő jó lengyelek jóslólag a harczoló magyar sereg győzedelmére következtettek.

KARCZER szerint az emlékoszlop az ötvenes években (1850—1855 közt) romboltatott el, valószínűen a környékbeli panszláv érzelmű lakosok néhány tulbuzgó Szlavofile által csakugyan azért, mert a feliratokban nyelvük mellőztetett s ők abban nemzetiségök sértő mellőzését s tüntető kicsinylését látták. KARCZER 1855. év után többször megfordult ott egyik-másik utazó társasággal s mindannyiszor keresett ott nyomokra s a feldult s teljesen megsemmisített emlékoszlopból maradványokat, de tenyerénél nagyobb töredékekre nem akadhatott. Szerinte az emlék koronáját s az összes feliratos táblákat apró darabokra tördeiték, míg az alapot, mely tizenhárom mázsa nehéz volt, egészben fordították s döntötték le a galicziai oldalra. Valótlan e szerint a XIV. Évkönyv azon állítása (a 137. lapon), hogy KARCZER a koronát KOCH VENCZEL, akkori rózsahegyű pénzügyi tanácsosnak adta volna; de szerinte nem is képzelhető, hogy az egykönnyen leszállitható lett volna, mert nagy méreteinél és súlyánál fogva, az nagy munkát igényelt volna; aminthogy az emlék s alkatrészeinek feiszállítása s ottani összeillesztése s felállítása annak idején óriási erőfeszítéssel és munkával járt. KARCZER szerint azon helyet a Kriván meredek és magas hegy lejtőjén, melyen a letaszi-

tott obeliszk maradványait a sziklák közt meglehetősen találni, a lipthói oldalról Nefczerska nevű falun át lehetne megközelíteni.

A birtokomban levő eredeti tervrajz szerint az emlékmű egy négyszögű alulról felfelé némileg keskenyülő s lent és fent kiálló párkányokkal ellátott tompa obeliszket képezett, melyen a szász királyi korona nyugodott; az obeliszk oldalain valának a feliratok alkalmazva, következő módon: az előlapon szalaggal átkötött babér és borostyán ágak közt a koronával ékített paizsszerű szászországi címér; felette félkörben gót betűkkel: Gott segne Sachsen. Az obeliszk jobb oldalán nagy latin lapidaris betűkkel ez:

Mons Krivan! Gestas Regum primum Fridericum
Augustum Regem, Saxoniaeque Patrem.
Heros intrepidus, spernens tua culmina scandit,
Et veteres saxos spectat abinde suos.
Unde Tibi splendor venit, quoque famaperennis,
Impavidis praestant haec monumenta fidem.

A bal oldalon:

Itt állott egy távol népnek szabadelmű királya
S a föld szépségén lelke gyönyörbe merült.
Vajha ne csak földjét tudják bámulni hazánknak,
Nemzete légyen erős, s tettei hire dicső.

Vége a tulsó oldalon:

FRIDRIK AUGUST
a szászoknak
Névvel és tettel dicső királya
a Krivánt megjárta
Aug. IV. MDCCCXL.
kíséretében lévén
HAINZ FRIDRIK
főörnagy és segédtsiszt
ZIPSZER KÁROLY
tanár és tanító
THURANSZKY PÉTER
főszolgabíró
És MÜNSTER GYÖRGY
kir. erdőmester s táblabíró,
ki ez emléket
mély tisztelete jeléül
emelte.

Az érdekes és jobb sorsra érdemes volt szép emlékmű ily vandalszerű megsemmisítése valóban minden művelt hazafira

fájdalmasan hathat; én különösen is fájlalom, mert gyermek-kori emlék fűz annak történetéhez. Ugyanis én azon évben mint kilencz éves fiú s rózsahegy gymnasium első évi tanítványa, jelen valék azon alkalommal az ottani Vág-híd mellett, midőn a várva várt szász király, ki a természettudomány és a föld szépségei iránti érdeklődésből hazánkban s különösen annak északi felső bércezes vidékein utazott s nehány hintóból álló kíséretével Rózsahegy városnál is megjelent, hol őt a hatóságok zöld galyakkal s virágokkal diszített diadalívvvel s mozsárlövésekkel fogadták. Jól megnéztem ez alkalommal a ritka vendéget, a nagy érdeklődést keltett fejedelmet, ki egyszerű világos színű polgári ruhát és nagyernyőű szalmasipkát viselt. Az akkori gyarló közlekedési viszonyok mellett, midőn a gőzerőnek, villanynak még hire sem volt, ily nagy embernek megjelenése szokatlan eseményt képezett s nem volt csoda, ha utazójának minden mozzanatát figyelemmel és érdeklődéssel kísérek. Hallám a többi közt, hogy ez alkalommal e tájon az ő és kísérete számára ebéd rendeztetvén, annál nemzeti eledelül túró s csuszát (haluskát) is készítettek, melyre ő felségét különösen is figyelmeztetvén, ő abból egy darabot megízlelt s úgy nyilatkozott, hogy nem rossz eledel . . .

Az emlékmű visszaállítása mindenestre kívánatos lenne; sőt, a mennyiben most a gyors közlekedés mellett a kékutazási vágy mindinkább terjedni kezd, az a Krivánra való kirándulások iránti kedvet is nem kis mértékben fokozná. A turistaságot kedvelő németek bizonyára szívesen és sűrűbben ellátogatnának a Kriván ormára, ha itt a nagy távolban oly érdekes és vonzó emlék fogadná őket.

Sajnos, hogy köznépünk még mindig nem annyira művelt s fogékony arra, hogy az ily a közönség védelmébe ajánlott közművek iránt kegyelettel viseltetnék, sőt azt, ha egyéb indokból nem, negédességből is elpusztítani kész. A kriváni romboláshoz hasonló történt itt Beregben is, hol a Beszkidek alatt elterülő hegyhullámok közt fekvő Zsdenova nevű helység felett 1195 méternyire emelkedő Vizsoki Mencesel nevű bércezen egy „angol sír“ sok ideig a turisták érdeklődésének tárgyául szolgált. A forradalom előtti években ugyanis egy WALKER TAMÁS nevű angol e tájon gyakran vadászgatván, e bérce környéke annyira megnyerte tetszését, hogy intézkedett az iránt, miszerint elhunytá után a hegy ormán levő sziklatömbbe temettessék el. S ugy is történt, ő 1847. évben halottul ide hozatván, tetemei a sziklába vájt sirba helyeztettek s az üreg egy vastáblával elfedtetett, melyen e felirat volt olvasható:

„Hier ruhet TOMAS WALKER, Major in Englischen Diensten, geboren zu Wexford in Irland 1795, gestorben zu Munkács

den 23. Juni 1847^a. S ime évek mulva kinskereső pórok vagy pásztorok a sziklába erősített vastáblát összetörvén, a sirból még az elporlott csontokat is szétszórták . . . Nem valószínű vandalizmus-e ez!

Talán a most hazánkban fokozott mérvben terjedő népoktatás meghozza üdvös hatását s népünkben is feléled az érzék és kegyelet a szép és nemes iránt!

Az idegen forgalom haszna.

Arra nézve, hogy a vagyoni gyarapodás tekintetében az illető vidékre minő nagy haszonnal jár az idegen forgalom, felette érdekes az osztrák alpesi egyesületnek egyik kimutatása. A hatóságok rendelkezésére álló bejelentések, valamint a kérdőívek alapján alapos statisztika készült Tirol német részének idegen forgalmára nézve. E kimutatás szerint az idegenek forgalma alapján Insbruk városban a lakosok bevétele 132930 frt volt, az insbruki területé 252698 frt, Imsté 225661 frt, Kitzbüchel 46254, Kufstein 74424 frt, Landek 72012 frt Rentté 117793, Schvatz 160888, Ampezzo 146482, Brixen 190312, Bruneck 379264, Lienz 92286 frt, Bozen Grieszsziel együtt 1340358 frt, a bozeni kerület 136328 frt, Merán és kerülete 2201000 frt jövedelmet vallott be. A fuvarozás utján Észak-Tirolban (562 kocsi és 181 vezető után) 139500 frt. Dél-Tirolban (448 kocsi 234 vezető) 210650 frtot vett be a lakosság. Így Észak-Tirol lakossága összesen 2318537, a német Dél-Tirol lakossága 4696814 frtot vett be; az összes német lakosságú Tirol tehát összesen 7015351 frtot kapott idegenektől. E számításban nincs benne az olasz lakosságú Tirol jövedelme, a mely szinte szép összegre rughat mert p. o. Arco lakosai 810000 frtot vettek be.

Nagy (utazás) túr rövid idő alatt.

Megerőltetett gyaloglást csak az erőteljes ifjú végezhet, a ki azonfelül egyetmást nélkülözhet, mihez az érettebb férfi már hozzá szokott.

1857-ben egy pénteki napon, délután 1 órakor elindult 6 ifjú Késmárkról, hogy megnézik a „Halas tavat“ és a „Tengerszemet“. Két napra szóló élelmezéssel u. m. kenyérrrel,

szalonnával s sajttal megrakva Rokuszon át a Tátrának mentek és a mai Barlangliget közelében megpihenvén megozsonáltak. Fél 8-kor Pod-Spadyban voltak, hol a korcsmában szalmán aludtak.

Reggel még hamarább keltek fel, mint a nap s miután a Javorinka patakban megmosakodtak, Javorinán át, hol a kohó és a pléhgyárat megtekintették, a Bialka-völgybe mentek. Liza környékén egy Gorállal találtak, a ki vezetőül ajánlkozott a lengyel „Öt-tóhoz“. Az ajánlatot elfogadták, megegyeztek a vezetői díjban s neki indultak az Öt-tónak, most tapasztalván még csak, hogy mit tesz az hegyeket mászni. A vezetőt meg-rakták három nehéz tarisznyával, mely legalább 15 kilót nyomott s ezen teher daczára oly gyorsan ment, hogy az öt turista közül — a hatodiknak feltörte a csizma a lábát s Javorinában visszamaradt — csak egy birta őt követni, ez is csak féle-lemből, hogy a vezető az elemózsiaival megszökhetik. Délben az első legalacsonyabb fekvésű tónál (Przędni staw) voltak. Delelés közben megnézték az alig 1—2 méterrel magasabban fekvő „Nagy-tavat“ és a harmadikat, melyet a lengyelek „Fekete-tónak“ (Czarny staw) neveznek. A többi kettőt nem nézték meg, mert még magasabbra kellett volna mászni.

Ebéd után megmutatván a vezetőnek a „Halas-tavat“, mely igen jól volt látható, mert vagy 300 méterrel lejjebb fekszik, azt kívánták tőle, hogy a legrövidebb uton vezesse őket oda, mert nem akarták a Rosztoka-völgynek hosszában az utat még egyszer megtenni. A vezető tehát a fiatal turistákat az igen meredek Swistowkán át a Bialka-völgybe vezette, hol többektől a nadrág egy bizonyos része ott maradt, ma-guknak megtartván emlékül a totalitás partiális negatívóját.

Miután átcsónokázván a Halas-tavat a Tengersizemhez felmásztak, mely csaknem egészen köröskörül meredek szik-láktól van körülvéve, meglepetésükre egy keresztalakú vas-émlékszobrot láttak a tó partján. Valljon meg van-e még?

Este a túristák megint Pod-Spadyban voltak s vasárnap déli harangzás közben bevonultak Késmárk városába.

Ezen ifjak tehát 25 óra alatt, mert a többi idő alvásra s pihenésre esett, 120-nál több kmnyi utat tettek, mi jó gya-oglóra nézve az országoton nem sok ugyan, de járatlan utakon a Tátrában hegyeket megmászva nagy, megerőltetett túrnak mondható.

Némelynek még az nap este volt alkalma Terpsychore istennőnek hódolni.

Szteoiszdorf.

A IV. értekezésünkben említi szerzője, LEHOCZKY T., hogy egy ilyen névű falu létezett volna Poprád közelében. Szepesmegye egyik történet bűvárához — Münnich Sándor úrhoz fordulván, a következő felvilágosítást kaptam tőle:

Steoiszdorf, Stoyszdorf, Stoyan, Stiszensgrund, Wüste-Kirche, Stöszchen, Stojdorf stb. egy és ugyanazon régi Stojánföld, melynek falva tót eredetű.

MIKLÓS, Stojáni gróf, a ki ősrégi családból származott, a 13. század végén s a 14. század elején nagy szerepet játszott. JAKAB és LÉNÁRT grófok nagy tekintetben voltak Kassán 1372-ben.

1398. Stojánföld önálló falu volt; de nem sokára sokat szenvedett a poprádi s szepes-szombati polgároktól, a kik jobbágyaikat jobban sanyargatták, mint a nemesek. 1411-ben átengedte Lőcse városa Primócz nevű falvát a savniki kolostornak s kapta érte az akkoriban még szabad Stojánföldet, melyet Sz.-Szombat 24 aranyforintért bérbe vett s melyért még manapság is Lőcse városának bért fizet.

Zsigmond király megerősítette 1412-ben ezen cserét, illetve bért. 1439-ben Poprád és Szepes-Szombat perelnek Stojánföld miatt, mely mint község megszűnt lenni. A maradványokat végképen lerombolták a husziták.

A fáradtságról hegymászás alkalmával.

Miként a mozdony megáll, ha vagy a teher, vagy az emelkedés igen nagy s miként az óvatos mozdonyvezető nem fog annyi gőzt fejleszteni, hogy a kazán megpukkadjon, úgy jár a turista is a hegymászás alkalmával, megáll; még akkor is, ha testén kívül semmi teher nincs rajta s ő sem fogja gőzkatlanát, tüdejét túlságosan megfeszíteni, még akkor sem, ha lábai még bírnanak. A ritkább légréteg, csekélyebb oxigéntartalma, a bőrnedv gyorsabb elpárolgása legelőbb a tüdőre hatnak, melynek működését csak addig szabad fokozni, míg az ember képes, az orron át neki a kellő levegővel szolgálni; ha kénytelen a száját kinyitni, hogy „több levegője“ legyen, akkor az jele annak, hogy gyorsabban megy, mint kell és szabad. Az orr a testnél ugyanaz, a mi a szabályozó a gőzgépnél; azért ne hanyagoljuk el ezen testrészt sem s figyeljünk helyes működésére, ha nem akarunk elfáradni.

Igló-Füred (580 m.)

Igló-Füred valamennyi Füred között a legifjabbik s máris, habár rövid, de igen érdekes története van.

A bányaipar, különösen a réz termelése tönkre ment, tehát a rézkohó is a „Jánoshutában“ fölöslegessé vált. A részvényesek potom áron eladták az épületeket meg a hozzátartozó 16—18 holdnyi területet, melyet egy 8 tagból álló konsorcium vett meg s némi átalakításokkal nyaraló helyet csinált belőle. Mindjárt az első évben (1890) oly látogatottságnak örvendett az új telep, hogy a tulajdonosok jónak látták, a nyaraló-helyet egy hidegvíz-gyógyintézettel bővíteni. Az 1891-iki igen kedvezőtlen időjárásnak daczára elég nagy látogatottságnak örvendett az új klimatikus és hidegvíz-gyógyhely. Az első kísérletet tevő vállalatból egy megfelelő tőke felett rendelkező részvénytársaság alakítása vált szükségessé, mely feladatává tette, ezen fürdőtelepből egy a mai igényeknek teljesen megfelelő nyaralóhelyet és hidegvízgyógyintézetet teremteni. A tavalyi kedvező ősz s az enyhe tél lehetségessé tette, hogy a részvénytársaság három, részben egészen új házat építhetett, úgy hogy ezidén már 120 kényelmes és teljesen száraz szobával rendelkezik.

Nagy súlyt fektetett a sétányok kiegészítésére és a parknak díszítésére. A fürdőtelepbe az országúttól egy $\frac{3}{4}$ km. hosszú, kényelmes új kocsit vezet, mely a már elkészült tó és erdőlak mellett elhaladva, egészen a főtérre és az épületek közé vezet.

A ki az előbbi években, de még tavaly is egész hegyeket képező fekete salakokat látta s a ki tudja, hogy egy évszázad kell hozzá, míg egy ilyen taraczkhalom magától begyepesedik, csodálkozni fog, ha már ezidén szép zöld pázsitot fog rajta látni.

Mindennek koronáját pedig képezi a szép fenyves, melyben nem óra-, hanem naphosszat lehet barangolni és pedig szép séta- és kocsitakon.

Egy napi kirándulásokat lehet tenni Feketehegy és Merénybe, a Bindtre, Albrecht főherczeg ő fenségének vasbánya telepére, a dobsinai jégbarlangba, Gánóczra, Poprádra, a Tátra-Füredre sat.

Tavaly reggeli, ebéd és vacsoráért fizetett egy személy 1 frt 30 krért s azt hallottuk, hogy ezidén is ugyanazon ár marad meg. A szobák ára váltakozik 60 kr. és 1 frt 80 kr. között. Különböztetünk a hirdetésre.

K.

Fürdő és turista ujság.

Ezen ujság rövid fennállása óta bebizonyította, hogy minden tekintetben méltó a turisták pártfogására, mert nem csak a balneológiai egyesület hanem a turista-egyesületek — ide számítva a Kárpát-Egyesületet is — hivatalos közleményeit eredeti forrásból közli.

Az előfizetési ár egész évre 6 frt

A M. Kárpátgyesület tagjai számára egész évre 4 frt.

A szerkesztőség.

Dohány-utca 81. szám.

A Magyarországi Kárpátgyesület csereviszonyosainak kimutatása.

Aargau, Argauischer Naturforscher-Verein.

Agordo, Club Alpino Italiano, Sezione di Agordo.

Ágosta, Naturwissenschaftlicher Verein.

Albany, New-York Staats-Muzeum.

Altenburg, Sachsen, Naturforschende Gesellschaft des Osterlandes.

Alzenau, Freigerichter Bund.

Aussig, a/E. Naturwissenschaftlicher Verein.

Baden, Gesellschaft zur Verbreitung wissenschaftlicher Kenntnisse.

Bagneres, Societé Ramond.

Baltimore, Johns Hopkins University.

Barcelona, Associacio Catalanista d'escursions científicas.

Bécs, Deutsche-Lesehalle.

„ Deutscher und Österreichischer Alpen-Verein.

„ Lehrer-Touristen-Club.

„ K. K. Geologische Reichsanstalt.

„ K. K. Geographische Gesellschaft.

„ K. K. militär-geograph. Institut.

„ K. K. Naturhistorisches Museum.

„ Kaiserl. Akademie der Wissenschaften.

„ Ornithologischer Verein.

„ Oesterreichischer Alpen-Club. (IV. Apfelgasse 6.)

„ „ Touristen-Club.

„ „ Ingenieur und Architekten-Verein.

„ Section Austria d. Deutsch. u. Oesterr. Alpenverein.

„ Der Tourist (Wiedener Hauptstrasse 54.)

„ Verein der Geographen.

„ Verein der Österr.-Schles.

- Bécs, Wissenschaftlicher Club.
 „ K. K. zoologisch-botanische Gesellschaft.
 Belfast, Natural History et Philosophical Society.
 Békés-Gyula, Békésmegyei régész- és történelmi-társulat.
 Berlin, Der Tourist (Organ d. Deutschen Tourist-Vereins.
 Gneisenau Str. 89.)
 „ Gesellschaft Naturforschender Freunde. (Französische Str. 29.)
 „ Gesellschaft für Erdkunde. (Friedrichsstrasse 191.)
 Bern, Naturforschende Gesellschaft.
 Besztercze, Gewerbeschule.
 Bologna, Academia delle Scienze.
 „ Club Alpino Italiano Sezione Bologna.
 Bonn, Königl. Univers. Bibliothek.
 „ Naturhistorischer Verein.
 Bordeaux, Club-Alpin français Sect. du Sud-Ouest.
 „ Société de Géographie Commerciale.
 Boroszló, Schles. Gesellschaft für Vaterländ. Cultur.
 „ Schles. Gesellschaft für Vaterl. Alterthümer.
 „ Verein für Schles. Insektenkunde.
 Boston, Appalachian Mountains-Club.
 „ Society of Natural History.
 Brassó, Sektion des Siebenb. Karp.-Vereines.
 Braunschweig, Verein für Naturwissenschaft.
 Bréma, Naturwissenschaftlicher Verein.
 Brescia, Dell' Atenco di Brescia.
 Bristol, Naturalists Society.
 Bruxelles, Musée Royal d'Historie Naturelle de Belgique.
 „ Société Royale Belge de Géographie.
 „ „ „ de Botanique de Belgique.
 „ „ „ Malacologique.
 „ „ „ Belge de Microscopie.
 „ Club Alpin Belge.
 „ L' Académie royale des sciences des Lettres et des Beaux Arts de Belgique.
 Brünn, K. K. Mähr. Schles. Gesellschaft zur Beförd. d. Ackerbau-, Natur- und Landeskunde.
 „ Naturforschender Verein.
 Bukarest, Academia Romana.
 „ Biuroului Geologicu.
 Budapest, Magyarorsz. néprajzi társaság. (Attila-utcza 49.)
 „ K. Magyar természettudományi társulat.
 „ Magyar földrajzi társulat.
 „ Magyar királyi földtani intézet.
 „ Magyar tudományos Akadémia.

- Budapest, Magyar nemzeti muzeum.
 " Országos iparegyesület.
 " Természetráji füzetek.
 Buenos Ayres, Societat científica.
 Cassel, Verein für Naturkunde.
 Cairo, Institut Egyptien.
 Chur, Naturforschende Gesellschaft Graubündens.
 Chicago, Academy of Sciences.
 Christiania, Universitets Bibliotheket.
 " Forhandling, Videnskabs Selskabet.
 " Norske Turistforenings.
 Christofsgrund, Deutscher Gebirgsverein des Jeschken-
 und Iser-Gebirges.
 Cordoba, Academia National d. Ciencias.
 Danzig, Naturforschergesellschaft.
 Déva, Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat.
 Dorpat, Naturforschergesellschaft.
 Dresden, Gebirgs-Verein der sächs. böhm. Schweiz.
 " Jahresbericht für Erdkunde.
 " Naturwiss. Gesellschaft Isis.
 Dublin, Royal Irish Academy (19. Dawson Street.)
 Edinburg, The Scottisch Geographical Society (80-a
 Princess Street).
 Fiume, Club Alpin Fiume.
 Florenz, Club Alpino Italiano sezione Firenze.
 Frankfurt a/M Verein für Geographie und Statistik.
 " a/O Naturwis. Verein f. Regierungsb. Frankfurt.
 Frankstadt, Gebirgsverein Radhorst.
 Frauenfeld, (Schweiz) Schweizerische Gesellschaft.
 Freiburg, Botanischer Verein für den Kreis Freiburg
 und das Land Baden.
 Freiwaldau, Gebirgsverein der Mähr. schles. Sudeten.
 Genf, L. Institut National Genevois.
 " Club Alpine Suisse.
 " Société Helvétique des Sciences naturelles.
 Giessen, Oberhessische Gesellsch. für Natur- u. Heilkunde.
 Glarus, Schweizer Alpen-Club.
 Gotha, Geograph. Mittheilungen.
 Görlitz, Sektion Görlitz des Riesengebirgsvereines.
 " Naturgesellschaft.
 Graz, Grazer Alpen-Club.
 " Naturwissenschaftlicher Verein für Steiermark.
 " Steirischer Gebirgs-Verein.
 Greifswald, Geograph. Gesellschaft.

- Gyulafehérvár, Alsó-fehérmegyei tört., régész. és természettudományi társulat.
- Halle a/S Naturwiss. Verein für Sachsen und Thüringen.
- „ a/S Verein für Erdkunde.
- „ a/S Verein für Naturkunde.
- „ a/S Deutsche Akademie der Naturforscher.
- Hallein, Comité für ornithologische Beobachtungs-Stationen in Öster.-Ungarn.
- Hamburg, Geograph. Gesellschaft.
- Heidelberg, Grossh. Badische Universitätsbibliothek.
- Helsingfors, Societas pro Fauna et Flora fennica.
- Igló, Szepesi Lapok.
- Innsbruck, Section Innsbruck s. D. u. Öst. A. V.
- „ Ferdinandeum für Tirol und Voralberg.
- Indianapolis, Department f. Geology and Natural Resources. (State of. Indiana America U. S.)
- Jena, Geographische Gesellschaft.
- Kassel, Verein für Naturkunde.
- Késmárk, Karpathen-Post.
- Kiew, Kiewscher wissenschaft. Verein.
- Kiel, Naturwissenschaftlicher Verein für Schleswig-Holstein.
- Klein-Zschachwitz, Gebirgsv. f. d. Sächs. böhm. Schweiz.
- Kolozsvár, Erdélyi Muzeum-Egylet.
- „ Orvos-Természet. Értesítő.
- Kopenhagen, Commission f. d. Erforschung Grönlands.
- „ Danske Turistforening.
- Königsberg, Physik. ökonom. Gesellschaft.
- Krakó, Galizischer Tára-Verein.
- „ Akademi Umiéjetnosci (Akad. der Wissenschaften.)
- Landshut, Botanischer Verein.
- Leipa, Nordböhmischer Excursions-Club.
- Lemberg, Ossolinskische Bibliothek.
- Linz, Verein für Naturkunde in Österreich.
- Leipzig, Carl Baedeker Red. d. Reisebücher.
- „ Mayer Red. d. Reisebücher.
- „ Museum f. Völkerkunde.
- „ Verein f. Erdkunde.
- Liverpool, Geological Society Royal Institution.
- London, Royal Geographical Society.
- „ The Alpine Club.
- Lőcse, Szepesi történelmi társulat.
- „ Zipser Bote.
- Luxemburg, Fauna Verein Luxemburger Naturfreunde.
- Lugano, Societa elvetica delle scienze naturale.
- Lyon, Club Alpin Francais Section Lyonnaise.

- Lyon, Museum d. Histoire Naturelle.
 Madrid, Societat Geografica.
 Marburg, Gesellschaft zur Beförderung der gesammten
 Naturwissenschaften.
 Manchester, Geological Society.
 Marseille, Societé Scientifique Industrielle (Rue Paradis 61).
 Mende, Club Alpin francais Section de la Lozere et d. Causes.
 Minneapolis, (Minn. Amer. U. S.) Geological and Natural
 History Survey.
 Moszkva, Societé Imper. des Naturalistes.
 München, Akademie der Wissenschaften.
 Milwaukee, Wisc. U. S. Wisconsin Natural History Society.
 Nagy-Szeben, Siebenbürg. Karpathenverein.
 „ „ Verein f. Siebenbürg. Landeskunde.
 „ „ Siebenbürg. Verein f. Naturwiss.
 Nápoly, Societa Africana D'Italiana (63. Via Medina).
 New-York, American Geographical Society (No. 11. West
 29. th. Street).
 New-York, Amerikan Museum of Natural History (City
 Central-Park).
 New-York, New-York Academie of Sciences.
 Nürnberg, Germanisches Nationalmuseum.
 Odessa, Neurussische Naturwissenschaftliche Gesellschaft.
 „ Soc. des Naturalistes de la Nouvelle-Russie.
 Ottava, Geological et Natural History Survey (Canada
 America).
 Paris, Club alpin francais.
 „ Feuille des Jeunes Naturalistes.
 „ Revue Geografique Internationale.
 „ Societé de Geographie.
 Pétervár, Geologische Gesellschaft.
 „ Jardin Imperial de Botanique.
 „ L'Academie Imperial de Sciences.
 Plauen, Verband Vogtländischer Gebirgsvereine.
 Pozsony, Pozsonymegyei régészeti társulat.
 „ Verein für Natur- und Heilkunde.
 Prága, Naturwissenschaft. Verein Lotos.
 „ K. böhmische Gesellschaft der Wissenschaften
 (Zeltnergasse 20).
 Reichenberg, Deutscher Gebirgsverein.
 „ Verein für Naturkunde.
 Riga, Naturforscher-Verein.
 Róma, Club Alp. Italiano Sez. di Roma.
 „ Societé Geologica Italiana (Via Sta Susanna I.)
 Roveredo, Societé degli Alpinisti Tridentini.

- Salzburg, Städtisches Museum Carolino-Augusteum.
 Schneeberg, Erzgebirgs-Verein.
 Serajevo, Glasnik zemalszkog Mureja.
 Solothurn, Schweizerische Naturforschende Gesellschaft.
 Stockholm, Svenska Turistföreningen.
 Stuttgart, Verein für Naturkunde.
 St. Gallen, Naturwissenschaftliche Gesellschaft.
 Temesvár, Délmagyarországi term. tud. társulat.
 Torino, Club Alpino Italiano.
 Trautenau, Riesengebirgs-Verein.
 Triest, D. u. Ö. A.-V. Sect. Küstenland.
 „ Societá Alpina delle Giulie.
 Trient, Societá Alpinisti Tridentini.
 Trencsén, Trencsénmegyei term. tud. társulat.
 Tromsø, Tromsø Museum (Norvég).
 University Ala, Geological Survey of Alabama.
 Velencze, Reale Istituto Veneto di Sienze, Lettere ed
 Arti (Italia).
 Varsó, Echo.
 Washington, United States Geological Survey.
 „ Smithsonian Institution.
 Wiesbaden, Nassauischer Verein für Naturkunde.
 „ Wiesbadener Rhein- und Taunus-Club.
 Zágráb, Croatischer Gebirgsverein.
 Zürich, Naturforschende Gesellschaft.
 „ Schweizer Alpen-Zeitung.

Legyzet. Ezen könyvek a Muzeum könyvtárában vannak s vevény
 mellett a tagok rendelkezésére állanak.

TÁTRAFÜRED

gyógyhely a Kárpátokban,
Magyarországban.

A kassa-oderbergi vasútvonal Poprád-Felka állomásától egy órányira (1018 méter magasságban a tenger színe felett), a Magas-Tátrában a legvadregényesebb vidéken fekvő, igéző

Klimatikus gyógyhely és vizgyógyintézet

a legszebb fenyves erdő közepette, a legnagyszerűbb havasi világban, kellemesízű savanyúvíz forrással, kitűnő édes forrásvízzel, ásvány- és törpefenyű-fürdőkkel, savó és belégzési gyógymóddal

május hó közepén nyílik meg.

Pósta- és távirda-állomás helyben van, kitűnően felszerelt gyógyszertár, előkelő árúcsarnok szivar- és dohánykülönlegességgel ellátva. Gondoskodva van kényelmes jó lakásokról: a konyha s pincze egy kiváló pesti vendéglős mint szakember kezelése alatt áll; egy közös ebéd ára 1 frt.

Gyógyterem zongorával, kávéház tekeasztallal és hírlapokkal, kölesönkönyvtár, kitűnő népzenekar, férfi- és női tekepálya, croquetjátászó helyek, lövölde stb. a vendégek rendelkezésére állanak.

Az előidényben, (május és júniushó), valamint az utóidényben (szeptemberhó) lakás és ételmezést illetőleg rendkívüli árleszállítás lép életbe.

Minden nagyobb vasúti állomásról Tátrafüredre egy harmaddal mérsékelt árú tér- és menetjegyek adatnak ki. A poprádi állomáson állandóan szabott árú kocsik várják az utasokat.

Tátrafüred minden nagyobb Tátrakirándulásnak legjobb s legtermészetszerűbb központja; itt van a „Magyar Kárpát Egyesületnek“ képviselőisége is.

Bővebb felvilágosítást ad a fürdőorvos Dr. Jármay László, (télen Budapesten) lakásokat, illetőleg rendeléseket fogad

a „Fürdő-igazgatóság“ Tátrafüreden,
valamint a tulajdonos
a „Szepesi hitelbank“ Lőcsén.

ALSÓ-TÁTRAFÜRED

gyógyfürdő, 3000' tengerszín feletti magasságban, a „Magas Tátra“ szép fenyőerdő közepén fekszik.

Évad megnyitása május hó 20-án.

Magyarországnak első gyógyhelye, melynek fürdőháza

 vasas lápfürdők

(moor-fürdő) kifogástalan kényelemmel és czélszerűséggel van berendezve. Ezekon kívül törpefenyű- és ásványviz-fürdők.

Éjszaki szelek ellen védve és délnek szabadon, felette kedvező éghajlati gyógyhely hidegvíz-gyógyintézettel külön nőknek és külön férfiaknak.

Fürdőorvos: **Dr. Pap Samu** országgyűlési képviselő.

Massage-, tej- és ásványvíz-gyógyimód. Tiszta alpesi levegő és kristálytisza ivóvíz.

200, a legnagyobb kényelemmel berendezett szoba 60 krtól 2 frt 60 krig, az elő- és az utóidényben 50%-al olcsóbb.

Kitűnő vendéglő, nemzeti zenekar, kávéház, gyógyterem, kül- és belföldi lapokkal, könyvtár, kuglizó- és croquet-pálya stb.

Vasuti állomás Poprád-Felka, innen kényelmesen 1 óra alatt elérhető.

Telefon összeköttetés a vasuti állomással Poprád-, Ó- és Uj-Tátrafüreddel, Felkával és a Virág völgygel.

Posta- és távirtdacím:

Fürdő-igazgatóság Alsó-Tátrafüred.

A késmárki bank-részvénytársulat tulajdona.

Zulehner József, Heffter testvérek czége

SALZBURG, Ludwig Viktorplatz 5.

ELSŐ ALPESI RUHA- ÉS FELSZERELÉSI ÜZLET

turisták, vadászok és gazdák számára. Nélkülözhetetlen kellékek, kirándulások, hegy- és gleccsermászásokra. Dr. Jäger-féle fehérenemű, tirolli, stíriai és karinthiai darócposztó úri és női öltözetekhez.

Mustra és árjegyzék azonnal és bérmentesen küldetik. Számos kitüntetés és elismerési okirat.

FRIEDRICH JÁNOS gyógyszerész-féle

kárpáti egészségi labdacsek.

(Malaczkai labdacsek).

Ezek minden tekintetben az egészségre előnyös s biztosan ható gyógylabdacseknek vannak elismerve, mert a gyakori rosszullet alkalmával gyors és biztos segélyt nyújtanak s mint ilyenek a legjobb házi szerek alkalmazhatók.

Védjegy!

eres betegségnél kitűnő hatással bírnak; s ezek szabályos gyógykezelése mellett gyomor s bélhurut stb. s ez utóbbi bajok következményei jó eredménnyel gyógyíthatók.

A hírves és kedvelt dr. Kvapil orvos úr által ajánlatnak. Ezen labdacsek a gyomor és végbélnéheziségeknél igen jó hatással bírnak s különösen a folytonos ülőéletű embereknél, az egészséget, valamint a test üdőségét föntartják. Az emésztést előmozdítják s a gyomor-, ideg- s izomrendszert normális működésbe hozzák s az epe- és májbetegségek valamint ezekből kifolyó s az egészségre káros hatású anyagot a gyomort egészen kitisztítják, szabályozzák és megkönnyítik a székrekedést, gyorsan és biztosan hatnak, mint hashajtószert gyanánt minden más hashajtó és gyomortisztító szert felülmúlnak. Megadályozzák az abnormális savképződést a gyomorban (gyomorégést), a vérben (köszvény- és rheumatikus bajoknál) s húgyvesében és sejtiszítják (homok- és kőképződést), a sejtiszító- edényeket normális működésbe hozzák, mi által a vér tisztul s a húgyhólyagban fölolvasztatnak s eltávolíttatnak; minek következtében a húgyhólyaghurut és vesebántalmak megadályoztatnak.

Ezen labdacseknek a hatásuk gyors és biztos. Hosszabb utazásnál és vidéken való tartózkodásnál bevételek igen kényelmes s egyaránt fiatal és idős emberek által szívesen bevehetők s hosszú évek során át hatásukat megtartják.

Szétkülöndi főraktár csak: **Friedrich János** gyógyszerésznél **Malaczkán**, Pozsony megye. Egy skatulya ára 21 kr., egy tekercs 6 skatulyával 1 ft 5 kr., nem bérmentes küldemény-nél 5 kr. bélyegdíjjal több. Ha a labdacsek arához 20 kr. mellékelteik, akkor a megrendelt mennyiség az egész monarchiában bárhová bérmentve küldetnek.

FIGYELMEZTETÉS!

csime látható. ✧ Minden másféle labdacsek, mint nem valódiak visszautasítandók. ✧

Csak akkor valódi, ha minden használati utasítás a jenti védjeggyel van ellátva és minden doboz födélén a készítőnek egész

1891. hírlairatok:

Tekintetes gyógyszerész úr! Szíveskedjék számomra 3 tekercset labdacsaiból postaiordultával küldeni, megvallom, hogy akkora hatással bírnak, hogy más hajtószert egészen mellőzönnem kell, a mi a fő, minden fájdalom nélkül működnek. A helybeli gyógyszerésznek megajándtam, hogy tartsa nagyobb mennyiségben, mert öcsőségükönál fogva a szegény sorsuak is igénybe vehetik. — Tisztelettel maradok gyógyszerész úr alázatos szolgálója, Görgény-szent-Imre, nov. 23. 1891.

Dr. Herbeth Károly, kőorvos

Tekintetes gyógyszerész úr! Már több év óta használom kárpáti egészségi labdacseit, és hála Istennek jó hatással. Most már elfogytak, mivel másnak is adtam, kik kitűnő hatásukat nagyon dí-sérik. Kérem legyen szíves küldjön nekem megint egy tekercset mivel nem nélkülözhetem. Alázatos szolgálója, Er-Szentkirály, okt. 10. 1891.

Id. Kaister László, földbírtokos.

Igen tisztelt gyógyszerész úr! Kérem szíveskedjék, czímem alatt, a híres és jótékony hatású „egészségi kárpáti labdacsaiból” két tekercset postaiordultával megküldeni, melyek árát valamint a postaköltséget ezeneml tisztelettel utalványozom.

Sztrecsno. 1891. január hó 12 én.

Bellusi Baross Vince, r. k. plébános.

Tekintetes gyógyszerész úr! Kárpáti egészségi labdacsaiból 12 doboznak postautánvét mellett és azonnali megküldését kérem, hogy azok már megkezdett rendes és igen hatásos bevételénél fenakadás ne történjenk. Szentec, 1891. jan 5-én.

Trnovszky János, ügyvéd.

Tekintetes gyógyszerész úr! Kerek kárpáti egészségi labdacsaiból 2 tekercset. Az elhasználtaknak igen jó hatását érzem, akarom, hogy mindig legyen készletben. Jánosida, Szász-B.-Kim, Szolnok megye, 1891. április 24. Tisztelettel

Fábrý Pál, plébános.

Friedrich Janos gyógyszerész urnak Malaczkán. Kerek számomra azonnali 1 tekercs kárpáti egészségi labdacset küldeni, mert azok gyomorbojajomnál igen kitűnően hatnak. — Wajnern, Pozsony mellett, 1891. márczius 13-án.

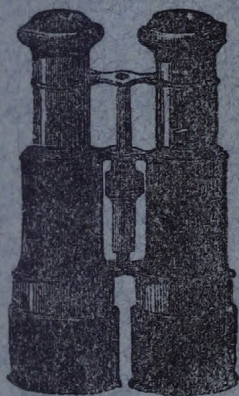
Lobpreiss Ignác, kereskedő.

Optikai intézet.

Müller Lajos özvegye

azelőtt MÜLLER és GAEBEL.

Theater a. d. Wien. **BÉCS.** Theater a. d. Wien.

A „fogalás nélküli szemüvegek“ és az „éjjeli védelem“ feltalálója, ki-tüntetve a gazdasági s erdészeti ki-állításon Bécsben 1890. ajánlja a turistáknak kitűnő messzelátóit s szin-házi távcsöveit, ú. m.:

Messzelátók 9-től 40 frtig.

Színházi távcsövek 5 frttól föl-felé; aluminiumban, igen könnyű, csak legjobb minőségben 16 frttól fölé.

Csiptetők, melyek biztosan s kényelmesen ülnek, a legfinomabb üvegekkel 2 frt.

Szemüvegek, álny, ezüst vagy aranyba foglalva, leg-jobban szerkesztve, 2 frttól fölfelé; továbbá, mindennemű súly- s hőmérők (igen pontosak); rajzeszközök, stereoskopok, mikroszkopok, kézi nagyítók, mérőszalagok stb. **Messzelátók**, melyeket egyszersmind **színházi távcsövek** lehet használni, éles üvegekkel, csinosan kiállítva s szépen foglalva, tokkal s szíjjal 10 frt.

A mi nem tetszik, azt készségesen kicseréljük.

Alapított 1848.

Kettős látcsövek

à tirage rapide és à foyer conservé legújabb szerkezettel gyors használatra, aluminium és más anyagból sárgabőr-tokban, **kettős látcsövek domború lencsékkel** 8- egész 16-szoros nagyítással, kézi távcsövek, másodpercz-mutatók, lépésmérők (Pedometer) óraalakban, aneroid magasságmérő, zsebben hordható, távolságmérő, zsebkörzők, nagyító-üvegek, szemüvegek különféle anyagból, mérőszalagok, mértékek,

**fényképészeti
készülékek**
amateur- és turisták számára
stb. ajánlatnak.

Calderoni és társa

Budapest

a Váci- és Deák-utca sarkán.

Képes árjegyzékek rendelkezésre állanak.

